ORHAN KEMAL

Kanlı Topraklar

9. BASKI

ROMAN

ORHAN KEMAL

Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğdu. Babası ilk TBMM'de milletvekilliği ve Adalet Bakanlığı yapmış olan Abdülkadir Kemali Bey'dir. Adana'da *Ahali Cumhuriyet Fırkası*'nın kurucusu olan Abdülkadir Kemali Bey daha sonra partisinin kapatılması üzerine ailesiyle birlikte Beyrut'a yerleşti ve Orhan Kemal bu dönemde orta son sınıftaki eğitimini yarıda bıraktı. 1932'de Türkiye'ye geri döndükten sonra, çırçır fabrikalarında işçilik, dokumacılık ve ambar memurluğu yapan Orhan Kemal 1937 yılında evlendi. 1938 yılında, Niğde'de askerlik görevini yaparken Ceza Yasası'nın 94. maddesine muhalefetten yargılanarak beş yıl hüküm giydi. 1940 yılında Bursa Cezaevi'nde Nâzım Hikmet'le tanışması sanat yaşamının önemli dönüm noktalarından biri oldu. 26 Eylül 1943'te serbest kalan Orhan Kemal 1951 yılında İstanbul'a yerleşti. Bu dönemden itibaren geçimini yazarlıkla sağlayan Orhan Kemal, 1966 yılında bir ihbar nedeniyle yeniden tutuklanarak Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi. Otuz beş gün sonra salıverildi. 1968 yılında bu davadan beraat ettikten iki yıl sonra 2 Haziran 1970'te davetli olarak gittiği Sofya'da öldü. İlk şiirlerini Raşit Kemali adıyla *Yedigün*, *Yeni Mecmua* gibi dergilerde yayımlayan Orhan Kemal, Nâzım Hikmet'in etkisiyle düzyazıya yöneldi. İlk düzyazısı *Balık* adıyla 1940 yılında *Yeni Edebiyat* gazetesinde yayımlandı. İlk öykülerini ise 1942 ve 1943 yıllarında *İkdam* ile *Yurt ve Dünya* dergilerinde yayımlayan Orhan Kemal daha sonra *Varlık*, *Gün*, *Yığın*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yaprak*, *Yeni Başdan*, *Yeditepe*, *Beraber* gibi dergilerde de yer alırken birçok romanı da *Vatan*, *Dünya*, *Ulus*, *Son Havadis* ve *Cumhuriyet* gazeteleri tarafından tefrika edildi. *Kardeş Payı* ile 1958 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan Orhan Kemal, *Önce Ekmek* ile de 1969 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı ve TDK Öykü Ödülü'nü kazandı. *72. Koğuş*, *Murtaza*, *Eskici Dükkânı*, *Kardeş Payı* ve *İspinozlar (Yalova Kaymakamı)* adlı yapıtlarını oyunlaştırdı. *72. Koğuş* ile 1967 yılında Ankara Sanatseverler Derneği tarafından en iyi oyun yazarı seçildi. Orhan Kemal'in ailesi tarafından 1972 yılından beri yazarın ölüm yıldönümünde verilmek üzere Orhan Kemal Roman Armağanı düzenlenmektedir. Yapıtları: *Murtaza*, *El Kızı*, *Yalancı Dünya*, *Sokakların Çocuğu*, *Müfettişler Müfettişi*, *Üçkâğıtçı*, *Ekmek Kavgası*, *72. Koğuş*, *Eskici ve Ötekileri*, *Cemile*, *Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl*, *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Sokaklardan Bir Kız*, *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği*, *Suçlu*, *Dünya Evi*, *Kötü Yol*, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, *Kırmızı Küpeler / Babil Kulesi*, *Oyuncu Kadın / Gavurun Kızı*, *Grev*, *Serseri Milyoner / İki Damla Gözyaşı*, *Gurbet Kuşları*, *Evlerden Biri*, *Kaçak*, *Kanlı Topraklar*, *Arkadaş Islıkları*, *Devlet Kuşu*, *Bir Filiz Vardı*, *Avare Yıllar*, *Sarhoşlar*, *Baba Evi*, *Çamaşırcının Kızı / Küçücük*, *Kardeş Payı*, *Önce Ekmek*, *Tersine Dünya*, *İstanbul'dan Çizgiler*, *Oyunlar 1-2*, *Yazmak Doludizgin* (Günlükler-Şiirler), *Senaryo Tekniği ve Senaryolar*, *Önemli Not!* (Düzyazılar), *Abdülkadir Kemali Bey'in Anıları*, *Yüz Karası*.

KANLI TOPRAKLAR

Orhan Kemal

§

Türkçe Edebiyat 135

Kanlı Topraklar
Orhan Kemal

Yayına hazırlayan: Çiğdem Su
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Arka kapak fotoğrafı: Ara Güler
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

© 1963, Orhan Kemal
© 2007; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1-3. Basım: 1963-1974, Remzi Kitabevi
4. Basım: 1976, Cem Yayınevi
5-8. Basım: 1981-2002, Tekin Yayınevi
9. Basım: Haziran 2007, Everest Yayınları
10. Basım: Mart 2012, Everest Yayınları

ISBN: 978 - 975 - 289 - 415 - 0

Orhan Kemal Müzesi
Akarsu Caddesi No: 30 Cihangir/İSTANBUL
Tel: (0212) 292 92 45 Fax: (0212) 243 67 82
E-mail: info@orhankemal.org
www.orhankemal.org

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Tel: (0212) 674 97 23
Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

KANLI TOPRAKLAR

1

1934 yılı Ağustos ayının sonlarıydı.

Sabahın saat 10'u.

Çırçır Kâtibi Topal Nuri, "Çırçır Dairesi"nin basıldıkça gıcırdayan, tahtaları çürük merdivenini ağır ağır indi, merdivenin sağındaki odasına girecekken durdu, avluyu gözden geçirdi: Çukurova güneşinin korkunç sarı sıcağı her yanı kavramış, ortalık alabildiğine yanıyor, karşı koza mağazasının duvar kovuklarına ince belli, sarılı siyahlı it arıları girip çıkıyorlardı. O kadar çoktular ki, güneşin sarı sıcağına sanki avuç avuç serpilmişlerdi. Tül kanatları, ince belleri, iri, kapkara kıçlarıyla birer vızıltı, güneşten birer parçaydılar sanki. Oğul verircesine, hazla uçuşuyorlardı.

Mavi tulumlarıyla iki işçi, maden kömürü yüklü bir dekovili iterek ağır ağır geçtiler.

Topal Nuri beyaz mendiliyle yüzünün terini sildi.

Kısa boylu, kocaman ayaklı, tuttuğunu koparan, sımsıkı bir adamdı. Denebilirdi ki, otuz iki yaşın olanca gücü, yuvalarında fıldır fıldır dönen kara gözlerinde toplanmıştır. Bu gözler, bu gözlerin karası, bu kara gözlerin karasındaki ihtiras alevleri bugün, ağustos sonları sabahının kızgın saat onunda pörsümüştü sanki. Nasıl pörsümesin ki, daha dün değil, önceki gün Bürücek Yaylası'ndaki kiralık evinin koyu gölgeli sundurması altında sadakor geceliğiyle püfür püfür yatıyordu. Hava serindi, sular soğuk, kafası dinç, sinirleri yatkın. Akşamları kuvvetli ay, yıldızlar, yanı başında çamların uğultusu, piresiz, tahtakurusuz geceler...

Karşı aralığa hafifçe topallayarak yürüdü.

Bu aralıktan çok geniş bir meydanlığa çıkılıyordu. Gölgeleri bile eriten ağustos güneşinin çiğ ışığı altında uyuklamakta olan meydanda hurda demir yığınları, tahta sandıklar, paslı tenekeler yatıyor, içlerinde ıskarta pamuk, üstüpü balyaları, vakom, gresyağı bidonları, açılmış, açılmamış gaz ve benzin tenekeleri istifli bulunan mağazalar meydanı çevreliyordu.

Bir an bütün bunları gözden geçiren Nuri Efendi, terini yeniden, sıkıntıyla sildi. Bürücek Yaylası, Bürücek Yaylası'nın sarı sıcaksız, tersiz, pire ve tahtakurusuz, püfür püfür geceleri içinden hasretle geçti. Geçti ya, ne oluyordu? Her yıl yaylaya gider, bir ay, iki ay, sonra gene böyle uçsuz bucaksız Çukurova tarlalarından devşirilip harar denilen kocaman çuvallarla fabrikaya çekilmeye başlanan tohumlu pamukların taşındığı ağustos sonları yayladan iner, içinde sık sık kıpırdaşan yayla özlemiyle ezilir, üzülür, sonunda alışırdı. Madem böyleydi, madem her yılki gibi bu yıl da alışacaktı, alışmalıydı çabucak.

Elinin "boş ver" demek isteyen bir hareketiyle meydanlığa tam yürüyecekti ki, ta karşı mağazalardan birinden çıkan belden yukarısı çıplak bir hamalı gördü, durdu. Elinde boş bir gaz te-

nekesiyle hamal nasıl olsa suya geliyordu. Sorar, öğrenir, aradığı oradaysa sonra giderdi.

Parlak tenekesinde güneşin sarı sarı, ışıl ışıl kırıldığı hamal yanına gelince, sordu:

"Nereye lan?"

Hamal, "Suya," dedi.

"Kantarcı Mustafa orda mı?"

"Orda."

"Ne yapıyor?"

"Iskarta pamuk balyalarını tartıyor!"

***

Kantarcı Mustafa'nın on sekiz hamalla ıskarta pamuk balyalarını tarttığı 15 numaralı mağaza hamam gibiydi. Altüst oldukça boyuna tozuyan kaba balyaların arasında belden yukarıları çıplak, terden vıcık vıcık hamallar, "Haydi, yallah hooop!" diye sırtladıkları balyaları çevik hareketlerle kantara bırakıyor, tartıldıktan sonra gene aynı çeviklikle kantardan alıp ambarın öbür köşesindeki istife götürerek, böylece boyuna yer değiştirip arada küfrederek inceli kalınlı sesler çıkarıyor, ağustos güneşinin kızdırdığı çinko örtmeli mağazanın tozlu havasında dinmeyen bir uğultu, ter, homurtu hâlinde iş görüyorlardı.

Kantarcı Mustafa, mağaza kapısı yanındaki sarı toplu kantarın başında, birbirine geçmiş avurtları, çatık kaşlarıyla öfkeliydi. Kantarcı bırakılan her balyayı çabucak tartarak önündeki kara kaplı deftere geçiriverdikten sonra, "Tamam. Kaldır!" diye emrediyordu.

İş öyle baş döndürücü bir hâl almıştı ki, Nuri Efendi'nin kapıda dikildiğini kimse fark etmedi. Oysa bu bunaltıcı işi insafla seyrederken, "Allah sabırlar versin!" diye düşünüyordu. "Bir buçuk lira gündeliğe yenecek nane değil!"

Gölgeye, Kantarcı Mustafa'nın yanına yürüdü. İşini çabucak görüp savuşmak istiyordu. Ona boyuna yaylayı, yaylanın püfür

püfür gecelerini hatırlatan bu zor iş, elbette ki insanüstü bir şeydi ama, nesine gerekti. Demek Cenab-ı Allah kullarını çeşit çeşit yaratıyordu. Demek ne kelime? Elbette. Öyle olmasa da Topal Nuri'nin payına hamallık düşse, ne yapardı şu toz, duman mağazada şimdi?

Tozlu hava genzini gıcıkladı. Hapşırdı. Ancak bu hapşırıktan sonra Topal'ın farkına varan Kantarcı Mustafa döndü, baktı, gördü. Zaten asık yüzü büsbütün asıldı. "Geldi gene, dürzü! Hamal isteyecek herhalde. Çırçırlar temizlenecek diye dırlanıyordu..."

Mağazanın ta gerisindeki iki hamalın büyük bir balyayı siper alarak çene çaldıkları dikkatine çarpınca, çırçır kâtibini, isteyeceği hamalları filan unutarak, bağırmaya başladı. Sonra, kızım sana söylüyorum, gelinim sen duy gibilerden, Nuri Efendi'ye de laf çaktı:

"Bu balyalar akşama kadar tartılıp teslim edilecek. Durmak, dalga geçmek yok. Sizin yüzünüzden laf işitip ceza yiyemem. Bu iş bitmeden tuvalete bile izin yok!"

O sıra kantarcı bırakılan balyayı çabucak tarttı:

"Yüz beş, tamam, kaldır!"

Lafın kendisine çakıldığını anlayan Nuri Efendi ise aldırış etmedi, az daha sokuldu. Kantarcıya, "Amirane" gelir biçimde, "Mustafa!" dedi.

Kantarcı Mustafa duydu, aldırmadı.

"Yüz on, tamam, kaldır!"

Kantarcının bu tutumuna birden içerleyen Nuri Efendi, yayla dönüşü fabrikaya uğradığı günü, fabrika sahibinin kapısı önünde karşılaştıkları hâlde bir "hoş geldin" bile demeyişini hatırladı, tepesi attı. Ter sızan is karası kaşlarını avucunun içiyle silerek, bu kez gerçekten amirce, kantarcının omuzunu dürttü:

"Sana söylüyorum!"

Kantarcı da bunu beklermiş gibi, hırsla döndü. Birbirine çok yakın, sarı ışıltılı ela iki göz, karanlık çukurlarından Topal Nuri'ye nefretle baktı:

"Kör müsün? İşimiz var!"

Topal Nuri'nin tepesi attı:

"Ne biçim konuşmak bu?"

"Basbayağı konuşmak!"

"Git de bu fiyakayı evdeki karına yap!"

Kantarcı Mustafa'nın içinden ufacık topuklu, iri, yeşil gözlü, sütbeyaz karısı geçti. Deliye döndü:

"Karımı karıştırma, karımı ağzına alacak insan değilsin sen!"

"Uyuz."

"Uyuz babandır."

"Dırlanıp durma ulan ha, bak!"

Yumruğunu kaldırdı.

Kantarcı ayağa fırlayıverdi:

"Yumruk kaldırıyorsun demek? Demek yumruk kaldırıyorsun?"

"Kaldırıyorum ulan!"

"Ulan sensin, ulan senin ebu ceddin!"

Kantarcının ufacık gözleri hırslı hırslı parlıyor, alabildiğince bağırıyordu:

"... Geldin gene, geldin beni buldun gene. Sabahtan beri anam ağlıyor benim. Bu üç yüz balya akşama kadar hem tartılacak, hem de teslim edilecek. Anamızdan emdiğimiz burnumuzdan geliyor. Biz senin gibi yayla yaylayıp keyif çatmadık bütün yaz!"

Kâtiplerin çekişmesinden faydalanan hamallar işi bırakıp terli yüzleriyle çevrelerini alıvermişlerdi.

"Benim yayla yaylamam üstüne vazife değil senin," dedi Topal Nuri. "Adam ol, ağa seni de adam yerine koyup izin versin, sen de git yaylaya. Ben senden hamal istiyorum, çırçırlar temizlenecek!"

Boğulacak kadar hırslanan kantarcı, kesti attı:

"Hamal mamal yok!"

"Yok ne demek?"

"Yok, yok demek. Vermeyeceğim!"

"Nasıl vermezsin!"

"Vermem. Alabilirsen al!"

"Alırım tabii."

"Al bakalım."

Topal Nuri hamallara döndü:

"Şahit olun. Birazdan bunları ağanın yanında da isterim..."

"İste. Ağa değil, feriştaha git. Ağa benim işimi bilmez. Bu iş yarın benden sorulacak, ağadan değil!"

Topal Nuri mağazadan çıkarken durakladı:

"Vereceksin, hem de eşşekler gibi!"

"Ooooşt!"

Çırçır Kâtibi Nuri, mağazadan topallaya topallaya çıktı, gitti.

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kapkara, koç bıyıklı hamal Mirza:

"Aşkolsun Mustafa Efendi," dedi. "Herifin fiyakasını tam bozdun yani..."

Kantarcı Mustafa evde yeşil gözlü, güzel karısından, fabrikadaysa önüne gelenden küçümsenir, burunlanırdı. Koltukları kabararak, "Bozarım tabii," dedi. "Sesimizi çıkarmıyoruz diye bizi enayi belliyorlar!"

"Hâşâ. Lakin herifi eşşekten düşmüşe döndürdün..."

"Döndürürüm tabii. Babamın oğlu değil ya! Boynuna on paralık bir medeniyet yuları geçirdi diye adam mı oldu? İşi gücü efendilik satmak. Ay yirmi dokuz, para otuz, tıring, cepte. Kanı benimkinden kırmızı değil ya. O da dokuz aylık, ben de..."

"Doğru, Mustafa Efendi. Hani yüzün diye değil, her zaman konuşuruz bizim uşaklarla. Derim ki, 'Siz bakmayın Mustafa Efendi'nin öyle hımbıl hımbıl dolaştığına. Kafası kızdı mı çok fenadır,' derim. Öyle değil mi lan?"

Hamallar, "Öyle," dediler.

Mirza, ciddi ciddi sordu:

"Mustafa Efendi?"

"Hı?"

"Sen de Topal Nuri gibi bir memursun mesela. İstesen kravat takamaz mısın?"

Bir başka hamal cevapladı:

"Takamaz olur mu? İstese takar ama takmıyor!"

Daha bir başkası:

"Mustafa Efendi fiyaka satmayı sevmez!"

"Onda caka, kibir yok."

"Yok ki yok!"

"..."

"..."

Kantarcı ciddi ciddi, "İstesem takarım," dedi. "Nedir ki? Nerden baksan bir-bir buçuk liranın başında bir kravat. Ama takmam. Çünkü bende sahiden de caka, kibir yok. Allah büyüklüğü sevmez. O takar. Fırıldağı var çünkü. Benim ne fırıldağım var, ne de dolabım. Allah bana öyle şey sormaz. Sormaz a, balı neresinde sahtekârın bilmem, işi biz görürüz, yaylayı o yaylar, maaşın bolunu o alır, ikramiye yıldan yıla ona çıkar!"

Hamal Mirza yere tükürdü:

"Belki de ağaya karı götürüyordur!"

Kantarcı çevresine bakındıktan sonra, "Olmayacak ne var?" dedi. "Herifin mezhebi geniş..."

Birden hamalların boş durdukları dikkatine çarpınca, kaşları çatıldı, yüzü kara sarı bir hâl aldı, gözleri ufaldı:

"Haydin işbaşına!"

Kantardaki balyayı çabucak tarttı:

"Yüz sekiz, tamam, kaldır!"

İş olanca sıkıntısıyla yeniden başladı. Hamalların, "Haydi, yallaaaaaah, hoooop!"ları arasında altüst olan koca koca balyalar terli sırtlarda, kantarcı uçuyor, tartılıyor, boyuna yer değiştiren hamallar ise boğucu havada su gibi terliyorlardı.

2

Topal Nuri 15 numaralı mağazadan öfkeyle, topallayarak çıktıktan sonra, fabrika sahibinin fabrika giriş kapısı yanındaki odasına yönelmişti. O öfkeyle pireyi deve yapacak, "Şu Kıpti yapılı deyyusu" ağaya öyle bir gammazlayacaktı ki, ağa da küplere binsin, kuyruğundan tutup...

Çünkü, "Ağaya değil, feriştaha git!" demişti. "Ağa benim işimi bilmez!"

Ağa onun işini bilmezdi demek? Demek ağa iş bilmezdi? Yani, aptalın, cahilin, enayinin biri demek mi istemişti? Demek mi istemişti ne kelime? Öyle demişti. Ağa iş bilmez, ağa hırt, ağa aptal, ağa enayi de, bu koca, bu kocaman, bu koskocaman fabrikayı nasıl elde etmiş? Dokumahane, iplikhane, boya, kasar... Velhasıl bütün fabrikada binlerce işçiyi nasıl çalıştırıyordu?

Gün bugün, saat bu saat, fırsat da bu fırsattı. Kovduracaktı efendim, zorla mı? Kovulmasını istiyordu. Çıkarı kovulmasındaydı kantarcının. Yoksa bilmiyor değildi herifin sapına kadar dürüst, sapına kadar çalışkan, sapına kadar ırz ehli, tek kelimeyle namuslu olduğunu. Çevresinde böylesine namuslu insanların bulunmasını istemiyordu!

Topallayarak, hınçla gelmişti ama ağayı bulamamıştı odasında. Ağanın kız yüzlü odacısı, öğle yemeğinden sonra geleceğini söylemişti. Bekleyecekti. Çaresiz, çırçırların çürük tahtaları basıldıkça gıcırdayan merdivenin yanındaki odasına geldi, kendini tozlu tahta koltuğuna bıraktı.

Fabrika tezgâhlarında dokunmuş "kumlu" denilen, kül renkli pamuk ipliğinden elbisesi içinde çakı gibiydi. İçlerinde çeşitli ihtirasların alev alev yandığı ufacık gözleri kırpılıp açılıyordu. Bu heriften, bu "Kıpti yapılı" heriften kurtulmalıydı. Kurtulmalıydı ama, nasıl? Bilmiyordu henüz. Varsın bilmesin, kurtulmalı, fabrika sahibini avucu içine almalı, üstüpü, iskarta pamuk, çiğit satışlarında karşı tarafla anlaşıp çalmalıydı satırı!

Tahta iskemlesinde doğruldu.

Çalmalıydı evet, çalacaktı. El gördülük beş vakit namazına, ağaya karşı, "Öldüm Allah doğruluktan ve senin çıkarını düşünmekten şaşmam!" demek isteyen davranışlarına karşılık, çalacak, çaldığı paraları mayalayıp iyi kötü bir işe bağlayacak, sonunda da zengin olacaktı!

Kuru, çelik gibi sert, kemikli yumruğunu, üst katta sert şakırtılarla durmamacasına çalışmakta olan otuz iki çırçır makinesinin sarstığı yapıyla birlikte sarsılan önündeki masaya koydu.

Zengin olacaktı!

Fabrikasında aylıkla çalıştığı ağası gibi, fabrikatör olmaktan çok, Çukurova'nın, cep ağızları sırma işlemeli lacivert şalvarları içinde salına salına çarşı, pazardan geçerlerken fakir fukaranın ayağa kalktığı, hükümette, borsada, belediyede saygı gören, attıkları attık, tuttukları tuttuk, gülüverince ağız dolusu altın dişleri sarı sarı parlayan Temür, Savatlı Halil, Göğçeli Emin, Çakşırlı Hasan ve daha buna benzer ağalar gibi bir ağa olmak istiyordu. Olacaktı da. "Kul istemesini bilmeli!" derdi büyücü remmâl, cinci kaynatası: "... Kul istemesini bilmeli ki, Cenab-ı Allah versin. Kul istemesini bilmez, kaderine razı olur, bir lokma bir hırkaya kanaat ederse. Cenab-ı Allah'ın elinden ne gelir?"

Kayseri'nin İncesuyu'ndan, Çukurova'ya iş için çıkmış hemşerilerinin arasına katıldığı 1910'larda on yaşında var yoktu. Âl-i Osman ülkesinde yer yer savaşlarla isyanların patlak verdiği, İtalya'nın Trablus'ta İslam kanı döktüğü yıllar...

O yaşta baba ocağından ayrılan her çocuğun hüngür hüngür ağlaması, gurbette sılasını, sıla adına da çokluk baba ocağının kuru ekmeği, peyniri, yeşil soğanı, isli tencere, tavası, sığırı sıpası, yüzü bin yamalı yatağı, yorganı, yastığını hatırlayıp hatırlayıp tenhalarda kara kara düşünmesi olağanken, Topal Nuri oralarda bile olmamıştı. Çünkü gurbete düşerken, başkaları gibi, ardında bir baba ocağı, baba ocağının öfkeli direği bir baba, boynu bükük bir ana, irili ufaklı kardeşler, isli tencere, tava, yamalı yatak,

yorgan, yastık, sığır, sıpa bırakmamıştı. Yoktu. Hiçbir şeyi, sahibi, kimsesi yoktu. Allah belasını versin. Ne anasını hatırlıyordu, ne de babasını. Anası, babası, kardeşleri eller olmuştu. Önüne gelen sümsüklemiş, önüne gelen elinden, hatta ağzından lokmasını kapmış, kapamayınca da patlatmışlardı suratına tokadı, yumruğu. Her tokat, her yumruk, zamanı gelince atacağı tokatlarla yumrukları haklı çıkarmak için mükemmel birer bahane olmuştu. "Eller bana acıdı mı? Elleri bırak, Allah bile nefsi Allah'ken acıdı mı? Acısa, anamı, ardından babamı alıp beni el tokadı, el yumruğu, el tekmesi altında çürütür müydü? Madem bana acımadılar, ben de fırsatını buldum mu hiç kimseye acımayacağım. Çamurda mı gördüm? Bir tekme de ben atacağım. Madem gemisini yürüten kaptan, ben de kaptan olacağım. Hem de kaptanların en büyüğü!"

1914 Birinci Dünya Savaşı. On dört yaşında, kara kuru, ama gözlerinden zekâ taşan bir delikanlı. Göç ettirilerek boşalmış Ermeni dükkân tezgâhlarına üşüşen Osmanlılar da Ermeni, Rumlar kadar dost ya da düşman. Onca insan var, insanlar vardı. Çıkarını sağlayanlar ister camiye gitsinlerdi, ister kilise ya da havraya. İsimleri ister Ahmet, Mehmet, Ali olsun, ister Bogos, Vartan, Alfred, Haçopulo.

1915-16-17...

Palabıyık Wilhelm dostluğuyla Rus Çarı ya da İngiliz Başbakanı Lord Corc'un düşmanlığı umurunda bile değildi. Hem kimdi bunlar? Biri dost, öbürü düşman. Topal Nuri'ye neydi birinin dostluğu, ötekinin düşmanlığından?

1918-19...

Almanlarla birlikte yenilmişiz. Fransız, Adana'yla birlikte Antep'e, Maraş'a girmiş. Yerlilerin "Kaçkaç" dedikleri, Fransız'dan atlar, eşekler, arabalarla kaçışlarına bomboş gözlerle baktı o. Ermeni yanında Dikran oldu, Rum yanında Dimitri. Yenice yolu üzerindeki bir yapıya doldurulup gazyağı dökülerek yakıldıklarını haber aldığı Müslüman Türklere ağlayıp acımak

şöyledursun, omuz silkip geçti. Eee, ne olmuştu yakılmışlarsa? Kim kaçın demişti onlara? Cezalarını bulmuşlardı?

Ermeni, Rum patron, ustabaşılar yanında zanaatın çeşidini belledi. Elinden binler, on binler geçti ama, tek meteliği bile onda kalmadı, kalmıyordu, bırakmıyorlardı da ondan. Para tatlıydı, mal canın yongası. Patronları, ustalarıyla Melekgirmez Çarşısı'ndaki meyhaneler, hatta Adanalıların "Taşçıkan" dedikleri geneleve girip çıkıyor, ama ne içki kadehinin kenarına dudağı değiyor, ne de boyalı dudakların kirli eteklerine dokunuyordu. Oysa çocuk değildi artık. On dokuz yaşındaydı. Bıyığı kaşları gibi is karası, hafiften çıkmaya başlamıştı. Geceleri savrulan kadın etekleri altındaki çıplak kadın bacaklarını düşünde görüyor, uyanıyor, çokluk da gecede birkaç sefer hamamlık oluyordu. O kadar. Hemen hemen zorla götürüldüğü Karasoku Tiyatrosu'yla, Taşçıkan'daki boyalı kızlar hoşuna gitmiyor değildi. Gidiyorlardı ya, onun istediği böyleleri değil, kendinin olacağı, peçesini kendinden başka erkeğe açmayacak akça pakça bir kadındı. Gurbete düşmeden az önce ona anası gibi bakan, başını anası gibi sabunlayıp, üstünü başını tıpkı tıpkısına anası gibi soyup giydiren, akşamüzerleri kocasını sokak kapısında, ayaklarında nalın, güler yüzle bekleyen bir kadın. Bu kadın bol bol tahta silsin, çamaşır yıkasın, sokak kapısında kocasını beklesindi ama, alnı da beş vakit seccadeden kalkmasındı.

Böyle bir kadını, Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan'ı İzmir'de denize döktüğünü işittiği yıl, misafir gittiği bir hemşeri evinde buldu. Yirmisini aşmıştı. Mustafa Kemal Paşa, Yunan'ı, İzmir'de denize dökmüş, Bogos'lar, Vartan'lar, Yorgi'ler filan ortalardan çekilmişlerdi. Türk, hem de Türkoğlu Türk bilinmesi gerekiyordu. Babası remmâl, cinci hacının akça pakça kızını usulcacık alıverdi. Çeşitli kiliselerde ıstavroz çıkarmış, ölü Hıristiyanlara başkaları gibi, ama zerrece içi yanmadan ağlamıştı ya, devirler değişmiş, Ahmet'ler, Mehmet'ler ağır basmıştı. Artık

kilise milise şöyledursun, camiye gitmeliydi. Hem de cinci kaynatasından bellediğince, Müslümandan daha Müslüman görünmek şartıyla.

Çok geçmeden cinci kaynata öldü.

Topal Nuri'nin karısı avuntuyu kocasının üç odalı evine kara çarşaflı kadınları toplayıp, yanık sesli mevlithanların insanı alıp ta bin üç yüz şu kadar yıl öncenin çöl Arabistan'ına götüren, insana öte dünya, mezar, tabut hatırlatan Mekke yeşili seslerinde buluyordu.

Babası çeşitli remiller, efsun, büyülerle fakir fukarayı soymuş bir adam olmasına karşılık, bu kadında zerrece babasına özgü hâller yoktu. Mevlit okutuyor, beş vakit alnını seccadeden kaldırmıyorsa, bu, sırf Allah-ü Teâlâ'ya inandığındandı. Eteklerini beline sokup kocasının evini öyle bir omuzlamıştı ki, Topal Nuri bile şaşıyordu. Şaşıyordu, çünkü onda ister karısı olsun, hiç kimseye karşı sadakat, yüzde yüz bağlılıktan eser yoktu. Beygire torba boşuna takılmazdı. Boşuna yaralı parmağa işenmez, başkalarına saygı boşuna gösterilmezdi.

Çocukluğunda odun keserken yanlış bir balta darbesiyle kopan başparmağının yokluğu yüzünden topallıyor, bu yüzden bütün topallamayanlara içerliyordu. Allah'ın takdiri miydi bu? Başta cinci, öyle diyorlar, hâline şükretmesini öğütlüyorlardı ama, geceleri yatağında en ağıza alınmaz küfürleri savurmaktan çekinmiyordu Lemyezel'e. Çekinmiyor, karşılığında da çarpılmadığını görüyordu hayretle. O zaman işi daha ileriye götürmeyi denedi. Bir gece, ne de olsa içinde gene de korku, tuvalete bir parça ekmekle gitti, işedi. Hiçbir şey olmayınca, ekmeği kubura attı. Gene bir şey olmamıştı. Hani, neredeydi çarpılmak? Ağzının eğilmesi? Gözlerinin kör olması?

Yoksaaa... Evet, yoksa Allah yok muydu?

Yaz gecelerinin iri yıldızlarına uzun uzun bakarak Allah'ı düşündü. Sordu karanlık boşluklardan. Ateşböceklerinin avuç avuç serpildiği sıcak yaz gecelerini şehrin dışında Allah'ı düşünmekle

geçirdi. Nafile. Ne var, diyebiliyordu, ne yok. Varsa neden çarpmamıştı? Yoksa bu dünya, üzerindeki insanlar, gökyüzü, kırpışan yıldızlar, kocaman ay, güneşin sahibi kimdi? Kimin emriyle sabahleyin doğuyor, akşamları batıyordu?

Yıllar yılı bunu çözemedi. Çözemedi ama, çözebilecek birini de aramadı değil. Hacılar, hocalar yanaşmıyorlardı Allah'ın varlığı, yokluğu üzerine herhangi bir tartışmaya. Tutturmuşlardı bir, "Neuzu billah, kâfir olur insan!"

Soruyordu:

"Kâfir nedir?"

Karşılığını alıyordu:

"Allah-ü Teâlâ'ya şirk koşan, küfreden!"

"Bunları eşeleyen günaha mı girer?"

"Elbette."

"Bana bu türlü düşünecek aklı veren kim?"

"Allah."

"Bu akıl mı beni bu türlü düşündürüyor?"

"Elbette."

"Madem bu aklı verdi, o hâlde günahı da ona ait olması gerekmez mi?"

"Neuzu billâaaah..."

Bir gün Kabak Hafiz diye genç irisi, kendisiyle akran bir köy imamı karşısına çıkıp uzun uzun konuşmasa, konuşma sırasında da müşküllerini çözmeseydi, Topal Nuri, çırçır kâtibi değil, belki de Doğulu, basit bir halk filozofu olup kalacaktı.

Sabaha kadar Adana şehrinin dışında dolaştıkları bir gecenin sonunda Topal Nuri:

"Desene ki ne Rab var, ne ibâd?"

Kabak Hafiz kıs kıs gülmekle yetinmişti.

Topal Nuri yaylım ateşe başlamıştı:

"Günah, sevap, cennet, cehennem, hiçbir şey olmaması gerek!"

"Öyle."

"Peki, madem böyle, neden imamlık yapıyor, inanmadığına başkalarını inandırmaya çalışıyorsun?"

Kabak Hafiz ciddileşmişti:

"Dünyada iyi ve rahat yaşamak için!"

"Yani?"

"Yani, başkalarının kuru kuruya inançlarından faydalanıp geçineceğim. Bu suretle ekmeklerin en hası, en rahatına ulaşıyorum. Hem de hiç terlemeden. Sana da tavsiye ederim, insanları şuurlandırıp gözlerini açmaya kalkışma. Bunun sana hiç faydası olmaz. Tam tersi, zararı olur. Körlerin arasında şaşı, badem gözlüdür!"

Çukurova köylerine çekip giden Kabak Hafiz'ı yitirmişti ama o günden sonra da körlerin arasındaki şaşı gözlerinden faydalanmanın yollarını aramaya başlamıştı.

Osmanlı Devleti yıkılıp, yerine Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kurulalı beri memlekette hızlı değişimler olmuştu: Fes atılmış, kalpak atılmış, şapka giyilmişti. Sağdan sola yazılan eski yazı, yerini soldan sağa yazılan Latin harflerinin milli alfabesine bırakmıştı. Daha pek çok yenilik... Topal Nuri bunların hiçbirini yadırgamadığı hâlde, yadırgayanların arasında dolaşmayı, onlar gibi beş vakit namaz, niyaz, tenhalarda onlar gibi devrimlere fısıltıyla atıp tutmayı uygun bulmuştu. Çünkü fabrikatörler, büyük toprak sahipleri, tüccarlar öyle yapıyorlardı. Topal Nuri'ninse çıkarı, fabrikatörler, büyük tüccar, büyük toprak sahipleriyleydi. Günün birinde o da onlar gibi, daha çok da cep ağızları sırma işlemeli lacivert şalvarlı ağalardan biri olacaktı!

Olacak mıydı acaba?

3

Fabrika sahibinin öğleden sonra üçten önce gelmeyeceğini söyleyen kız yüzlü odacı, Topal Nuri'nin yazıhanesi önünden geçerken haber verdi:

"Topal Ağa, ağa geldi!"

Topal Nuri, on sekizindeki bu kız yüzlü delikanlıya bu teklifsiz hâllerinden dolayı çok içerliyordu ama, ne diyebilirdi? Ağa'nın baş üstünde tuttuğu biri. Çaresiz, yuttu. Ama günün birinde zenginleşir de eline fırsat geçerse, biliyordu yapacağını.

Ağanın odasına gitmek üzere dışarı çıktı.

***

Saçı, sakalı, bıyığı filan iyice ağarmış fabrika sahibi, kısa boylu, dolgun bir adam, tül perdeleri inik odasında, maroken kanepeye boylu boyunca uzanmış, çıplak ayaklarını da buzdolabına sokmuştu. Ne diye fazlaca kaçırmıştı sanki şu zeytinyağlı biber dolmasını? Ayakları buzdolabında, gözleri tepesindeki tavanda hızla dönen geniş kanatlı tavan vantilatöründe olduğu hâlde, gene de yanıyordu cayır cayır. Hem yanıyor, hem de midesi ekşiyordu.

Ceviz masası üzerindeki telefon çalınca uzandığı yerden kalkıp masaya geçti, kulaklığı aldı:

"Alooo, kimsin?"

Birden ateşe basmışçasına toparlanarak, saygılı bir hâl alıverdi:

"Siz misiniz beyefendi? Özür dilerim, vallaha sesinizden alamadım. Affedin, bu seferlik affedin artık. Küçükten kusur, büyükten af beyim..."

Telefonun öbür ucundaki, parti il başkanıydı. Gene kim bilir hangi hayır cemiyeti yararına tertiplenmiş balo biletlerinden elli tane sokmaya çalışıyordu.

Nedim Ağa içinden öfkeli bir lahavle geçirdikten sonra, "Emredin beyim," dedi. "Derhal. Şimdiye kadar hangi emrinizi yerine getirmedi Nedim kulunuz?"

Telefondaki kalın, aksi, sindirici ses, çokluk olduğunca gene yarı şaka, kaba bir küfür savurmuştu. Nedim Ağa içerlediğini belli etmemek için, küfür iltifatmışçasına sesli sesli güldükten, karşı taraf telefonu kapattığı hâlde sırf saygıda kusur etmediğini

belirtmek maksadıyla kulaklığı kulağında az daha tuttuktan sonra kapattı ve ağız dolusu, kaba bir küfür savurdu:

"Ben de senin avradını, deyyus! Partiniz başınızda parçalansın inşallah!.."

Nedim Ağa için bundan başka yapacak şey yoktu parti ileri gelenlerine karşı. Çünkü bu şimdi ceviz masasından il idare başkanıyla konuştuğu fabrikayı yıllarca önce, "Sahipleri Bilinmeyen Mallar"dan, gene bu parti mebusu, hatırlı birinin yardımıyla ucuzca satın almış, yıllar yılı da geliştirip büyütmüştü. Particilerin elinde bir çeşit Demokles'in kılıcıydı bu fabrika. Kafaları kızdı mı elinden alıverecekler gibi geliyor, geceleri uykuları kaçıyordu.

Birinde, şu az önce telefon eden il başkanı, gene böyle bilmem hangi hayır cemiyeti yararına tertiplenen bir balo için elli mi, yüz mü ne bilet satın almasını emretmiş, Nedim Ağa mırın kırın edince de açmıştı ağzını, yummuştu gözünü:

"... Ulan yazının yarım pabuçlusu," demişti. "Çukurova'ya ayağının çarığıyla gelip, yıllar yılı omuzunda halı dolaştırdığın günleri ne çabuk unuttun? Bu fabrikayı baban mı yaptırdıydı? Ermeni malı. Partimizin sayesinde eline geçirip palazlanınca, sana onu temin edenlere karşı yan mı çiziyorsun? Kafamı kızdırma, bir kulpunu bulur elinden alıveririm ha!"

Nedim Ağa bunu hatırlayarak bir daha sövdü:

"Deyyuslar. Bu dünya size de kalmaz. Allahım tez gün, tez saatte şunları yok eden isminle kahret de biz de kurtulalım, onlar da!"

Sonra masasından çıktı, gene mırıldandı:

"Her firavunun bir Musa'sı var. Dur bakalım. Gün ola harman ola..."

Maroken kanepeye tam uzanacaktı, dışarda çok iyi tanıdığı bir ses, Çırçır Kâtibi Topal Nuri'nin sesi. Kulak verdi:

"Hamalları babamın işinde kullanacak değilim ya! Yarın borsadan kontroller gelirse karışmam, benden günah gitti. O toz, toprak, o pislik, o rezalet..."

Oda kapısı vurulmadan açıldı. Çırçır Kâtibi Topal Nuri içeri topallayarak girdi. Ağanın sormasını bekledi.

Parti ileri geleninden az önce yediği zılgıtı unutuveren Nedim Ağa, sordu:

"Ne söyleniyorsun gene?"

Topal Nuri oracıktaki koltuğa çöktü:

"Çırçırların hâli malum. Toz, toprak, rezalet. Ustalar revizyonu bitirdi. Makineler yağlanmış, düzenlenmiş, her şey saat gibi. Gelgelelim o döşemeler, o tavan, o duvarlar..."

"Kısa kes, n'olmuş?"

"N'olacak, koskoca fabrikada üç beş hamal yok ki temizlik yaptırasın. İt sürüsü gibi adam besle, aç karnını doyur, ondan sonra... Bir şey değil, yarın borsadan kontroller geliverecek..."

Ağa, Topal Nuri'nin isteğince parladı:

"Benim fabrikamda hamaldan çok ne var? Kantarcıdan ne demeye istemedin?"

Topal Nuri sinirli sinirli gülmekle yetindi. Ağa merakla eşeledi:

"Ha? Ne demeye istemedin kantarcıdan?"

"Bırak Allah'ını seversen ağa... Dedim ya, it sürüsü gibi adam besle, avuç dolusu para ver, sonra da..."

Nedim Ağa köpürdü:

"Canım, ne demeye istemedin kantarcıdan diyorum sana!"

"İstemedim mi, ağa? İt gibi daladı herif beni!"

"Nasıl dalar?"

"Daladı işte. Yarım tane bile vermem," dedi.

"Niye?"

"Niye olacak, keyif onun, köy Memet Ağa'nın. Vermez vermez. Doldurmuş hamalları mağazaya, lak lak lak, lak lak lak, çene. 'Kardeşim Mustafa Efendi,' dedim. 'Ağanın emri var, mümkünse bana birkaç tane hamal ver de çırçırları temizleteyim. Yarın borsadan kontroller geliverirse, ceza yeriz. Her yanlar toz toprak içinde,' dedim. Sen misin? Herif bir parladı, bir celallen-

di... Aman Yarabbi. Sanki bu fabrikanın sahibi o. Sanki küçük dağları o yaratmış. Ağa benim işimi bilmez. Ağa değil, feriştahı bile vız gelir bana, bana hiç kimse karışamaz. Bu fabrika bensiz çalışamaz, ben olmasam şöyle, ben olmasam böyle. İpe sapa gelmez bir sürü laf. Eee canım, yakışık alır mı bu sözler ayaktakımı, kul tayfasının önünde? Sonra, ben burada neyim? Senin fabrikana sığınmış, senin sayende rahat bir ekmek yiyen bir hemşerin. Senin malının ziyana uğramasını ister miyim? O? El adamı. Hamallara çalım atsın diye palavra sallıyor. Bak ağa, onu da söyleyeyim: Senin hatırın olmasa, hani senin gül hatırın olmasa, şerefsizim onu orada, o atıp tuttuğu ayaktakımı, kul tayfasının önünde iki tokatta mest ederdim ama, senin hatırın, gül hatırın var. Bilmem, biz böyle yetiştik..."

Nedim Ağa midesinin ekşimesini filan da unutmuştu. Nasıl unutmasın ki, "Ağa benim işimi bilmez!" sözü kafasında döne döne, "Ağa iş bilmez!" biçimine girmişti. Oysa Nedim Ağa kendini belki de dünyanın en iş bilir, en fırıldakçı, şeytana pabucu en ters giydiren adamı sanır. Az önce parti ileri geleninin dediği gibi, "gâvurlardan" kalma bu kocaman fabrikayı ele geçirmek için az mı madik attı sağa sola? Az fırıldak mı çevirdi?

Zile bastı. İçeri giren odacısına, "Bana o kantarcı deyyusunu çağır!" dedi.

Odacı boş bulunarak, kaçırdı:

"Mustafa Efendi'yi mi?"

Ağa parladı:

"Hayır, Mustafa Paşa'yı!"

Odacı çıktı.

Topal Nuri memnundu. Az sonra gelecek kantarcıya caka olsun diye, bacak bacak üstüne attı, koltuğa adeta yan geldi. Ağanın da pek öyle uzun uzun eşelemediği "hemşerilik"ten gelen bir yakınlıkla zaman zaman böyle otururdu. Ağa'nın uzattığı "Yaka" paketinden siyah kâğıtlı bir sigara aldı, hemen kibritini çaktı. İlkin ağanın sigarasını yaktı, sonra da kendininkini. Kan-

tarcı, onu böyle maroken koltuğa yan gelmiş, parmakları arasında siyah kâğıtlı sigarayla görünce kim bilir nasıl kıskanacak, nasıl çatlayacaktı!

Az sonra, elma kurusunu hatırlatan kara sarı yüzü, sarı ışıltılı kopça gözleri, önünde kavuşuk elleriyle kantarcı içeri girerken bayılacak kadar heyecanlı olduğundan, ne çırçır kâtibine dikkat etmişti, ne de yan gelip oturuşuyla, parmakları arasındaki siyah kâğıtlı sigaraya. Ağaya bakıyordu. Ağa ise öfkeden mosmor, karşısındaki adamı büsbütün küçültüp alabildiğince ezmek için yüzüne bakmıyor, hiçbir şey de sormuyordu.

Kantarcı şaşırmıştı. Bir ara gözü Topal Nuri'ye ilişti. Adamın koltuğa yan gelişi, ağanın yanında fütursuzca sigara içişine daldıysa da, sırası değildi.

Nedim Ağa birden sordu:

"Nuri Efendi senden hamal istemiş. Ne diye vermedin?"

Niçin çağırtıldığını, ağa sorarsa ne türlü karşılık vereceğini kararlaştırarak geldiği hâlde, birden şaşırdı, ne söyleyeceğini unuttu. Ellerinin titremesi artmış, yüzünü sıcak bir kan kaplamıştı. Kekelemeye başladı:

"Üç yüz, üç yüz balya, ağa... Bu balyalar..."

"Balyan batsın! Her biriniz bir cumhurreisi kesildiniz benim fabrikamda! Ağa işten anlamaz, ben olmasam fabrikanın işi geri kalır... Ne biçim sözler bunlar lan? Ağa işten anlamaz, sen anlarsın da hani fabrikan? Uyuz! Ağa senin karnında kaç bağırsak olduğunu bile bilir!"

Kantarcı davrandı:

"Tövbe ağa, vallaha tövbe..."

"Suus! Bütün gün mağazalarda yanlar, dalga geçer, laf sırası da geldi mi kimseye sıra vermezsiniz!"

"Bütün gün mağazalarda yanlamak" kantarcıyı can evinden vurdu. Sabahın beşinde işbaşı yapıp, akşamın yedisi, sekizi, hatta dokuzu, onuna kadar güneşte, yağmurda, ayazda koştuğu hâlde, emeği bir kalemde inkâr edilivermişti.

Ağaya hınçla baktı, göz göze geldiler...

Ağa, "Ne bakıyorsun?" dedi. "İt sürüsü gibi adam beslediğim yalan mı? Bana ne istifadeniz var? Beni ihya mı ediyorsunuz? Kantar tartmak da iş mi?"

"İyi diyorsun ama ağa..."

"Sus hadi sus. Avukatlık edip durma karşımda. İstediği kadar hamal ver efendiye!"

Muhasebecinin sıkı tembihini, üç yüz balyanın akşama kadar tartılıp sahibine teslim edileceğini, aksi hâlde cezaya çarpılacağını anlatabilmek için canını dişine takarak, "Ağa," diye inledi. "Ağa..."

İfrit olan ağa, gene sözünü kesti:

"Ulan, ver diyorum sana, gözünün çiçeğini..."

Çok ayıp, çok kahredici bir küfürle sözlerini tamamlamıştı ki, Topal Nuri araya girdi:

"Beş kişicik olsa yeter a Mustafa Efendi kardeşim..."

Kantarcı Mustafa buna, en çok da buna ifrit olarak öfkeden adeta kendini yitirdi. Elinde bir bıçak ya da tabanca olsa bir iki demez, "Topal"ı çeker vururdu.

Nedim Ağa kısa kesti:

"Hadi. Kazık gibi dikilip durma karşımda!"

Kantarcı kahrolarak çıktıktan sonra da, "Kıpti yapılı deyyus!" diye homurdandı. "Yüzünü görmüyor muyum, tekmil cinlerim başıma toplanıyor!"

Topal Nuri, bilmişçesine iç çekti:

"Aaaah ağam ah!.. Sen bizden iyisini bilirsin. Bizim gibi kul tayfasına yüz vermeye, karnımızı doyurmaya, tırnağımızı uzatmaya gelir mi?"

Nedim Ağa memnun, "Yaka" sigara paketini yeniden uzattı:

"Sen kendini ne diye katıyorsun? Sen başka, onlar başka. Bugüne bugün sen benim hemşerim, canım, canımın içi. O? Onlar?.."

Zile bastı, içeri giren odacıya, "Bize bira aç!" dedi.

Az sonra hamalların hazır olduğunu haber vermek için gelen Kantarcı, Topal Nuri'yi ağayla karşılıklı bira içer görünce, mosmor kesildi. Ne diyeceğini şaşırmıştı. Bu kadar, bu kadar gözündeydi demek Topal? Nefretle, "Hamallar hazır!" dedi.

Karşılık beklemeden odadan çıktı.

4

Tohumlu pamukları tohumundan ayırma işinde kullanılan çırçır makinelerinin bulunduğu "Çırçır Dairesi", ensiz, uzun, loş bir salondu. Karşılıklı iki sırada onardan yirmi çırçır makinesi bütün hızıyla çalışırken, tozlu duvarlar, örümcek ağları sarkan yanık tahtalı çürük tavan, döşeme tahtaları sarsılır, tavandaki ufacık ampullerin sarı sarı aydınlattığı havada genzi yakan pamuk tozları uçuşurdu.

Her makinenin üstünde bir işçi otururdu. Bunlar dokuz on yaşlarında kız, oğlan çocukları, genç kızlar, taze kadınlar ya da kırış kırış yağlı kadınlardı ki, ağızlarının üstüne kadar büründükleri örtüleriyle tozlu birer paçavra yığınına benzerlerdi.

İşçilerin ellerinde küçük küçük değnekler vardı. Makinelerinin arkasındaki sandıklardan aldıkları tutam tutam kütlü, yani tohumlu pamuğu, makinelerinin önünde dönen ve pamuğu tohumundan ayıran silindirlere (bunlara, "top" denirdi) atar, silindirler tohumlu pamuğu iyice yesin diye de ellerindeki değnekleri topların arasında sağa sola kullanırlardı.

"Çırçır Dairesi"nde herkes, dağılan pamukları uzun saplı süpürgeleriyle toplayan kızlar, örme kamıştan çeki sepetleriyle çırçır makinelerine kütlü taşıyan delikanlılar, pantolon ya da kara şalvarlarının yırtığından kıçları gözüken pamukçu oğlanlar, paramparça üst başları, ama geniş omuzlarıyla birer babayiğit olan ve "Çırçır Dairesi"nde en ağır işlerde kullanılan yayla memleket uşakları, "Topal Kâtip"in ana avrat, Allah kitaplı küfürleriyle,

tekme, yumruğuna, en kabadayısı yüz, yüz on kuruş için boyun eğer, on iki saatlik iş süresini atlatıp gündeliği hak etmeye bakarlardı.

Yalnız makinistler... Topal Nuri bunlara sövmez, onlardan çekinir, karşılaşmamaya çalışırdı. Çünkü makinistler, Topal Nuri'nin palavrasına boş vermekle kalmaz, yaptığı şeyin çok kötü olduğunu yüzüne karşı söylerlerdi. Ama karşılaşmazlardı çokluk.

Topal Nuri kapıda topallayarak gözükmez mi, irili ufaklı işçilerle birlikte ırgatbaşını da bir telaştır alırdı. Düdüğüne sarılır, makinelerin arasında sağa sola koşar, uyuklayanları yumruklayarak uyandırır, ayak dolaşıklığı edenleri iter, sonra da "Nuri Efendi"nin yanına saygıyla gelir, önünde kavuşuk elleriyle beklerdi.

Nuri Efendi hiçbir zaman memnun değildir. Asık yüzü, inadına çatık kaşlarıyla her şeyi inceden inceye gözden geçirir, nasılsa dökülmüş iki tutam kütlüden makinelerin önünde birikmiş pamuklara, densiz densiz sakız çiğneyen süpürgeci kızlardan koşar adım iş görürken duraklayan yayla memleket uşaklarına kadar herkese, her şeye bağırıp çağırırdı.

İşçi kartlarını deldiği demir zımbası bir elinde, öbür elinde sarı defteri, kulağının ardında sarı kopya kalemi, makineleri teker teker dolaşır, işçilerin kartlarını zımbalar, numaraları sarı deftere geçirir, işini bitirdikten sonra da geldiği gibi topallayarak giderken, "Çırçır Dairesi"ne çöken ağırlığını da birlikte götürürdü.

Çırçırların yeni işlemeye başladığı ağustos sonlarında onun odası, odasının bulunduğu meydanlık, bir arı kovanı gibi uğuldardı. Kocaman tekerlekli öküz, camız arabalarıyla, boyası dökülmüş hantal kamyonların başlı kıçlı durduğu meydanlıkta terli, paramparça mintanlarından karayağız tenleri gözüken çiftlik tutmaları araba ya da kamyonlardan sırtladıkları koca koca hararları durmak, yorulmak bilmeyen küfürlü bir gidip geliş hâlinde fabrika ambarlarına taşırlarken, boyunduruklarından çözülüp arabaların tekerleklerine bağlanmış öküzlerle camızların böğür-

tüsü, kamyonların mazot ya da benzin kokulu homurtusu birbirine karışır, kuvvetli güneşin ısıttığı hava ise acı acı hayvan mayısı kokardı. İnsanı, öküzü, camızı, hayvan pisliklerinde eşelenen tavuğu, horozu, güneşte sarı sarı vınıltılarla dolaşan eşek, it arılarıyla meydanlık bunaltıcı bir kaynaşma, sinirleri bozan bir ses kalabalığı içindeydi:

"Moooo, mooooooo!"

"Oha ohaaa. Çeksene o boyunduruğu lan!"

"Hele sakara hele..."

"Alttan tut alttan!"

"Hararları devirdin tekmil Keko!"

"Nuri Efendi bizim çiğiti tarttın mıydı?"

"Şu balya defterini ver hele emmi!"

"Nuri Efendi beee!.."

"Söyle beee!"

"Ayaklarıma kara sular indi beklemekten. Daha bekliyek mi?"

"Nuri Efendi, ağa diyor ki..."

"Öyle mi Nuri Efendi?"

"Neyle mi?"

"Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan?"

Topal Nuri'nin sıcak, toz, ter, şamatadan zaten aklı başından gitmiştir, bu da tuz biber olur, başlar... Artık ana avrat mı, Allah kitap mı, gözlerinin çiçeği mi...

Hiç kızmazlar. Bir başkası yavan yavan:

"Sol omuzundaki melaikenin kalem cızırtısını işitiyor musun?"

Bu sefer ona döner:

"Melaikenizin de, kitabınızın da...

Çiftliklerin ne de olsa karnı tok, sırtı pek kâhyaları basarlar kahkahayı.

***

Saat on biri geçiyordu.

Günün en sarı, en sıkıcı, en telaşeli zamanı.

Topal Nuri gene çılgına dönmüştü. Akları kanlı gözleriyle kantarının başında, sağa sola laf yetiştirir, vara yoğa küfür sallarken, bir yandan da tohumluk çiğit, yani pamuk tohumu tartıyor, az önceki kontrolde kartı nasılsa delinmemiş bir çırçır işçisine basıyordu küfürü.

Tam bu sırada Kantarcı Mustafa da, maden kömürü depolarının kapısında öfkeli öfkeli homurdanmakta, oflayıp puflamaktaydı. Sabahın beşinden beri yönetmekte olduğu maden kömürü taşıma işi birdenbire ağırlaşmış, dekoviller gecikmişti:

"Vay itoğlu itler vay, vay namussuzlar vay!.." diye söylendi. "Tepelerinden yumruğu eksik etmeye gelmiyor be!"

Kömür taşıma işçilerinin kim bilir nerede çeneyi çeneye verip dalga geçtiklerini sanarak, "Çırçır Dairesi"nin bulunduğu meydanlığa geldi. Gerçekten de, işçiler birer kenara çömelmiş, çeneyi çeneye vermişler, boş dekoviller de bekleşip duruyordu. Tepesi attı. Bağırdı, çağırdı, sövdü, saydı.

İşçiler, "Ne bağırıyorsun?" dediler. "Yol bul da geçelim!"

Kantarcı ancak bunun üzerine dikkat etti ki, yol, başlı kıçlı birbirine geçmiş kamyon, öküz, camız arabaları yüzünden tıkanmıştır. Öfkesinin yönünü işçilerden Topal Nuri'ye çevirdi:

"Allah kahretsin bu Topal şeytanı! Her işi terslik! Yalakçılıktan gayri gördüğü iş yok. Sabahtan beri anamız ağlıyor bizimse..."

Aklına fabrika başmakinisti geldi.

Odasında, masası başında, akaryakıtın harcanma raporlarını incelemekte olan başmakinist, orta boylu, tıkız bir adam. Kantarcı'nın yaygarasını işiterek, masasında kulak kabarttı.

"... Kamyonlar, öküz, camız arabaları birbirine geçmiş, hararlar devrilmiş, yollar tıkanmış... Allah kahretsin bu Topal şeytanı? Hiçbir işinde meymenet yok!"

Odaya girdi.

Başmakinist usulcacık sordu:

"Ne olmuş?"

"Kamyonlar, arabalar birbirine geçmiş, hararlar devrilmiş, yol tıkanmış. Kazan dairesine kömür gitmiyor, haberin olsun!"

Başmakinist, kantarcının yaygarasına kızdı:

"Anladık. Ne bağırıyorsun?"

"Dekoviller geçmiyor usta, işçiler avare kaldı, millet..."

"Ulan bağırmasana!"

"İyi ama usta..."

Hâlâ bağırıyordu. Usta gözlüğünü çıkardı, dekovillerin bekleştiği yere gitti. Yolun gerçekten de tıkanmış olduğunu, kamyonlar boşalıp gitmedikçe de yolun açılamayacağını gördü.

Çırçır Kâtibi Topal Nuri'nin odasına yürüdü, kapıda durdu.

Arka mağazalardan birinde uyurken yakalanan bir çırçır işçisine ceza yazmakta olan Nuri, fabrika başmakinistini görmemişti. Adama, "Üç gündeliğini kestim, dürzü seni!" dedi. "Bir daha uyu da gör ananın..."

İriyarı ırgadı kapıdan hırsla itti, kıçına da bir tekme! Birden başmakinistle karşılaştı. Başmakinist, "Ne bu Nuri Efendi?" dedi. "Ne oluyor böyle?"

Topal Nuri'nin canı burnuna gelmişti. Başmakinistin tekmeyle kovulan işçiden dolayı çıkıştığını sanarak, "Ne olsun?" dedi. "İş sırasında uyurken yakaladım, bastım cezayı!"

"Ben onu sormadım. Nedir bu çırçır meydanlığının hâli?"

Topal Nuri tıkanıklığa baktı. Başmakinist devam etti:

"... Dekovil yolu tamamıyla kapanmış. Biliyorsun, bu yol fabrikanın can damarı!"

"Biliyorum. Ne yapayım?"

"Ne mi yapacaksın? Bana mı soruyorsun?"

"Sormuyorum ama, bu mevsim kütlü mevsimi. Yüzlerce yüklü araba geliyor. Kuyruk ta işçi mahallesine kadar uzanıyor. Bu kalabalıkta..."

"Düzenleyeceksin ya. Senin vazifen..."

Topal Nuri'nin tepesi attı:

"Ben vazifemin neden ibaret olduğunu bilirim usta! Kalabalığı ağzımın içine yerleştirecek değilim ya!"

Başmakinist böyle öfkeli bir tepki beklemiyordu. Kıpkırmızı kesildi. Buna dikkat eden kantarcı ise, "Ha gayret!" diye geçirdi. "... Usta şimdi topal bacağına eder!"

Ama kantarcının istediği olmadı. Başmakinist kendini tuttu:

"Gene kanını tepene sıçratmışlar, belli!" dedi.

Topal Nuri de, başmakinist gibi, ağanın çok gözünde birine karşı yaptığı falsoyu anlayarak, düzeltmeye çalıştı:

"Vallahi usta, bildiğin gibi değilim. Yerde miyim, gökte mi? Şu kütlü mevsimi gelmiyor mu, kahroluyorum. Hiç değilse üç beş yıl geçiyor ömrümden..."

İşin yatıştığına üzülen kantarcı, körüklemek maksadıyla, "Vah vah vah," dedi. "Üç beş yıl geçiyormuş ömründen! Koca senede topu topu bir buçuk, iki ay zahmet çeker, orada mırın kırın. Biz ya? Biz ne yapalım? O sarı sıcaklar, yağmurlar, kışlar benim sırtımdan geçer. Bir günden bir güne of demedim daha!"

Topal Nuri karşılık vermedi ama, kantarcı yakalamıştı, ardını getirdi:

"... Ne taksiratımız var, Cenab-ı Allah'a karşı ne kusur işledik bilmem. Yaylalarını yaylalar, yılbaşıları geldi mi ikramiyelerini, maaş zamlarını alırlar, bir de..."

Topal Nuri sabırla dinliyor, karşılık vermiyordu.

"... Hâllerinden yüksünür, dert yanarlar. Ne keramet var şu medeniyet yularında bilmem!"

Topal Nuri artık dayanamadı:

"Bana bak banaa! Sen artık kabak tadı vermeye başladın. Laf dokundurmakla, arkadan atıp tutmakla hiçbir şey elde edemezsin. Yaylaya gidiyor, maaş zammı, ikramiye alıyorsam bu benimle mal sahibinin bileceğimiz şey. Sana ne? Nedim Ağa'nın ortağı mısın? Hem şunu da unutma: Bir insanın değeri, gördüğü iş-

le ölçülmez. Ölçülseydi, eşşeklerin tanesi bin altına olurdu. Bilmem, ne demek istediğimi idrak edebildin mi?"

Pek de anlayamamıştı ama, bozmadı:

"Edebildim tabii. Boynumuzda yularımız yok diye medeniyet harici değiliz!"

"Anlamadım?"

"Kulağını yıkat!"

Tartışma uzayıp gidiyordu. Başmakinist kısa kesti:

"Bu meydanlığı düzene sokmak lazım!"

Çekti gitti.

Kantarcı, Topal'la yalnız kalmaktan çekinmiyordu ama, gene de işine gelmemiş olacak, o da bastı gitti. Topal Nuri ikisinin de artlarından uzun uzun baktı. Başmakinistle mesele yoktu aralarında. Mesele şu "Kıpti yapılı", "suratsız", "biçimsiz" herifleydi. O bu fabrikada olmasa ya da olsa da, hâle suya gelse, çok değil üç beş ayda beş on bin vururlar, ondan sonra da...

Ondan sonrasına Allah kerimdi. Sık sık uğrak verdiği bir sebze komisyoncusu arkadaşının dükkânı gibi bir dükkân açarlardı. Evet, sadece dükkân. Genişçe bir dükkân, bir sarı toplu kantar, biraz sandık sepet, teliz denilen çuval parçaları, defter, kalem, kâğıt, ondan sonra bahçeci Arap uşaklarına çal satırı, çal satırı!

Yaylada bütün yaz bunu düşünmüştü, bol bol. Hatta karısı zaman zaman sormuştu da, kadını azarlayıvermişti. Kadınlar erkeklerinin girdili çıktılı işlerine karışmamalıydılar. Kadınlar bol bol namaz kılacak, oruç tutacak, tahta silip çamaşır yıkayacak, çocuk doğurup, doğan çocukların büyümesiyle meşgul olacaklardı. Buydu kadınların vazifesi. Onun için, karısının, "Yahu nedir? Kafanı karıştıran ne?" sorusunu, "Elinin hamuruyla erkek işine karışma demiyor muyum ben sana?" diye tersleyivermişti. Terslemeyip de, "Bir yerlerden biraz para bulup, sebze komisyoncusu Arap uşağı Haydar gibi Arap çiftçileri soyup, sırtlarından zengin olacağım" mı diyecekti?

Başmakinistle kantarcı, güneşin altında kaynaşıp duran kala-

balığın arasından geçip gittikleri hâlde, Topal Nuri hâlâ arkalarından bakıyordu. Kafasında ne başmakinist, ne de kantarcı. Onun için önemli olan bu "sebze komisyonculuğu"ydu. Bir kantar, bir genişçe dükkân, biraz sandık, sepet, teliz, defter, kalem. Ondan sonra sal adamlarını Arap köylerini şehre bağlayan tozlu yollara. Atlı, eşekli, arabalı sebzecileri çevir çevir, dükkâna yolla. Dükkâna gelen fakir fukaranın birer, ikişer sepetlik mallarını kantarda yalan yanlış, ama mutlaka kendi çıkarına tart, çamur defterine kayda geç, ellerine ver makbuzları, sav. Ondan sonra da sepetleyip, sandıklayıp gönder Ankara, İstanbul'daki sebze ve meyve hâllerinin açıkgöz komisyoncularına.

Bu işi, yani sebze komisyonculuğu işini Haydar'ın dükkânında adamakıllı incelemişti. Malını komisyoncuya kaptıran bahçeci, ertesi, daha ertesi, daha daha ertesi günlerde çaresiz, geliyor, malını beş para almadan, pek pek üç beş lira karşılığı tarttırıp teslim ediyor, yeni alacağının makbuzunu eski alacak makbuzlarının arasına katıp tutuyordu bahçesinin yolunu.

Mallar sevk ediliyordu Ankara, İstanbul'a. Orada satılıyor, Ankara, İstanbul komisyoncuları aslan paylarını alıyor, Adana, Tarsus, Mersin, Antalya'daki ilk el komisyoncuların paylarını da arada lütfen gönderiyorlardı. Lütfen gelen havaleler çoğu zaman asıl borcun yarısı, dörtte biriydi ki, birinci el, asıl mal sahibi fakir bahçeciye dert yanıyordu:

"Ne yapayım aslanım? Havaleyi göndermiyorlar ki!"

Bahçeci kırış kırış kadın, erkek ya da bir karış çocuk, sızlanıyordu:

"Vallaha çok ihtiyacımız var paraya. Hiç olmazsa..."

Komisyoncu parlıyordu:

"Allah Allaaaah, ne laf anlamaz insansınız yahu! Ben de sizin gibi bekliyorum işte. Yoksa bana inanmıyor musunuz?"

İnanmamak ne hadlerine? Bu, komisyoncunun işine daha da geliyordu. İşi uzatıyor, adamı ya da kadını kolundan tuttuğu gibi dükkândan dışarı attırıyor, üstelik dilerse polis bile çağırıyor-

dı. Çağırıyordu, çünkü adam dükkânına tecavüz etmiştir. Anayasa ise açıktır: "Mülk, tecavüzden korunmalı"dır.

5

Telaşeli sıcak günler geçmişti. Yazın cam gibi sert olan Çukurova gökleri yumuşamış, birbirini kovalayan beyaz bulutlar yükseklerden hafifçe geçmeye başlamışlardı.

Çırçır meydanlığında ne başlı kıçlı kamyonlar, ne boyunduruklarından çözülüp arabaların tekerleklerine bağlanmış öküzler, camızlar, ne yorgun ve terli tutmalar, ne yaygara, ne gürültü, ne de şamata.

Aceleci kalabalığı yapan küçük ve orta toprak sahiplerinin kütlüleri çekilmiş, yani pamuklarının tohumları ayrılmış, birkaç balyacık tutabilen pamukları hemen her zaman olduğunca fabrikaya satılıp, ta ekim zamanı fabrikadan alınan avanslar faiziyle ödenmiştir. Artık çırçırlar büyük çiftçilerle büyük pamuk tüccarlarının depolar dolusu kütlüsünün emrindedir.

Bu mevsim çırçır kâtibi için dinlenmenin başladığı mevsimdir. Köroğlu okumaya, fabrikadan çiğit teslim almaya gelen sabun fabrikaları, tüccar kâtipleriyle çay, kahve, sigara içip, çene çalmaya, muhasebenin şakacı, geveze memurlarıyla bol bol yarenliğe vakit bulabilir.

Böyle günlerden bir gün, akşamüstü, saat altıya doğru, işi gece kâtibine teslim eden Topal Nuri, fabrikadan çıkıp gitmeden önce fabrika sahibinin odasına uğradı. Ağa akşam namazı için abdest almaya hazırlanıyordu. Topal Nuri'yi görünce abdest almaktan vazgeçerek, "Gel bakalım," dedi. "Şu işi ne yaptın?"

Topal Nuri kurnazca göz kırptı:

"Evvel Allah, sonra sayende... tamam!"

"Hık mık demedi mi?"

"Başkası bu teklifi yapsa derdi ama, ben?"

"Pek sofu derlerdi de..."

Topal Nuri'nin kafasından kaynatası cinci geçti, güldü:

"Sofuluğuna sofudur. Beş vakit namazını sektirmez. Nerde vaaz, koşar. Üç aylar da tamam..."

Nedim Ağa da güldü:

"Kıyamet hacılardan, hocalardan kopacak derler ya... Neyse, sen şimdi benden ne istiyorsun?"

Bu sorunun, "Benden para iste!" demek olduğunu bilen Topal Nuri'nin gözlerinden memnunluk alev alev geçti.

"Herifi davet ettim. Tahsin'in orda kafaları çekelim diyorum."

"Kafaları mı çekeceksiniz? Demek herif içkici de?"

"İlahi ağa, bu da söz mü?"

"Canı cehenneme! Sonra?"

"Sonrası sağlığın... O arada ağzına bir de kemik atsak fena olmayacak..."

"Yoook," dedi Nedim Ağa. "Yanık çiğitler bütün çekilir, para sonra!"

"Sonra, biliyorum ama, küçük bir kemik canım..."

"Ne kadar?"

"Gönlünden ne koparsa!"

Nedim Ağa abdest almak için sıvalı kollarıyla kırmızı kasasına gitti, ağır kapağı çekti. Topal Nuri nefesini kesmiş, gözlerini kasaya dikmişti. Deste deste binlikler, beş yüzlükler, tek liralar... O da bir gün böyle olacaktı işte. Kasasını açtı mı, fakir fukara takımı, onun şimdi imrendiği gibi imrenecekti.

Nedim Ağa kına renkli onluklar arasından beş tane çekip uzattı:

"Yeter mi?"

Topal Nuri heyecanla kaptı:

"Şimdilik gevelesin bakalım. Yanık çiğitlerin tümünü çektikten sonra..."

"Hakkını alır!"

Elliliği iç cebine yerleştirip, temennayı da yerden alarak, odadan geri geri çıktı. Cebindeki beş onluk "kendisinin olmasa bile" bayağı bir canlılık, bir kuvvet vermişti. Ağanın kız yüzlü odacısına filan aldırış etmeden, fabrika kapısına topallayarak yürüdü. Dışarı çıktı. Sonra da karanlık işçi mahallesine sapan köşenin başındaki "Doğruluk Kebapevi"ne geldi. Dükkân tenhaydı. Muşambaları yeni silinmiş pırıl pırıl masalar, hafif bir fısıltıyla yanan lüks lambası, taralı saçları, dirseklerine kadar sıvalı kollarıyla kebapçı İzmirli Tahsin.

"Vay efendim, buyursunlar!"

Topal Nuri kapıda bir an durdu:

"Tevfik Efendi geldi mi?"

Kebapçı Tahsin ince, simsiyah kaşlarıyla şipşak düşündü. Hangi Tevfik'ti acaba? Bir sürü Tevfik tanıyordu. Sordu:

"Hangi Tevfik Efendi?"

"Şu canım, Vitalilerin çiğit satın alma memuru..."

Anlamıştı:

"Haa, bizim Tevfik Amca... Gelmedi Nuri Bey. Gelecek mi?"

Kebapçı Tahsin bu gece gene iyi bir parti olacağını anlamıştı. Çırağına keyifle seslendi:

"Yavruu!"

Delikanlı bulaşıkların oradan cevapladı:

"Hoop!"

"Bak Nuri Bey geldi, Tevfik Amca da gelecekmiş. Çabuk iki kişilik servis hazırla, rakıyı buza koy, üzüm al. İstersiniz, değil mi?"

Topal Nuri'nin kafasında gene Haydar'ın sebze komisyonculuğu yaptığı dükkân, bu dükkânın eşi. Tabelasına Tahsin'in kebapçı dükkânı gibi, *"Doğruluk Meyve ve Sebze Komisyoncusu - Nuri Haktanır"* yazdıracaktı. Ama doğrulukla ilgisi yokmuş, olamazmış, doğruluğa fazla önem vermek enayilikmiş!..

"Ha?" dedi.

"Üzüm istersiniz tabii?"

"Tabii yahu Tahsin, hastaya kar sorulur mu?"

"Atla yavru, daha burada mısın?"

Genç garson yalınayaklarıyla dükkândan firlayıp çıktı.

Aslen, yerlilerin fellah, yani çiftçi dedikleri Arap uşağı Tahsin'in İzmirliliği, askerliğini orada yapmış olmaktandı. Yoksa kan be kan Adanalı, soy be soy Araptı ama, iyice Türkleşmişti. Son derece kibar, zarif, keyif ehli biriydi. Adana'da olduğunca, Adana beyti kebabının ustası. Çünkü bu kebabın gerçekten ustaları Arap uşaklarıydı.

Tezgâhı başına geçmiş, şiş kebaplarını kuvvetli ateşe sıralayıvermişti. Dükkâna iştah açıcı sıcak bir et kokusu yayılıverdi. Derken, Tahsin'in kocaman bıçağının takırtısı. Domates salatası için soğan doğruyordu.

Çok geçmeden bol zeytinyağlı domates salatası, buzda şişesi terlemiş 49'luk rakı, kızarmış domatesi bol, taze nane, maydanozlu beyti kebap, kırılmış buz içine salkımları yatırılmış iri taneli siyah Antep üzümü gelince, Topal Nuri coştu:

"İç bâde güzel sev var ise aklı şuurun!" dedi.

Tahsin kurnazca eğildi, kulağına fısıldadı:

"Mangırın Nuri Bey, mangırın!"

"O da doğru ya... Sen şimdi biliyor musun ne lazım bana?"

"Ne?"

"Sigara!"

Cebindeki onluklardan birini çekip uzattı. Tahsin, çırağına baktı, bulaşık yıkıyordu. En iyisi kendinin gitmesiydi. Onluğu kaptı, dükkândan firlarken: "Hemen, şimdi!"

Koşar adım fabrika kooperatifi bakkalına geldi. Bakkal, fabrika başmakinistinin babası, şakacı, matrak bir ihtiyar, Tahsin'e takılmadan edemezdi:

"Ne o İzmirli? Bakıyorum yüksek konuşuyorsun!"

Tahsin onluğu adamın önüne attı:

"Laf yemeyelim, sigara!"

"Ne sigarası?"

"Nuri Bey için..."

"Nuri Bey kim?"

"Çırçır kâtibi..."

"Haa, şu, bizim Nuri. Beyliği nerden almış dürzü? Topal Nuri desene şuna... Ne sigarası içerdi o? Bafra. Al bakalım... Çekiyor mu kafayı?"

"Çekecek!"

Tahsin, sigara ve paranın üstünü alarak bakkaldan çıktı, kendi dükkânına geldi.

"Al bakalım Nuri Bey..."

"Zahmet oldu be Tahsinciğim..."

"Ayıp ettin. Ne kelime o?"

Topal Nuri paranın üstünü cebine yerleştirdikten sonra, rakı kadehini Tahsin'in şerefine kaldırdı:

"Sıhhatine!"

"Afiyet olsun Nuri Bey, sağ ol, var ol!"

"Sen de sağ ol, hep sağ olalım Tahsin..."

Tahsin'in verdiği cafcaflı karşılığı duysa bile anlamadı, anlayamadı. Çünkü rakı kadehini dikmişti. Salatadan aldı çatalıyla, ardından iri bir kebap parçasını ağzına atacaktı ki, Vitalilerin çiğit satın alma memuru dükkândan içeri girdi.

Topal Nuri yerinden fırladı:

"Vay, amca... Buyurun!"

Beyaz çerçeveli gözlüğü ardında hafifçe gülümsermişe benzeyen Tevfik Efendi, "Oh oh oh oh..." diye içeri girdi. "Şu masanın zarafetine bakın, şu masanın letafetine bakın canım. Hani kaynanam da çok severmiş!"

"Ne demezsin mirim, üstadım, sultanım efendim. Buyurun!"

Tahsin de tamamlayıverdi:

"Buyurun amca, şöyle buyurun. Şu iskemle daha rahat!"

Tevfik Efendi iskemleye, "Of of of of!" diye yerleşti. Romatizmalarından, bel ağrısından, böbreklerindeki taştan söz açacaktı, Topal Nuri meydan vermedi. Tevfik Efendi'nin çiğit satın

alma işleriyle ilgiliydi o, romatizmaları, bel ağrısı, böbreklerindeki taşlarla değil!

"Rakıyı susuz içerdiniz, değil mi amca?"

Adamın eli belinde, yarım kalmış şikâyetlerini yutarak, "Evet," dedi, "evet. Harama hile katmak âdetim değildir!"

Bu da umurunda değildi Topal'ın ya, belli etmemeliydi. Etmeyecekti de. Onun için, kafasında, kafasının derinlerinde *"Doğruluk Meyve ve Sebze Komisyoncu"*luğu, adamın anlattıklarına laf olsun diye baş sallıyor, adamsa boyuna anlatıyordu:

"... Efendim, ne derler hani, öksüz hırsızlığa çıkmış da ay ilk akşamdan doğmuş... Benimki de o hesap oldu bugün. Günlük satın alma işlerinin evraklarını hazırladım, işleri yoluna tam koydum, sağ olsun bizim muhasebeci... bendenizi istetmiş. Gittim. Sizden iyi olmasın, sözü sohbeti yerinde, hatırnaz bir insan. Pek sevişirim. 'Oh amcacığım,' dedi, 'biliyorum, gideceksin ama, kusura bakma. Seni bir parça zahmete sokacağım.' 'Nedir?' dedim. 'Şu çiğit satın alımının dökümünü...'"

Topal Nuri'yi pek ilgilendirirmiş gibi, "Bak seen," dedi.

Beriki iştahlandı:

"Ya... Haydi dön geri, yazıhaneyi aç, çıkar bütün bir alım işlemlerinin döküm evrakını..."

"Sonra?"

"Sonrası, şeytan-ı lâinin azizliği efendim. Meğer muhasebecinin kayıtlarında basit bir takdim tehir hatası değil miymiş?"

"..."

"..."

Kadehler kadehlerin ardından, âdet ve erkânca devrilmeye, inceli kalınlı kahkahalar dükkânı doldurmaya başladı. Kafaları iyice buldukları sıra Topal Nuri, tam karşısındaki Tevfik Efendi'ye eğildi, fısıldadı:

"Ağanın selamı var, çok teşekkür ediyor!"

Eski, ünlü, çok ünlü bir ailenin yıkılan saltanatla birlikte talihi de ters dönmüş bir çocuğu olan Tevfik Efendi, çocukluğun-

da aldığı terbiyenin izlerini olanca içtenliğiyle taşıyan cümlelerle başladı:

"Aman efendim, ne beis var? Her zaman emirlerinde olduğumu ağa hazretlerine lütfen söyleyin Nuri Efendi oğlum. Ben kiiim, ağa hazretleri kim ki, bu kadar naciz bir hizmet için bendelerine teşekkürde bulunuyorlar..."

Kebapçı Tahsin, iki kâtibin fısıltılarını aşıp taşıveren bu minnet, şükran dolu konuşmayı daha iyi duyabilmek için kulaklarını dört açmıştı. Bu karşılıklı iltifatların altında bir bit yeniği olmalıydı. Yan döndü. Hiç, ama hiç çaktırmadan, yan gözle baktı. Topal Nuri iç cebinden çıkardığı üç tane onluğu elinin çevik bir hareketiyle katlayıp, masanın altından Tevfik'e uzatmış, o pinpon da alıp cebine indirivermişti.

Mim koydu.

Kadehlere son rakılar da konduktan sonra, Tevfik Efendi baba, dede yadigârı Serkisof marka kocaman saatini çıkarıp baktı:

"Ona geliyor mirim. Ne konuşacaksak..."

"Konuşalım Tevfik Efendi Amca..."

Tahsin'e döndü:

"Tahsin, bir küçük daha aldırıversene!"

Kebapçı Tahsin'in içki ruhsatı olmadığı için, rakı bulundurmuyor, bakkaldan alıp kaçamak içirtiyordu. Dükkândan gene fırladı. Ama bu sefer başka, çok başka şeyler vardı kafasında. Nasıl olmasın ki, Topal Nuri masanın altından para vermişti Tevfik'e. Niçin? Pay mı? Neyin payı?

Kooperatif bakkalı tezgâh başında rakı içiyor. Kantarcı Mustafa da yanı başında dikiliyordu.

Tahsin yeni bir 49'luk istedi, sonra da kantarcıya takıldı:

"Sen burada arpacı kumrusu gibi düşün. Ağan kafayı çekip keyif çatsın benim dükkânda!"

Kantarcı gene sabahın beşinden, az önceye kadar fabrika içlerinde her yana koşmuş, yorgunluktan iler tutar yeri kalmamıştı. Sordu:

"Ağam mı? Ağam kim?"

Tahsin güldü:

"Bilmiyor musun ağanı?"

"Benim bir ağam var: Nedim Ağa. O da senin dükkânda içmez!"

"Nedim Ağa'yı karıştırma."

"Başka ağam yok benim."

"İyi düşün!"

Düşündü, düşündü. "Cık" yaptı, başını iki yana salladı:

"Yok. Nedim Ağa'dan gayri ağam yok benim!"

Tahsin, elinde bakkalın uzattığı 49'luk rakı, "Nuri," dedi. "Topal Nuri!"

Kantarcı çıldıracaktı:

"O benim ağam mı be? Sen de halt etmişsin, o da. Ağammış. Öyle ağalar kenefte dolu. Ağammış. Bana bak, böyle boktan laf istemem bir daha! Şaka makadan da anlamam! Benden ne üstünlüğü varmış onun? O da kâtip, bende. O da kul, ben de..."

"İyi ama o, senden âlâ yaşıyor. Yaylasını yaylar, maaş zammını, ikramiyesini alır, kafayı çeker..."

Kantarcının gene yarasına parmak basılmıştı. Kahrolarak, "Çeker o," dedi, "fabrika onun hesabına dönüyor. O çekmeyecek de ben mi çekeceğim?"

Merakla sordu gene de:

"Yalnız mı?"

"Vitalilerin memuru Kuru Tevfik'le birlikteler..."

Kantarcının gözleri parladı:

"Kuru Tevfik'le mi?"

Yanına sokuldu, sesini kıstı:

"Evet. Aralarında da bir şeyler var gibi geliyor bana!"

Kantarcının ilgisi büsbütün arttı:

"Ne gibi?"

"Benden duymuş olma, Topal, masanın altından bir paralar verdi, öteki de aldı, cebine attı. Ne parasıydı? Niçin verdi, bilmem."

"Yaa!"

"Yağ değil, yoğurt. Sen burada uyu, e mi?"

Dükkândan çıktı gitti.

Kantarcı Mustafa, Kebapçı Tahsin'in çıktığı kapıdan, dışarının elektrik vurmuş aydınlık parke taşlarına bir süre baktı. Topal'ın Vitali Sabun Fabrikası kâtibiyle karşılıklı rakı içişi yeni değildi ama masanın altından verilen para ne oluyordu?

Bir sigara yaktı.

İhtiyar bakkal ise hâlâ rakı içiyor, gözleri kantarcıda, bir memleket havasını hafiften mırıldanıyordu. Kebapçı Tahsin'in ona ne söylediğini duymamıştı. Laf olsun diye, "Düşün düşün, boktur işin!" dedi.

Kantarcı, sıkıntılı düşüncelerinden sıyrılarak bakkala baktı:

"Ne?"

"Düşün düşün, boktur işin diyorum."

Kantarcı sigarasının külünü dükkân betonuna çırptı, karşılık vermedi. Kafasında masanın altından verilip alınan para. Ne parasıydı bu? Borç mu? Belki, ama Topal'ın Kuru Tevfik'e borç değil, rüşvet, daha doğrusu yapmalarını istediği hırsızlığın payını verdiğini sanmak istiyordu. Hem niçin olmasın? Vitali Sabun Fabrikası, Nedim Ağa Fabrikası'ndan çiğit satın alıyordu. İki kâtibin arasında bir şey?.. Topal kantardan çalsa, öteki kabullense, üçüncü ele satılan hırsızlık çiğitlerden elde ettikleri parayı paylaşsalar...

Pırıl pırıl bir umut başladı içinde. Bakkal dükkânı sıkıntılı geliverdi birden. Dışarı çıkmalı, daha geniş, daha sere serpe, daha ferah düşünmeliydi. Elindeki sigarayı yere atıp ezdi:

"Haydi emmi, bana eyvallah!"

Bakkalın, "güle güle"sini işitmeden dışarı çıktı. Fabrikanın derinlerde bir nabız gibi atan sesi çevreyi kaplamıştı. Elleri

pantolon ceplerinde, evine giden yolun başında durdu. Kebapçı Tahsin'in dükkânı o yandaydı. Gitse miydi acaba? Karanlığa gizlenip aydınlık dükkândaki Topal'la Kuru Tevfik'e baksa mıydı? Ne yapıyorlardı? Nasıl içiyor, ne biçim konuşuyorlardı? Oturuş konuşuşlarından bir şeyler anlayacakmış gibi geliyordu.

Elinde olmayarak o yana yürüdü.

Çünkü Kebapçı Tahsin de hinoğluhinin biriydi. Söylediği ne dereceye kadar doğruydu? Biliyordu Topal'la aralarının hiç iyi gitmediğini. Belki de mahsustan bit atmıştı. Atmıştı da, kantarcı huylansın, sövüp saysın...

Tahsin'in lüks lambasıyla gündüz gibi aydınlık dükkânı karşısındaki harap kerpiç evin karanlığında durdu, dükkâna baktı: Oradaydılar. Karşılıklı oturmuş, birbirlerine iyice sokulmuş, bir şeyler konuşuyorlardı. Çevreye duyurmamaya çalışarak, gizli, kaçak bir şeyler. Tahsin de güya onlarla meşgul değil gibilerden yan dönmüş, ama kulağı onlarda...

Kantarcı'nın şüphesi daha arttı.

Acaba ne konuşuyorlardı?

***

Topal Nuri, "Ruhları bile duymaz," diyordu, "neden dersen..."

Tevfik Efendi:

"Yavaş söyle."

"Adaam sen de..."

Tahsin'e baktılar. İşine dalmış gibiydi. Çekinecek ne olabilirdi? Üstelik Nedim Ağa'nın yanık çiğitleri meselesi de vardı. Sonra, iki kâtip fabrikalarının çiğit işlerine bakıyorlardı. Her gün binlerce kilo çiğit tartılıp teslim ediliyor, bir fabrikadan çıkıp bir başka fabrikanın ambarlarına dökülüyordu.

Yeniden başladılar. Öyle daldılar ki, bir ara dükkâna usulcacık girip, yanlarındaki masaya oturan kantarcıdan haberleri bi-

le olmadı. Olmadı ya, kantarcı da adamakıllı kuşku, hatta korku içindeydi. Korkusu yavaş yavaş geçti, kulağını iyice açtı. Konuşulanların baş tarafını duymadığı hâlde, anlıyordu ki iki kâtip sırt sırta vererek hem Nedim Ağa, hem de Vitalilere iki başlı bir kazık atacaklar!

İçindeki umut daha parladı, daha genişledi. Demek böyleydi? İki başlı kazık! Vay anasını, ağanın maaş zamlarından, ikramiyelerinden, yazın yaylasından faydalandığı hâlde, ağasına kazık atmayı düşünebiliyordu ha?

Koca göbeği, asık yüzü, patlak gözleriyle aklından Nedim Ağa geçti.

"... On bin. Bir sıfır daha koyacaksın."

"... Evet, bir sıfır daha."

"Milyonluk bir satın almada on bin kilonun sözü mü olur?"

"Ne sözü olacak canım?"

"Dediğim gibi, yarı yarıya paylaşırız!"

Bunları yalnız Mustafa değil, Kebapçı Tahsin de açık açık duymuştu. Göz göze geldiler. Bir hırsızlığın pazarlığı yapılıyordu. Apaçık bir şeydi bu. Suçüstü yakalatır da, foyalarını meydana çıkarırsa, yaşadı.

Yerinde duramıyor, heyecanı arttıkça artıyordu. Ağadan çekinmese hemen şimdi evine gider, çatkapı her şeyi anlatırdı. Çekiniyordu. Uykudan uyanıp da kantarcıyı karşısında görünce kim bilir nasıl huylanır, suratı nasıl asılırdı!

Dükkânın önünden gürültücü bir kalabalık hâlinde geçen kadınlı erkekli işçilerin sesiyle kendine gelerek kalktı, dışarı çıktı. Karşıya geçti. Bir sigara yaktı. Namussuzları görüyordu karşıdan. "Gösteririm size!" diye geçirdi. "Gösteririm. En çok da sana Topal! Tevfik'ten bana ne? Amma sen? Sen koyunumu yiyen kurt! Ağayla karşılıklı bira, siyah kâğıtlı sigara içersin değil mi? Benim inadıma hem de... Ya zorla hamal aldığın gün? Hergele seniii!.. Bacak bacak üstüne atmıştın, bana bakmıyordun bile, değil mi? Aç köpek! Ağanın karşısında kendini Temür Ağa

mı belliyordun? Hayvan! Ay başı geldi mi maaşı cebe, küt. Yılbaşlarında da ikramiye. Ya yayla?"

Evet evet, sabahleyin erkenden çıkmalıydı ağaya. Durumu anlatmalıydı. Kapısında çalışıp ekmeğini yediği insana karşı bağlılığı böyle zamanda belli olurdu. Hem ekmeğini yiyordu herifin, hem de ardından kuyusunu kazıyordu. Olur muydu, olur muydu be? İnsan ne kadar alçak, ne kadar vicdansız, ne kadar sütsüz olmalıydı ki, ekmeğini yediği kapıya... Sonra Allah vardı, Allah! Haydi, kuldan sakladın, gizledin, duyurmadın diyelim, her yerde hazır nazır, her şeyi gören Cenab-ı Allah'tan nasıl gizlersin? Korkmaz mısın? Öte dünyasından korkmaz mısın Rabbilâleminin? Kıyamet gününde, mizan kurulduğu zaman, günahların, sevapların okunurken...

Parmakları arasında kendi kendine tükenmekte olan sigarasından duman aldı, keyifli bir duman.

Bu kadarını öğrenmişti ya, kolaydı gerisi. Çalacakları çiğitleri hangi tüccara devredeceklerini kestiriyordu, kestirmese bile zor değildi öğrenmek. Öğrenecek, izleyip şıp, çıkacaktı önlerine!

Yeşil gözlü, sütbeyaz karısını hatırladı. "Uyuntu!" derdi kantarcıya, "Pısırık!" derdi...

Yere sinirli sinirli tükürdü.

Uyuntu mu, pısırık mı, gösterecek ona. İkide birde, "O da kâtip, sen de. Onun senden fazla neyi var? O bey gibi, paşa gibi yaşıyor, sen?"

En çok buydu koyan zaten. Ak pak, ahu gibi karıyı, fabrika mahallesinin yıkıldı yıkılacak bir evinde, sarı sıcakların sivrisinek yüklü gecelerine bırak, sonra da karı, "Uyuntu!" demesin, "Pısırık!" demesin!..

Karısı karşısındaymış gibi mırıldandı:

"Göreceksin, sen de göreceksin, memleket de. Yalnız sen değil, Nedim Ağa da hırt belliyor beni, hımbıl belliyor, pısırık belliyor. Bellesin bakalım. Yarın hizmetimi öğrenince utanır düşündüklerinden, basar aferini!"

Tekrar tükürdü.

"... Yılanı koynunda besleyecek değil ya! İşte diyeceğim, karşına adam diye alıp bira ikram ettiğin rezil. O zaman? O zaman da surat asmaz ya bana? Ne asması?.. Ben seni bilememişim Mustafa Efendi. Meğer benim en has adamım senmişsin, geç Topal'ın yerine!"

Kendi kendine güldü.

"... Niye demesin? Der. Der amma, o zaman da ben bilirim yapacağımı. Topal'ın yerine geçip ona verilen yüz kâğıdı aldım mı, yaşadım. Ayda yüz lira maaş! Ye ye tükenmez. Hem tükenmez, hem de yazdan yaza yayla!"

İçinden yeşil gözlü karısı geçti.

"... Ulan avrat," diye geçirdi, "talihin varmış. Sana zorlu bir manto yaptırırım gayri, hak ettin. Genç, güzel, akça pakçasın. Akça pakça ya, anlamalısın artık kocanın ne adam olduğunu!"

Topal Nuri'yle Tevfik kalktılar. Hesabı Topal gördü. Dükkândan yalpalaya yalpalaya çıktılar. Cadde boyunca karanlıklara karışıp kaybolduktan sonra, Tahsin'in yanına giden Kantarcı, "Çaktın mı ne yapacaklarını?" diye sordu.

"Yoo," dedi Tahsin.

"Çiğit çalıp satacaklar!"

"Nasıl?"

"Nedim Ağa bu yıl Vitalilere bir milyon kilo çiğit sattı. Şimdi teslim ediliyor çiğitler. Topal, Nedim Ağa hesabına çiğitleri Vitalilere teslim ediyor. Teslim alan kim? Vitaliler hesabına Tevfik. Tevfik'in teslim aldığı çiğitler fabrikada bir daha tartılmaz. Anladın mı şimdi dalavereyi?"

Kebapçı Tahsin şöyle bir düşündü: Bundan kantarcıya neydi? İş bilenin, kılıç kuşananındı. Bal tutan elbette parmağını yalayacaktı. Adam olsun, kantarcı da açsındı gözünü. Gözünü açamıyorsa, ne diye başkalarının açık gözleriyle uğraşıyordu?

Kantarcı, "Ben," dedi, "sorarım onlara! Öteki neyse, kazığı

Vitalilere atacak, varsın atsın. Ya bizimki? Kendi din kardeşine, ekmeğini yediği adama!"

Tahsin tam karşılık verecekti, Kantarcı, "Sen de şahit ol," dedi.

Tahsin telaşla sordu:

"Neye?"

"Bu dalavereye işte."

"Hangi dalavereye? Canım, beni karıştırma Allah'ını seversen. Ben ne gördüm, ne duydum, ne işittim. Ben bir esnaf parçasıyım. Neme gerek el âlemin keçisiyle koyunu... Topal dediğin, benim en has müşterim. Yer, içer, bol bahşiş verir..."

Kantarcının gene dertleri depreşti:

"Böyle haram yerse, tabii..."

"Sen yemiyorsun da ne oluyor? Kurumuş, kabuğuna yapışmışsın!"

"Benim midem yok, benim ağzım yok arkadaş, ben yemem. Allah benden sormaz öyle şey. O beş vakit namaz kılar, el gördülük. Ben kılmam, amma içim temiz... Neyse, demek sen şahitlikten korkuyorsun? Peki, zarar yok. Benim sana da, hiç kimseye de ihtiyacım yok. Ben işimi bilirim. Tuttuğumu tek başıma da koparırım..."

Dükkândan hırsla çıktı. Gecenin on ikisine yaklaşıyordu vakit. Fabrika önünden geçen parke döşeli geniş yoldan kooperatif bakkalına doğru yürüyordu. Tahsin de demek... Öyle canım. Bu dünya, bu haram üzerine kurulu dünya... Bu dünyada hiç mi namuslu insan kalmamıştı? Allah görüyor, duyuyor, herkesin vicdanlarını okuyordu ya, yeterdi ona. Gerekirse hak yolunda tek başına gidecekti. Bu dünyanın bir de ötesi vardı...

Aklına gene Topal'ın o gün, ağanın odasında bacak bacak üstüne atıp bira, kara kâğıtlı sigara içişi geldi. "Deyyus!" diye geçirdi kim bilir kaçıncı sefer. "... Deyyus oğlu deyyus! Öte dünyada Cenab-ı Allah'a verirsin hesabını bütün bunların ya, bu dünyada da cezasız kalma. Seni karşısına oturtan, seni adamdan sayan herif bellesin ne mal olduğunu!"

Ne olursa olsun, gene de sevinçliydi. Kooperatif bakkalından içeri girdi, ihtiyar bakkal zom olmak üzereydi. Kantarcı içeri girip, "Haberin var mı seninkinden?" diye sorunca, hiçbir şey anlayamadı.

Akları kanlanmış gözleriyle baktı baktı:

"Benimki kim?"

"Çırçır kâtibi, Topal."

"Ne olmuş?"

Anlatmaya başladı. Bire beş, on, on beş katarak, ballandıra ballandıra anlatıyordu. Anlatıyordu ama, aşırı sarhoş bakkalın kafasına girmiyordu ki. Kim? Kiminle uyuşup, neyi, nereden çalacakmış? Canım, çalacaksa çalar. Varsın çalsın. Çalmadan yaşanır mı? Bakkal bile... Oğlu fabrikada başmakinistti, dünyanın parasını kazandığı hâlde, babasını kooperatifin bakkaliyesine ne diye oturttu? Çalsın diye. Çalıyor şükür. Ömrü vefa ederse, bir bağ alacak. Güzel bir köşk yaptıracak içine. Sırtüstü devrilip, ömrünün sonuna kadar...

Kantarcı sözlerinin dinlenmediğini anlayınca, kızdı. "Sarhoş köpek!" diye geçirdi. "Sabah içer, akşam içer. Ne var bu içkide, anlayamadım gitti! Şuna bak. Gözleri dönmüş kan çanağına. Beş vakit namaz. Hacca gitmek filan. Allah'ı kandırmak işleri güçleri deyyusların!"

Dışarı çıktı. Evine giden karanlık sokağa saptı. Yolun iki yanı kerpiç yığını evler, paslanmış teneke duvarlar... Kim bilir nerede ölüp kalmış bir it ya da kedi leşinin ağır kokusu geceye yayılıyordu. Kantarcı, hiçbirinin farkında değildi. Şimdi de kooperatif bakkalının ahlaksız babasını takmıştı kafasına. "Hidayet Usta babasını oraya boşuna mı oturttu?" demişlerdi bir gün, kahvehanede. "Çalsın, kendine dünyalık toplasın diye!"

Bir başkası, yaşlı başlı biri de eklemişti:

"İşçinin kârını ooooh!"

"Oh ki oh. Oğlu ne ki? Aynı yıl, aynı tezgâhlara, aynı günde, birlikte girmiştik. Ben hâlâ işçiyim. O?"

"Eşekliğine doyma aslanım. Açaydın gözünü!"

"Doğru, açaydım. Açamadık işte. Açamadık değil, vicdan!"

"Hangi vicdan, Baba Resul?"

Bir başkası karşılık vermişti:

"Geçen hafta sizin mahallede kocaya kaçan Vicdan!"

Kantarcı bunları düşününce güldü. Ulan ne tuhaftı şu işçi kısmı? Her şeye hemencecik bir kulp bulur, çat, yapıştırıverirdi.

"... Yapıştırıverir ya, neme gerek, bana ne yapıştırıp yapıştırmamasından? Kooperatif bakkalındaki moruktan da bana ne? Baba Resul'e kalırsa, başmakinist de gammazın, hırsızın biri. Çalmış çalmış çalmış, mayalamış paraları, şimdi beş vakit namaz!.."

Elinin bir hareketiyle düşüncelerini kovdu sanki:

"Boş ver. Ben benim Topal'a bakarım. Koyunumu yiyen kurt o!"

Evine geldi. Kerpiç ve teneke yığınlarından ibaret mahallenin yanık tahtaları çürümüş, harap bir evinde oturuyordu. Rezeleri paslanmış kapıyı omuzlayıp girdi. Tüten bir idare lambası odayı zorla aydınlatıyordu. Karısı, yeşil gözlü, akça pakça karısı, serilmiş uyuyordu. Havalar hâlâ sıcak olduğundan, yorgan yerine örtündüğü beyaz yatak çarşafı bir yana gitmişti. Kantarcı kocaman ayakkabılarıyla odanın harap tahtalarında yürüyünce kadın uyandı, uykulu uykulu baktı:

"Sen misin?"

Yeniden uyumaya hazırlandı. Kantarcı, "Kalk kalk," dedi. "Kalk da belle kocanın ne adam olduğunu. Sümsük dediydin, elinden iş gelmez dediydin. Bundan sonra ben de dini imanı torbaya koydum!"

Beş yıl önce, Kantarcı'nın yakın ahbapları, büyük çiftçilerden birinin şehirdeki oğulları tarafından kazaya uğramış bu kadını kantarcıya yamamışlardı. Yamamışlardı, çünkü ahbapları bu işten, kantarcıdan habersiz iki bin lira almışlardı ki, genç kadın hâlâ eski efendilerinin evine gider gelir, onu kazaya uğratan oğlanla buluşur.

Kantarcıya uykulu gözleriyle bir an yeşil yeşil baktı:

"Ne olmuş?"

"Ne olacak? Bundan sonra hatırı gönülü, dini imanı torbaya koydum. Sen de göreceksin, senin Nedim Ağan da!"

Kadın huysuzlandı:

"Ne olmuş canım?"

O hâlâ kendi havasında:

"Karşısında oturtup bira, kara kâğıtlı sigara içirsin, ikramiyenin bolunu versin, yaylasını yaylatsın..."

Bak, kadın da oldubitti içerlerdi bütün bunlara. O da bir kâtipti, kendi kocası da. O çırçırlara bakıyorsa, kendi kocası da fabrikanın bütün üstüpü, ıskarta pamuk işlerine. Alım satım elindeydi. Eşeklik etmeyip gözünü açsa, adam olurdu. Lakin... Öfkeyle, "Ulan," dedi, "cevap versene! Ne olmuş diyorum?"

Kendine gelerek anlattı:

"Senin Nuri, Topal Nuri..."

"Eee?.."

"Vitali fabrikası kâtibini kandırmış, çiğit çalacaklar!"

Kadının uykusu filan dağılıverdi:

"Çiğit mi çalacaklar?"

"Çiğit çalacaklar, hem de on bin kilo. Yarısı bizim Nedim Ağa'dan, yarısı da Vitalilerden. Vitaliler gâvur, haydi neyse ama, Nedim Ağa?"

"O da gâvur. Müslümanlığından sana ne?"

"Tövbe de. Bir Müslüman'a gâvur denmez. Boyunla beraber katran kazanına girersin yarın öte dünyada..."

"Amaan, öte dünyaya gidip gelen mi var? Kimden duydun sen bunu?"

"Kimden mi? Hiç kimseden. Kendi aklımla buldum, kendi zekâmla!"

Ve attı:

"Bir haftadır peşlerindeydim!"

"Haydi oradan, uyuz!" dedi kadın. "Bir haftadır peşlerindeymiş. Seni bilmem mi ben? Senin ağzında mercimek ıslanmaz. Bir haftadır peşlerinde olsan, bana açmaz mıydın?"

"Yeri gelmedi, açmadım. Hem bana bak!"

"Ne o?"

"Uyuz muyuz deme bana!"

Kadın yatakta oturuverdi:

"Neee? Ne zamandan beri kızar oldun böyle laflara deyyus?!.."

"Deyyus, heye. Deyyusmuş. Deyyus belle, hırt belle, sümsük belle, hepiniz öyle belleyin. Zarar yok. Yarın Topal'ın yerine geçtim mi, aferini basarsın. Ayda yüz kâğıt maaş, yazın yayla, yılbaşlarında ikramiye... Mustafa Efendi. Mustafa Efendi diye beni yere yurda koymazsın!.."

Kadın, "Oooşt, köpek!" dedi. "Yere yurda koymazmışım. Sanki vali olacak başıma, yahut Savtalı Halil Ağa. Nereden baksan, Nedim Ağa'nın yanında beş kuruşluk bir kâtip parçası değil misin?"

Yıllarca kapısında hizmetçilik ettiği rahmetli ağasını hatırladı:

"Bizim rahmetli ağa gibi bir çiftçi olsan hadi neyse, kahrın çekilir. Herifin dört tane avradı vardı, dördü de at gibi, etrafında pervane kesilirlerdi!"

Yatağa devrildi, uyumaya hazırlandı. Kantarcı kendi kendine söyleniyordu:

"At gibi, mat gibi. Onun burnundan fitil fitil getireceğim. Ağanın karşısında bira içmeyi gösterecem ona. Gözüküllü değilim ben. Benim ne anasının gözü olduğumu sen bile bilmezsin!"

Kadın, yumulu gözleriyle, "Göster de belleyelim," dedi.

"Belleyecen, sen de, Nedim Ağa da, herkes de belleyecek. Terazi var, tartı var, her şeyin bir vakti var. Gün ola harman ola. Anam, sakla samanı, gelir zamanı, derdi. Doğru. İyiliğimizden, içimizdeki Allah korkusundan herkese oyuncak olduk. Bundan

sonra isterse babamın oğlu olsun. Yakaladım mı falsosunu, vur yere!"

Kadın dayanamadı:

"Lafla peynir gemisi yürümez. Yap, çat, işini uydur, sonra at tut!"

Mustafa yeni bir sigara yaktı.

6

Karısı arkasını dönmüş, uykuya geçmişti bile. Yeşil gözlü kadının ilgisizliğine hiç kızmadı. Alışkındı. Her lafın başı, "Hadi be, deyyus!" "Hadi be, boynuzlu!" "Hadi be, sünepe!" diye başlar, açardı ağzını, yumardı gözünü. Hiç bu türlü adam olmadığı hâlde, kızmazdı nedense. Kızmazdı, çünkü bu kadın her şeyiydi. Böylesine genç, böylesine güzel, böylesine kıvrak bir kadın, kendi gibi "üç kuruş maaşlı" birinin nikâhı altında yaşamaya razı oluyordu. Zaten kadın öfkelendi mi, postasını koyuverir: "İstemiyorsan boşa. Ben bu dirliğe katlandıktan sonra kim olsa bana senin verdiğini en az senin kadar verir!" deyip çıkıveriyordu.

Karısının bu türlü karşılıklar vermesi büsbütün boşuna değildi. Zaman zaman müşterek dost komşularda karşılaştığı Topal Nuri'nin yaşlı, hatta çirkin karısının tavrı, zavuru, en çok da giyimi kuşamı, kadını deliye çeviriyor, her fırsatta başlıyordu:

"Bir de sünepe değilim dersin. Sünepe olmasan sen de eller gibi işini uydurur, karını herkesin karısı gibi gezdirirdin. Bakıyorum, senden daha ahmağı yok! Topal Nuri'den neren eksik? O da senin gibi bir adam. Üstelik senin yarın kadar çalışmıyor. Aldığı yüz lira maaşı bile seninkinden çok. Sen altmış lira alıyor, Allah'a şükrediyorsun. O?"

Kantarcı deliye dönerdi:

"O çalıyor. Hırsız o, hanım!"

"Sen değilsin de kıymetin biliniyor mu?"

"Mahluk bilmezse Halik bilir. Yarın kıyamet gününde, iyilik ve kötülüklerin yazıldığı defter açılınca, başlayacak hık mıka!"

"Amaaan... Ben benden geçtikten sonra..."

Bütün bunları yeni baştan hatırlayarak, bıyık altından, ama sinirli sinirli güldü. Karşısında sanki karısı vardı da tartışıyorlardı:

"Görecek o! O da görecek, sen de, Nedim Ağa da, başkaları da. Eğer ben bu işi yağdan kıl çeker gibi halletmezsem, bana da Kantarcı Mustafa demesinler. Edemem mi? Göreceksin. Onun, o Topal şeytanın yerine geçip en azından maaşımı yüz liraya yükseltmezsem, yılbaşlarında ikramiyeye, yazın da yaylaya kavuşmazsam bu bıyıkları keserim!.."

Bütün gece uyku tutmadı. Sigara üstüne sigara içerek, kendi kendine bu meseleyi indirdi, kaldırdı. Sabahın dördünde uyandığı sıra karısı hâlâ uyuyordu. Kalktı. Fabrika dokuması adi iplik elbisesini giyindi. Mutfağa geçti. İki dilim ekmek kesti, bir parça peynir, sardı kâğıda, evden çıktı gitti.

Kadın uyanmıştı ama, mahsustan belli etmemişti uyandığını. Nesine belli edecekti? Erkek miydi de, ne erkekliğini görmüştü de belli edecek, kalkıp çay hazırlayacak, hiç olmazsa kapıya kadar yolcu edecekti. Üst almaz, baş almaz. Akşamları gece yarısına doğru gelir, onun bunun hırsızlığı, avantacılığını kendine dert edinir, atar tutar, sonunda kendisi kötü kişi olurdu.

Bir yandan bir yana dönerek uyumasına koyuldu.

Kantarcı, elinde ekmekle peynir paketi, önce kooperatifin çayevine geldi. Enine boyuna, geniş bir salondu. Şurada burada iskemleler. Bu saatte değişecek vardiya filan olmadığı için, çayevinde hemen hemen kimseler yoktu. Birkaç hamal, onlar da iskemlelerine at gibi binmiş, kollarını kavuşturup uyukluyorlardı. Çaycı bile uykudaydı.

Çayı ocaktan kendi yapıp geldi, caddeye bakan pencere önüne çekti iskemlesini, oturdu. Bu işin bugün herhalde üstesinden

gelmeliydi. Karısına da açtığına göre, üstesinden gelmeli, tuttuğunu koparmalıydı ki, kadın gene ağzını açıp, "Demedim mi? Ben demedim mi? Senin elinden iş gelmez demedim miydi ben? Sünepe!" demesin.

Derdi, daha da ağır şeyler söylerdi. Haksız da sayılmazdı doğrucası. Zaman zaman belirttiğince, kimin karısından aşağıydı ki, onlardan daha kötü giyiniyordu? Hani Allah rahmet eylesin, eski ağanın oğulları da olmasa, üstünü başını bütünlemeseler, altmış lira maaşıyla kadına adi bir basma bile alamazdı.

Çayını peynir ekmekle içip kalktı.

Saat beşe geliyordu.

Fabrikanın büyük kapısına geldi. Kapıcı Boşnak kapı içindeki kulübesinde uyukluyordu. Kantarcıyı hissedince gözleri cin gibi açılıverdi. Kantarcı gene de, "Boşnak oğlu, uyuyorsun ha!" dedi.

Beriki silkinip kalktı:

"Ayıp ettin Mustafa Efendi! Ben uyur muyum?"

Başka zaman olsa kantarcı durur, ille de sözünü yürütmek için dayatır, haklı çıkmaya çalışırdı. Bugün, her günden başka, çok başkaydı. Meselesi Kapıcı Boşnak değil, Topal şeytandı. Üzerinde durmadı. İsterse uyusun. Geçip girdi fabrika içine. Kapıcı ise huylanmıştı bir sefer. "A be nasıl görmedik geldiğini uyuzun!" diye düşündü. Karısını hatırladı. Sövdü. Sonra yeniden girdi kulübesine.

Kantarcı, Nedim Ağa'nın odasının önünden geçerken, ağanın o saatte gelmeyeceğini bildiği hâlde, gene de toparlanarak, tül perdelere yanaştı. İçeriye şöyle bir göz attı. Ağa gelmemişti gerçekten de. Gelmiş olsa elektriği yanardı.

Fabrika içlerine doğru bir boy gitti. Sağda, üzerleri oluklu çinko örtülü kaba balya depoları, solda demirhane. Gece gündüz, üç vardiyayla çalışan demirhaneden o her zamanki tik taklarla yağlı uğultu yansıyordu. Bu tik taklarla yağlı uğultuya yıllardır alışkın olduğundan, duymuyordu bile.

"Topal şeytan"ın odasının önünde durdu. Üstündeki çırçır dairesinin sarsıntısından sallanan duvarlar, hatta küçücük odanın tavanında sarkan elektrik ampulü bile sarsılıyordu. Gece kâtibine gözü takıldı. Herif kollarını kavuşturup önündeki masaya abanmış, başını kollarına indirmiş, uyuyordu. Kızmadı. Derdi zoru, "topal şeytan"dı onun. Bu fukara da kendisi gibi, işin ağırını yüklendiği hâlde, gene kendisi gibi maaşın da, ikramiyenin de azını alıyordu. Ne vardı bu "topal şeytan"da yahu? Yıllar yılı bir türlü sezememişti dalaveresini. Ağaya karı getiriyor dese, ne ihtiyacı vardı adamın? Koskoca fabrika, altında çeşit çeşit araba, kasasında deste deste para olduktan sonra...

Geri döndü. Topal şeytanın gececi arkadaşının uyanıvermesinden çekiniyordu. Karısının dediği gibi, ağzında gerçekten de mercimek ıslanmıyordu. Şu meseleyi karısına açtı haydi neyse, akşam Tahsin'le ne diye konuştu? Kooperatif bakkalına niye açtı? Ya ihtiyar bakkal fabrika başmakinisti oğluna durumu çıtlatırsa? O da gider ağaya söylerse? Yahut daha başka şey: Başmakinist, Topal'ı bir kenara çeker, durumu anlatır, hırsızlığa ortak olur, kendisini de kapı dışarı ettirirlerse? O zaman ne olurdu?

Aklından karısı hızla geçti. Bu kadın, bu herkesin arayıp da bulamadığı kadın, ondan iyice soğur, başkasına kaçarsa?

İçinde sanki soğuk bir rüzgâr esti. Ağanın odasının yanına tekrardan gelene kadar bu buz gibi korku geçmedi. Şimdi eli ayağı çözülmüş, titriyordu. Bir ara korkusu daha da arttı. Ne diye böyle işlere girişiyordu sanki? Girişti, karısına niçin anlatıyordu? Yap, çat, sonra ortaya dök. Çayı görmeden paçaları sıvamaya ne lüzum vardı?

Saat beşi çeyrek geçe, kolundan tutulunca sıçradı: İplikhane ustalarından biriydi. Mavi iş tulumu pamuk tozu içinde, iriyarı, koca göbekli biri.

"Bu ne dalgınlık be kantarcı? Selamımızı bile aldığın yok!"

Kalbi kötü kötü çarpıyordu.

"Görmedim usta," dedi, "kusura bakma..."

"Çok dalgınsın."

"Çok."

Usta göz kırptı:

"Niye?.. Hastalık kederi olmasın?"

"Yok canım..."

Usta ne dedi başkaca? Niçin güldü? Neden başını salladı? Üzerinde durmadı bile. Şimdi artık içindeki soğuk korku da geçmişti. Başladığını sona erdirmek isteyen yanı ağır basıyordu. Bu işi ne yapıp yapıp kıvıracaktı. Hani bir kıvırırsa!

Sigara içmek geçti içinden ama, olmazdı, içemezdi. Burada sigara içtiğini ağa değil, kapıcı ya da herhangi bir işçi görse de ağaya yetiştirse, yandı!

Topal şeytanın bu işini kıvırmaması için hiç ama hiç sebep yoktu. Ağanın malını çalan, ona kötülük eden bir sütsüzü yakalamıştı. Yıllardır süren bir şeydi bu ama, kimse farkına varmadığı için kaynayıp gitmişti. Demek Cenab-ı Allah onu sevmiş, yıldızını parlatmıştı ki, Topal'ın dalaverelerinden birinin ipucunu ona vermişti. Şükür, çok şükürdü Rabbine. Nedim Ağa kızıyordu evet ama, yılanı da koynunda besleyecek değildi herhalde.

Yere tükürdü, ayağıyla çiğnedi.

İsterse babası olsun, öz be öz evladı olsun, hırsızlığa, hırsızlara tövbe dayanışı yoktu. Allah bile kitabında, "Küllü muzırrun yuktel!" buyurduğuna göre, muzır Topal'ın katli, yani öldürülmesi bile haktı. Kaldı ki, öldürülmezdi tabii, pek pek yerinden atılır, yerinden atılınca da boşalan yerine... "Tabii beni getirir. Benden başkasını ne diye getirsin? Getireceği, bakalım, Topal gibi hırsızın biri olmayacak mı? Herkes Mustafa mı? Elin adamı gözden sürmeyi çeker, şerefsizim!"

Yere tekrar tükürdü.

"... Boş ver ona dokuza, haber vereceğim, suçüstü yakalatacağım. Nedim Ağa şaşacak. Aferin Mustafa, diyecek, ulan aferin sana oğlum diyecek. Meğer diyecek, benim en sadık adamım senmişsin de haberim yokmuş. Geç Topal'ın yerine!"

Geçiyor. Ayda yüz lira almaya başlıyor. Yılbaşlarında ikramiye, maaş zammı, yazdan yaza yayla!

O zaman Topal gibi kravat takmalı mıydı acaba?

"... Takarım!" diye geçirdi. "Ben ondan aşağı mıyım? Temür Ağa filan başka tabii. Amma kul tayfasının hiçbirinden aşağı değilim. Takarım ben de yarım arşın bir kravat, ne olacaksa. Kim bilir, belki de keramet ondadır. Hoş, Cenab-ı Allah insana, yürü ya kulum demezse boş. İşte Nedim Ağa. Milli bayramlar dışında kravat takmaz. Takmaz da, niye yürü ya kulum demiş Allah?"

Tam altıda "topal şeytan" fabrika kapısından içeri girdi. Karşılaştılar. Öyle beklenmedik bir anda oluvermişti ki bu, kantarcı şaşaladı.

Beriki geçerken, "Sabah sabah hayrola gene?" dedi.

Kantarcı şaşkınlıkla kekeledi:

"Hiç. Hayır..."

Adamın topallayarak gidişine takıldı kaldı. "Sabah sabah hayrola gene?" demişti, "gene"yi beğenmemişti. "Sabah sabah niye beklediğini biliyorum. Ama bundan önceki gammazlıkların gibi, gene hava alacaksın. Vallahi kendine yaparsın, karışmam!" demek istiyor gibi geldi.

Ne içerliyordu şu pısırıklığına! Karısı "Pısırık!" demekle gerçekten de haklıydı. Haklıydı, çünkü bu Topal'la nerede, ne zaman karşılaşsa hep böyle şaşalar, ezilirdi. Niye şaşalıyor? Neden eziliyordu sanki? Korkacak ne vardı Topal'da? Boynundaki kravat mı?

Çok geçmeden Nedim Ağa da pırıl pırıl arabasıyla fabrikaya geldi. Kantarcıyı kapısı önünde buldu. Ağanın biraz geç farkına varan kantarcı ateşe basmışçasına irkilerek, kıyıya çekildi ve ağasını, büyük bir suç işlemiş gibi, yerlere kadar eğilerek selamladı.

Ağa gördü, aldırmadı.

Odasına girdi. Şapkasıyla bastonunu, her zamanki gibi, odacısına verdi. Lacivert beresini başına geçirdi, ağır ağır masasına

kuruldu. İmalat raporlarını inceleyecekti. Gözlüğünü taktı, masası üzerindeki zarif stilolardan birini aldı. Raporların üzerine ciddi ciddi eğildi.

Bu raporlar her sabah iplikhane kâtibi tarafından, "sanki bir boktan anlarmış" zihniyetiyle ve hiçbir esasa dayanmadan, rasgele hazırlanır, ağanın masası üzerine o gelmeden önce bırakılırdı. Ağa gelir, raporları sözde incelerdi. İncelemek değil, inceler görünmekten hoşlanıyordu.

Üzeri kalın camlı, ağır ceviz masası, kâğıt sepeti, çifte çifte stilosu, sumeni, gözlüğü, kellesi kulağıyla yükseköğrenimini yapmış bir genel müdür kadar ciddiydi. Raporlardan her birini ayrı ayrı alıyor, evirip çeviriyor, her raporun altına birtakım çizgiler çizerek, güya imzalıyordu. Kapı vuruldu.

"Geel!"

Fabrikanın kalın dört duvarının ardını bütün gece dolaşıp içeriden dışarıya herhangi bir hırsızlığın olup olmadığını kontrol eden, boyunları saatli dört bekçiydiler. Fabrika dokuması kahverengi pamukludan, mahalle bekçilerininkini hatırlatan dik yakalı elbiseler giymişlerdi. Uykulu gözleriyle ağanın karşısında boy sırasına geçip, esas vaziyette, put kesildiler.

Nedim Ağa bakmıyor, önündeki raporların incelenmesini uzattıkça uzatıyordu.

Dört bekçiden sağdan birincisi, en uzun boylularıydı. Fabrikanın kuzeyine düşen duvarı beklerdi. Geniş omuzlu, çok büyük kulaklı biri. Ellisinde yoktu daha. Sekiz çocuğunun beşini toprağa vermiş, ikisi fabrika çırçırlarında işçi, sonuncu da ilkokulun üçüncü sınıfında, zeki, ateş gibi bir kızdı ama, babası farkında bile değildi bunun. Bu yalan dünyada onun tek sevdiği, tek dikkat ettiği, tek bağlandığı ve tek övündüğü şey, bilek kalınlığındaki kırçıl bıyığıydı.

İkinci bekçi İşkodralı. Fabrikanın güney duvarını beklerdi. Birincinin aksine, çok zayıf bir köseydi. Şu anda kendini dünyanın en talihsiz adamı sanıyordu. Çünkü boynundaki kontrol sa-

atini gece yarısını iki dakika geçe kurmuştu. Oysa, tam on ikide kurması gerekirdi!

Üçüncü, Saraybosna'nın Banyaluka kasabasından. Avurtları çökük ama, bıyıkları vardı. Buna karşılık, basurdan anası ağlıyordu. İlle de bir amir karşısında kötü kötü kaşınan hemeroitine lanet ediyordu. Böyle zamanlarda esas vaziyetini bozmadan, amirine çaktırmadan kaşınabilmek için Cenab-ı Allah'ın kullarına neden arkada da üçüncü bir el vermediğine hayıflanırdı.

En kısa boyluları olan dördüncü bekçi Zağralıydı. İriyarı, güçlü kuvvetli. Sivri burnunun ucu keyifli keyifli parlıyor, gözleri gülüyordu. Kızını geçen hafta bir peşkirciye yüz elli liraya satmış, paranın kırk lirasını önceden almış, bugün imam nikâhından sonra kızı teslim ederse, artakalan yüz on lirayı da alacak, Kuruköprü'deki kebapçıda kana kana rakı içecek. Daha dört kızı vardı!

Banyalukalının hemoroiti kötü kötü kaşındı birden. Bir şey değil, esas vaziyetini bozması gerekecekti ki, bozamadı. Kızını satanınsa, canı hem rakı, hem de bol sirke, sarımsaklı paça çekmişti. Paçayı rakıdan önce mi, sonra mı yemenin uygun olacağını kestirmeye çalışırken, Nedim Ağa nihayet başını raporlardan kaldırdı. Gözlüğünü çıkardı. Akları kanlı gözleriyle bekçileri uzun uzun inceledikten sonra, "Eee, ne var ne yok bakalım?" dedi.

Hemoroit, paça filan unutuldu. Baştan birinci, sonra ikinci, üçüncü, dördüncü tekmil haberlerini verip çıktılar. Kantarcı kapıdaydı. Amirleri filan olmadığı hâlde, gene de selamlayıp geçtiler.

Kantarcı bunun farkında bile olmadı. Ağaya durumu anlatmak için söze neresinden başlarsa uygun olacağını düşünüyordu.

Neresinden başlamalıydı gerçekten de?

Az önce gayet hoş bir başlangıç bulmuştu. Neydi? "Ağa, iznin olursa..." mıydı? Öyleydi galiba. "İznin olursa..." Neyim var diyecekti?

Ceketinin düğmesini ilikledi, çözdü, ilikledi.

"... Ma... ma... mazuratım mıydı? Yok, hayır. Maruzatım. Ağa maruzatım var iznin olursa, derim, 'neymiş?' der. "Söylerim. Dinler, sonra da Allah kerim..."

Evet evet demeliydi. Hemen girip demeliydi ama, ya unutursa? Ağa gözlerini kötü kötü açıp bakınca unutuverirse ya?

Kapıya kadar gelmişken, geri çekildi. "Maruzat" kelimesini bir çırpıda üst üste belki yirmi sefer tekrarladı. Sonra tümceyi, "Ağa, iznin olursa bir maruzatım var," diye düzdü. Bunu da en az on sefer tekrarladı. "Tevekkeltü alâllah!" dedi. "Battı balık yan gider. Sonunda ölüm yok ya. Çok çok..."

Cesareti gene kırıldı. Çok çok... Söver sayar mı? Döver mi? Kovar mı? Sövüp sayması, kovmasından hayırlıydı. Çünkü işinden olunca karısının dırdırı da başlayacak, kadının yanında piyasası büsbütün düşecekti.

Hafifçe öksürdü.

"Ağa, iznin olursa bir maruzatım var, derim. 'Nedir?' der. Senin çırçır kâtibi var ya? 'Var.' Vitalilerin kâtibiyle uyuşup çiğit çalacaklar haberin olsun. Kimden çalacaklar? Hem senden, hem Vitalilerden. Çalıp ne yapacaklar? Satacaklar. Kime? Filana falana. Sahi mi? Dinin Rabbena hakkı için. Bana bunu nasıl ispat edersin? Bana üç gün izin ver, yeter. 'Verdim.'"

Ondan sonrası kolayına geliyordu... Her şey birbiri ardından büyük bir düzen içinde, hızlı hızlı gelişiverecekti. Birden ferahladı. Kapıya yanaştı. Kibar birkaç fiske. Ağanın kalın sesi:

"Geel!"

Ürktü. Bu ses, bu kalın ses, korkunç küfürleri eden bu kalın ve öfkeli sesti işte. İflahı kesildi o an. Ne diye kapıyı çalmıştı sanki? Böyle işler ona göre miydi? Geri dönüp kaçsa, vazgeçse böyle şeylerden...

Kalbi alabildiğine çarpıyordu, bayılacaktı neredeyse. Kapının topuzunu besmeleyle çevirip itti. Adımını besmeleyle attı, kapıyı besmeleyle örttü. Kulakları vınlıyordu. Masaya yaklaştı. Elle-

ri iki yanlarında, durdu. Gözlerini korka korka kaldırdı. Nedim Ağa öyle bir hınçla bakıyordu ki!

Birden gürledi:

"Ne var gene sabah sabah?"

Şaşırdı. Ne vardı sabah sabah? Niçin gelmişti? Ne diye dikiliyordu? Ne söyleyecekti? Kapı önünde uzun uzun ezberlediği o başlangıç neydi?

"Ne dikilip duruyorsun be?!.."

Kıpkırmızı kesildi.

"Ağa," dedi, "Ağa..."

"Ne var?"

" İznin olursa..."

"?.."

"Bir şey diyecem."

"Ne diyeceksen desene. Ne kırıtıp duruyorsun?"

Yutkundu, yerinde kımıldadı:

"Nuri var ya? Çırçır kâtibi?"

Ağa sertçe, "Nuri değil o," dedi, "Nuri Efendi. Terbiyeni takın. O kim, sen kim?"

Kantarcı yumruk yemişçesine sarsılarak, şap gibi yandığını anladı. Ama ok yaydan çıkmıştı bir sefer. Denize düşmüş yüzme bilmeyenin telaşıyla bir çırpıda anlattı:

"Dün gece, Vitali Sabun Fabrikası kâtibiyle kebapçı Tahsin'in orada rakı içiyorlardı!.."

Nedim Ağa perşembenin gelişini çarşambadan anladığını sanarak derin bir nefes aldı. Biliyordu, haberi vardı, gizli bir şey değildi. Şu ambarda yanmış çiğitleri heriflere sokma işini görüşecekti. Herife elden verilecek rüşveti de kendisinden almamış mıydı?

"İçerler," dedi, "rakı içmek suç mu?"

"Değil."

"Değilse ne diye gelip gammazladın?"

"Yanlarına sokuldum..."

"Evet?"

"Ne konuştuklarına kulak verdim. Bir çiğit dalaveresi vardı aralarında..."

Nedim Ağa mosmor kesildi. Masasından kalktı, odanın içinde köşeleme gitti geldi, gitti geldi. Sonra kantarcının tam karşısında durdu. Gözlerinin ta içine bakarak, "Para verdiğini de gördün mü?" diye sordu.

Kantarcı sarsıldı. Demek Ağa'nın haberi vardı.

"Cevap versene lan?"

"???.."

"Ha? Gördün mü para verirken di?"

Usulcacık, "Gördüm," dedi.

Görmemiş, Tahsin'den işitmişti ama, ne yapsa, ne türlü davransa bu adama yaranamayacağını kesin olarak anlamıştı.

"Bunun manası ne sence?"

Bilmiyordu, hiçbir şey bilmiyordu artık. Ona kalsa bal gibi hırsızlıktı. Yarısını Nedim Ağa'dan, öbür yarısını da Vitalilerden çalıp satacaklar, parasını paylaşacaklardı.

"Ha? Sence manası ne bunun?"

Ellerini iki yana açtı:

"Vallaha ağa, meselenin enini boyunu kendin de biliyorsun galiba. Benimki sırf senin malını korumak. Yoksa..."

"Uzatma! Ne yaptıklarını sanıyorsun?"

"Bence iki kâtip uyuşmuş, çiğit çalıp satacaklar!"

Nedim Ağa hiçbir karşılık vermedi. Ellerini arkasına koyup odanın içinde gene köşeleme gidip gelmeye başladı. Gizli bir iş tutmaya imkân yok muydu? Bu iş güya üçünün arasında kalacak, dışarıya taşırılmayacaktı. Ya şimdi şu "Kıpti yapılı pezevenk" duyduklarını yayarsa? Derse ki: "Nedim Ağa, kâtibi Nuri Efendi'yle Vitalilerin kâtibini elde etmiş, yanık çiğitleri heriflere sağlam çiğit gibi sokuyor!" Ne olur o zaman şerefi, ticari şerefi ne olur? İki paralık olmaz mı?

Kantarcı'nın önünde hınçla durdu:

"Bana bak Kantarcı Mustafa!"

"Buyur.Ağa?.."

"Bu fabrikada ekmek yemek istiyor musun?"

Kantarcı işin önemini kavramıştı. Demek ortalarda aklının ermediği bir şeyler dönüyordu. Hem ağanın izniyle. Madem ağanın haberi vardı... Peki ama, ağa kendi malını mı çaldırıp sattıracaktı yani?

"Cevap ver, ekmek yemek istiyor musun bu fabrikada?"

"Tabii ağa, sayende evvel Allah... Sen benim bugüne bugün hem ağamsın, hem de velinimetim, babam, anam, sahabım, her bir şeyim!"

"O hâlde sözüme kulak ver: Benim fabrikamda çalışan, benim ekmeğimi yiyenlerin gözü kör, kulağı sağır olacak! Dilsiz olurlarsa hele, daha makbulüm. Anladın mı?"

Başını salladı:

"Anladım ağa."

"Dokuma makinesi bez dokur, iplik makinesi de iplik. Onun vazifesine o, ötekinin vazifesine beriki atılır mı? Dokuma makinesi iplik büküp, iplik makinesi de bez dokur mu?"

"Dokumaz ağa, doğru."

"Doğruysa, sen ya iplik makinesisin, iplik bükeceksin, ya dokuma makinesi, bez dokuyacaksın. İkisini birden başarmaya kalkmanı istemiyorum, anladın mı?"

Kantarcı ezilmişti. Demek fabrika içinde dolaplar dönüyordu da onun haberi olmuyordu. Haberi olmak şöyledursun, dönen dolapların dilinden bile anlamıyordu.

"Anladım ağa," dedi, "iyice anladım!"

Karıştığına da, karışacağına da bin pişman, dikildi, dikildi, dikildi. Sonunda ağa tükürür gibi, "Haydi," dedi, "işinin başına, marş!"

Usulcacık çıktı.

Nedim Ağa yalnız kalınca tekrar dolaşmaya başladı. Evet, üçünün arasında, gizli bir işti. Şu "Kıpti yapılı pezevenk"e du-

yurmanın âlemi var mıydı? Karşısında süklüm püklüm durmuştu ama, yarın şurada burada pekâlâ da gevezelik edebilirdi. Ticarette itibar lazımdı oysa.

Ani bir kararla gitti, zile bastı. Odacıya, kantarcıyı çağırmasını söyledi. Az sonra gene büyük bir korkuyla gelen kantarcının yüreği sökülecekmişçesine atıyordu.

Nedim Ağa hiçbir başlangıca lüzum görmeden, yakasından tutup duvara dayadı:

"Demin bana söylediklerini şuna buna yayar, gevezelik edersen, senin dinini, imanını, Allah'ını, kitabını, beşikteki zürriyetini..."

Kantarcı zangır zangır titriyordu:

"Tövbe ağa," dedi nefes nefese, "vallahi tövbe. Ben senin kapının iti, ayağının kiriyim. Neme gerek? Bir halttır ettim, itten pişmanım. Dilim kopaydı da..."

"Unutacaksın bana söylediklerini!"

"Unuttum bile ağa, vallaha unuttum. Ben bellediydim ki..."

"Kısa kes, hadi!"

Kantarcı, tekme yemiş köpek gibi, ikinci sefer odadan çıktı.

7

Nedim Ağa Çırçır Kâtibi Topal Nuri'yi hemen çağırtmadı. Bu hırsla adamın kalbini kırmak istemiyordu. Öğleyin, paydosta çağırttı. Topal huylandı birden. Çünkü Nedim Ağa, onu çokluk akşamüstü çağırtırdı.

Ağanın kız yüzlü odacısına kuşkuyla sordu:

"Ne var? Ne yapacak?"

Odacı kapı önünde duruyordu. Yerdeki bir çakıl taşına olanca hızıyla sağ bir şut patlattıktan sonra, "Ne bileyim ben yahu!" dedi.

"Öğle yemeğine gitmeyecek mi?"

"Bilmiyorum."

"Sinirli mi?"

"Ohooo, amma kıyaksın sen de ha!"

"Nerde?"

"Hamamda!"

"Odasında mı yani?"

"Hamamda dedim ya!"

Çekti gitti.

Topal'ın kafası karışmış, cezvesi bulanmıştı. Karanlık, kapkaranlık yağmur bulutları kaplamıştı sanki içini? Yoksa akşam o kafayla ağzından lüzumsuz şeyler mi kaçırmıştı? Olmaz değildi hani. Çok içmişlerdi.

Ağanın odasına sıkıntıyla, suçlu suçlu girdi.

"Selam!"

Nedim Ağa masasında, sevgili kâtibine dargın dargın bakıyordu.

"Aleykümselam," dedi.

Sonra da damdan düşercesine sordu:

"Akşam Kebapçı Tahsin'in orada Tevfik'le neler konuştunuz?"

Topal Nuri'nin aklı başından gitti. Yanık çiğit meselesinden haberli olduğuna göre, onu sormuyordu herhalde. Sorsa sorsa ötekini, Tevfik'le çalıp satacakları, paralarını paylaşacakları on bin kiloyu.

Eli ayağı çözülmüş, soğuk soğuk terliyordu. Oturmayı bile akıl edemiyor, başına gelebilecekleri tasarlamaya çalışıyordu. Evet, akşam çiğit çalma işini orada, Kebapçı Tahsin'in dükkânında sere serpe konuşmakla hata etmişti. Hiç sarhoş kafayla orada böyle şeyler konuşulur muydu? Ne çabuk unutuvermişti fabrikanın bereketli bir casus yuvası olduğunu?

Gözlerini ağaya kaldırdı. Ne olursa olsun, ona kolayca teslim olmayacaktı.

"Hiç," dedi. "Haberin var ya!"

Nedim Ağa hâlâ ciddiydi:

"Haberim var, biliyorum ama, üçümüz arasında kalacak, çok gizli bir şeydi güya. Yerin kulağı olduğunu ne çabuk unuttun?"

Tamamdı canım, çürük çiğit işi değil, ötekini söz konusu ediyordu ağa. Yapılacak hiç, ama hiçbir şey yoktu, olamazdı. Yapılacak tek şey, ağanın ayaklarına kapanıp yalvarmaktı!

Kafasının içi fırtınaya tutulmuş gibiydi. Gece. Kebapçı Tahsin'in dükkânı. Masalar, masaların üzerlerinde rakı şişeleri, kadehler, domates salataları, Kuru Tevfik, sigara paketleri, paketlerin arkasına yazdıkları rakamlar... Demek paldır küldür konuşmuşlardı? Yapılacak başka şey yoktu, ağanın ayaklarına kapanmaktan başka gerçekten de. Ayaklarına kapanmak, yalvarıp yakarmak, ben ettim, sen etme, küçükten kusur, büyükten af... filan, meseleyi geçiştirebilirse geçiştirmek...

Nedim Ağa ise, birden sapsarı kesilen sevgili kâtibini çatık kaşlarıyla süzüyor, böylesine az çok okumuş, her şeye aklı eren, boynu kravatlı, efendiden birini karşısında sarartıp titretmekten zevk alıyordu. Demek okumak, okumamak fostu aslında. Aslında paran olsun tamamdı. Paran oldu mu, avukatı da, doktoru da, mimarı, mühendisi de karşında susta durdurabilirdin?

Baktı, baktı, baktı. Kâtip ufaldıkça ufalıyor, ezildikçe eziliyor, alnındaki ter taneleri çoğalıyordu. Peki ama, şu gayet iyi tanıdığı Topal Nuri'nin bu ezilişi nedendi? Suçlu gibi bir hâli vardı. Neden? Niçin? Vitalilerin kâtibiyle içerken paldır küldür konuşması suç sayılamazdı ki? Yoksa ağasına karşı çok mu mahcup olmuştu birden? Herhalde suçunu idrak etmiş olmalıydı. Demek çok haysiyetli, çok onurluydu ha? Hemşerisi diye değil, biliyordu onun ne gözü, gönlü tok, ne namuslu insan olduğunu. Canım, kendisi de hani insan sarrafıydı doğrucası, insan sarrafı olmasa, en gizli şeylerini ona açar mıydı? Kantarcıya, başkalarına ne diye sır vermiyordu da Topal Nuri'ye veriyordu? Demek, anlıyordu insanın hasıyla sahtesini! Birden ciddiliği eridi, gülüverdi:

"İlahi Nuri," dedi. "Ben de seni bayağı cesur bellerdim. Tabansızın biriymişsin, bre herif! Şu suratına bak. Kireç kesildin be. Ya alnındaki terler? Rakı içmek, gülüp söylemek, yârenlik etmek kabahat mi? Gül, eğlen. Yalnız, ağzına sahip ol sarhoşken. İnsan kafayı buldu mu, içindekileri ortaya döküverir. Bu ise çok kötüdür. Dost var, düşman var!"

Topal Nuri'nin içini kaplayan karanlık bulutlarda bir kımıldama oldu. Bir umut. Gözlerini ağaya kaldırdı. Yüzü yumuşamıştı. Her zamanki dost hâlini almıştı.

"Yaa, kurnaz kâtip efendi, böyle işte. Şimdiye kadar seninle nice nice işler gördük de kokusu çıktı mı? Çıkmadı. Bu sefer? Bu sefer ya?"

"?.."

"Bana şu haberi yetiştiren..."

Ağanın sözünü heyecanla kesti:

"Kim o, ağa?"

Nedim Ağa kıs kıs güldü:

"Uçan kuş, esen yel aslanım!"

"?.."

"Sana ne? Her kimse. Şurda burda gevezelik eder, böyle böyle, Nedim Ağa kâtibiyle uyuşmuş, çürük, yanık çiğitlerini Vitalilere sürüyor derse, benim ticari itibarım nice olur?"

Topal Nuri'nin içindeki yağmur yüklü karanlık bulutlar sanki bir anda sıyrıldı da, içini pırıl pırıl bir güneş kapladı. Oynak zekâsıyla her şeyi anında kavrayıvermişti. Buz kesilmiş elleriyle yüzüne sıcak bir kan yayıldı. Kendini tutmasa ağanın boynuna sarılacak, onu çılgın gibi öpecekti.

"İşin kötüsü, parayı Tevfik'e verirken de görmüşler?"

Vız gelirdi artık, her şey vız gelirdi! İşin yalanı yok, yanlışı vardı. Ne olursa olsun kurtulmuştu, yaşasın!

Kendini tuttu:

"Yerden göğe kadar hakkın var ağa," dedi. "Üçümüzün arasında kalması icap eden bir sırrı başkasına çıtlatmış oluyorum.

Eşeklik, hem de eşşeoğlu eşeklik ettim. Bana ne dersen haklısın. İstersen anama da, avradıma da söv!"

"Estağfurullah!"

"Estağfurullahı mestağfurullahı yok, ağa. Değil sövmek, kafama bir şey indirsen bile haklısın. Senin gibi büyük, itibarlı bir tüccarın şerefine zarar verebilecek şekilde..."

"Neyse canım. Ben işin önünü aldım, üzülme!"

"Üzülme ne demek? Ya alamasaydın? Ya senin haberin olmasaydı? Tuuuh bana, tuuuh ebu ceddime, sinsileme!"

"Bırak şimdi bunları Nuri. Bırak da soluk al, otur!"

Topal Nuri kolay kolay oturamıyordu güya. Falsosunu anlamışların bitmez tükenmez hayıflanışları içinde, kendi kendine verip veriştiriyordu:

"Vay gidi sütü bozuk Nuri vay, vay dangalak Nuri vay, vay kahpe avratlı Nuri vay!.."

Nedim Ağa memnun, zile bastı. Odacıya, "Bize bira aç!" dedi.

Topal Nuri'ye:

"Geç otur şöyle be!"

Topal Nuri güya teessürünün bulanık sularında, dalgın, kendi kendine ölçüp biçerek geçti ağanın masası yanındaki koltuğa oturdu. Ağanın ikram ettiği sigarayı aldı, yaktı. Ne olursa olsun vartayı atlatmıştı. Atlatmıştı ama, kimdi bu ağzı çabukluğu yapan?

Şimdilik üzerinde durmak istemiyordu. Kim olursa olsun, nasıl olsa öğrenecekti. Odacının uzattığı bira bardağını aldı, dikti. Ooooh, kurtulmuştu, dünya vardı be!

Biranın dudaklarına sıvaşan bembeyaz, ipince köpüğünü diliyle yalayarak, boş bardağı uzattı.

Nedim Ağa, "Bir daha iç," dedi.

Canı çok çektiği hâlde, sırf sıkıntısından, böyle şeyleri göremiyor, düşünemiyormuş gibi, "İstemem," dedi. "İstemem, yeter. Lakin ağa, sen, senin gibi insan... Başkası olsa, bu kadar gevezelik için mahvederdi beni be!.."

Ağanın kocaman burnu hazla parlıyor, dinliyordu sadece.

Topal devam etti:

"Sen hem mahvetmedin, hem de üstelik karşına alıp bira, sigara ikram ediyorsun. Ben bu insanlığı nasıl unuturum? Senin kapının nasıl sadık bir köpeği olmam?"

"Estağfurullah!"

"Estağfurullah değil ağa, bu böyle. Lakin, asıl şaştığım..."

Sustu, ağanın meraklanmasını bekledi. Nitekim meraklanmıştı da:

"Nedir şaştığın?"

Ölçtü, biçti, neden sonra:

"Çok oynak, çok pratik, çok keskin bir zekân var. Hani Allah kısmet etseydi de okusaydın..."

Ağa gene zevkten dört köşe, sordu:

"Ne olurdum?"

"Ne olmazdın ki... Mebus, vekil, başvekil... Çık çıkabildiğin kadar. Sana haddim olmayarak bir şey söyleyim mi? Sen kendi meziyetlerinin farkında değilsin!"

"Nasıl yani?"

"Zekisin, insanlara bir bakışta anlıyorsun içlerinden geçeni, sonra da insanları idare kabiliyetin korkunç."

Nedim Ağa kıs kıs ama aptalca güldü. İnanmıştı, gerçekten de öyleydi ha. Hani Topal Nuri diye değil, bunu herkes söylüyordu. Birinde İstanbul'dan gazeteciler gelmiş, konuşma yapmışlardı onunla. Bu fabrikaya, bu fabrikanın nasıl meydana geldiğine dair sorular sormuş, aldıkları karşılıklara şaşmışlardı. Oysa, okumuş, kerli ferli insanlardı. Demek ki okumak filan da boştu, havaydı. İnsanda akıl olmalıydı. Akıl olmadı mı, okumuş, dünyayı gezip dolaşmış, her şey fostu!

"Eee... az buçuk kafamız çalışıyor!" dedi. "Her ne kadar sizler gibi mektep medrese görmedikse de..."

Gene kıs kıs, bön bön güldü. İnanç dolu, kendinden emin,

karşısındakine yüzde yüz inanmış, bağlanmışların aptalca gülüşüydü.

"Doğrusu..." diye başını salladı. "Bende bir his var, Allah'tan işte. Fabrikanın neresinde olursa olsun, bir kavga, bir kumpas, bir hırsızlık mı oluyor? Şıp, bana malum oluverir!"

Topal Nuri, ağasını tam da burnunun kılından yakalamıştı:

"Yaa!" dedi. "Demek malum olur?"

"Olur."

Ve işi azıttı:

"Sen yabancım değilsin, bu senin mesele var ya?"

"Hangi?"

"Şu canım. Tevfik Efendi'yle konuşur, masanın altından para verirken görmüşler ya?"

"Evet?"

"Gece evde, yatarken birden malum oldu!"

Yerine oturdu:

"Malum oldu demek?"

"Oldu. Rüya gibi bir şey... Hatta paraları cebinden çıkarıp nasıl uzattığına varıncaya kadar her şeyi gördüm!"

Topal Nuri içinden, "Ha gayret," diye geçirdi, "Biraz daha yüz bulursan, peygamberliğinden, daha sonra da Allahlığından söz açacaksın. Enayi, açıkgöz enayi!.."

Yüzüne karşı da, "Senden korkmayan kâfir!" dedi.

Dedi ama, aslında dinlemiyordu artık onu. Şimdi öne çıkan tek meselesi, bu gammazlığı ağaya kimin yaptığıydı. Kebapçı Tahsin mi? Sanmıyordu. Çünkü o hinoğluhin, en yağlı müşterilerinden birini kaçırmak istemezdi. Ama gene de belli olmazdı tabii. "Çarıklı Nedim," onu da başkaları gibi pekâlâ elde etmiş olabilirdi.

Mim koydu.

Başka?

Aklına birden kantarcı düştü adeta. Düştü ama, Tahsin'in oraya gelmiş miydi?

Sonra gene birden, bir başka resim canlandı kafasında: Sabahleyin, ağanın kapısı önünde bekliyordu. Hem de kara kara düşünerek, suçlu suçlu. Hatta karşılaşıverdikleri zaman herif şaşalamış, "Sabah sabah, hayrola gene?" deyince, "Hiç. Hayır!.." diye sertçe karşılık vermişti de, adamın çatılan kaşlarına, kararan kuru, yanık yüzüne iyice içerlemişti.

"Tamam, bu!" diye geçirdi. O kadar ki, hiç vakit geçirmemeliydi. Zaten ağanın yanına da iplikhane, dokuma ustaları girmişlerdi, yavaşça kalkıp odayı arka arka giderek çıktı.

Hiç vakit geçirmeden gitti, Kebapçı Tahsin'i buldu. Dükkânda kimseler yoktu, erkendi daha. Tahsin onu görünce niçin geldiğini anlamışçasına, hafifçe gülümseyerek, "Vaay Nuri Bey Ağabey!" diye karşıladı. "Buyursunlar!"

Bir iskemleye ilişirken çok ciddiydi:

"Buyurduk," dedi. "Sana bir şey soracağım."

Tahsin birden ciddi, pürdikkat kesildi:

"Emret ağabey!"

"Doğruyu söyleyeceksin, değil mi?"

Tahsin ne sorulacağını gayet iyi bildiği hâlde, gene de, "Ayıp ettiniz," dedi. "Bildiğim bir şeyse, hay haay..."

"Dün gece biz burada Tevfik'le içerken..."

"Evet?"

"Kantarcı Mustafa geldi mi?"

Kebapçı Tahsin gülüverdi:

"Geldi."

"Geldi demek?"

"Geldi Nuri Bey. Hemen bir soluk geldi, siz o sıra çok dalgındınız, arkanızdaki masaya geçti, sizi can kulağıyla dinlemeye başladı. Huylandım, dedim Nuri Ağabey'i ikaz edeyim..."

Topal Nuri öğreneceğini öğrenmişti:

"İkaza filan hacet yok. Vitalilerle, ağanın izni dahilinde, bir çiğit meselemiz var. Onu konuşuyorduk. Demek bu, dinlemiş

dinlemiş, başka şey sanarak gitmiş ağaya çivi koymuş. Ağa çağırdı beni, sordu. Tabii lazım gelenleri söyledim. Mesele orada değil, ahlaksız herif! İnsan bir şeyden şüphelenebilir ama, iyice araştırmadan gider de ağaya haber verir mi? Ulan sen kim, ben kim, Nedim Ağa kim?"

"Çok doğru Nuri Bey. Akşam onu orada, sizi dinler görünce ben de tıpkı sizin gibi düşünmüştüm. Ulan sen kim, Nuri Bey kim, Nedim Ağa kim diye!"

"Serseriye uymak istemiyorum. Yoksa ağa, 'İstersen kuyruğundan tutup atıvereyim. Zaten sevmem, bilirsin!' dedi de ekmeğiyle oynamak istemedim!"

"Haklısınız..."

"Bulacaksa Allah'ından bulsun."

"Doğru."

İskemlesinden kalktı:

"Haydi bana eyvallah..."

"Güle güle Nuri Bey, gene beklerim. Akşama burada mısınız?"

"Bakalım, kısmetse..."

Çıktı.

Serinkanlı görünmesine karşılık, adamakıllı içerliyordu kantarcıya. Bir ara hemen gitmeyi, yakasından desteleyip ağzını burnunu kırmayı geçirdiyse de, vazgeçti. Önce ağaya karşı ayıp olurdu, sonra da iş alevlenir, yayılırdı.

"Eh ulan kantarcı," diye geçirdi, "... Ben de Topal Nuri'ysem, elbet bir gün öcünü alırım bunun!"

8

Kantarcı Mustafa hep o tekme yemiş köpek yılgınlığı içinde fabrikanın en tenha yerlerinde dolaşıyor, Topal Nuri'ye gözükmemeye çalışıyordu. Huzursuzluk yüreğinde bir yara hâlini al-

mıştı, sızlayıp duruyordu. Nereden girmişti böyle işlere! Nesine gerekti el âlemin etlisi sütlüsü? Evet, Kuru Tevfik'e masanın altından bir paralar vermişti ama, ağanın haberi vardı bundan. Demek ağayla Topal elbirliği, işbirliği hâlindeydiler? Boşuna değildi Topal'ın el üstünde tutuluşu.

Karısı evde günlerdir alay ediyordu:

"Hani? Atıp tutmalar, esip gürlemeler... Ne oldu? Ben sana elinin hamuruyla erkek işine karışma demez miydim? Sünepe!"

Bir gün de Kebapçı Tahsin'le karşılaştı. Badem bıyıklı, anasının gözü kebapçı, "Kendini koru!" dedi bir sır verircesine.

Kantarcıda şafak attı:

"Niye?"

"Topal fena içerlemiş şu işe..."

Anlamazlıktan geldi:

"Hangi işe?"

"Şu işe işte canım. Hani o gece, dükkâna hırsız gibi girdin de, heriflerin masası gerisinden..."

Kantarcının yüzü bembeyaz, kekeledi:

"Dinlemez olaydım Tahsin Efendi. Baltayı taşa vurduk ki deme gitsin. Peki, sonra?"

"Sonra sağlığın. Ağa da ona söylemiş. Geldi bana, benden seni sordu..."

"Ne diye?"

"O gece biz Tevfik Efendi'yle içerken kantarcı buraya geldi mi?" dedi.

"Gelmedi deseydin?"

"Demez olur muyum? Bana ne? Sen de müşterimsin, o da. Aranızdaki girdi çıktı beni hiç ilgilendirmez!"

Kantarcı derin bir iç geçirdikten sonra, "Ah Tahsin ah," dedi. "Yaktın beni, şap gibi yaktın!"

"Niye? Ne yaptım ben?"

"Bakkalın orada duruyordum. Ne diye gelir de beni kışkırtırsın?"

"Ne bileyim ben yahu? Herifin arkasından kuyu kazar durursun. Hazır şüpheli bir durum da var. Açıkçası, sen de başkaları gibi bir külah kap istedim. Baltayı taşa vuracağını, eline yüzüne bulaştıracağım bilir miydim?"

"Doğru, doğru ama... Şap gibi yandım. Demek..."

"Demek memek... Bırak şimdi demeyi memeyi. Nedim Ağa demiş ki, senden ötürü, istersen kuyruğundan tutup atalım, demiş!"

Kantarcı telaşla sordu:

"O ne demiş?"

"Gene iyi insan, olmaz, demiş, rızıkla oynamak doğru değil!"

Kantarcının ağarmış yüzü birden kıpkırmızı kesildi. Sonra gözlerinden iki damla yaş yuvarlandı:

"Aşkolsun, Nuri Efendi, aşkolsun. Bizim hayvanlığımıza karşı sen demek insanlıkla karşılık verdin? İşte bu koydu bana Tahsin!"

Gerçekten içi, Topal'a karşı -artık onu Topal diye düşünmeyecekti- minnetle doluvermişti. Demek bu adam aslında namuslu, dürüst, değil ona, hiç kimseye karşı kötülük düşünmeyen biriydi de haberi yoktu? Demek insanları iyisini kötüsünden ayırt edemeyecek kadar toy, Hanya'yı Konya'yı bilmez, cahilin biriydi?

Öğle paydosunda eve gittiği zaman hüngür hüngür ağlayarak durumu karısına anlattı. Kadın, yeşil gözleriyle kayıtsız, gülüyordu içinden. Evine gidip gelirken kapıları önünden çokluk geçen Topal Nuri'yi gayet iyi tanıyordu. Yürürken hafifçe aksamasına karşılık, doğrusu sağlam erkekti. Çoğu geceler, yatağında onu, yaşlı, yaşlılığından geçtim, Allah'ın hayvanı, erkek suratlı karısını düşünmüş, kadını ona yakıştıramamıştı. En çok da yazdan yaza yaylaya gitmelerini, o erkek suratlı kadının yayladan ne anladığını düşünmüş, talihine küsmüştü. Öyle ya, Cenab-ı Allah'ın işi tersti. Topal Nuri Efendi gibi bir erkeğe layık mıydı o kart kadın? Ona kendisi gibi, akça pakça, yeşil gözlü, ele avu-

ca sığmaz... Çünkü Topal Nuri'nin adım atışından anlamıştı nasıl yaman erkek olduğunu. Kantarcı gibi sabahın erken saatlerinde kalkıp işbaşı, gecenin yarılarına kadar koş, didin, gece yarısı eve gel, karına arkanı dön yat, değildi herhalde. O kadar değildi ki, ağanın gözüne girmiş, yılbaşlarında ikramiye, maaş zamlarını filan koparmasını biliyordu.

O gün kantarcı, "Onlara git. Karısına teşekkür et!.." deyince, kafasında şimşek çaktı. Karısına gidip teşekkür ederdi, o ayrı. Ya asıl kendini, yani Topal Nuri'yi tenha bir yerlerde rast getirip iki çift lakırdı söylese, asıl ona teşekkür etse, nasıl olurdu?

İçi gıcıklandı birden. Kadınlığının derinliklerinde bir şeyler kımıldandı. Topal Nuri, topal mopal, hakçası tam erkekti. Ağası büyük çiftçiden çok, oğulları gibi, hatta onlardan bile canlı!

Tatlı tatlı gerindikten sonra, "Olur," dedi. "Gidip bir teşekkür etmek lazım. O karıya değer mi? Değmez ama, ne yapalım? Demek ağa böyle böyle demiş de Nuri Efendi..."

Kantarcı hâlâ heyecanlı, içi Topal Nuri'ye karşı hâlâ minnet dolu:

"Hayır, demiş, ekmeğiyle oynanmasını istemem!"

"Aşkolsun."

"Aşkolsun ki aşkolsun. İnsanın hası, süzmesiymiş meğer de, ben bilememişim!"

Kadın gene yeşil gözleriyle, başladı:

"Sen neyi bilirsin ki? Sen ancak Nedim Ağa fabrikasının üstüpü, ıskarta pamuk balyalarını bilirsin. Aman çalış, çalış da Nedim Ağa daha çok kazansın. Eşek!"

Karısına ufacık gözleriyle zavallıca baktı:

"Ne dersen de avrat. Gayri hayır diyecek gücüm kalmadı!"

"Ha şöyle, yola gel..."

"Geldim, geldim. Yola da geldim, hata da. Bundan böyle boyunduruğa da çekseler gitmem demem. Sen şu kadını gör, benden yana da, kendinden yana da teşekkür et. Herifle karşılaşacağım diye ödüm kopuyor be!"

Kantarcının yeşil gözlü karısı, hemen o ikindiüzeri Topal Nurilere gitti. İki sokak aşağıda, kocaman bir konağın üç odalı, ferah alt katında oturuyorlardı. Musluklarında gürül gürül sular akan, tuvalet aralıklarına varıncaya kadar elektriklerle aydınlanan bir evdi. Topal'ın erkek suratlı, kart karısı ikindi namazı için abdest alıyordu. Bu, şöyle böyle tanıdığı kadını soğuk karşıladı. Kim olduğunu öğrenince ise, ilgisi birden arttı. Artmasının sebebi, kantarcıyı kocasından çok duymuştu. Böylesine ardından atıp tuttuğu, günahı kadar sevmediği bir adamın karısı onlara ne diye gelmişti?

Renk vermemeye çalışarak misafir odasına buyur etti:

"Siz oturadurun, ben hemen iki rekât kılıvereyim..."

Kantarcının karısı hatta memnun bile oldu:

"Aaa, tabii tabii. Allah kabul etsin!"

Yalnız kaldığı zaman başladı yeşil gözleriyle misafir odasının dayalı döşeliliğini gözden geçirmeye. Perdeler, koltuklar, kanepe, yerdeki muşamba, duvarlarda sıra sıra tablolar, içi çeşitli kahve fincanları, çay bardaklarıyla dolu büfe, orta masası, masanın üzerindeki zarif mavi vazo, vazoda çiçekler... Alt tarafı bunlar da kendileri gibi, el kapılarında çalışan kâtiptiler ha? Ama adamın gözü açıktı. Gözü açık olduğu için de gemisini yürütüyordu. Şu kanepe, koltuklar, büfe, büfenin içindeki çeşitli demlikler, bardaklar, kahve fincanları, pırıl pırıl semaver, yer muşambası, perdeler... Yanında yetiştiği rahmetli büyük çiftçinin şehirdeki konağının misafir odasını andırıyordu. Neden eller, ellerin kocaları böylesine açıkgözdüler de, onunki sünepeydi? Neden bu çalardı da, parsayı el toplardı? Kara kuru kocasına değil de, şu evin açıkgöz sahibi Topal'a kendisi ne diye varamamıştı da, şu içerde ikindi namazını eda etmekte olan kart karı varmıştı?

Ağlayacak kadar hırslı, gözlerini pencereden dışarlara kaydırdı. Dışarlar, ta uzaklara kadar gözüküyordu. Önü geniş bir meydanlıktı evin. Çocuklar ikindi güneşinin altında top oynuyorlardı. Bakıyor, görüyor, anlamıyordu. Neden, nedendi bütün bun-

lar? Besbelliydi karının Topal'dan epeyce yaşlı olduğu. Sonra, kısır olmalıydı karı. Çocukları yoktu. Kendinin çocuğu da yoktu ama, elbette olmazdı kocası gibisinden. Halbuki Topal'ın karısı olsa, kim bilir nasıl çocuklar doğurturdu adam!

Namazını kazadan, çabucak kılıp gelen kart karı, hep o soğuk davranışıyla, "Sefa geldiniz," dedi.

"Sefa bulduk efendim. Beni tanımadınız galiba?"

"Yoo, tanıyorum. Kantarcı Mustafa Efendi'nin hanımı değil misiniz?"

"Evet."

Dereden tepeden, hoşbeşten ve niçin geldiğini kısaca anlattıktan sonra, "Bizimki," dedi. "Beni size, sizin beye teşekkür ettiğini bildirmek için yolladı."

Kadının hiçbir şeyden haberi yoktu.

"Ne için?"

"Bahsettim ya, şu, bir çiğit meselesi olmuş da, Nedim Ağa'ya bir ağzı çabukluk yapmış bizim sünepe. Halbuki ağanın haberi varmış. Hatta bizimkini işten çıkarmaya niyetlenmiş, sizin bey mani olmuş!"

Kadın gene de anlamamıştı ya, "Öyle mi?" dedi aptal aptal.

"Doğrusu Nuri Bey'e ne kadar teşekkür etsek az!"

"Aman efendim, ne olacak? Şu ölümlü dünyada birbirimize yardım etmek vazifemiz değil mi?"

"Evet ama herkes sizin gibi düşünmez. Bu zamanda insanlar bir tuhaf olmuşlar. Herkes külah kapmaya, kendi gemisini yürütmeye bakıyor. Ama Nuri Bey, doğrusu, ne kadar teşekkür etsek..."

"Estağfurullah, vazifesi. Bizim bey, hani kocam diye değil, her şeyin enini, boyunu çok düşünür. Bana bir şey söylemedi ama, huyunu biliyorum, hiç kimsenin ekmeğiyle oynamak istemez?"

"Sağ olsun, var olsun. Kendisine tarafımızdan teşekkür edin efendim!.."

"Rica ederim... Kahveyi nasıl içiyorsunuz?"

Bir yandan da kadının yeşil gözlerine birden dikkat etti. Vay anasını, ne güzel gözlerdi öyle!

Yeşil gözler, uzun siyah kirpiklerini edalı edalı kapayıp açtı:

"Zahmet etmeseniz... Havalar çok sıcak..."

"O hâlde soğuk bir şey?"

"Zahmet olacak..."

"Ne zahmeti şekerim? Buzdolabında hazır..."

Yeşil gözlerin içinde bir an ihtirasın kıskanç alevi parlayıp söndü. Demek buzdolapları da vardı?

Az sonra gümüş gibi parlayan bir tepsi üzerinde, billur bir bardak içinde gelen buz gibi koruk şerbetini içerken, sanki kendinden geçti. Demek bu Topal Nuri, adamakıllı paralıydı?

Boş bardağı verirken:

"Afiyet olsun şekerim."

Kart karı tepsiyi masanın üzerine koyup, Yaka sigara paketini aldı, ikram etti. Kantarcının karısı hiç böyle sigara görmemişti. Kâğıdı siyah sigara. Vay Allah vay, demek dünyada neler vardı da haberi yoktu!

Hiç âdeti olmadığı hâlde, bir sigara alıp kart karının çaktığı kibritten yaktı:

"Teşekkür ederim şekerim. Demek buzdolabınız var?"

Kart karı da bunu bekliyordu. Sormalı, imrenmeli, hatta şaşmalıydı. Bu memlekette kaç kişide vardı ki buzdolabı? Nedim Ağa'lar, Nedim Ağa gibi başka zenginler, büyük çiftçi, büyük tüccarlar... Pek pek valilerde de olsun. Başka?.. Başkalarında olamazdı.

"Var," diye övündü. "Sağ olsun Nedim Ağa, bizimkini pek sever de, kendisine yenisini aldı, bize de..."

Kantarcının karısının yeşil gözlerinden kıskançlığın gölgesi geçti:

"Demek Nedim Ağa'nın hediyesi?"

Kart karı mahsustan bastı:

"Evet. Buzdolabı, şu kanepe, koltuklar..."

Kadın anlatıyordu, boyuna anlatıyordu ama, kantarcının karısı anlamıyordu. Peki ama, nasıl olmuş da Nedim Ağa'ya böylesine kendini sevdirmişti bu adam? Kocasının sevilmemesinin sebebi ne olabilirdi? Oysa sabahın çok erken saatlerinden, akşamın çok geç saatlerine kadar itler gibi çalışıyor, gece yarıları evine turşu gibi geliyordu. Çalışmaksa bu kadar olurdu. Topal'a gelince, hiç sanmıyordu böyle yırtılırcasına çalıştığını!

"Biz, iki ucunu bir araya getiremiyoruz vesselam," dedi.

Kart karı karşısındakinin kıskandığını anlamıştı. Memnun, "Bizimki pek işini bilir," diye mahsustan ekledi.

Yeşil gözler hınçla parladı:

"Hiç kimsenin bizimki kadar çalışabileceğini sanmıyorum," dedi. "Öyle olduğu hâlde..."

Kart karı çatlatırcasına güldü:

"Cenab-ı Allah'ın takdiri!"

"Evet ama, bize zulmü ne bilmem ki?"

Kart karı az kalsın olanca öfkesiyle, "Kendinizi bizimle bir mi tutuyorsun yoksa?" diye geçirecekti. "... Benim kocam ağanın hemşerisi, bir, ikincisi açıkgöz. Seninki de adam olsun da işini bilsin. İş bilenin, kılıç kuşananın kızım!"

Kantarcınınki de sanki kart karının böyle düşündüğünü biliyormuş gibi, yerdeki muşambanın sarı çiçeklerine gözlerini dikmiş: "Kim bilir ne dalaveresi var kocanın!" diye geçiriyordu. "... Yoksa, senin kocan da benimki gibi, küçücük bir memur. Benimki altmış lira alıyor, seninki yüz lira. Bütün farkımız, kırk liradan ibaret ama, senin evin benimkinin yanında saray!"

Kart karı, "Bir şerbet daha içer misiniz?" diye sordu.

Kantarcının karısı, nispet yapan kart karıya inat, "Teşekkür ederim," dedi. "Soğukla başım fazla hoş değil! Sizin buzdolabı büyük mü, küçük mü?"

"Orta."

"Bizim ağalarınki büyük!"

Bu sefer kart karının içinden kıskançlığın öfkesi geçti:

"Sizin ağalar mı?"

"Evet."

"Kim?"

"Büyük çiftçi. Asıl ağa öldü, şimdi oğulları var. O otomobiller, o buzdolapları... Bir giydiklerini bir daha giymez kızları!"

"Akrabanız mı?"

"Gibi bir şey..."

"Akrabanız değil yani?"

"Değil ama, akrabadan ileri. Bizim aptala kaç sefer teklif ettiler, gel çiftliğe. Nedim Ağa'dan fazla maaş verelim..."

Ve ipin ucunu iyice kaçırarak büsbütün atmaya başladı:

"... Şehirdeki konaklarımızdan hangisinde istersen otur, dediler de kabul etmedi. Akıl işte... Bir kabul etse, bizim de adam gibi evimiz, buzdolabımız, kanepe, koltuğumuz, her şeyimiz olurdu!"

Kart karı inanmadığı, içinden gülmek geçtiği hâlde kendini tuttu. Ama memnundu. Ne olursa olsun, şu yeşil gözlü, şu akça pakça genç kadını kıskandırmış, kendi evine, eşyalarına imrendirmişti ya!

Kantarcının karısı öfkeden kendini yiyordu. Ne yapsa da şu karıyı kıskandırsa? Nasıl etse de neşesinin içine becerse!

Birden, "Efendim," dedi. "Suç bende. Aramızdaki yaş farkına aldırış etmedim. Halbuki beni nice niceleri istemişti de."

Kart karı sözünü kesti:

"Çok bir yaş farkı yok aranızda galiba..."

Yeşil gözler dehşetle büyüdü:

"Yirmi yaş. Az mı?"

Kart karı mahsustan, "Ben ancak sekiz, on yaş sanıyordum..."

Kantarcınınki deliye döndü. Nasıl böyle sanabilirdi namussuz kadın? İnadına mı söylüyordu yani?

"Kadınlar erken ihtiyarlıyorlarmış. Hani kadının yaşlısı da çekilmez..."

"Genci de başka türlü bela olabilir kocanın başına."

"Nasıl yani?"

"Bilmem? Zaman pek azdı da..."

Anlamıştı. Altta kalmadı:

"Kadına göre değişir. Genç kadın var namusludur, yaşlı kadın var namussuz, her haltı karıştırır. Hatta abdestli, namazlı kadınlar bilirim, gencecik erkeğinin altında..."

Kart karı fitili almıştı:

"O daha çok erkeği fakir olanlara mahsus!"

Beyninden vurulmuşa dönerek, "Belli olmuyor vallaha," dedi. "Kocası zengin nice nice kadınları bilirim, erkeği parayı oluk gibi akıttığı hâlde, gene de yemedikleri halt kalmaz!"

"?.."

"?.."

Güneş, fabrikanın kurşuni çinko örtmeleri ardına iyice devrilmişti ki, öfkeyle kalktı. Tabii belli etmediğini sanıyordu ama, kart karı kaçın kurasıydı?

"Nuri Bey'e hürmetlerimizi söyleyin lütfen," dedi.

"Söylerim şekerim. Gene buyur."

"İnşallah..."

Nefretle evden çıktı. İçi alıp alıp veriyordu. Vay kart, vay cadaloz karı vay!.. "... Bana boyuna laf çaktı. Peki, alacağın olsun. Ben de senin o kocanı baştan çıkartmazsam bana da Şehnaz demesinler! Kart, bıyıklı, kokmuş karı seni! Kocan senin yanında delikanlı be! Tuh, ne diye annesi misiniz diye sormadım? Keşke sorsaydım da karının yüreğine inseydi! Aman ne iyi olurdu, ne iyi. Nuri Bey'in annesi misiniz deseydim, yüreğine inerdi karının. İnsin, gebersin. Buzdolabı bile var. Tuuu... Allah belanı versin senin Mustafa gibi! Adı batasıca! Lanet! Sen it gibi çalış, ağanın gözüne gireme, eller..."

Eve öfkeyle geldi, eski mantosunu çıkarıp bir kenara attı, başörtüsünü, çoraplarını. Lanet olsun, lanet olsundu hepsine. O karının kim bilir ne güzel elbiseleri, mantoları vardı!

Derme çatma sedirin köşesine kendini attı. Lambayı yakmak gelmiyordu içinden. Nesine yakacaktı? O kart karı öylesine dayalı döşeli eve kurulmuştu da, kendisi genç, güzel olduğu hâlde madem bu pis eve layık görülmüştü, yakmayacaktı işte. Gelsin, yaksındı sünepe herif. Sünepe, beceriksiz, Allah'ın belasıydı işte. Belası, evet. Boşasın efendim, boşasın! İstemiyor onu, zorla mı? Boşarsa boşasın. Kendine buzdolaplı bir koca bulur. Bulamasa bile, hiç olmazsa şu evden, o aptal kocadan kurtulurdu ya!

Oda iyice kararmıştı. Dışarıda yanan sokak elektriğinin ışığı vuruyor, bembeyaz ayakları aydınlanıyordu. Kara düşüncelerin ağırlığı altında dalıp gitti. Düşünde ağasını görmeye başladı. Şu, yanlarında evlatlık olarak yetiştiği. Sağmış güya ihtiyar. Eskiden olduğunca gene kolları arasına alıyor: "Şehnazım!" diyor, "... yavrum, bir tanem!"

Eskiden olduğunca telaşla çevresine bakıyor:

"... Bırakın, n'olursunuz bırakın. Hanım geliverir!"

Titreyen ihtiyar, "Dur!" diyor. "... Dur yavrum!"

Duruyor. Bir ara fısıldıyor:

"Bana buzdolabı al!"

"Buzdolabı mı? Ne yapacaksın?"

"O kart karının var. Benim niye olmasın?"

"Peki, alırım..."

Sonra birden Topal Nuri'nin kart karısı.

"Ağa bana da buzdolabı alacak!"

Kart karı hep o alaycı, küçümseyen bakışıyla:

"Benimki gibi olamaz ki!"

"Niye olamazmış?"

"Benimkini Nedim Ağa hediye etti!"

"Etsin. Hepsi bir değil mi?"

"Değil tabii. Benimkinden hiç kimsede olamaz. Benimki..."

"..."

"..."

Ayağının dürtülmesiyle sıçrayıp kalktı: Kocası gelmişti!

"Uyuyor muydun?"

Nefretle, "Uyuyordum!" dedi.

"Yiyecek ne var?"

"Zıkkımın kökü var!.."

Kantarcı bugün gene fabrika içlerinde dört dönmüş, anasından emdiği süt burnundan gelmişti. Karnı öyle açtı ki... Gelirken Kebapçı Tahsin'in dükkânı önünden geçmişti de, canı bir çekmişti ki. Ama parası yoktu cebinde bir, ikincisi karısı. Sevgili karısına da yedirmeden boğazından nasıl geçerdi?

Kadın itti:

"Hadi hadi, çekil. Boğazından geçmezmiş bensiz. Beni sevsen, karısını seven herkes gibi..."

Adam birbirine yakın, ufacık gözleriyle karısına baktı. Karanlıkta görünmüyordu gözleri. Dışarıdan vuran ışıktaysa sadece omuzu gözüküyordu.

"Karısını seven herkes mi? Mesela kim?"

Öfkeyle döndü:

"Git de Topal'ın evini gör!" dedi.

Kantarcı da ayağa kalktı:

"Gittin mi?"

"Gittim. Git de sen de gör, utan. Bak el âlem karısı için, hem de kart karısı için neler almış!"

Kantarcı, karısının alacakaranlıkta hafifçe ağaran yüzüne bakıyordu. Sordu neden sonra:

"Neler almış?"

"Neler almamış ki? O perdeler, o kanepe, koltuklar, o yer muşambası... Hele bir büfeleri var, içi çeşitli çay bardakları, kahve fincanları, semaver, demliklerle dolu. Bayıldım, bayıldım. Ya buzdolapları?"

Kantarcı şaştı:

"Buzdolabı mı?"

"Tabii ya! Hem de senin Nedim Ağa vermiş, hediye!"

Kantarcı sarsıldı. Vay anasını, demek Topal'a buzdolabı bile vermişti ha? Birden kendini toparladı, kıskançlığını unutmaya çalıştı. Artık onun yakasından düşmüştü, onunla uğraşmak şöyledursun, adamın arkasından bile atıp tutmayacaktı.

Kadın devam etti:

"Sen it gibi çalış. Demek ki çalışmak hava. Hava olmasa kıymetin bilinirdi..."

Kantarcı sedire çöktü, başını avuçları içine aldı.

Kadın istemeye istemeye gitti, raftaki gaz lambasını yaktı. Kantarcı hâlâ avuçları içinde başıyla düşünüp duruyordu.

Kadın hep o isteksizlikle yemeği hazırlamaya gitti.

9

Topal Nuri, kantarcıyı unutmamıştı ama, onunla hiç ilgili değilmişçesine davranıyor, ne düşmanlığını belli ediyordu, ne de aşırı dostluk gösteriyordu. Oysa, karısının geldiğini, ev, evdeki eşyalar, daha çok da buzdolabı yüzünden nasıl çılgına dönüp kendini yitirdiğini karısı anlatmıştı.

Her sabah, kantarcının çoktan fabrikada olduğu saatlerde evlerinin önünden ağır ağır geçiyor, kadını kapıda buluyordu. Selamlaşıyorlardı da hafifçe. İri, yeşil gözleri, uzun uzun, kara kara kirpikleri. Gülümsüyor, istekle bakıyordu Topal Nuri'ye. Bakıyordu ama, ne çıkardı bundan? Belki çok şeyler çıkabilirdi ya, üzerinde durmuyordu işte. İnadına. Kadının onda gönlü varsa, nasıl olsa bir gün kendiliğinden düşer, hiç olmazsa bunu açıklayacak bir davranışta bulunurdu. Bulunur, bulunmaz. Mesele bu değil, bütün mesele kocasıyla ahbaplığı hızla ilerletip evine girip çıkmaktaydı.

Kocasıyla ahbaplığı ilerleteceği günü bekliyordu işte!

Yağmurlu bir kasım akşamı onu, daha çok işçilerin devam ettiği Şahut'un kebapçı dükkânında yakaladı.

"Vaaay," dedi. "Bizim kantarcı da buradaymış."

Kantarcı ateşe basmışçasına ayağa fırladı:

"Buyurun, buyurun Nuri Bey!"

Topal Nuri hiç telaşlı değildi:

"Buyurduk, acele etme!"

Kebapçıya seslendi:

"Şahut! Biz geldik yahu..."

Kebapçı ihtiyar Şahut kalabalıkta pek seçememişti Topal Nuri Efendi'yi. Ateş karşısında uzun zaman durmaktan ter içindeydi:

"Vaay Nuri Bey, hoş geldin. Sen de buraya düşer miydin yahu?"

"Neden? Neden düşmeyecekmişim?"

"Tahsin dururken..."

"Yoo, serzeniş yok! İkinizle de ahbabız. İkinizi de severim. Siz esnaf, biz müşteri. Malum ya, müşteri güler yüz, temizlik bekler. Eh, sizlerde de o fazlasıyla var. Şu hâlde?"

Yalan söylüyordu oysa. Tahsin bir dereceye kadar temizdi, ama Şahut? Şahut'un pisliği herkesçe bilinen bir şeydi. Üzerlerinde yağların donuklaştığı masa örtülerinden, yerlerdeki meyve kabukları, hatta sarhoş kusmuklarına kadar her şey müşteriyi öğürtmeye yeter de artardı. Topal Nuri bunun için pek uğramazdı Şahut'un dükkânına ama, bu gece işi vardı, kantarcıyı yakalamıştı, her şeye katlanacaktı.

İskemleyi masaya az daha çekti.

Kantarcı yarı korku, yarı utanç içinde, çekinerek, "Eee, hoş geldin Nuri Bey!" dedi.

"Hoş bulduk Mustafa..."

Ellilik Şahut da ellerini sildiği pis bir bezle gelmişti yanına:

"Hoş geldin bey!"

"Hoş bulduk Şahut. Nasılsın?"

Yaşlı Arap uşağının kocaman burnu, çıkık çenesi, kırışıklar içindeki yüzü.

"İyiyiz diyelim iyi olalım. İçeceksin tabii, değil mi?"

Topal Nuri tam karşısında oturmakta olan kantarcıya şöyle bir göz attıktan sonra, "Eee tabii..." dedi. "Öyle değil mi Mustafa?"

Kantarcı Mustafa rakıyı hayatında ağzına koymamıştı:

"Ne?"

"Rakı!"

"Ben de mi?"

"Sen de ya. Ne var?"

Telaşlandı:

"Aman Nuri Bey, ben hayatımda ağzıma koymadım. İçemem!"

Topal Nuri, Şahut'u bir göz işaretiyle savdı. Bu işaret, "İçeceğiz, getir!" anlamınaydı. Sonra kantarcıya döndü:

"Şimdiye kadar ağzına koymamak bundan böyle de koymamak için sebep değildir, omuzdaş!"

Şahut'a döndü. O, çırağına emir vermekteydi. Seslendi:

"Kebapları sen kendin, o mübarek ellerinle yapacaksın ha!"

Şahut sağ avcunu göğsüne bastırarak, "Emredersin Nuri Bey," dedi.

Kantarcı bütün bunlara boş, bomboş gözlerle bakıyor, sanki iğne üstünde oturuyordu. Ne diye her geceki gibi çekip evine gitmemişti de Şahut'a uğramış, yakalanmıştı? Karşısındaki insanın ona kötülük yapmadığını, ağanın, kuyruğundan tutup atma teklifine karşı geldiğini bildiği hâlde, gene de ondan çekiniyordu. İçinde tuhaf bir titreme, bir korku titremesi... Bu titreme ondan gerçekten korktuğundan değil, daha çok utancındandı. Böylesine iyi bir insanı, tutmuş, ağaya gammazlamıştı! Onun yerinde başkası olsa, kendi olsa hatta, ne yapardı? Ağa, "Kovalım!" mı dedi? Yangına körükle gidercesine, "Tamam ağa, münasip. Gitsin!"i basardı.

Önündeki kebaba tam girişecekti, Topal Nuri elini tuttu:

"Dur, başlama. Rakımız gelsin de..."

Şahut'a seslendi:

"Mustafa Efendi'ye de kebap koydun, değil mi?"

Şahut şimşek gibi bir bakış fırlattıktan sonra, "Onun kebabı önünde ya!" dedi.

"Alın bunu, yenisini koyun. Hani, rakı ne oldu? Salata yapılıyor mu?"

Sağda, solda, arkada, öndeki masalarda çabuk çabuk atıştırmakta olan işçiler gayet iyi tanıdıkları Topal Nuri'ye öfkeyle baktılar. Ne oluyordu? Bu çalım niyeydi? Hususi servis, rakı içeceklerini etrafa cakayla yaymak, kebabı gelmiş birinin kebabını geri göndertip, ateşe yenisini, daha iyisini koydurmak. Kendini ne sanıyordu yani? O da kendileri gibi dokuz aylık değil miydi? Daha gerçeği, o da nihayet onlar gibi, Nedim Ağa'nın fabrikasında bir emekçiydi... Bütün bu üstten davranışıyla onlardan üstün olduğunu mu belirtmek istiyordu?

Bütün bunlardan habersiz, ama bütün bunları doğrulayan hâliyle kendisi, kendi masasıyla meşgul Topal Nuri, kantarcıya baktı:

"Ne oluyorsun öyle yahu? Rahat, serbest otursana!"

Kantarcı dirseklerini masadan çekti:

"Beni mazur görseydin Nuri Bey. Vallaha şimdiye kadar, hiç..."

Topal'ın kalın, simsiyah kaşları çatılıverdi:

"Şimdi başlayacağım ha!.. Seni gördük, geldik. Niye? Karşılıklı ikişer kadeh atalım diye. Yiyeceğiz, hoşbeş edeceğiz..."

"Etmez olaydık!" diye geçirdi kantarcı. "... Nerden geldim şuraya? Her zaman Tahsin'de oturur içerdi. Bugün buraya uğramak... Hay aksi şeytan. Ne kötü talihim var be yahu!"

Topal Nuri onu gözucuyla kolluyor, huzursuzluğunu fark ediyordu ama, aldırdığı yoktu. Onu ağaya gammazlamış, ocağına incir diktirmeye çalışmıştı. Yıllar yılı ardında kazdığı kuyulara gelince... Neyse, şimdi sırası değildi. Elinde büyük bir fırsat vardı, bundan faydalanmalıydı. Sonra karısı, iri, yeşil gözlü,

kudretten sürmeli, uzun kirpikli karısı. Onun hatırı için renk vermemeli, her şeyi unutmalıydı.

Kurnazca baktı:

"Demek hayatında hiç ağzına koymadın?"

Kantarcı umutla baktı:

"Koymadım Nuri Bey, şerefsizim ki koymadım..."

"Kimse anasından rakı şişesiyle doğmaz. İnsan hayatında bunu bir tadar, sonra da bırakamaz!"

"Doğru ama..."

"Aması ne? Yoksa benimle oturmaktan rahatsız mı oluyorsun?"

Kendine geldi:

"Estağfurullah Nuri Bey, bilakis, şeref benim için!"

"O hâlde?"

"Karı bekler de..."

Topal'ın aklından gene geçti iri, yeşil gözlü. Geçti ama, o karının, o akça pakça, o kudretten sürmeli, o kabına sığamayan, o bıllık bıllık karının şu kavrulmuş kahve tanesini andıran koyu esmer adamı merakla bekleyeceğini hiç sanmıyordu. Beklerse günahtı, yazıktı, budalalıktı. O bakış, o gülüş, o çapkınca göz süzüş...

"Karılar erkeği para için, giyim kuşam için bekler. Sonra bir de, sapına kadar erkekliği için bekler. Buysa bol bol içmek, rakılı, sigaralı kokmakla, karıyı sertçe sevip okşamakla olur. Üst yanı fasa fiso!"

Kantarcının bilmediği, anlamadığı şeydi ama, gene de, "Doğru," dedi.

"Doğru tabii. Sen bu gece çek kafayı, git eve. Kapıyı tokmağıyla değil, tekmeyle çal, bağır çağır, hatta bu kapı neden böyle geç açıldı diye maraza et, bak gör ondan sonra. Eğer karı beş seviyorsa, on sevecek, yüz sevecek, bin sevecektir!"

Kırılmış buz parçalarına gömülü 49'luk rakı şişesi, çift porsiyon domates salatası, kırmızıbiberi, kızarmış domatesi, sumakta

ovulmuş soğanı bol sıcak kebaplar geldi. Topal Nuri buzda terlemiş rakı şişesini kocaman avcunda okşayarak, "Nur ol sen Şahut!" dedi.

Şahut hemen taşı gediğine koydu:

"İzmirli'ye top attıracağım Nuri Bey, göreceksin!"

"Yooo," dedi Topal. "Fırsattan istifade yok! Demin de söyledim, biz müşteriyiz. Güler yüz, çeşit değişikliği, temizlik isteriz. Bugün seni çeker canımız, sende yer içeriz, yarın onu çeker, ona gideriz. Tekelcilik yok!"

Avucundaki soğuk rakı şişesinin dibini usulünce yumruklayıp tıpasını çıkardı, şişenin ağzını uzun uzun kokladı:

"Ooooh, kendime geldim yahu!"

Kantarcı bel bel bakıyordu.

Topal, "Mustafa," dedi, "uzat bakalım bardağını!"

Kantarcı bardağını avucuyla kapamıştı, yalvardı:

"Gel beni mazur gör Nuri Bey!"

"Hamlık ediyorsun ama... Çek elini, çek diyorum!"

Kantarcı ürktü. Çekti elini. Topal rakı koydu bardağına.

"O kadar yahu. Su da koy istediğin kadar..."

Kantarcı rakısına bolca su koydu. Topal iri buz parçası attı bardağa. Sonra kendininkini hazırlayıp kaldırdı:

"Haydi bakalım!"

Geniş, rahat bir yudum aldıktan sonra, "Şerbet mübarek," dedi. "İçilmez mi şu?"

Çatalıyla domates salatası aldı, ağzına götürürken durdu, ekledi:

"İçilmez mi Mustafa? Rakı içmedikten, harama uçkur çözmedikten sonra ne tadı olur dünyanın?"

Kantarcı bardağını elinde tutuyor, içine düşmekten korkarcasına bakıyordu. Anason kokusunu oldubitti sevmezdi. Yüzü buruşuyor, midesi bulanıyordu.

"Hadi be, alsana yudumu!"

Kırbaçlanmışçasına davrandı, bardağı ağzına götürdü, ufak

bir yudum aldı. Zorla yuttu. Gırtlağı kötü kötü yanmış, yüzü buruşmuştu. Topal'ın kendi çatalıyla alıp uzattığı iri kebap parçasını aldı, sıcak sıcak çiğnemeye başladı.

Topal, "İlk önce içini, dışını yakar ama aldırma!" dedi. "Sonraları şerbet gibi gelecek. Sık dişini, bir yudum, bir yudum daha... Cilayı buldun mu, tamam!"

Gerçekten de öyle oldu. Azapla yuttuğu ikinci yudumdan sonra, üçüncü, dördüncü yudumlar pek o kadar dayanılmaz gelmemişti. Yudumlar yudumları kovaladıkça elmacıkkemikleri parlamaya, koyu esmer yüzü hafifçe pembeleşmeye başlamıştı. Başı da tatlı tatlı dönüyordu. Hem dönüyor, hem de şimdiye kadar hiç alışmadığı, bilip tanımadığı şeyler canlanıyordu kafasında. Birinci bardak bitip de ikinci bardak yarı olunca, dili adamakıllı çözüldü. Yerinde oturamıyor, yıllardır içinde birikip sıkışan şeyler yüzeye çıkıyordu.

Birden aklına, karşısındaki adamı Nedim Ağa'ya gammazlayışı geldi. Gammazlamış, ağzının payını almış, sonra da kötülük yapmak istediği adamdan yarı korku, yarı utanç, bucak bucak kaçmıştı. Şimdi artık açık saçıktı. Her şeyi anlatmalı, yaptığı alçaklığı söylemeli, af dilemeliydi. Karısını evine yollayıp bu işi yaptırmıştı ama, neden kendisi de tekrarlamasındı? Artık kıskanmıyordu onu. Maaş zamları, ikramiye, yazları yaylaya gidişi, boynundaki kravat... hakkıydı. Her şey hakkıydı onun. O insandı. İnsanların en büyüğü, en vicdanlısı. Bundan böyle öl dese ölebilir, ne isterse yaptırabilirdi ona!

Topal ise, hayatında ilk rakı içip hemencecik sarhoş olan kantarcının nasıl hislenip, aklından neler geçirdiğini değilse bile, geçirebileceğini bildiği için, o dallara basmıyor, uzaklarda dolaşarak gülüyor, söylüyordu.

Bir saat içinde kantarcı ikinci bardağı da bitirmişti ki, Topal rakı şişesini sezdirmeden, yavaşça kaldırdı, masanın altına indirdi. Daha fazla içirip çileden çıkarmak değil, rahatça konuşabilir hâlde, tadında bırakmak istiyordu. Zaten fabrikanın gece posta-

sı işçileri de dükkânı doldurmuştu. Kebap yiyor, Şahut'a takılıp kahkahalar atıyorlardı. Kantarcıyla Topal için bu gürültü, kahkahalar, şaka niyetine savrulan küfürler duyula duyula, görüle görüle alışılmış şeylerdi. İlgilenmiyorlardı.

Kantarcı adamakıllı cıvımıştı. İlk sarhoş olan toy bir delikanlı kadar sulu, atak, dünya üzüntülerinden uzaktı. Sabahın çok erken saatlerinde işbaşı yapıp, gece yarılarına kadar fabrika içinde canlı bir makine gibi dolaşan, zavallı, yeteneksiz kantarcı yoktu artık. Yepyeni bir dünyada, kudretli bir insan, kedilere kafa tutan bir fareydi. Kahraman bir fare!

Boş bardağına uzandı.

Topal, "Ağır ol," dedi. "Hızlı gidersek çabuk yoruluruz!"

Kantarcı masaya bir yumruk attı:

"Ne çıkar? Ölelim isterse be Nuri Bey!"

Gözleri kötü kötü kaymıştı. Dişlerini gıcırdattı. Sonra akları kızarmış gözleriyle dükkânı, dükkândakileri süzdü. Bir şeyler, çevrenin dikkatini çekecek, çevrenin hayranlığını toplayacak bir şeyler yapmak istedi. Kabına sığamıyordu. Bir şeyler yapmalıydı, ama ne? Birden gene boş bardağına sarıldı. Evirdi, çevirdi. Sonra hınçla yere vurup parçaladı.

"Ooooooof of Allaaaaaah!"

Sağda solda gülüşmeler oldu. Kebapçı Şahut'un ise canı sıkıldı. Topal, "Mustafa Efendi," dedi. "Kendine gel!"

"Kendimdeyim ben Nuri Bey, bırak beni. Bardak mı? Kırıldı diye mi? Canın sağ olsun be. Şahut, gel buraya arkadaş. Al parasını!"

Dişlerini sıkıp duran Şahut renk vermediyse de, Topal'a baktı. Topal bu bakışı yakalamıştı, "İdare et!" demek isteyen bir bakışla durumu yatıştırdı.

Beriki oralarda değil, boyuna esip gürlüyordu.

"... Bu gece, bu gece var ya? Bildiğin gibi değilim. Bu gece bana Allah da vız gelir, peygamber de!"

"Tövbe estağfurullaaaah!.." sesleri yükseldi.

Kantarcı duymadı. İskemlesinin arkalığına yaslanmış, gözlerini yummuştu.

"Allööööööş!" dedi bir ara. "Uçuyorum!"

Gözlerini açtı. Sigara paketini çıkardı. Kalktı. Titreyen bacakları üzerinde durmaya çalıştı. Olmadı. Yeniden iskemlesine çöktü. Yenilgi gibi geldi bu. Yeni, daha sonra daha yeni bir hamleyle kalkarken masaya çarptı, masa sallandı, şişe devrildi, şangırtılar oldu.

"Mustafa," dedi Topal. "Mustafa, kendine gel!"

Dinlediği yoktu. Elinde kırış kırış sigara paketi, tehlikeli bir yalpayla masaları dolaşmaya, tanısın tanımasın, herkese sigara ikram etmeye başladı.

"Buyurun, rica ederim buyurun. Yoksa tenezzül edilmiyor mu?"

Avurtları çökük, kupkuru bir dokumacı aldı:

"Ayıp ettin. Tenezzül ne kelime? Arkadaş hatırı için zehir bile içenlerdeniz!"

Kantarcı coştu, adamın boynuna sarılmaya çalıştı:

"Ölürüm, arkadaş uğruna ölürüm, şerefsizim!.."

Uzun uzun öpüştüler. Sonra ayrıldılar. Kantarcı gittikçe azıtıyordu. İnce bacakları üzerinde durmaya çalışırken, başladı nutuk atmaya:

"Arkadaşlar, kardeşler... Malum ya, sarhoşluk. Arabacılığa benzer mi? Benzemez! İçtim, evet içtim, inkâr etmiyorum. İçtim ben de herkes gibi. Ayıp mı? Değil. Eğer ayıpsa söyleyin, ayıp ettin, ayıp ediyorsun Mustafa, deyin. Kantarcı Mustafa ayıp, deyin. O zaman, o zaman ben bilirim ne yapacağımı!"

Topal gene:

"Mustafa Efendi!"

"Bırak Nuri Bey, kardeşim bırak. Ayıp ettin Mustafa Efendi desinler, kendimi, kendimi Demirköprü'den ırmağa... Vallahi de atarım, billahi de. Atamaz mıyım? Atamazsın deyin, bakın görün, atabilir miyim, atamaz mıyım?"

"Mustafa be!"

"Sana hürmetim var Nuri Bey. Sana karşı hürmeti mahsusam var. Çünkü sen, sen yok musun sen? Ah sen ne iyi insanmışsın da ben, benim gibi bir köpek..."

"Hişşşş..."

"Öyle. Benim gibi ciğeri beş para etmez, bir, bir..."

Kantarcı olduğu yerde ırgalanıp çalkalanıyor, yere kapanacakmış gibi sendeleyip toparlanıyordu. Topal Nuri, Şahut'a bir göz kırptı. Şahut kendi kendini yiyerek gitti, kantarcıyı kolundan tuttu. Yerine getirdi. Oturtmak istiyordu. Oysa silkiniyordu boyuna:

"Bırak Şahut, Allah'ını seversen bırak beni. Ölmüşüm ben. Canlı cenazeyim. Ama şu, şu Nuri Bey yok mu? Adamın hası o işte. Onu iyi belleyin. Bense... Bırak beni canım, itin biriyim ben!"

"Mustafa Efendi!"

"Öyle, itin biri. Evet, itin biriyim. Hiç kimse karışamaz benim itin biri oluşuma. İtin biriyim işte!"

Bir silkinişte Şahut'tan kurtulup Topal'ın yanına gitti:

"İtin biri değil miyim Nuri Bey?"

"Otur şöyle..."

"Oturmayacağım, bırak kolumu, söyle: İtin biri miyim, değil miyim?"

"Canım, neden itin biri olacakmışsın?"

"Nedeni medeni yok, itin biriyim işte. O kadar. Çünkü itin biriyim, bununla beraber itin biriyim, mamafih itin biriyim..."

Topal Nuri baktı ki olacak gibi değil, kalktı, Şahut'la birlikte masaya getirip, iskemlesine zorla oturttular. Bu sefer de bir ağıttır tutturdu. İçini çeke çeke, höyküre höyküre ağlıyor, kendini yerlere atmak geliyordu içinden. Derken yavaşladı. Islak gözleriyle Topal'a baktı, baktı. Sonra gene coşarak, masanın öbür yanındaki Topal'ın boynuna sarıldı. Masa sarsılmış, bardaklar devrilmişti. Farkında bile değildi:

"Öpecem, ille öpecem Nuri Bey!"

"Mustafa, Mustafa Efendi..."

"Mustafa, Mustafa Efendi'si yok. Öpecem işte!"

"Öp bakalım haydi!"

Topal'ın gergin derili, sımsıcak yanaklarını ısırırcasına öptü, öptü. Sonra yerine oturdu.

"Sen yok musun sen? O kadar işte. Sana laf yok. Sana laf söyleyecek erkeğin anasını avradını, gelmişini geçmişini, beşikteki zürriyetini..."

Oradakileri şaşırtan korkunç bir küfür salladı. Şaşırtan, çünkü fabrika insanları küfürün daniskasını bilir, ederlerdi ya, kantarcının ağzından böyle şeylerin çıktığını ilk defa görüyorlardı.

Oysa hâlâ, "İçtim," diyordu. "Sarhoşum. Fitil gibi sarhoşum. Evet, sarhoş. Ben, bu ben, bu ben var ya? Var de Nuri Bey, var de!"

"Var," dedi çaresiz.

"Bu ben işte, ben, ciğeri iki para etmez bir namussuzum!"

Topal, "Hâşâ!" diye parmağını salladı. "Hâşâ!"

Ama beriki dayatıyordu:

"Evet, namussuzum. Çünkü ben..."

"Değilsin!"

"Namussuzum. Beni benden iyi mi bileceksin? Eğer ben, ben eğer... Canım bırak beni, ben de insan mıyım?"

"?.."

"İnsan olsaydım, namussuz olmasaydım, seni, senin gibi bir insanı... Anladın ya?"

"Canım Mustafa Efendi, bırak şunu!"

"Bırak yok. Anladın ya? Anladım de!"

"Ben buraya onun için gelmedim. Kapa eski defterleri. Geçmişe mazi derler. Muhabbetimize bakalım şimdi..."

Kantarcı derin bir iç geçirdi:

"Yüreğim yanıyor Nuri Bey. Ateş düşmüş gibi. Kaç vakittir yüzüne bakamıyorum ben senin, biliyor musun?"

Başını avuçları içine aldı, gene tutturdu bir ağıt. Sonra duruldu, sakinleşti ama, bir türlü unutamıyordu yaptığı gammazlığı.

"Sahiden de namussuzluktu yaptığım, adilikti!"

"Estağfurullah..."

"Estağfurullah filan yok, düpedüz adilik!"

"İyi ama, ben adam sarrafiyım Mustafa. Kimin adi, kimin değil idiğini bilirim. Hayatımda böyleleriyle değil karşılıklı içmek, selamlaşmadım bile. Senin adi olduğuna kanaat getirseydim..."

Kantarcının gözleri parladı:

"İçmezdin benimle, değil mi?"

"İçmezdim tabii."

"Nur ol, nur ol sen. Demek ben sence şimdi adi bir gammaz değilim?"

"Değilsin tabii. Senin sapına kadar namuslu insan olduğuna kalıbımı basarım!"

Kantarcı gittikçe ferahlıyordu:

"İnsan bu dünyada ne için yaşar? Namus için. Namus bir, din iman iki, bir de..."

"Sen hem namuslusun, hem de din iman sahibi. Bununla birlikte, kul kusursuz olmaz. Senin de, benim de, başkalarının da kusurlarımız var. Olacaktır!"

"O değil Nuri Bey, benim demek istediğim... Şu mesele var ya? Hani seni Nedim Ağa'ya..."

"Canım, bırak bunu dedim ya! Hepsini biliyorum. Nedim Ağa bana her şeyi anlattı. Bu dünya yalan bir dünya. Bu dünyada herkesin gizlisi var, ayıbı var. Yarın huzuru Rabbilâleminde belli olacak. Hele kıyamet borusu üflensin, mizan kurulsun... Evet, yaptın bir cahillik ama, manen çektin cezasını. Bence hava hoş. Benden yana varsa bir hak, anamın ak sütü gibi helal olsun. Yalnız, şu da var, sen o işte pek de haksız değildin!"

Kantarcının birden aklı başına geldi:

"Haksız değil miydim?"

Topal çevresini kolladıktan sonra yavaşça, "Değildin," dedi.

"Değildim demek?"

"Değildin. Bunca yıl yaşamışsın ama, hava. Dünyanın kaç bucak olduğundan haberin yok!"

İç çekti:

"Doğru, bak, burası doğru..."

Efkârlanmıştı birden. Yıllar yılı hatırlamaya olsun vakit bulamadığı geçmiş yıllarını düşündü. Yılları, geçmiş yılları...

"İnsanoğlu kuş misali Nuri Efendi. Bugün buradayız, yarın şurada. Nereden gelip nereye gidiyoruz? Belli değil. Gözü kapalı yaşamışsın dedin de... Şu kadarken öksüz kaldım. Pederi askere almışlardı. Peder askere gitmeden önce biz de iyi kötü mürekkep yalıyorduk. Karabaş tecvit, din bilgileri falan, söktük sökmedik, peder gitti..."

Topal bardaklara rakı koydu:

"... O yıllar, hani bilmez değilsin ya, okumanın pek bir değeri yoktu. Babam askere gidip künyesi gelince, anam rahmetli: Yeter, dedi, okuduğun da yeter. Valiye kâtip olacak değilsin ya! Şöyle bir düşündüm, doğru. Serde çocukluk, cahillik de var. Sağda solda başladık dolanmaya. O sıralar eşekle köy köy dolaşıp tüccarlık etmek çok kârlı işti. Arkadaşlardan birkaçı bu işi tutuyordu. Ben de uydum onlara, bir eşek satın aldım, başladım tuhafiyeciliğe. Bu Tarsus toprağında bilmediğim köy yok!"

Topal Nuri'nin de dertleri depreşmişti:

"Hayatlarımız birbirine benziyor," dedi. "Ben de memleketten çıktığımda şu kadardım. Geldim, bir sabuncunun yanına çırak girdim. Sabuncudan sabunculuk belledim. Biz de köy köy dolaşır, sabun verir, yerine bulgur, un alırdık da, şehirde bakkallara satardık. Sonra?"

"Sonrası sağlık. Allah bin bin bereket versin, sermayemiz kabardı tuhafiyecilikte. Bir eşek daha satın aldım. İki eşekle bu sefer Misis, Ceyhan, Kozan, Osmaniye'ye kadar o köy senin, bu

kasaba benim, iplikti, iğneydi, kuru üzümdü, çivit boyaydı derken, bizim sermaye katlandı da katlandı."

Rakısını sulandırıp yudumladı.

"Başını ağrıtıyorsam söyle Nuri Bey!"

Topal Nuri sıkılmak değil, zevkle dinliyordu:

"Devam. Bayılırım eski günlere... İnsan ta o günlerde belliyor kendini..."

"Çıldırım Köyü'nde harap bir kerpiç evle pederden kalma bir miktar tarlayı, üç beş sığırı sıpayı, kırığı sırığı elden çıkardık, tuttuk Adana'nın yolunu. Birkaç kuruşumuz da var elimizde. O zamanlar böyle değil, ticaretin hızlı zamanı. Tüccarlık gâvurların elinde. Herhalde bileceksin, bu Nedim Ağa'nın fabrikası da dahil, bütün fabrikalar Rumların, Ermenilerin, Almanların. Tüccarlıkta gâvurlar işin piri. Girdik aralarına. Kapalıçarşı'da ihtiyar bir Yahudi'den dükkânını satın aldık. Çeşit getirttik, iyi bir biçim verdik dükkâna ki, eh. İşler de hızlı gitti mi sana? İki yıl Nuri Bey, tam iki yıl, darphane gibi para kestim. Yedik, içtik, giydik! Anamla bacılarımın ağızları kulaklarında. İçki miçki, avrat mavrat da bilmem..."

Topal'ın aklından kantarcının yeşil gözlü, akça pakçası geçti.

"... Kazandığım bütün cebimde kalıyor. Gelgelelim karışıklıkta... Ortalık karışıp da, Ahmet'ler Mehmet'ler ayak, Kirkor'lar, Bogos'lar baş olunca, eey Mustafa dedim, ne duruyorsun? Dükkânı kapattım, anamla bacılarımı kattım önüme, ver elini Kaçkaç! O Kaçkaç'ta kim kime? Ana baba günü. Millet kaçacağız diye birbirine girmiş. Yollar, beller tıkanmış, açlık, feryat..."

O günleri yeniden yaşamaya başlamıştı.

"Allah böyle günleri bir daha göstermesin Nuri Bey? Bakıyorum yeniyetişmeler harp marp diye patırdatıyorlar da, hey yavrum hey, diyorum içimden. Uzaktan davulun sesi hoş gelir. Harbin içine girin de ondan sonra göreyim sizi... Savaş bu, Kaçkaç bu. Eti tırnaktan, ciğeri bedenden ayırır. Üstlerine titredi-

ğim, gözümden çok sevdiğim bacılarımla anamı, anacığımı Nuri Bey, yitiriş o yitiriş. Gitti giderler, dahi giderler. Hasret kıyamete kaldı artık!"

Topal Nuri'nin de kıyamete kalmış hasreti vardı. Onun başından geçenler de bir başkası. Hemen hemen hiç tanımadığı anası, babası, kardeşleri. Etini vara yoğa bükü büküveren, tenhalarda şamarı atı atıveren akraba karıları. Bu yüzden insanlara düşman olmuştu. Düşman olması bir yana, onları bir kaşık suda boğabilirdi. Tenhalarda etini bükü büküveren, şamarı atı atıveren akraba kadınlarını tavlayıp dayaktan kurtulmak için boyuna yüze gülücülük yapar, gözlerine girebilmek için dalkavukluğun en adi, en iğrencinden çekinmezdi. Bütün bunlar maskeydi tabii. Çocukluğunda dayaktan kurtulmak, tereyağı sürülmüş bir dilim ekmek, bir parça pastırma, peynir, halka şekeri için karşısındakine yaltaklanmaların çeşidi, büyüyüp aklı erince de para, mevki, bireysel çıkarı için her kalıba girme biçimine dönmüş, huy hâlini almıştı.

Nedim Ağa'ya aşırı yaltaklanmaların kökü buradaydı. Bu kök onu günün birinde zengin olmaya götürecekti. Buna imanı vardı. Rüyalarını görüyordu zenginliğin. Hem de överek göklere çıkardığı adamın fabrikasında, kendisine kötülük yapan adamın sayesinde!

Kantarcıya şöyle bir baktı. Evet, bu adamın sayesinde. Hem de bu adamı harcayarak. Zararı yok, şimdi bir masada karşılıklı içsinler, yesinlerdi. Her şeyin vakti saati vardı.

Bardaklarına yeniden rakı koydu.

Kantarcı boyuna anlatıyordu:

"... Milli Mücadele'den önceleri gene, ne de olsa hatır vardı, gönül vardı. Düşmüş ahbap çocuklarını elinden tutan, iş bulan yaşlılar vardı. Milli Mücadele'den sonra Allah Allah! Millet bir saldırdı Ermeni, Rumlardan kalan mallara, deme gitsin. Bir ticaret, bir tüccarlıktır gitti. Kimse kimsenin dilinden anlamıyor, canım desen, canın çıksın diyorlardı. Ne bileyim, eskiden Osman-

lı pek bir tüccarlık yapmadığı gibi, tellaklık, berberlik gibi mesleklere de girmezdi, ayıp sayılırdı. Anamızı, bacılarımızı yitirip memleketimize bir döndük ki, vay anam vay! Millet ayıbı, utanmayı, sıkılmayı silkip atmış. Gâvurlardan boşalan zanaatlara bizimkiler doluşmuş. O yıllarda iyi kötü küçük bir sermayem olsaydı, bugün ben de en azından birkaç yüz bin liralık adamdım!.."

Rakısını yudumladı.

"... Baktım olacak gibi değil, acımızdan öleceğiz. Herkes ar yılı değil, kâr yılı kafasında. Ne yapayım? Kanlı fabrikaya yirmi beş bankonot aylıkla kantar tartma işine girdim. Bir, iki yıl. Sonra da kısmet Nedim Ağa'nın fabrikasıymış. O gün, bugün kantarcı aşağı, kantarcı yukarı. Birşey değil, evlilik... Evde karı tuz demiyor mu, insanın ciğeri cız diyor!"

Topal Nuri'nin aklından gene iri, yeşil gözler geçti. Şu anda bu kadın, ah bu kadın eline geçseydi!

Rakısına uzandı, Şehnaz'ın şerefine iri bir yudum içti. Sonra Şahut'a seslendi:

"Bize bir küçük rakı daha!"

Kantarcı sözü tüketmişti besbelli. Karısı tuz deyince ciğeri madem cız diyordu, ne duruyordu enayi? İnsan öyle ahu gözlü karının yoluna delinmedik kabağa girerdi be!

Şimdilik bütün bunları da bir yana bırakmalıydı.

Kantarcının gözlerinin içine bakarak, "Vallaha Mustafa," dedi. "Hayatta hiç gülmemişsin!"

Bekledi.

Kantarcının can alacak yeriydi. İç çekti, ağlamaklı bir sesle, "Gülmedik," diye başını salladı. "Kaçkaç'tan önce bir iki yıl, ondan sonra, en çok da anamla bacılarımı yitirince tövbe gülmedik!"

Topal taarruza geçti:

"Bu kafada gidersen güleceğin de yok, ağa!"

"Yok, doğru."

"Doğru değil tabii. Gülüp gülmemek insanın kendi elinde. Benim bir ahbabım vardı, Hafiz, Kabak Hafiz derlerdi, lakin şeytanın amca çocuğu. Bilmediği yoktu. Onun dediği gibi, öte dünyaya gidip gelen yok. Cennet de, cehennem de bu dünyada. El gördülük, namazı niyazı sıkı tutacaksın, lakin ardında bir çıkarın olmak şartıyla!"

Kantarcı, "Tövbe estağfurullaaah," dedi.

"Ham sofuluğu bırak. Bana bunları diyen, seni de, beni de dince, diyanetçe cebinden çıkarır. Hem de hoca adam, hafiz adam. Hafiz adam ama, akşama da, yer, içer, kahkahasını salıverir, harama uçkur çözer. Allah'ın bir belası senin anlayacağın. Onun için, hayatta gülüp gülmemek kulun elinde bir şey!"

"Nasıl?"

"Basbayağı. Anlattıklarını dinledim. En azından bir yedi, sekiz yıldır da tanırım seni. Onun için, gücenme sözüme: Kabahat senin!"

Kantarcı iyice ayılmıştı:

"Benim mi?"

"Senin."

"Niye?"

"Kendini satmasını bilmiyorsun. Bu dünya öyle bir dünyadır ki, çok çalışmak para etmez. Az çalışmak, hatta hiç çalışmamak, ama çok çalışıyor hissini vermek, verdirebilmek!"

Kantarcıyı uzun uzun gözden geçirdi, devam etti sonra:

"... Namus, şeref, sadakat... Boş laflar. Kabak Hafiz, kulakları çınlasın, zayıf insanların budalalığıdır bunlar derdi. Doğru. Zayıf insanların hapsedildikleri kafeslerdir bunlar. Mustafa! Gerçekten namuslu, şerefli, haysiyetli olmak değil, namuslu, haysiyetli, şerefli görünmek, görünebilmektir marifet. Bu ise, sanattır!"

Topal Nuri, yemeyi de, içmeyi de kesmiş, konuşmak, boyuna konuşmak istiyordu. Tavındaydı çünkü. Kabak Hafiz aklının ortasına gelip oturmuştu.

"... Sana bir sual: Bir banka düşün. Cari hesabında yüz bin lirası olan bir fahişeye mi, yoksa cari hesabında meteliği olmayan âlim, erdemli, beş vakit namazında niyazında bir din ulusuna mı itibar eder?"

Kantarcı kavrayamamıştı birden. Topal açıkladı:

"Bir fahişe düşün. Bankada yüz bin lirası var. Öte yanda da âlim, erdemli, her yönüyle eli öpülüp, saygı gösterilmeye layık bir Allah adamı. Banka hangisine itibar eder? Banka nazarında hangisinin kredisi yüksektir?"

Kantarcı anlamıştı:

"Tabii fahişenin," dedi.

"Neden tabii? Bir fahişe, namussuz, faziletsiz, aşağılık biri değil mi?"

"Evet ama, içlerinde..."

"Malum. Ama herkesin nazarında fahişe kötü kişi sayılmaz mı?"

"Orası öyle."

Topal Nuri rakı bardağını aldı:

"Haydi içelim!"

Tokuşturup içtiler.

"Kabak Hafiz'ın dediklerini bana kendi tecrübelerim doğruladı ki, bu dünya, talkını verip salkımı yutan gözü açıklarla, salkımı kaptırıp talkına kulak veren enayilerle dolu. Salkımı yutanlar az, ama, hepsi de gözü açık köpoğluların. Dünyayı çıkarlarına göre öyle bir kurmuşlar ki, içinden çıkabilirsen çık!"

Kantarcının kafası gene karışmıştı ki, kantarcıda birden bir yumruk etkisi yaparak, sordu:

"Nedim Ağa hakkında ne biliyorsun?"

Kantarcı ürktü. Karşısındaki adama korkuyla baktı. Demin-den beri ulaştığı rahatlık geçip gitti. Ama gene de sesini çıkarmadan dinlemeye başladı.

"... Onun geçmişini bilir misin? Bu kadar yıldır yanındasın güya. Bir günden bir güne bunu düşündün mü? Düşünmedin.

Çünkü salkımla alakan yok. Kafan talkınlarla karışmış, aptal olmuşsun. Gözün insanca yaşamakta değil. İnsanca yaşamaya hakkın olduğunu, senin de insan olduğunu düşünmemişsin. Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım. Seninki bu. El âlemin keçisiyle koyunundan bana ne diyorsun. Olmaz. Gözlerimi kaparım değil, açarım, vazifemi yaparım değil, yapar görünür, aslan payını almaya bakarım diyeceksin. Eşeklerin senden çok daha namuslu vazife yaptıklarını unutma! İnsan ise eşek değildir. İnsan insandır. Bel bel bakma yüzüme, ne demek istediğimi anlamaya çalış! Kafanı işlet, keseni doldur. Nedim Ağa da dokuz aylık, sen de dokuz aylıksın, ben de. Bütün insanlar da dokuz aylıktır. Yedi ayda doğanların bile sebebi vardır, aslında dokuz aylıktır. Her ne hâl ise. Herkesin dokuz aylık olması beni hiç alakadar etmez. Her koyun kendi bacağından asılır. Açsınlar gözlerini. Ben kendi fırıldağıma bakarım. Nedim Ağa'nın ayaklarını sokup serinlediği buzdolabının fiyatı, senin bir yılda kazandığından çok!"

Kantarcı iç çekti:

"Elifi görse mertek sanır halbuki..."

"Doğru. Senin okumuşluğunsa ondan fazla."

"Bilenler var, Çukurova'ya yırtık pabuçlarıyla gelmiş. Simit satmış, omuzunda çarşı pazar dolaşıp halı satmış..."

"Tamaaaam. Peki, nasıl yükünü tutmuş o hâlde?"

"Orasına rufailer karışır Nuri Bey!"

"Bu safsatayı da bırak. Bizden iyi rufai mi olur?"

"Vallaha anlattılardı bir şeyler ya... Ermeni göçünde kumaş mağazasına mı konmuş? Adam mı boğazlamış kendi gibilerle bir olup?.."

Topal Nuri başını salladı:

"İkisi de var. Olmazsa olmaz. İstediğin kadar simit sat, omuzunda halı, kilim, istediğin kadar çarşı pazar dolaş, hava. Bunlar Kayseri köylülerinden her yıl Çukurova'ya yüzlerce inenlerden. Dutlu Han, Boklu Han, Saathane'nin oradaki hanlar... Bunla-

rın mekânları oralar. Ekmek peynir, ekmek turşu, ekmek helva. Ama çok tutumlu insanlardır ha, cin gibi! Neyse, bu Nedim de onlardan işte. O zaman malum ya, Ermeniler, Rumlar ticareti ellerine almış, Osmanlı'yı veryansın soyuyorlar. Derken Sultan Hamit'i indiriyorlar. Meşrutiyet. İttihat ve Terakki. Milli zengin yetiştirme modası. Ardından Ermeni tehciri. Bu Nedim'in patronu çorbacı da Ermeni ya, kaçacak Türkiye'den. Aman Nedim demiş, ben seni severim, mert adamsın. Dinine diyanetine de sağlamsın. Gel seninle bir anlaşma yapalım: Malımı mülkümü sana satmış, paralarımı bir tamam almış olayım. Sen de mallarımın başına geç. Benim yerime işlerimi idare et. Kazan. Ye, iç, helal olsun. Bana da ne gönderirsen artık... Nedim, kurnaz Nedim tabii... Aman çorbacı, demiş, ben senin kapının itiyim, bilirsin. Ayrı gayrı mı var? Mal senin, mülk senin. Allah var. Mademden böyle bir zordasın, hay hay. Dediğin gibi olsun. Ben senin mallarını idare ederim. Kazanç senin malının kazancı. Allah benden haram sormasın, zinhar kabul etmem. Ben sadece maaş alır, hakkıma şükrederim falan fıstık, uzatmayalım, malları üzerine çevirtmiş, tamam!"

Kantarcı merakla sordu:

"Sonra? Heriflere haklarını göndermiş mi?"

Topal Nuri kıs kıs güldü:

"Sen olsan gönderir miydin?"

"Allah içimi biliyor Nuri Bey, gönderirdim vallaha..."

"Onun için de it uyuz, sen gicimik. Bu kafayla sürt Allah kerim kurtulamazsın bu dirlikten!"

Bir süre konuşmadan bakıştılar. Topal Nuri bir ara gene kantarcıya sanki yeni bir yumruk daha attı:

"Çalacaksın Mustafa!"

Kantarcı abanıp oturmakta olduğu masadan geriledi.

"Çalacak ve insan gibi yaşayacaksın!" diye ardını getirdi sözünün beriki.

"Çalacak mıyım?"

"Evet, çalacaksın!"

Topal hırslanmıştı, soluyordu adeta. Kantarcı bu birden hırslanışın sebebini anlayamadığı için korkmuştu.

"Sen böyle yapmadın," diye devam etti Topal. "Pınarı bırakıp benimle uğraştın. Yüz lira maaşım, yayladığım yayla, ağayla karşılıklı sigara, bira, çay, kahve içişim gözüne battı."

Kantarcı hırslanışın sebebini yeni anlamıştı. Ama doğrucası haklıydı da. İçini bir utançtır sardı. Kekeledi:

"Vallaha Nuri Bey, bir cahilliktir ettim..."

Gene gürledi:

"Sözümü kesme! Ben seni demin uzun uzun dinledim. Dinlemek sırası sende şimdi... Ne diyordum? Maaşım, yaylam, sigaram, kahvem, biram gözüne battı, bana bunları çok gördün, beni bunlara layık görmedin. Ama elifi görse mertek sanan Nedim Ağa'ya çok değildi sence. O layıktı. Neden? Nedeni yok? Layıktı da ondan, değil mi? Çünkü Allah onu gökten zembille indirmişti, değil mi? Ulan, neden unutuyorsun ki biz seninle Nedim'in kapısında iki aç köpeğiz!"

Kantarcı, "Estağfurullah," dedi,

"Estağfurullahı yok, öyle. İki aç köpek. Herifse yağlı lokmayı gövdeye indirirken, arada kemikleri bize atan açgözlü! Sense herifin yağlı etini bırakmış, benim kemiğimi kapmaya bakıyorsun. Senin kemiğine bakarak benimki daha yağlıcaysa da, kemik kemiktir, sersem. Sen ete bak!"

Gözleri dönmüş, adamakıllı hırslanmıştı. Kantarcı, "Kızma Nuri Bey," dedi, "olan oldu, geçen geçti. Eğer bir daha ardından ileri geri edersem..."

Topal hep aynı hırsla, "Et," dedi, "benden sana izin, et. Elinden geleni ardına koyma, acıma bana. Pişmiş aşıma su kat, saman altından su yürüt..."

"Tövbe, tövbe vallaha bundan sonra..."

"Şu ışığa kör bakayım, o beni gammazladığın vakit deseydim

ki, ağa, çevirdiğimiz fırıldaklar için bu herif adamakıllı engel, defet, Allah'ın bin bir ismi hakkı için kuyruğundan tutar, atardı seni!"

"Sağ ol, bilmiyor muyum? Sen istedikten sonra..."

"Elimi vicdanıma koydum, genç karını düşündüm. Dedim, onun ne suçu var? Ben şimdi bu eşeği işinden attırır, ekmeğinden edersem, dünya ve ahret hemşirem olsun, o kadıncağız da onunla birlikte sürünür!"

"Sağ ol, eksik olma. Allah taş diye tuttuğunu altın etsin."

"Etsin evet. Lafla peynir gemisi yürürse. Yürümez Mustafa! Lafa karnım tok benim. Ben işe bakarım, harekete bakarım, yani cebime girene bakarım. Üst yanı fasa fiso! Seni fabrikadan attırmakla elime bir şey geçeceğine aklım yatsaydı, bir iki demezdim. Bunu da bil. Ama ne geçecekti? Hiiiç. Attırmaz da anlaşırsam..."

Kantarcı sanki yeni bir yumruk daha yedi.

Bunu anlayan Topal, üstüne basarak, "Evet," dedi, "anlaşırsam diye düşündüm. Anlaşırsak, ki anlaşmamızdan başka çare yok Mustafa! Anlaşacağız, yazının yarım pabuçlusuna çalacağız satırı, çalacağız satırı... Paraları demetledik mi? Ondan sonra biz de başkaları gibi kuracağız takım, tezgâhlarımızı, bire beş, on, yüz, vicdanı filan torbaya koyup bin kazanacağız. Başka çaremiz yoktur Mustafa! Gün bugün, saat bu saat. Dünü geç, yarına Allah kerim. Bugüne bakacaksın. İnsanlar için bugün vardır, içinde yaşadıkları gün. Her gün yeni bir gündür ve her yeni gün kana kana yaşanmalıdır!"

Çatalıyla, laf olsun gibilerden, salata tabağından bir domates parçası aldı, ağzına götürecekken vazgeçti:

"Demin de söyledim, insanım ben, yük eşeği değil! Madem insanım, insan gibi yaşayıp, bu dünyanın nimetlerinden insan gibi, insanlara talkın verenler gibi yaşamalıyım. Sonra unutma ki, kafa taşıyoruz! Bu kafa dağları deliyor, havalarda uçaklar uçuruyor. Onun için, bu kafanın insanı insan gibi yaşatması la-

zım. Sen safsın. Çocuk kadar saf, çocuk kadar iyisin aslında. Sen de iyisin, herkes de iyidir. İnsanın kötüsü yoktur. İnsanları kötü yapan gene insanlardır. İnsanlardır ya, gemisini kurtaran da kaptandır. Ben kendime bakarım. Sen de kendine bak. Bakmasını öğren. İnsan gibi yaşamak için para lazım. Parayı kazanmak içinse..."

Eğilip, fısıldadı:

"... Birtakım yollar vardır. Yollar diyorum, birinin yanında memuriyet demiyorum. Memuriyetten para kazanılmaz. Ölmeyecek kadar yaşanır. Daha doğrusu, sürünülür. Sen sürünüyorsun. Bense seni sürünmekten kurtarmak istiyorum. Tabii babamın hayrına değil. Anlaşarak. Kendime de yontarak. Halbuki sen, bakışından anlaşılıyor saflığın. Safsın Mustafa, saf!"

Saf olmak hoşuna gitti kantarcının:

"Doğru," dedi.

Topal devam etti:

"... Herkesi kendin gibi sanıyorsun. Senin nazarında iş ve ekmek veren birisi var. Ekmek veren, ekmek verdiği herkese dilediğince hareket edebilir. Döver, söver, sayar, vurur, kırar. Çünkü ekmek veriyor. Sonra bir şey daha: İş! İş, işverenin anasından doğarken birlikte getirdiği, Allah tarafından ona lütfedilmiş bir imtiyaz. Sen böyle sanıyorsun. İşveren, işsizlere iş vermek için sanki gökten zembille inmiş. Namus deposu, ahlak deposu, şeref, haysiyet deposu biri. Hata etmez, haram yemez. Öyle, değil mi? Sence şimdi Nedim Ağa, böyle değil mi?"

Kantarcı gene irkildi.

"Ha? Cevap versene. Nedim Ağa sence böyle, değil mi?"

"Nasıl?"

"Haram yemez, namus deposu, insanların süzmesi?"

İç çekti:

"Vallaha Nuri Bey kafamı karıştırdın adamakıllı..."

"Karışsın kantarcı, karışsın ki durulduğu zaman artık eski,

aptal, ensesine vur, lokmasını ağzından al hâlinden kurtulasın! Çünkü sen bu hâlinle neye benziyorsun, biliyor musun?"

Kantarcı bakışıyla, "Neye?" demek istedi.

"Çomara," dedi Topal, "sürüyü bekleyen çomara benziyorsun! Çomar da çobanın, ne çobanı, çobanın ağasının sürüsünü kurtlara karşı bekler. Ne karşılığı? Bir çanak yal karşılığı. Benzetmemde var mı bir yanlışlık? Senin ayda eline geçen altmış lira da nihayet çomarın önüne konan yaldan başka ne?"

Masaya iri elleriyle dayandı, kantarcıya doğru yaklaştı. Kantarcıyı korkutan, korkunç bir sesle homurdandı:

"Ben çomar olmaktansa kurt olmayı tercih ederim!" dedi. "Ben kurtum arkadaş, kurt!"

Geri çekildi. Bu hâliyle yatağından taşıp çıkmış, sonra gene yatağına çekilmiş azgın bir nehri hatırlatıyordu. Gene aynı hışımla homurdandı:

"Allah'ın cebinden peygamberi bile çalarım!"

"Tövbe estağfurullah..."

Kızdı:

"Bırak ham sofuluğu! Deminden beri sana altın gibi sözler söyledim. Bir baba evladına söylemez böylesini. Din, iman, Allah, kitap, günah, sevap... Bütün bunlar, bizi kendi içimizde kendimize takip ettirdikleri polisler, jandarmalardır. Mal sahibinin malına karşı bizi namuslu olmaya, yani onu gittikçe zenginleştirip, kendimizi fakirleştirmeye yararlar. Yani, başkasının bir lokma ekmeğiyle, bir lokma ekmeği karşılığında bekçilik!"

İçini hınçla çekti. Akları pembeleşmiş gözlerini yeniden kantarcıya çevirdi:

"Ne müthiş, ne korkunç şey... Hissediyor musun bilmem?"

Kantarcıdan tek kelime çıkmadı. Ardını getirdi:

"Hiç sanmıyorum. Hissetsen, başka insan olurdun. Şu suratına bak. Başkasının malını beklemekten, zırnık kan kalmamış. Zengini daha zenginleştirmek pahasına. Kulağın duyuyor mu?

Ne gezer desene. Umurunda bile değil. Sen de Nedim Ağa'nın umurunda değilsin. Olmadın, olmayacaksın!"

Kantarcı gözlerini indirdi.

"Sen istediğin kadar çomarlık yap. O, sana verdiği bir kap yalı bile sana çok görüyor. Bakma yüzüme öyle. Hayvan oğlu hayvanın karnını doyuruyorum diyor, ben olmasam acından geberir diyor..."

"Peki, ne yapmam lazım?"

"Bir parça da kendini düşünmen. Ele vereceksin talkını, kendin... Salkımın en irisini, en kocamanını yutacaksın. Kural bu. Fırsattan faydalanacak, çalacaksın satırı. Paraları mayaladın mı, yatıracaksın bir işe, kendin de patron olacaksın. Patron oldun mu, o zaman iş değişecek tabii... Çekilirsin kıyıya, başlarsın dinden, imandan, namustan, şereften, ahlaktan vaaza. Kabak Hafiz gibi bizim. İstersen üç ayları da kaçırma. Hatta bir de doksan dokuzluk tespih uydur, atla git hacca, sadaka madaka, fitre mitre, zekat mekat..."

Göz göze geldiler. Topal güldü:

"Fakirin yalnız bu dünyada değil, öte dünyada bile yeri yok!" dedi.

"Nasıl?"

"Nasıl olacak? Allah'a ibadet edebilmek için sağlık lazım. Sağlıksa iyi yaşamakla olur. İyi yaşamaksa iyi kazanmaya bağlı. Demek Allah'a kulluk edip öte dünyanı kazanmak için hâlin vaktin yerinde, işe boğulmamış, ibadete vakit ayırabilmiş olmak lazım. Yalan mı?"

Doğruydu, hem de çok doğru.

"Allah, öte dünya filan diyenlerin teki, bir teki bile ölmek istemez. İnsan isterse doksanlık, yüzlük olsun, isterse hay hayı gitmiş, vay vayı kalmış olsun, gene de ölmek istemez. Neden? Bu dünya iyi, güzel, tatlı da ondan. Ölmek isteyenler senin gibilerdir. Neden? Bu dünyada biletimize piyango vurmadı, boş çıktı. Belki öte dünyada hava almayız diye. Halbuki..."

Rakı şişesini kaptı, önce kantarcının bardağına koydu, sonra kendininkine. İçtiler. Kantarcı kırk yıllık akşamcıymış gibi, rakıyı yadırgamıyordu artık. Hem yadırgamıyor, hem de Topal Nuri'nin deminden beri gözlerini ayıra ayıra söyledikleri aklına yatıyordu. Buysa, yıllar yılı hacıdan, hocadan duya duya düşünmeden içine yerleşmiş olan dinsel öğütlerin yavaş yavaş, birer ham sıva gibi döküldüğünü görüyordu. Yalan mıydı söyledikleri? Zaman zaman o da düşünmemiş miydi? Nedim Ağa fabrikasında, bir çanak yal karşılığı onun daha çok kazanmasını sağlayan bir çomardan başka neydi?

Yudumladığı rakısını masaya koydu. Meze aldı. Peki ama, bütün bunları Ulu Cami'nin, Tahtalı Cami'nin, öteki camilerin kocaman kocaman sarıklı hocaları, din uluları bilmiyorlar mıydı, vaazlarda millete "çomar"lığın iyiliğinden, güzelliğinden söz açıp duruyorlardı?

Gözlerini kaldırdı.

"Ha?" dedi Topal.

"Hiç."

"Kafanı karıştıran bir şey varsa, sor!"

Sordu. Topal güldü:

"Bir gün seni bizim Kabak Hafiz'la tanıştıracağım. O zaman bütün bunların daha esaslısını ondan dinlersin. Hacılar, hocalar, ağızda lokma olduğu zaman konuşmanın günah olduğunu söylerler. Onların çıkarı, çomarları uyutmakla. Sen şimdi bırak onu bunu, kulak ver bana: Nedim Ağa senden şüpheleniyor!"

Kantarcının gözleri iri iri açıldı:

"Benden ha?"

"Evet, senden! O Kıpti yapılı dürzü boş değil, diyor. Senin anlayacağın, parça bez, boş teneke, hatta ıskarta pamuk satışlarında komisyon aldığın, belki de açıktan satış yaptığından. Malum a, bal tutan parmağını yalar!"

Kantarcı yüreğine inmişçesine halsiz halsiz bakıyordu. Kafasında Nedim Ağa, tül perdeli odası, tavanındaki geniş kanatlı

vantilatör, yerdeki halı, buzdolabı. Aynı buzdolabını bir an Topal Nuri'nin evinde de düşündü. Tam kıskanacaktı, bu duyusunu sanki başının bir davranışıyla itti. Demek, ağa böyle belliyordu? Çalmadığını Allah biliyordu ya, bunu ona nasıl anlatmalı? Çalmıyordu, çalmıyordu işte. Ne komisyonu? Ne kendi hesabına satış? Yıllar yılı altmış liranın dar sınırı içinde kıvranmaktan kurumuş, kararmış, avurdu avurduna geçmişti. Bundan daha namuslu olunur muydu? Demek, ne yapsa boş! Ağa, çaldığını sanıyordu demek!

Tabağın kenarındaki pide parçasını aldı:

"Şu ekmek gözüme dizime dursun ki..."

"Bırak şimdi bunu..."

"Niye?"

"Yemez Nedim Ağa!"

"Yani ne?"

"Çalmadığına inanmaz. Çünkü o, Nedim Ağa oluncaya kadar ekmek öpmekten çok daha fiyakalılarını yaptı. Onun için yemez, yani inanmaz..."

"Kitap getirin, abdest alıp el basayım!"

"Ben abdest almadan da el basarım. Hele Nedim Ağa, el değil ayağını bile basar!"

Kantarcı bir an boğulacak hâle geldi:

"Ooooof of Allah of! Sizi nasıl inandırmalı?"

"Beni değil, onu inandıramazsın. Bal tutarken parmağını yalamıştı. Sen de şimdi onun hesabına bal tutuyorsun. Neden parmağını yalamayacaksın?"

"Bunu bari sen söyleme. Beni sen herkesten iyi bilirsin. Çalan insanın kılığı, kıyafeti..."

"Bana göre hava hoş Mustafa. O adam cin fikirli. Çalmadığını anlatamazsın ona. Üstüne başına mahsustan bakmıyor, beni pirelendirmemek için, diyor."

Kantarcı boğulacak gibi oldu:

"Allah Allaaaah," dedi, "Müslümanlık temelli öldü mü? Kitaba el basıyorum hava, yemin ediyorum hava..."

"Hava tabii. Yazının iti diyor, gözümü külleyecek. Sabahleyin erken geliyor, akşam geç gidiyor. Biz kaçın kurasıyız? O yollardan geçeli biz yıllar oluyor, diyor!"

Kantarcı başını avuçları içine aldı. Demek, adamın aykırı bakması bundandı? Demek, çaldığını sanıyordu? Demek, ne yapsa çalmadığına inandıramayacaktı? Demek, testiyi doldurup getiren de, kıran da birdi?

"Pamuk koçanlarımızın arkasında ne yazar, okumadın mı?"

Kantarcının kafası öyle karışmıştı ki, birden anlayamadı:

"Ha?"

"Pamuk koçanlarımızın diyorum, arkasında ne yazar?"

"Ne yazar?"

"Mağazalarımıza müşterilerimiz tarafından dökülen kütlülerin kilolarından sorumlu değiliz, demez mi?"

Şöyle bir düşündü, başını salladı:

"Der."

"Biz bu kütlüleri tartıp teslim alır mıyız?"

"Teslim almayız."

"Niçin?"

"Bilmem?"

Elinin tersiyle kantarcının alnına vurdu:

"İşte bunun için. Çalışan kafa için. İşlet bunu, işlet. Tuz kabağı değildir bu. Yerin dibinden hazineleri bu çıkarıyor, uçakları havada bu gezdiriyor. Bense bunun sayesinde fabrika çırçır dairesinin kâtibiyim, el adamı olduğum hâlde Nedim Ağa'nın da gözbebeği. Neden? Omuzlarımın arasında taşıdığım kafa, tuz kabağı değil! Elbette sakalının altına girip, onu avucumun içine alacağım ve elbette sır kâtibi olacağım ona!"

"??.."

"Ona Nedim Ağa demişler. Hayvana boşuna torba takmaz, boşuna yem yedirmez!"

"??.."

"Ben onun sır kâtibiyim, dedim. Anladın mı ne demektir bu? Anlayabildin mi? Bu fabrikada her şey benim haberim altındadır. Nedim Ağa'nın alıp sattığı, çalıp çırptığı..."

Atıyordu. Kafası yerinde, dinleyen de alabildiğine saftı. Kantarcı bir ara, "Demek sen..." diye kekeledi.

"Demek ben ya. Benim resmi maaşım yüz lira. Sen bu kadarına dayanamıyorsun. Koca ayı yüz banknotla senin gibi zavallılar geçirir. Yüz bile değil, altmış lira. Ben? Ben ne alıyorum ayda biliyor musun?"

"Nereden bileceğim?"

"Bilemezsin, bilemezsin, kestiremezsin bile."

"Demek yüz liradan başka da alıyorsun?"

"Alıyorum tabii. Tamam dört yüzlük daha!"

"Dört yüzlük daha mı? Beş yüz mü yani?"

"Beş yüz, altı yüz, bin... Ona açıktan kazandırdığıma göre değişir benim kazancım!"

Kantarcıyı, birden al bez gibi kızaran yüzünü gözden geçiriyordu. Mahsustan atıyordu. Onu kıskandırmak, Nedim Ağa'ya olan bağlılık iplerini koparmak için.

Kantarcı ise fitili gerçekten almıştı. "... Vay Allah vay, vay senin yerini göğünü, kitabını, hacını hocanı, vay senin ip tutanını... Ulan herife bak be! Demek ben yıllar yılı eşekler gibi uyuyormuşum!"

Kafasını yumrukladı. İşte şimdi yeniden sarhoş olmuştu.

"Vay kafa, vay eşek kafa, sersem kafa, tuz kabağı kafa vay! Demek ayda bin lira da aldığın olur?"

"İki bin de olur..."

"İki biiin? Vay anam vay! Peki ne yapıyorsun bu kadar parayı?"

"Bol bol harcıyorum. Artanı da biriktiriyorum!"

"Epey paran var mı?"

"Tek başıma bir iş tutacak kadar!"

"Ne işi?"

Topal Nuri yıllardır kafasında geliştirip durduğu "Sebze Komisyonculuğu"ndan söz açtı:

"Sermayem bir boş dükkân, bir kantar, birkaç da defterle, tahta sandık, sepet, bolca çuval parçası. Senin anlayacağın, teliz olacak..."

"Ondan sonra?"

"Ondan sonra getirsin fellah bahçeciler bamyayı, domatesi, patlıcanı, şunu bunu. Ben sandıklayıp, sepetleyip ver elini İstanbul, Ankara... Burada beşe mi? Oralarda on beşe, yüz on beşe!"

"Madem paran var, ne diye başlamıyorsun?"

Gerçi kantarcı haklıydı ama, Topal ona hak verecek değildi ya:

"Zamanını bekliyorum, bir, ikincisi, candan arkadaşsız olmaz bu işler. Kantarı teslim edeceğim, paralarımı düşünmeden bırakacağım, ağzı sıkı, kafası işleyen arkadaş. Nerede böylesi?"

Kantarcının içinden, "Bu, ben olamaz mıyım acaba?" gibilerden bir istek geçtiyse de, üzerinde durmadı. Parasız insanı kim kendine yardımcı, hele ortak alırdı?

Topal, şişedeki son rakıyı bardaklara dökerken, kantarcı derin bir iç daha geçirdi, mırıldandı:

"İki bin lira!"

"Evet, iki bin lira. Koca yılda pek pek iki ay terlerim. Sonra? Sonrası malum. Bunu sen de bilirsin. Nedim Ağa da, herkes de. Haydi şerefe!"

Bardaktaki bütün rakıları diken Topal, devam etti:

"Gözünü aç!"

Ağzına meze attı.

Kantarcı içmeden önce sordu:

"Nasıl açayım?"

"Sen istersen ayda iki bin değil, dört bin lira kazanırsın!"

"Ben? Dört bin ha?"

"Dört bin. O zaman ne yapardık biliyor musun?"

"Ne yapardık?"

"Sebze komisyonculuğunu birlikte yapardık!"

Kantarcı rakı bardağını masaya koydu:

"Demek, beni ortaklığa kabul edersin?"

"İç rakını, haydi iç... Kabul edersin ne kelime be? Senden daha namuslu, daha çalışkan insanı ben nerede bulabilirim? Ulan aptal, şimdiye kadar yaptığın çomarlığı kendi işimize yapsak, şerefsizim çok değil, birkaç yıl içinde anasını satarız paranın. Ondan sonra dayan pamuk tüccarlığına!"

Kantarcı açık ağzıyla aptal aptal dinliyordu.

"... Düşün, beş on yıl içinde de küçük bir çırçır fabrikası elde edecek hâle gelmişiz. Ha?"

"Ah," dedi kantarcı, "ah Nuri Bey. O günleri görebilecek mi bu kantarcı?"

"Aklını çalıştırır, gözlerini açarsan..."

Uzandı, Topal'ın masa kenarına dayalı ellerinden birini iki eliyle yakaladı, avuçlarının içine aldı:

"Sen ne dersen ben varım Nuri Bey. Bundan sonra öl de, ölmezsem Allah belamı versin. Sen ne dersen öyle olsun!"

"Peki Mustafa. Sen bana teslim ol, zarar etmezsin. Haydi kalkalım, üst yanını sonra konuşuruz..."

Kalktı. Kantarcı da manyetize olmuşçasına kalktı. Kafası öylesine karmakarışıktı ki, düşünemiyordu. Yalnız "Nuri Bey" vardı içinde, yarınki "Sebze Komisyonculuğu" ortağı. O, her şeyi bilirdi. Hiç kimsenin kafası ondan daha iyi çalışamaz, hiç kimse hiçbir şeyi ondan daha iyi bilemezdi.

Topal Nuri ise, bir kenarda uyuklayıp duran Kebapçı Şahut'un yanına gitmiş, içkiyle kebapların hesabını veriyordu.

Sonra çıktılar.

Bulutsuz, pırıl pırıl bir gökyüzü, gökyüzünde kırpışan yıldızlar.

10

Yan yana, alacakaranlık bir sokağa saptılar.

Sokak kapısının açılmak için zorlanmasıyla uyanan iri, yeşil gözlü kadın, her geceki gibi, gene, "Allah cezasını veresice!"nin geldiğini anlayarak, bir yandan bir yana döndü, uyumaya hazırlandı. Hazırlandı ya, "Allah cezasını veresice!" yalnız değil miydi ne? Kulak verdi: Bir mırıltı, arada iri iri söylenmeler... Değildi, yalnız değildi, biri vardı yanında, konuşuyorlardı. Tuhafına gitti. Kim olabilirdi? Eşi, dostu, ahbabı yoktu. Herkesle atışır, hırlaşır, geceleri de uyku içinde gündüzki hırlaşmalarını tekrarlardı.

Dışarıdaki iri iri konuşmalara kulak verdi:

"Vazgeç Mustafa Efendi, uyumuştur şimdi. Uyandırmayalım. Vakit çok geç oldu!"

"Allah cezasını veresice!"nin sesi:

"Uyansın yahu, aldırma. Ne çıkar? Senin gibi candan bir arkadaş için uyansa ne çıkar? Alt tarafı karı, uyansın. Gel!"

"Valla çok geç oldu, bırak gideyim!"

"Yoksa karıdan mı korkuyorsun?"

"Ben mi? Ben sen miyim Mustafa?"

"Benim karıdan korktuğumu ne biliyorsun?"

"Görünen köy kılavuz istemez aslanım..."

"Boş ver yahu. Karıdan da korkulur mu? Bırak sen şimdi onu, dokuzu ya, geçende size gitmişti hani, anlatmakla bitiremiyor. En çok da buzdolabını. Gel! Birer kahve içeriz, sonra gidersin!"

"..."

İri, yeşil gözlü, kocasının sarhoş gibi konuşmalarına kızacağına, bayağı sevinmişti. Sevinmesinin sebebi iki yandan geliyordu. Biri, Topal'la birlikte oluşu, öteki sarhoşluğu. Sarhoşluğunu seziyordu konuşmalarından. Sarhoş olmasa karısı hakkında böylesine atıp tutamazdı. O kadar ki, Topal'a bile takılmıştı: "Yoksa karıdan mı korkuyorsun?"

Ama şimdi bunun üzerinde durmasının sırası değildi. Topal gelmişti eve. Kocaman elli, kısa ama sağlam adam. Kara gözleriyle insana alev alev bakan, bakışıyla, hafifçe gülüşüyle aklından geçenleri sezdiren bu adamı eve getirdiğinden dolayı aferindi kocasına!

"Yahu, Nuri Bey... Ne var çekinecek be kardeşim? Sen bundan sonra benim en yakın arkadaşım değil misin? Birlikte işler çevirmeyecek miyiz?"

"Sussss!"

"Niye?"

Kadının anlayamadığı bir şeylerden sonra odaya girdiler. Kapıda durduklarını, gene bir çekişmenin olduğunu anlıyordu. Uykuya vuruyordu kendini. Topal'ın sesi kısıktı, ihtiyatlıydı:

"Yahu, uyuyor be Mustafa, günah be kardeşim..."

"Hayır, illaki birer kahve içeceğiz. Geç sedire otur, ben kahveleri pişireyim. Geç be!"

Topal içeri girdi, çaresiz, yatağın yanından usul usul geçti, sedire ilişti. Kantarcı mutfağa geçmiş olacaktı. Çoğu günler, kapısının önünden gelip geçerken iri, yeşil gözleri, hafifçe gülümseyişiyle karşılaştığı ateşli kadın ayakucundaki yer yatağında yatıyordu. Elini uzatsa dokunabilirdi. Dokunsa mıydı acaba? Bu fırsat her zaman ele geçer miydi? Geçmeyeceğini gayet iyi bilmesine karşılık, ne uzanabiliyor, ne de dokunabiliyordu. Oysa dokunabilir, kadını uyandırır, hiç olmazsa yattığı odaya kadar geldiğini... Düşüncelerinin zinciri kopuverdi birden. Kadın gene bir yandan bir yana dönerken çıplak bacağını dışarı atmıştı. Oda alacakaranlıktı. Pencereden hafifçe vuran sarı ışık, sokak elektriğinin hafif sarı ışığında bacak, fildişinden dökülmüşçesine, uslu uslu yatıyordu. Ne yapmalıydı şimdi? Kalbi sökülürcesine çarpmaya başlamıştı. Ne yapmalıydı evet? İçinden taşıp gelenlere karşı koyamayacaktı. Elini uzatıp dokunmak, ses çıkmazsa okşamak, gene ses çıkmazsa sıkmak, sarılıp öpmek, mıncıklamak...

Bir duvar ötedeki mutfakta çakılan kibritin sesi.

... Mıncıklamakla da kalmayıp, yanına uzanıvermek! Ne yapardı kadın acaba? Bağırır mıydı? Bağırmayacağını sanıyordu ama, yanına girenin kim olduğunu anlarsa. Birden, uyku arasında bunu anlayabilir miydi? Anlamasa bile, yabancı sanacak değildi ya! Pek pek kocası beller, ses çıkarmazdı. Elini tam uzatmıştı ki, kadın döndü. Bu sefer sırtüstü ve beyaz örtü büsbütün açıldı. Bacaklar yan yana uzanmıştı. Uslu, rahat. Derken biri dikildi. Pencereden vuran bir parça sarı ışık, fildişi dizi aydınlattı.

Topal'ın eli geç kalmışçasına uzandı, dize hafifçe dokundu. Çekti. Az sonra gene, sonra hiç çekmemecesine. Elini koyduğu yerin altında sanki kalp ya da nabız vardı da atıyordu. Bir süre böylece kaldı kocaman el. Sonra elin parmakları açıldı. Dizi tuttu, sıktı. Kadında hiçbir aykırı davranış olmadı. Tam tersi. Memnun gibiydi diz okşanmaktan. El anladı bunu, dizden aşağıya kaydı. Sonra daha aşağılara, daha sonra baldırın en kalın yerini tuttu, kuvvetle sıktı.

Mutfak kapısından karanlık koridorun duvarına vuran ispirtoluğun oynaşan ışıkları.

Sıkılan bacak alabildiğine memnundu, aldırmıyordu. Hatta bir ara hazla titredi, belki de Topal'a öyle geldi. Her yanı titriyor, yanıyordu. Gövdesinin her yanında kalpler, nabızlar... Hepsi de alabildiğine atıyor, atıyorlardı.

Topal iki eliyle kavradı iki bacağı. Sıktı. Artık kadının hâlâ uyumakta olabileceğine inanmıyordu. Eller, kocaman, yaramaz eller, yüz bulmuş, firsattan tatlı tatlı faydalanan çapkın eller... Birden kadının eli şimşek gibi uzanıp, bacaklarının arasındaki kocaman eli yakaladı. Topal'ın eli korktu ilkin, hızla çekilmek istediyse de, kadının ufacık, bembeyaz eli yumuşak ama, güçlüydü. Sonra ne diye kaçıp gidecekti bu iri el? Dursun, varsın dursundu durduğu yerde. Sırf okşayacaktı o. Okşamaya başladı. Tatlı, sımsıcak, yumuşacık bir okşayış. Demek uyanıktı? Hoşu-

na gitmişti demek? Sakın kocası sanmasın? Belki de. Birden sabahlardan birini hatırladı: Her günkü gibi evlerinin kapısı önünden geçiyordu. Kadın gene hemen hemen her sabahki gibi, olanca kadınlığını saçarak kapısının önünü süpürüyordu. Daracık bir entari, kısacık. Tombul, bembeyaz bacaklar. Görmüştü birden onu. Doğrulmuştu. Elindeki süpürgeyi ardına saklayarak gülümsemişti!

Bu sırada ufacık, sımsıcak, bembeyaz el, kocaman eli dudağına götürüp öpüvermişti. Artık korkacak hiçbir şey yoktu, kadın uyanıktı, biliyordu bacaklarıyla kimin oynadığını. Adamın kocaman eli, bu ufacık, bu sımsıcak, bu bembeyaz eli almış, ağzına götürmüştü. Öpmeler... Şimdi artık ikisinden başka kimse yoktu dünyada. Öbür odada kahve mi pişiriyordu adam? "... Amaaan sen de. Bırak şu Allah cezasını veresiceyi! Ben onu hiç sevmiyorum. Vallahi sevmiyorum ha. Nesini sevecekmişim ayol? Halbuki seni. Sen tam erkeksin. Senin evini gördüm. Buzdolabı bile var. Nesine o kart karının, ayol? Sen aslan gibisin. Ellerin kocaman kocaman. Hem sımsıcak. Ben seni çoktandır seviyordum ama, sen... Sen de aptalın birisin. Her sabah, senin geçeceğin sıralar ne diye çıktığımı anlamıyor muydun kapıya? Gülüyordum da. Sen de bakıyordun, gülümsüyordun ama, o kadar. İnsan öyle buz gibi mi geçip giderdi? Yoksa beni beğenmedin mi? Söyle, beğenmedin mi beni?"

Topal'ın kocaman elleri, kadının ufacık, bembeyaz elini avuçları arasına almış, okşuyor, boyuna öpüyordu. Belliydi ki bu da kadın ve aşk oyunları bakımından hiç usta değildi. Nerede yetiştiği çiftliğin sahibi ağa, ağanın oğulları, nerede bu. Bu, kocası... Bunlar o bakımdan değil ağayla oğulları, yanaşmaların bile ellerine su dökemezlerdi!

Topal nihayet fısıldadı!

"Canım!"

"Hele şükür!" diye geçirdi kadın." "... Konuş biraz, biraz bir şeyler söyle. Beni sevip sevmediğinden aç. Seviyor musun beni?"

Adamın kısık sesi gene:

"Canım," dedi, "şekerim!"

"Başka? Başka söz bilmez misin sen be?"

"Uyanıksın, değil mi?"

Kocaman avuçları içindeki el, ufacık, yumuşacık el, "Uyanığım!" demek istercesine kımıldandı...

"Çok seviyorum seni. Sen?"

El, "Ben de..." demek istedi.

"Yarın seni nerede bekleyeyim?"

Kadın da fısıldadı:

"Nerede istersen."

"Saat kaçta? Nerede?"

"Kaçta istersen, nerede istersen..."

"Yağcamii'nin önünde bekler misin? Sabahleyin, sekiz buçukta?"

"Beklerim."

Mutfakta ispirtoluk üflenmişti, daracık koridor duvarında oynaşan ışıklar da kaybolmuştu. Sıcak bir kahve kokusu. Çatlayan harap tahtalar. Geliyordu. Anladılar. Kadının bacakları, çıplak kolları filan derlenip toparlanarak beyaz örtü içinde yitip gitti. Topal da sedirde hemencecik sola kaymış, yataktan mümkün olduğunca uzaklaşıvermişti.

Önce sarı bir ışık doldu odaya. Adamın elindeki gaz lambası. Öbür elinde ikilik cezve, avucunda iki fincan.

Sesli sesli, "Karı!" dedi.

Kadın uyuyormuş, öyle uyuyormuş ki, duymadı.

Kantarcı, "Uykusu çok derindir," dedi, "bacağından çek, sürükle haberi olmaz!"

Topal kalktı, lambayı elinden alırken fısıldadı:

"Yahu bırak, uyandırma. Kahvelerimizi içip..."

"Ne demek yahu? Nasıl uyanmazmış?"

Ayağıyla kadının dönük sırtını dürttü:

"Heeey, karıı!"

"Hıı," dedi kadın.

"Kalk, bak kim geldi..."

Kadın iyice sarılı olduğu beyaz örtüyle yatakta doğrulup oturdu. Baktı. Sözde anladı, sözde utandı:

"Aaa... Hoş geldiniz. Affedersiniz!"

Topal, başını öteye çevirdi, kadın yatak çarşafıyla filan odadan kaçtı adeta. Yalnız kaldıkları zaman, Kantarcı, "Çok utandı," dedi.

Topal memnun olmamışçasına baktı:

"Gece vakti, kadıncağızı uyandırmakta ne mana vardı birader?"

"Boş ver," dedi Kantarcı, "karı kısmına fazla yüz vermeye gelmez. Bırak uyansın. Yabaniliğin âlemi yok!"

Topal'ın oturduğu sedire çöktü. Fincanlara kahveyi böldü, o sıra daracık entarisini giyinmiş, odaya giren karısına boş cezveyi uzattı:

"Al bakalım kaşık düşmanı!"

Kadın şakayı çok tatsız bulduysa da üzerinde durmadı. Ardan, namustan ölüyormuş da, gecenin şu yarılarında elin erkeğinin yatak odalarına ne diye alınmasına pek içerlemişçesine, kaşlarını yıkmıştı.

Kantarcı, "Nuri Bey'i tanı," dedi, "bundan sonra Nuri Bey bir yana, dünya bir yana. Nuri Bey bundan sonra benim kardeşten ileri arkadaşım. O, bana öl desin, şerefsizim, işte senin yanında söylüyorum, ölürüm!"

Kadın hiçbir şey anlamadı.

"Nuri Bey gibi yok. Bundan sonra ben Nuri Bey'le, sen hanımıyla. Başka ahbaba lüzum yok. Nuri Bey gibi var mı? Evet, içtik, Nuri Bey içirdi, saklamıyorum ama, Allah razı olsun. Öyle laflar söyledi ki, anlayana dünya malı değerinde. Anlamayana ise davul çalsan hava!"

Topal'a döndü:

"Öyle değil mi ama?"

Topal Nuri sertçe baktı. Bu bakışıyla, "Gevezeliği bırak... Karı kancık yanında ileri geri konuşma!" demek istedi. Kantarcı anlamıştı. Eliyle ağzını kapattı:

"Hııh, tamam. Konuşmam artık!" dedi.

Karısına döndü:

"Nuri Bey'i iyi tanı. Bundan sonra ben Nuri Bey'in dediğinden şu kadarcık ayrılmayacağım. Nuri Bey bir yana, dünya bir yana!"

Kadın gülümseyerek Topal'a baktı. Topal hafifçe sinirli, "Ne yapayım? Geveze bir kocan var!" demek istedi.

Kantarcı oralarda bile değildi:

"Ben karımın yattığı odaya seni ne diye aldım? Boynuzluluğumdan mı? Hayıır. Benim karıma hiç kimse yan bakamaz. Baksın isterse. Bana hacet kalmaz şerefsizim. Öyle değil mi Şehnaz? Kalmaz. Erkek gibidir. Ordunun içine sal, korkma! Ama benim de bir erkeklik onurum var. Yadırgı olsa, kötülük beklesem, bırakmam. Sen başka. Sen bundan sonra bana kardeşten ilerisin. Sen bir yana, dünya bir yana!"

Kadın bacaklarında kocaman ellerin ateşini duyarak, başını eğmiş, hafifçe gülümsemişti. Topal da tıpkı onun gibi, kadına bakamıyordu.

"Komisyoncu dükkânımızı kurarsak... Ha?"

Topal öyle sert bir bakış fırlattı ki, kantarcı sustu. Sonra sarhoşluğun da verdiği bir rahatlıkla, "Boş ver," dedi, "karım yahu, nikâhlım!"

Sanki, "Karının yanında sırrımızdan ne diye söz açıyorsun?" diye fısıldamış da, kadın da bunu duymuş, ayıp olmasın gibilerden, "Canım," dedi, "dünya ve ahret hemşirem olsun. Ondan gizli demek istemedim ki!"

"Demek isteme Nuri Bey. Karım gibi yok. Karım hem uçkuruna, hem de ağzına çok sıkıdır. Şerefsizim ki ha!"

Kadın kendini tutamayacak, basacaktı kahkahasını. Utanmış

gibi kalkıp kaçtı odadan. Kantarcı adeta bir zafer narası attıktan sonra, "Utandırdık karıyı," dedi.

Topal tersledi:

"Sen böyle gevezelik edersen ben seninle hiçbir iş yapamam arkadaş," dedi. "Hem sana bir şey söyleyeyim mi? Sen bundan sonra içme!"

"Niye?"

"Götüremiyorsun!"

"Ne yapıyorum?"

"Daha ne yapacaksın be? Gevezelik ediyorsun!"

"Yabancı değil ki, karım. Nikâhlım!"

"Olsun. Seninle benim aramda bir şey. Haydi, ben kaçıyorum."

Kalktı. Kantarcı yolunu kesti:

"Bana darıldın mı?"

"Darılmadım ama, bir daha istemem!"

Yol verdi:

"Peki, bir daha gevezelik etmem. Malum ya, şişede durduğu gibi durmuyor. Kusuruma bakma. Yaşça benden büyük değilsen bile, akılca, görgüce çok ileridesin. Sen benim ağabeyimsin..."

Kapıya gelince, önden çıktı:

"Şehnaz!"

Kadının tatlı, yumuşak sesi:

"Efendim?"

"Bak, Nuri Bey Ağabeyimiz gidiyor, ışık tut!"

Kadın küçük idare lambasıyla merdiven başına geldi. Kaşları alabildiğine yıkıktı. Topal'a bakmıyordu. Topal da son derece ciddi, "Müsaadenizle," dedi, "rahatsız ettik gece vakti!"

Kadın bakmadan mırıldandı:

"Rica ederim..."

Topal gidip de odaya döndükleri zaman kadın, açtı ağzını, yumdu gözünü:

"Ulan deyyus, ulan boynuzlu herif! Gecenin yarısında, elin yabancı adamlarını odama ne diye getirirsin? Ben fahişe miyim? Konu komşu ne demez? Ben sever miyim böyle şeyleri? Benim sevmediğim bir şeyi sen ne diye yapıyorsun? Maksadın ne?"

Kantarcı sinivermişti:

"Karıcığım," dedi, "Şehnaz..."

Kadın dinlemiyordu. Öyle kızmış, öyle kızmıştı ki, arından, namusundan yerlere geçiyordu:

"Karıcığın batsın, Şehnaz batsın! Ben yarın dedikoducu komşulara ne diyeceğim, ulan? Yarın derlerse ki, boynuzlu herif, gece yarısı karısının yanına zampara getirdi derlerse..."

Kantarcı artık isyan etti:

"Halt etmişler. Adamın ağzını yırtarım. Senin, senin gibi bir kadının namusuna hiç kimse leke süremez. Hele sürsünler? Öldük mü be? Ben senin namusunu bilmesem, getirir miyim?"

Kadın güya yumuşayarak kendini sedire bıraktı:

"İnsan bu dünyada namusu için yaşar. Yarın dile düşersem sana ne olur? Hiç. Kaldırır atarsın beni. Ben? Kadın başımla ne yaparım? Ağalarım ne derler? Komşular, bildik, gördük ne der? Tuu lanet ederler!"

"Hiçbir şey olmaz, korkma. Arkanda dağ gibi kocan var!"

Birden Kebapçı Şahut'un orada konuştuklarını, daha doğrusu Topal'ın uzun uzun anlatıp, kafasına sokmaya çalıştıklarını hatırladı:

"Bundan sonra maymunun gözü açıldı. Altmış lira maaş ha? Herkes yüzler, binler kazansın, biz?"

Kadın kendi âlemindeydi:

"Herifi eve girerken gördüler. Tanırlar da. İster misin laf söz etsinler de, böyle böyle, şurada burada beraber gördük desinler?"

Kantarcı da kendi havasında:

"Boş ver, dediklerime kulak ver sen: Herkes yüzler, binler kazanırken, ben altmış liracıkla? Geçti artık o günler, maymu-

nun gözü açıldı. Bundan sonra Allah, kitap, peygamber... Öte dünyaya gidip de gelen var mı? Bu dünyada hayvan gibi yaşa, neymiş, öte dünya... Öte dünyaya kimsenin aldırış ettiği yok!"

Elleri arkasında, odanın içinde dolaşmaya başladı.

"... Bu dünyada fakir yaşayıp sevap almaktansa, zengin olup rahat yaşamak, günah almak daha doğru. Bunca yıl koştum, terledim, anam ağladı da elime ne geçti?"

Kadın, sarhoş kocasının hiç alışmadığı yeni fikirlerine birden dikkat ederek, sordu:

"Demek zengin olmaya karar verdin?"

Horoz gibi kabararak, "Verdim tabii," dedi.

"Nasıl?"

"Nasılına rufailer karışır!"

Kadının adamakıllı tuhafına gitmeye başlamıştı. Gerçekten de, ağzında dili dönmeyen, güneşin kararttığı, ayazların yaktığı, kavurduğu bu bir deri bir kemik adama ne olmuştu böyle?

Karşısına dikildi:

"Anlat bakalım, ne oluyor?"

Güldü:

"Ne oluyor, hiiç. Senin de en az Topal'ın evi gibi bir evin, koltuk kanepen, halın kilimin olacak. Buzdolabın bile olacak!"

Kadının kafasında birden Topallardaki buzdolabı canlandı. Her şey bir anda silindi. İri, yeşil gözleri ışıl ışıl:

"Gömü mömü mü buldun yoksa lan?"

Karısına acıyarak baktı:

"Gömü buldum evet. Bulsana kolaysa!"

"Peki?"

"Kafa, bu kafa tuz kabağı olmamalı. Herifler bu kafa sayesinde havalarda kuş gibi uçuyor, yerden madenler çıkarıyorlar. Bu kafa insanlarda bulunur. İnsan olmayanın kafası tuz kabağıdır!"

"Dur hele... Sen bu lafları Topal'dan mı belledin?"

Kızdı:

"Topal'dan belledim, evet. Topal'dan mı bellemişim. Topal da senin, benim gibi bir insan. Topal da dokuz aylık, sen de, ben de. Evet, iyi insanmış, çok iyi insanmış, anlayamamışım, doğru orası. Bu gece anlaştık, uyuştuk. Lakin bana bak, karı kısmısın, ağzın cıvık olur. Sana söylediklerimi..."

Kadın göğsünden itip, sedire yıktı:

"Kimin ağzı cıvık lan, boynuzlu?"

Kantarcı her zamanki gibi sedire yuvarlandı, başladı gülmeye. Kadın ellerini beline dayamış, tepesinde, çatık kaşlarıyla dikiliyordu. Kalkmaya çabalayan kocasını sert bir itişle sedire yeniden devirdikten sonra, "Cevap ver," dedi, "kimin ağzı cıvık?"

"Dur, dur da kalkayım..."

"Cevap versene lan. Kimin?"

"Senin değil!"

"Kimin ya?"

"Benim!"

"Ha şöyle, kalk bakalım, kalk da anlat işin enini boyunu. Vallaha seni yedi düvele rezil ederim. Yol mu keseceksiniz? Adam mı boğazlayacaksınız?"

Kantarcı sedire oturdu, bir sigara yaktıktan sonra, "Mesele bildiğin gibi değil," dedi. "Sen kocanı adamdan saymazsın ama, kocan adamdır. Hem de aklı evvel!"

"Malum. Bırak şimdi övünmeyi..."

"Topal'ın şu çiğit dalgası vardı ya?"

"Vardı..."

"Bu gece baktım, Şahut'un orada içiyor. Tak, düştüm hemen. Senin anlayacağın, dalaveresini yüzüne vurdum. Aman, dedi. Anlaşalım. Mesele bu!"

Kadın hiçbir şey anlamamıştı:

"Yani nasıl?"

"Nasılı, senin anlayacağın..."

Durdu. Fakat o kadar zordu ki bunu uzun uzun anlatmak şu kadına!

"Canım," dedi. "Topal'ın avantası yerinde. Bana da koklatacak senin anlayacağın..."

"Avantası kimden?"

"Nedim Ağa'dan!"

Kadın iç çekti:

"Sen gene başından büyük işlere giriştin desene. Bana bak Mustafa, senin aklın ermez böyle şeytanlıklara. Okkanın altına gider de elindeki ekmekten olursan, vallahi kahrını bir gün bile çekmem, haberin olsun!"

Kantarcı birden ayıldı sanki. Hani olmayacak bir şey de değildi. Karısına korkuyla baktı. Kadın da anlamıştı kocasının korkusunu. Elinden tuttu:

"İşin enini, boyunu anlat bana," dedi.

Anlatsa mıydı acaba? Anlatır da, kadın şurada burada gevezelik eder, bu da Topal'ın kulağına giderse?

"Anlatsana be!"

"Topal'ın kulağına giderse ya?"

Kadın, kocasının elini öfkeyle itti:

"Anlatma ulan serseri! Ben de yarın Topal'dan sormazsam..."

Küstü, sedire gitti, sonra da yatağın kenarına ilişti. Kantarcı fitili almıştı. Yanına gitti, çömeldi, karısının sırtını okşamaya başladı:

"Bana bak, şakayı bırak. Nasıl gidersin Topal'a? Ne münasebet!"

Kadın sertçe baktı:

"Elin kazık gibi herifini al, gel, sonra da nasıl gidermişim. Basbayağı giderim. Öyle bir giderim ki, oynaya oynaya. Benim kocam yanlış bir işe burnunu sokup da işinden gücünden oldu mu, kapımızı çalmaz ama. Nasıl gidermişim. Öyle bir giderim ki..."

Kantarcı, "Gitme," dedi.

"Gitmeyse, anlat. Her şeyi anlat bana. Onunla hangi işte birleşip dolap çevireceksiniz? Ya anlat ya da..."

"Gitme, anlatacağım..."

Topal'dan duyduğu sebze komisyonculuğu işini teker teker, olduğu gibi anlattı. Kadın karşı değildi bütün bunlara:

"Parayı nereden bulacaksınız?"

"Topal'la birlik olup, Nedim Ağa'nın ıskarta pamuk, boş teneke, üstüpü, çiğit satışlarından vuracağız!"

Kadın, öğreneceğini öğrenmiş, rahatlamıştı. Kantarcı yeniden sarhoş olmuşçasına, başladı:

"Bundan sonra gör kocanı. Kocan eski kocan değil artık. Maymun açtı gözünü!"

11

Topal Nuri eve geldiği sıra karısı yatağında, horul horul uyumaktaydı. Bütün gün koca evin silinip temizlenmesi, çamaşırların yıkanması... Kendi silip temizlememiş, çamaşırları kendisi yıkamamıştı ama, gene de yapılan işlere nezaret, hayli yorulmuştu. Kırka yakın bir kadındı. Dayanamıyordu artık.

Topal Nuri'nin içi Şehnaz'la dolu, odasına yavaşça çıkmış, patiska geceliğini giymiş, karısının yanına değil, salondaki eski kanepeye uzanmıştı.

Yarın sekiz buçukta, Yağcamii'nin orada buluşacaklardı!

Gözlerini tavana dikti. Sonra, karısının yattığı odadan vuran gece lambasının pembe ışığıyla hafifçe aydınlanan sofanın bir bölümüne rastlayan iskemleye indirdi. Yarın, saat sekiz buçukta, Yağcamii'nin önünde... Peki ama, neden, niçin bu kadar kolay oluvermişti? Demek hazırdı kadın? Hazır olmasa, önceleri başkalarıyla düşüp kalkmasa, böyle hemencecik... "... Adaaam sen de be. Sana ne? Senden önceden sana ne? Senden sonra bile sana ne? Git, al götür bir yerlere, yat, unutmaya bak sonra da. Bunlar ne? Pek pek el kiri!"

Kadını hemencecik unuttu. Unuttu da değil, unutmak iste-

di, olmadı. İri, yeşil gözler, tadı hâlâ kocaman avuçlarındaki tombul bacaklar... İstemediği hâlde düşünüyordu, elinde olmayarak. Günler, haftalar, hatta belki de aylardır süregelen bir karşılıklı bakışmanın, hafiften de olsa gülüşmenin sonucu muydu? Belki. Ne olursa olsun unutacaktı, unutmalıydı!

Elinin karanlıktaki bir hareketiyle, düşüncelerini sanki itti. Asıl önemli olan, yarın kadınla buluşacağı değil, kantarcıyla birlikte işler çevirecekleri de değil, kantarcıyla birlikte Şahut'un dükkânında karşılıklı oturup rakı içmiş olmalarıydı.

Bir sigara yaktı. Ağız dolusu dumanı karısının açık oda kapısından vuran gece lambasının hafif pembe ışığıyla alacalanan sofaya üfledi.

Kantarcıyla karşılıklı oturup içmek! Çevre buna alışkın değildi. Çevre, kantarcının içmesine hiç alışkın değildi. Kendisine gelince, bunda hiçbir sakınca olamazdı. Çünkü akşamcıydı, ağa da dahil, bunu herkes biliyordu. Olabilirdi ki, bir ağzı çabuk, gider ağaya durumu haber verirdi. O zaman ağanın içine kurt düşer, başlardı kantarcıyı izletmeye. Bu ise işine gelmezdi. Kantarcıdan şüphelenmemeliydi ağa. Kantarcıdan şüphelenmemeli ki, boş teneke, üstüpü, pamuk, çiğit satışlarını rahatça yapsınlar, devredecekleri yerlere devretsinlerdi.

Yeni bir duman.

Bunun içinse yarın sabahleyin erkenden ağayı görmeli, başkaları yetiştirmeden her şeyi anlatmalıydı. Anlatmalıydı ki, ağaya haber ulaşınca etkisi olmasın, üzerinde durmasındı.

Sigarasından yeni bir duman alırken, boğazına kaçtı, kalın kalın öksürmeye başladı. Kalın, kuvvetli öksürük seslerine içerden karısı uyandı, seslendi:

"Nuriii!"

Sertçe cevapladı:

"Ne var?"

"Geldin mi?"

"Geldim. N'olacak?"

"Niye yerine gelip yatmıyorsun?

Bu üç dört yaş büyük kadından da bıkmıştı. Hâlâ yanına davet, hâlâ kendini istenen, arzulanan, aranan kadın sayış.

"Sen yatıyorsun ya işte."

Kadın kasabalı işi, bol, uzun, şapul şupul geceliğiyle kapıya geldi:

"Bak sen... Gelmiş de kanepeye yatmış."

Az önce kantarcılarda olduğunu, kantarcının onu zorla götürdüğünü söylese miydi acaba? Gece gittiğini komşular görmüşler miydi? Gördülerse dedikodu ederler, bu da karısının kulağına gider miydi?

Uzandığı kanepeden kalktı:

"Ne tuhaf insanlar var yahu..." dedi.

Karısının yanına gitti, durdu. Kadın merakla sordu:

"Ne oldu?"

"Şu kantarcı... O meseleden sonra köpek gibiydi ya?"

"Eee?"

"Şahut'un orada kendi kendime içiyordum. Geldi. Hiç âdeti olmadığı hâlde, rakı içmeye kalktı benimle. İçti de. Bir cıvıdı, bir cıvıdı ki..."

"Sonra?"

"Elime ayağıma kapanır, ben ettim sen etme diye, kullar gibi yalvarır. Derken baktım olacak değil, kalktım. Haydi evine git, gitmez. Mecbur oldum yolcu etmeye."

"İyi etmişsin."

"İyi etmişim ama, sarhoş aklı. Bir şey değil, herif eski akşamcılardan olsa neyse. Hayatında ilk defa içiyor. Evine bırakayım dedim güya, nereden bırakmaya kalktım? Yakama yapıştı: İlle bize gidip kahve içeceğiz!"

Buraya kadar sakin sakin dinleyen kadın birden ilgilendi, gözleri büyüdü:

"Gittin mi?"

Göğsü heyecanla kalkıp kalkıp iniyordu. Topal Nuri, karısının birden değiştiğini, kıskançlık damarlarının kabardığını anlamıştı:

"Canım, gidip de," dedi. "Pis bir ev. Basıldıkça tahtalar gacur gucur ötüyor. Kadın uyuyormuş, eşek gibi. Herif girdi mutfağa, kahve pişirdi, mutfakta içtik de karının kılı bile kıpırdamadı. Sen olsan diye düşündüm..."

Kadın ferahlamıştı:

"Herkes benimle bir mi? Sen karının kıymetini bilme. Bugün öldüm, öldüm, öldüm..."

"Niye? Ne oldu?"

"Tahtalar silindi, çamaşır yıkandı. O o sabah, bu bu akşam. Öyle olduğu hâlde gene de şıp diye uyanıverdim. Demek o pasaklı hiç uyanmadı?"

"Yok canım. Kantarcı diyor ki, bacağından sürükleseler haberi olmaz, diyor..."

"Deyyus," dedi kadın. "Gecenin yarısında evine al götür elin yabancı sarhoşunu... Sana bir şey söyleyim mi? Ben o kadının hâlini hiç beğenmedim. Gözü göz değil kahpenin. Yuvalarında fildır fildır. Günahı boynuna, sağlam ayakkabı değil o!"

Topal Nuri üzerinde durmak istemezmişçesine, "Bize ne?" dedi. "Sağlam, çürük... Haydi, ben yatıyorum..."

Kadın yol verdi. Topal, gece lambasının kırmızı kırmızı aydınlattığı odaya girdi. Sigarasını tablada söndürdü, geniş, kaba, rahat karyolaya attı kendini.

Kadının kafasında iri, yeşil gözler gene kim bilir kaçıncı sefer canlanmıştı o günden beri. Sağlam ayakkabı olamazdı o biçim iri, yeşil, üstelik kıyıları kudretten sürmeli olan gözlerin sahibi bir kadın. Kantarcının altmış liracık maaşıyla mı yetiniyordu?

Kocasının yanına girdi, kolunu üstüne attı.

Topal Nuri sıkılarak kolu itti:

"Çek. Sıcak!"

Karısının sözlerini hatırlamıştı: "Ben o kadının hâlini hiç beğenmedim. Gözü göz değil kahpenin. Yuvalarında fildır fildır. Günahı boynuna, sağlam ayakkabı değil o!"

Sağlam ayakkabı olmadığından şüphesi yoktu. Evlerine ilk giden, elini bacağına ilk atan bir erkeğin elini alması, öpmesi, okşaması, sonra da yabancı bir erkeğin davetini hemencecik kabullenmesi... Bütün bunlardan anlaşılıyordu ki, kadın sağlam ayakkabı değil elbette. Ama işine yaramaz mıydı acaba?

Deminden beri dağınık bir biçimde düşündüğü şeyleri bu noktada toplayıverdi: İşine yaraması. Cin gibiydi. Elde etse, onun fendi marifetiyle... Nedim Ağa'nın eline, eteğine ne kadar düşkün olduğunu biliyordu. Kadını onunla tanıştırmak. Kantarcının karısı olduğunu nereden bilecekti? İkincisi, kadın da onu tanımadığına göre... Durdu düşüncesi. Tanımıyor muydu acaba? Tanısa bile ne çıkardı? Söylese bile kendi suçlu düşerdi. Aksi hâlde, götürecek yeri yoktu Topal'ın. Ağaya ondan söz açar, ballandırır, ayranını kabartır, birlikte eğlenmelerini söyler, ağa zaten şıpsevdi, kadına tutulur. Topal da...

Aklına yatarak neşesi şahlandı. Döndü. Yaşlı karısını çoktandır unuttuğu tarzda, kucakladı, sıktı, meze bulaşıklarıyla yağlı dudaklarını kadının artık pörsümeye başlaşmış gerdanına yapıştırdı. Kadın alabildiğine memnun, gözlerini yummuş, bütün şüphelerinden kurtulmuştu. Yok canım, adamın kadınla herhangi bir alakası değil, onu beğenmişliği olsa, karısına böyle candan sarılır mıydı?

Sabahleyin erkenden kalktı, kocasının kahvaltısını hazırlarken hafiften bir türkü bile tutturdu mutfakta. Memnundu. Kocası onu hâlâ seviyordu. Öyle ki, iri, yeşil gözleri kudretten sürmeli fettan bir kadını ona çekiştirecek, sanki onun inadına gibi, onu saracak, sevecek, okşayacak kadar! Kahvaltı masasını hep aynı, çoktandır unutulmuş türkünün tatlı melodisiyle hazırlarken, adamın güçlü sesi:

"Gel kaldır şu suyu!"

On beş, yirmi yıl öncelerin gençliğiyle, "Geliyorum canım," dedi. "Kahvaltın hazır!"

Topal Nuri jiletle tıraş olmuş, yüzünü limon kolonyasıyla ovuyordu. Heyecanlıydı. Bugün ağa Allah vere de erkenden gelseydi. Yanına girecek, "İyi bir parça düşürdüm!" diye adamı iştahlandırıp, izin koparacaktı.

İçinde iri, yeşil gözlerle, iri, yeşil gözlünün tombul, bembeyaz bacakları. Bu bacakların her yanında nabızlar mı atıyordu? Yoksa sayısız kalpler vardı da onlar mı? Fakat ne olursa olsun, gidecek, konuşacak, kaymağını... yiyemeyecekti. Yeri yoktu. Pek pek Adanalıların kerusa dedikleri faytona atıp, Demirköprü'ye kadar götürecek, sonra da geri dönüp geleceklerdi. Yeri olsaydı, ah yeri olsaydı!

Süt, tereyağı, balla kahvaltısını yapıp kalktı.

Kart karı çevresinde pervane:

"Elini ağzını yıkayacak mısın?"

Duydu, anlamadı ama, gene de musluğa gitti. Önce dişlerini fırçaladı, sonra elini ağzını köpürte köpürte yıkadı. Karısının tuttuğu kaba tüylü havluyla kuruladı. Kadın ise saçlarını bağladığı mavi kurdeleye dikkat etmesini bekliyordu. Edilmediğini görünce, "Kurdelemi görmüyorsun ama," dedi.

Topal dalgın dalgın baktı:

"Ne?"

"Kurdelemi diyorum, görmüyorsun!"

Baktı, gördü. "Ha kart karı ha!" diye geçirdikten sonra, "Güzel," dedi.

Bu kadarcık şey bile kadını mutlu kılmaya yetti. Kocasıydı onun. Hâlâ gençlik yıllarındaki gibi sarıp, sevip, okşayıp, boynunu, boğazını diş yaraları içinde bırakacak kadar seven kocası.

Adamı kapıdan yolcu ettikten sonra içeri hemen çekilmedi, karşı komşunun laf atmasını bekledi. Bekledi, çünkü biliyordu şu anda penceresinin tül perdeleri ardından onu gözetlediğini. Hem canciğerdi, hem de öyle kızıyordu ki! Ondan en azından

on, on beş yaş genç, güzel, cıvıl cıvıldı ama, pasaklının, kendini beğenmişin biriydi. Kocası da kendi gibi, genç, yakışıklı ama, kılıksız. Hemen her gün ocaklarında su tenekesinin ısınmakta olduğundan söz açarak, çapkınca göz kırpar, sonra da akşam olanları anlatırdı.

Penceresinin tülleri ardından bu yanı gözetlediğini sanmakta haksız değildi Topal'ın karısı. Nitekim kapıya inmişti bile karşıki:

"Emine Hanım Teyze, huuu!"

"Efendim canım?"

"Geliyorum!"

"Gel gel..."

"Ocağa tenekeyi oturtayım da!"

Az sonra koşarak geldi, Topal'ın karısının boynundaki çürüğü gördü. İri, ela gözlerini alabildiğine açarak, "Aaa..." dedi. "Bu ne teyze?"

Topal'ın karısı göğsünü gere gere, "Kocam yaptı kızım, ne yapayım?" dedi.

Genç kadın kahkahalarla güldü:

"İlahi Emine Hanım Teyzeciğim... Desene ki hâlâ iş var sizde?"

Kızdı, bayağı kızdı:

"Kız sen beni üç otuzunda kocakarı mı sandıydın? Daha kırkıma yeni girdim ayol. Kocam dersen..."

***

Topal Nuri fabrika kapısından girdi, Boşnak kapıcıya baktı, gözüyle, "Ağa geldi mi?" demek istedi. Boşnak kapıcı başını salladı. O zaman kendine çekidüzen veren Topal, ağanın odasına yöneldi. Memnundu. Ağayla konuşur, izin alır, kadın işini de bu arada çıtlatırdı ki, ağanın kendisine pay çıkarmak isteyeceğinden şüphesi yoktu.

Kapıyı vurup girdi.

Fabrikanın iplikhane, bezhane, boyahane ustaları, usta yardımcıları, işletme şefi filan oradaydılar. Topal Nuri'nin canı sıkıldıysa da, gene de bir kenara çekilip bir iskemleye ilişti. Bütün bunların böyle sabah sabah burada toplanmaları âdet değildi pek. Konuşmalara kulak verince anladı ki, konu gene İzmir ve İstanbul'dan getirtilen kadınlı erkekli işçiler üzerinedir.

İlgilenmedi. Fabrika müdürünün icadı olan bu İzmir, İstanbullu işçiler fabrikaya geleli beri, yerli işçilerin huyu değişmiş, daha kötüsü, gözleri açılmıştı. Armonikleri, ağız mızıkaları, haftadan haftaya giydikleri temiz pak elbiseleri, kadınlı erkekli toplantıları, hatta danslarıyla yerli işçilerin gerçekten gözlerini açmışlardı. Onlar gelmeden önce bu fabrikada bir işçinin hakkını aramak için kalkıp idareye gelişini hatırlamıyordu. İşçi, en aşağılık, en değersiz biriydi ki, "insan"lıkla ilgisi, insana benzemesinden ibaretti. Hakkını araması ne demekti? Hele arasın, hele karşısındaki ustaya, usta yardımcısına, kâtibe ters baksın, dik konuşsun, yiyeceği dayağın hesabı olamazdı. Ama şimdi şu İzmir, İstanbul'dan getirtilenlerin yüzünden her şey değişmişti.

Çeyrek saat sonra usta, usta yardımcıları kalabalığı çekilip gitti. O zaman Nedim Ağa has adamını gördü:

"Vay, Nuri. Burda mıydın sen?"

Kalktı, topallayarak masanın yanına geldi:

"Gene şu açıkgöz işçiler dalgası mı?"

Ağa yaka silkerek, "Bıktım usandım," dedi. "Bunları geldikleri yere defetmekten başka çare yok! Eee, sende ne var ne yok bakalım?"

Topal kendini koltuğa bırakıp, ağanın ikram ettiği siyah kâğıtlı sigarayı da aldıktan sonra, "Sağlığın," dedi. "Akşam seninkiyle birlikteydik..."

Ağa birden anlamadı:

"Benimki kim?"

"Kantarcı."

Ağanın yüzü buruştuysa da, gene de başını salladı:

"Haberim var!"

Olmadığını bildiği hâlde Topal, "Tabii olacak," dedi. "Sendeki his kimde var?"

Ağa memnun, kıs kıs güldü:

"Fabrikanın neresinde bir fiskos olsa, tamam!"

"Bilmiyor muyum ağa? Senden korkmayan kâfir. Ne yapsak, ne türlü hareket etsek sence malum. Haa... onu diyecektim, günlerdir kafamı karıştıran şu meseleyi düşünüyordum. Ulan dedim kendi kendime, bu Kıpti yapılı herif, şurda burda gezer dolaşır, böyle böyle diye gevezelik eder de ağanın şerefiyle oynar mı? En iyisi, kenara çekip sıkılamak dedim. Çünkü sen çok şerefli, çok büyük, çok itibarlı bir işadamısın ağa. Nedim Ağa deyip geçiyor musun? Maazallah, sinek pis değil, mide bulandırır. Neyse, çektim dün akşam karşıma, dayadım rakıyı. Dedim böyle böyle..."

Nedim Ağa boş bulunarak, "O rakı içer miydi ki?" dedi.

"İçmezdi ama, içirdim ağa! Dedim böyle böyle, bir cahillik etmişsin... Ağaya demişsin ki..."

"Bunları ağadan mı duydum dedin?"

"Yok canım, seni karıştırır mıyım? Kebapçı Tahsin'den duydum dedim. Aman, kurban olayım, ekmeğimle oynama. Ağa bana bağırdı çağırdı, filan fıstık..."

"Sonra?"

"Sonra mı? Çok siyasisin vallaha. Sonrasını bilmiyor musun? Sana malum olmadı mı sanki?"

Nedim Ağa kendini topladı, kıs kıs güldü:

"Seni sınadım!"

"Bir bir anlattım. Bir de kuyruklu yalan attım enayiye. Dedim ki, aman Mustafa Efendi, dedim, Vitalilerin kâtibiyle anlaştık. Hem Vitalilerden, hem de Nedim Ağa'dan çiğit çalıp satacağız, sana da pay vereyim istersen dedim..."

"Ne dedi?"

"Yanaşmadı!"

"Yanaşır mı? Onun dalaveresi yerinde. Öyle bir işin başında bulunacak da avantasına bakmayacak ha? Mümkün mü? Ama ben de Nedim'sem, Nedim Ağa'ysam, onu suçüstü yakalamasını bilirim. Sana bir şey diyeyim mi?"

"Buyur ağa?"

"Bu herifi bundan sonra sen kontrol et, oldu mu?"

Topal için bulunmaz fırsattı. Hemen "Peki!" demedi. Ölçtü, biçti. Neden sonra, "Madem öyle münasip görüyorsun, peki," dedi.

"Takip et, yakala dalaveresini, bana bir haber, bir telefon... Çünkü bu dışarıya mal satıyor fabrikadan, mümkünü yok satıyor!"

Topal asıl maksadına getirecekti lafı. Kısa kesmek için, "El adamı ağa," dedi. "El adamı! Ben de el adamıyım, o da, başkaları da. O olmazsa başkası, başkası olmazsa daha başkası... Bal tutan parmağını yalayacak. Üzerine beni kontrol koyuyorsun. Ben neyim? Ben el adamı değil miyim?"

Nedim Ağa'nın etli, kocaman eli havaya kalktı:

"Yook, sen kendini karıştırma Nuri!"

"Sözün gelişi canım..."

"Gelişi melişi. Kendi babandan bile şüphelenmezsen bu işler yürümez."

"Kendin daha iyisini bilirsin... Neyse, bırak şimdi bunu, bana öğleye kadar izin vereceksin!"

Nedim Ağa'nın kaşları çatıldı:

"Ne izini?"

"Dur," dedi Topal. "Hemen yüzünü azdırma. Hakkında hayırlı olur. Şu mesele..."

"Hangi?"

"Canım şey işte, fıldırfiş..."

Nedim Ağa anlamıştı. Yüzündeki azgınlık uçtu, yerini neşeli bir meraktır aldı:

"Deme! Güzel mi?"

"Güzel de söz mü ağa? Lokman Hekim'in ye dediği. İri, yeşil gözler, kudretten sürmeli kirpikler, o baldır bacak, o göğüs möğüs..."

"Yeni mi tanıdın?"

"Yeni ama, bakma. Bir düşeştir oldu. Dün değil, evvelki gece, tanımazsın, bir tanıdık var benim, dairelerden birinde kâtip. Eski ahbap ya, deyyus tabiatlı biri. Beni aldı, evine götürdü. İçtik. Karısı da orada. Karı da karı. Allahımı inkâr edeyim, bir görsen, uçkurların çözülür!"

Nedim Ağa altındaki koltuğu Topal'dan yana çekmek istedi. Koltuk çok ağır olduğundan, çekemedi ama, Topal'a doğru iyice yanaştı:

"Eee?"

"E'si sağlığın. Gece yarısına kadar içtik..."

"Karı da içti mi?"

"Karı içmedi, içmedi ya, karşıma geçti, bana meze, rakı... Gözleri gözümün içinde. Ulan dedim kendi kendime, ben kaç paralık adamım da bana böyle cilve, işve. Sen asıl bu cilveleri bizim ağaya yap ki bir şey ütesin. Öyle değil mi ama?"

"Canım, neyse. Demek evli avrat? Çoluğu çocuğu var mı?"

"Yok ağa, yok!"

"Desene ki kısır? Vay anam vay. Şöyle bıngıl bıngıl mıydı?"

"Teleme peyniri gibi ağa, ne diyorsun? Lokman Hekim'in ye dediği diyorum ya!"

"Bakıp bakıp gülüyor muydu?"

"Gülüyor, göz süzüyor. Derken gece yarısı oldu, kocası olacak boynuzlu devrilip başlamasın mı horlamaya?

Nedim Ağa yerinde kalkıp oturdu:

"Vay boynuzlu vay. Eee?"

"Tabii icabını icra ettik ama, asıl bugün buluşup... Çünkü bana göre hava hoş. Ben gemimi nerede olsa yürütürüm. Seni düşündüm. Dedim: Ağam da faydalansın şu sebilden. Ne yapa-

hını? Çam sakızı, çoban armağanı. Ağamıza ikram edecek başka şeyimiz yok ki. Kuvvetimiz buna yetiyor..."

Nedim Ağa masadan kalktı, masa üzerinden iri taneli, sarı, kehribar tespihini aldı, odanın içinde üç aşağı, beş yukarı dolaştı bir iki, sonra kasasına gitti, kapağı çekti, bütün bir elli liralığı alıp Topal'a getirdi:

"Akşama kadar izinlisin. Yalnız, yerine birini bırak!"

"Tabii tabii... Ben ne diyorum asıl, biliyor musun?"

"Ne diyorsun?"

"Bir yerimiz olmalı da, karı kancığı oraya atmalıyız. Senin girip çıkman da kolay olur!"

"Kolay. Sen şimdi git hadi..."

Topal kalktı, çıktı.

Nedim Ağa elinde tespih, arkasında elleri, iri, yeşil gözlüyü düşünüyordu. Kadın bıngıl bıngılmış da. Bayılırdı böylesine kadının. Kadın dediğin olacaktı bir altmış, yetmiş kilo. Her yanından avratlık akacak, güldü mü güller açacaktı yanaklarında. Çukurova'ya ilk gelip gitmeye başladığı yıllar... Sultan Hamit devri... Hemşerileriyle Saathane yakınındaki Dutlu Han'da yatıp kalktığı sıralar. Gençti, dinçti. Elleri bu Nuri'nin elleri gibi kocaman kocamandı. Tuttuğunu koparır, kopardığını sıktı mı suyunu çıkarırdı. O yıllarda işte, Adanalıların Taşçıkan dedikleri geneleve giderdi arkadaşlarıyla. İri bir karı vardı. İstanbullu derlerdi de öyle herkesle çıkmazdı. Alımlı, çalımlı, nazlı bir şey. Genç Nedim yanar tutuşurdu. Kaç sefer çıkmak istediyse, kadın bakmış bakmış, "Cık!" yapmıştı. Cık yaptığı bir şey değil, eğlenmişti de: "Ayıya hele ayıya! Sen beni öldürürsün laaan!"

Nedim Ağa o günlerde yaşıyordu sanki. Kaşları kötü kötü çatıldı: "... Kahpe, şimdi beni görse. Nedim Ağa deyi her bir şeyini teslim eder ama, nerde? O şimdiye çoktaan çekmiştir cartayı. O zaman vardı bir otuzluk. Ben? On yedi var mıydım? Yoktum..."

Telefon çaldı. Gitti, kulaklığı aldı:

"Aloo... kimsin?"

Birden ürkerek lafını değiştirdi:

"Affet beyim, vallaha bilemedim. Bilsem dir miydim? Töbe vallaha. Küçükten kusur, böyükten af. Buyur, emret, bilet mi? Emret beyim..."

Tam bu sırada kapı vurulmadan açıldı, fabrika genel müdürü içeri girdi. Uzun boylu, geniş omuzlu, sırım gibi, kurt gibi biriydi. Sıradan memurlar gibi çekinmek şöyledursun, büyük bir rahatlıkla masaya yaklaşmış, "Çabuk bitir şu konuşmayı!" demek istercesine bir el hareketi bile yapmıştı. Çukurova'ya altları delik pabuçlarla gelen bu Selanikli maceracı, Fransızcayı, Almancayı anadili gibi konuşur. Nedim Ağa'nın fabrikasında Nedim Ağa'dan çok daha fazla öttürürdü borusunu.

Nedim Ağa kulaklığı yerine bırakırken, telefondaki adama bir küfür salladı. Genel müdür anlamıştı. Herhalde parti il idare kurulu başkanı olacaktı. Çünkü Nedim Ağa diş biledi̇ği partililere arkalarından böyle söverdi.

"Ne o?" dedi. "Bilet meselesi mi gene?"

Nedim Ağa hınçla baktı:

"Geçende dırlanıp duruyordu ya, o mesele..."

"Alma," dedi genel müdür. "Mecbur değilsin ya! Ne diye yumuşak konuşuyorsun? Bana havale et, biletleri bana getirsinler, parasını benden alsınlar. Genel müdüre devredildi yetki de, nelerinden korkuyorsun?"

Genel müdürün bu türlü konuşması onlardan gerçekten korkup çekinmediğinden değildi. Tam tersi. Yıllarca önce Adana'ya sahte pasaportla geldiği sıra, o zaman Emniyet'te hatırlıca bir yetkili olan bu şimdiki parti il idare kurulu başkanı, onu himaye etmiş, sonra da faydalanma yolunu tutmuştu. Nedim Ağa'nın bütün bunlardan haberi yoktu yani. Nedim Ağa fabrikasında olup bitenler, Nedim Ağa'nın attığı küfürler zaman zaman genel müdürce bu adamın kulağına fısıldanırdı.

Gene fısıldandığına göre, Nedim Ağa, Ermenilerden kalma fabrikasının bir gün bir oldubittiyle elinden alınıvermesinden korkuyordu. Onun için, istenen teberruları, yardımları, hatta haraçları göz kırpmadan verir, sonra da ciğeri yanarak basardı küfürü.

Genel müdürün, "Alma. Mecbur değilsin ya! Ne diye yumuşak davranıyorsun?.." yollu kışkırtmalarına aldırış etmedi:

"Boş ver," dedi. "Bin yere bin para harcıyoruz. Heriflerle kötüleşmeye gelmez. Amanı biliyor musun?"

"Amanı biliyor musun?" Yani, fabrikamı elimden alıverirler demek istediğini anlamıştı genel müdür.

"O hâlde," dedi, "arkalarından da küfrü bırak. Ayıptır!"

"Ciğerim yanıyor, ciğerim!"

Genel müdür, üzerinde durmadı. Parti il idare başkanıyla ilişkisi olmakla beraber, asıl çıkarı Nedim Ağa'dandı. Ayda binlerce liraya varan bir çıkarı, il idare kurulu başkanının kara gözleri için feda edemezdi. Hem nesine gerekli onun politika? Bu fabrikada yıllar yılı kalacak, dişinden tırnağından artırıp yalnızca bir iş kurabilecek hâle gelecek, sonra da tutacaktı İstanbul'un yolunu. İstanbul'da zengin akrabaları vardı. Onların da yardımıyla belki de Nedim Ağa'nınkine benzer küçük bir fabrika kurabilecekti.

Genel müdür, "Bugün sigortaya, maliyeye para verilecek," dedi. "Yüz bin liralık bir çek yazacağım, imzala, gönder bana!"

Nedim Ağa'nın gözleri büyüdü:

"Yüz biiin?"

"Ne o? Niye büyüdü gene gözlerin? Sigorta, maliye, iki gün sonra da işçi yevmiyeleri var. Bankaya vırt zırt gidilmez ya!"

"İyi kardeşim, iyi. Yaz da gönder bakalım n'olacaksa..."

Genel müdür buzdolabının kapağını çekti, bir şişe buzlu gazoz çıkardı, açtı, tepesine dikti, sonra odadan çıktı. Ardından giren dokumahane ustası iri iri söyleniyordu:

"Bıktım usandım bunlardan be! Gel buraya lan!"

Genç irisi, sarışın biri ellilik ustanın ardından odaya girdi:

"Bana bak usta," dedi. "Ben lan değilim. Evvela terbiyeli konuşmayı öğren!"

Usta da, Nedim Ağa da şaşırmışlardı. Ah, bu genel müdür, ah bu gem almaz, kafasının dikine giden genel müdür!.. Şimdiye kadar alışmadıkları bu ukala İstanbul, İzmir işçilerini ne diye başlarına bela etmişti sanki? Eski işçiler, eski yerli işçiler ne iyiydi! Enselerine vur, lokmalarını ağızlarından al.

Nedim Ağa, "Canım," dedi, "telin dökülmedi ya oğlum. Baban yerinde bir insan. Lan demiş, ulan demiş... ne çıkar?"

Genç dokumacının şakası yoktu:

"Babam yerinde, dedem yerinde, ne olursa olsun. Lan'ın manasını biliyorsunuz tabii. Bir baba evladına "Lan"lığı layık görmez. Neyse, dokumahanenin havası çok bozuk. Aspiratörsüz çalışılmaz. Bu beşinci müracaatımız. Size de yazılı olarak bildirmiştik. Aksi hâlde iş dairesine resmen başvuracağız!"

İşte uzun boylu, etlice Arap uşağı, dokuma ustasını da deliye çeviren buydu ya! "Aksi hâlde iş dairesine başvuracağız!"

Nedim Ağa dokuma ustasına baktı, dokuma ustası Nedim Ağa'ya. İkisi de aynı şeyleri düşünüyorlardı o sıra: Ne çıkardı başvurmakla? İş dairesi müdürü fabrikayı teftişe gelmeden önce ağaya telefonu açıp haber vermiyor muydu? Hem de devletin ona verdiği maaşın birkaç katını fabrikadan almıyor muydu? Ne çıkacaktı başvurmakla?

"Peki peki," dedi. "Yaptırırız..."

Genç dokumacı çıktıktan sonra, dokuma ustası, "Beni dinle ağa," dedi. "Bunların tümünü de gönderelim gitsinler geldikleri yere. Neden dersen, biliyorsun. Bizim yerli işçiler de onlara bakarak iyice aşılandılar. İşçi kısmı ne bilir aspiratörü maspiratörü. Havada pamuk tozları uçuşuyormuş da ciğerleri rahatsız oluyormuş. Vay hanım evlatları vay. Yıllar yılı bizim yerli işçiler ne rahatsız, ne de bir şey oldulardı..."

Söylenerek çıktı gitti.

Nedim Ağa, onu da, ondan öncekiler gibi hemen unutarak, Topal Nuri'yi, Topal Nuri'den de çok, Topal Nuri'nin anlattığı kadını hatırladı. Yüzünün asıklığı, yerini tatlı bir yumuşaklığa bıraktı. Karı etli butlu, bıngıl bıngılmış demek? Demek Nuri o gece... "... Vay zalim vay! Avradı altına yatak gibi serdi demek? Kocasının horladığı sedirin yanında mı? Herhalde. Ulan ne hoş be. Bunca yıllık ağayım güya, bana daha böyle düşeş düşmedi! Herif bir yanda uyusun, sen yanı başında avradı..."

Kapı gene vurulmadan açıldı, kırmızı yanaklı genç odacı içeri girdi. Büyük bir laubalilikle:

"Sabah namazını gene kaçırdım diyordun. Kılacak mısın?"

Birden hatırlayarak davrandı:

"Sahii... Kazadan kılalım bugün de bakalım. Allah taksiratımızı affetsin!"

Odacıyla pek senlibenliydiler. Genç irisi odacı, "Bu günahların hesabını yarın öte dünyada bakalım nasıl vereceksin!" dedi.

Seccadeyi odanın bir köşesine, kıbleye göre serdi. Kaba tüylü bir pöstekiydi seccade. Başına lacivert beresini geçirirken, "Kolay," dedi.

"Nasıl kolay? Öte dünyada bu dünyanın paraları geçmiyormuş!"

"Amaaan, sen de bre oğlum. Öte dünyaya gidip de gelen mi var?"

"Kılma öyleyse?"

"Âdet olmuş bir sefer."

Odacı gülerek buzdolabına giderken, "Ah papaz, ah!" diye geçirdi. Buzdolabının kapağını çekti, genel müdür gibi, soğuk bir gazoz alıp açtı, tepesine diktikten sonra, şişeyi bir kenara bırakıp kapağı küstahça itti. Küstahça... Çünkü öyle şımarmıştı ki. Genel müdürden başka hiç kimseyi taktığı yoktu. Genel müdürdense Allah'tan korkar gibi korkuyor, Nedim Ağa'yla yalnız kaldıkları geceler, ondan dert yanıyordu: "... Bu minare kırığını kaldırıp atamadın gitti! Ne buluyorsun bu dürzüden bilmem ki?"

Nedim Ağa'ysa, "Terbiyesizlik etme, sen karışma böyle şeylere!" diyemiyordu. Nasıl derdi? Çocuğun kalbi kırılırsa ya? Ya başı kızar da savuşur gider, şurda burda Nedim Ağa için ağza alınmaz şeyler söylerse?..

"Allahüekber!"

Namaza başladı.

12

Topal Nuri "Kerusa" denilen faytonla Yağcamii'nin oraya geldiği sıra, kadın yoktu henüz. Arabayı bir kenara çektirip, beklemeye başladı.

Hava gene alabildiğine sıcaktı. Kasım girmiş, sulu yağmurlar bütün yaz korkunç sıcakların kurutup çatlattığı Çukurova topraklarını yıkamıştı ama, yağmurlardan sonra hava üç gün açık gidince, ortalık yanmaya başlayıvermişti işte. Buraların havası böyleydi. Kış aylarının içinde bile yağmur bulutları sıyrılsın, güneş her yanı kavrayıp yalasın, tamam. Ortalık hemen yazdan bir gün oluverirdi.

Topal Nuri faytonun körüğünü kendine siper alarak dışarıya bakıyordu. Yıllarca önceyi, yıllarca öncenin gençlik günlerini hatırladı. Tam önünde durdukları caminin sağında şimdi basımevi vardı. O basımevinin yerinde o zamanlar fes kalıpçısı Bogos mu, Artin mi, Stefan mı ne, bir Ermeni delikanlısı kalıpçılık yapıyordu. Arkadaş filan değildiler ya, caminin solundaki köşe başında şimdi Taş Mağaza dedikleri yapıda o zamanlar tiyatro oynardı, işte bu Bogos mu, Artin mi, Stefan mı, orada Roza diye herkesin yanıp tutuştuğu oyuncu kıza vurgundu. Bir gece, içmiş içmiş, çekmiş bıçağını...

Birden kantarcının karısı.

Topal, Roza'yı da, Ermeni oğlunu da unutup arabadan indi. İri, yeşil gözleri çevrede cin gibi dolaşan kadın gördü, hiç vakit

geçirmeden geldi, arabaya bindi. Bütün bunlar o kadar çabuk, öylesine ustaca oluverdi ki, "günah"a ilk gelen bir kadının mümkün değil başarıvereceği şeylerden olamazdı. Şimdiye kadar böyle kim bilir ne "günah"lara gitmiş, ne duvarlar, ne çitler atlamıştı!

Renk vermedi. Duvardan atlasın, çitten atlasın... "... Bana ne? Ben gemimi yürütmeye bakarım. Karı tam da Nedim Ağalık. Allah taksiratımızı affetsin. İsterse etmesin. Pezevenklik mi? Adaaaam sen de. Ayıbın üstüne bir nokta koydun mu, kayıp olur!"

Kadın bu işlerin tam da ehli, arabaya binmişti büyük bir rahatlıkla. Arabacı sordu:

"Nereye beyim?"

"Demirköprü'ye doğru çek..."

Araba yürüdü.

Kadın, yer yer havı dökülmüş, yer yer lekeli, kahverengi kalın kumaştan bir manto giymiş, başına da siyah bir örtü almıştı. Ne örtü, ne de eski, kirli manto. Kadın taş gibi kadındı. Üzerindeki mantonun eskiliğini filan silip götürüyordu.

"Hoş geldiniz," dedi Topal.

Kadın bu işlerin ustası, "Hoş bulduk," diye kırıttı.

"Gelmeyeceksiniz sanmıştım..."

Kadın iri, yeşil gözleri, uzun, kara kirpikleriyle öyle bir baktı ki, Topal hemen hizaya geldi.

"Söz ağızdan çıkar Nuri Bey!"

"Haklısınız," demek zorunda kaldı. "Haklısınız ama, ne bileyim ben? Mustafa'dan çekinirsiniz belki dedimdi..."

Kadın gülüverdi. Sinirli, küçümseyen bir gülüş.

"Güleyim de araya gitmesin bari."

"Niçin?"

"Niçinini benden daha iyi bilirsiniz. Sabahın erken saatlerinde evden çıkar, akşamın geç saatlerine kadar ağasının fabrikasında. Ne yapar bilmem? Evde karı mı var? Bir şeye ihtiyacı olur

mu, olmaz mı? En biri, şu üstümdeki mantoya bakın. Evlendiğimiz yıl, Allah rahmet eylesin, bizim büyük ağa yaptırmıştı. Hâlâ o. Erkek olup da gözü ev, kadın gördüğü var mı? Düşünün, altmış lira maaş. Bu zamanda neye yeter? Geçende size gitmiştim, hanımınız, çok iyi kadın, evinizin maşallahı var. O tertip, o temizlik, o koltuk kanepeler... Buzdolabınız bile var, Allah versin!"

Kantarcının karısını umduğundan da akıllı bulmuştu.

"Allah size de versin şekerim," dedi.

Kadının gözleri umutsuzlukla dışarlara çevrildi:

"Nerdeee... Bizimki böyle şeylerden çok uzak!"

"Haklısınız."

"Hani yüzünüz diye değil, kaç vakittir bizim evin önünden gelip geçerken görürüm de, haza erkek derim. Bir de bizimkini düşünün. Eşek hırsızı gibi!"

Topal Nuri bir kahkaha attı. Kadın hırslıydı, gülmedi:

"Uyuntu, Allah'ın laf söz bilmezi... Bütün gün fabrikada hamallarla uğraştığı yetmezmiş gibi, gece yarısı gelir, devrilir, döner arkasını, horlamaya başlar, Allah aşkına bunun kumanda ettiği hamallar arasında Mirza diye biri var mı?"

Kantarcı koca bıyıklı Mirza'yı hatırladı:

"Var, var bir baba Kürt..."

"Tamam. Boyuna Mirza. Söver, sayar. Sabahleyin, evden çıkarken ben uykuda olurum ya, bazen yakalar sorarım: Kim bu Mirza? Yüzüme şüpheli şüpheli bakar. Kim bilir aklına ne gelir? Yakışıklı mı bari?"

"Mirza mı? Erkek güzeli!"

"Demek ondan. Kıskanır beni haspam!"

Topal gene bir kahkaha attı. Gerçekten de çok hoş kadındı be. Demek iki kadeh içse de açılıp saçılsa, ortalığı kırıp geçirecekti!

Araba, Yağcamii'nin önünden, Kapalıçarşı'dan, Saathane'nin oradan geçmişti. Geniş bir turla, ağır ağır Demirköprü'ye gide-

cek, Demirköprü'den de gene çok geniş bir turla, şehri istasyona bağlayan asfalt caddeye çıkacaktı. Uzun kuyruklu, biri al, öteki beyaz iki beygir, arabacının hafif hafif salladığı kırbacın altında, birbirlerine sokularak arabayı çekiyorlardı.

Topal Nuri kadına az daha yanaştı:

"Bu aptala ne diye vardın öyleyse?"

Sertçe baktı:

"Ne diye mi vardım?"

"Öyle ya!"

"Âdet yerini bulsun diye..."

Hemen yapıştırdı:

"Sen senin karıya ne diye vardın?"

Topal fena yakalanmıştı. Kıpkırmızı kesildi, başını salladı:

"Doğru, haklısın. İnsan âdet yerini bulsun diye evleniyor ilkgençlikte. Piyango. Kafana göre çıkarsa ne âlâ, çıkmazsa, evi de unutuyor zamanla..."

"Yahut da, sokakta, işinin başında unutuluyor!"

Topal anladı, güldü:

"Doğru."

Kadın daha şimdiden senlibenli oluvermişti. İnsanı hiç yadırgatmıyordu bu senlibenlilik. Tam tersi. Cesaret, güç veriyor, içini kaynatıyordu. Ayıp olmasa onu şu arabanın içinde kolları arasına alır, her yanını çılgınlar gibi öperdi. Bu kadın, bu kadında çekici bir şeyler vardı. Bu çekicilikle bu kim bilir ne fındıklar, ne cevizler kırmıştı!..

"O kart karıya nasıl tahammül ediyorsun?"

Aklından, mavi kurdelesiyle kart karısının sabahki hâli geçti. Utandı. Kendini genç kız, hiç değilse bir genç gelin yerine koymak isteyişini hatırlamıştı.

"Kısmet," diye kısa kesti.

"Doğrusu size hiç yakışmıyor. Kaç yaş büyük sizden?"

Topal içini çekti:

"Eh, var bir üç, beş yaş..."

"Zengin mi?"

"Yook."

"Sana varırken iyi kötü malı mülkü var mıydı?"

"Yok canım."

"Güzel miydi diye sormayacağım, olmadığı belli!" Topal, zeki kadının yerinde sorularından bunalmıştı.

"Canım," dedi, "sen kantarcıya nasıl vardıysan, ben de öyle evlendim işte. Şimdi bırakalım bunları da, dalgamıza bakalım!"

Kadın bu sefer alayla güldü:

"Burada mı? Arabada mı?"

"Canım hele tanışalım. Üst yanı kolay. Ne diyorum biliyor musun?"

Kadın, "Ne diyorsun?" demek isteyerek baktı.

"Diyorum ki, muhabbetimize bizim ağayı da alalım!"

Kadın şaştı:

"Hangi ağayı?"

"Nedim Ağa'yı canım."

"Nedim Ağa'yı mı?"

Kadının ağzı açık kaldı. İçinde, içinin derinliklerinde bir şeyler koptu, bir yerler acıdı. Tuuu, demek Nedim Ağa'ya çöpçatanlık yapıyordu ha? Neler ummuştu oysa. Bütün gece uzun uzun düşünmüş, hatta avucunun içine alıp ona dört elle sarılmayı, karısından ayrılıp kendi de kocasına bir tekme, onunla evlenmeyi... Şimdi anlaşılıyordu küçücük bir kâtip olduğu hâlde neden, nasıl yazları yaylaya gittiği, evinin dayalı döşeliliği, buzdolabı...

Hiç bozmadı:

"Aaa... nasıl olur? Koskoca ağa, gelir mi? Tenezzül eder mi?"

Topal yolu açmıştı:

"Tenezzül ne demek? Sen tenezzül edilmeyecek kadın mısın?"

"Teveccühünüz."

"Göreceksin, seni bir görsün, tamam. Senden şöyle bir söz açtım, yani seni şöyle bir anlattım..."

Kadının hiç de aklı yatmadığı hâlde, gene de:

"Ne söylüyorsun?!.. Ya Mustafa'nın kulağına giderse?"

"Yok canım, nereeden gidecek? Kantarcının karısı demedim ki..."

"Ya?"

"Öyle, kendi gelen. Güya bir tanıdığım varmış, karısı çok güzelmiş, sen yani, bir ballandırdım, uçkuru gevşedi enayinin. Herif hayatında kadın görmemiş ki. Bir tanış da bak, seni tepesinde taşır!"

Topal ölmüştü kadının içinde. O, kocaman elleri, kalın, sımsıkılığı, erkek bakışlılığına karşılık, pek pek bir muhabbet tellalıydı. Ne dese, ne yapsa boştu artık. O kadar ki, Demirköprü'ye geldikleri, Topal arabayı nehre karşı çevirip durdurduğu, arabacıya sigara aldırmak bahanesiyle yakınlarda bir dükkâna savdığı, fırsattan faydalanarak sarıldığı hâlde, kadının içinde hiçbir şey değişmedi. Kalıbına, kıyafetine, acı kuvvetine karşılık, o bir muhabbet tellalından başka bir şey değildi.

Elini, ufacık, pamuk gibi bembeyaz elini, adamın kocaman avuçları içine bıraktı. Okşayıp öpmesi, hatta bir ara dişlemesi... Bütün bunlar neyi değiştirirdi? Değişmezdi ama, neydi ona? Ne istiyordu adamdan? Seviyor muydu? Seviyordu da, muhabbet tellalı olduğunu öğrenince soğumuş muydu? Sevmiyordu henüz ama, beğeniyordu. Güçlü bir erkekti. Ama muhabbet tellalıymış. "... Adaam sen de!" diye geçirdi. "... Bana ne? Üstelik beni ağayla da tanıştıracak. Varsın tanıştırsın. Demek herif, ağasının çöpçatanı. İyi ya. Ne kaybederim? Şimdiye kadar ben böyle nice nice Topal Nuri'ler gördüm!"

Arabacı sigara kibritle gelmişti. Duymadılar. Adam işinin ehli. Anladı. Hafifçe öksürdü. Topal telaşla indi arabadan. Sigarayla kibriti aldı. Paranın üstünü elinin tersiyle itti:

"Sende kalsın!"

"Sen şöyle biraz dolaş!" diyecekti, diyemedi ama, arabacı akıl ederek, "Ben ırmağa gidiyorum," dedi.

"Ne yapacaksın?"

"Hiiiç."

Topal'ın hoşuna gitti bu:

"İyi ya," dedi.

Cebinden daha para çıkarıp uzattı:

"Çeyrek saat filan..."

"Yarım saat sonra gelirim. Siz keyfinize bakın!"

Topal coştu. Neredeyse keyifli bir nara atacaktı:

"Aslansın aslan!" dedi.

Arabaya döndü.

Arabacı için hemen her gün, zengin Adanalı sarraflarla Adana barlarında, daha çok da Arap Niyazi'yle Şefik'in barlarındaki kızları böyle alır, Bağlar'a, Sülüklüpınar'a, Dilberlersekisi'ne götürür, yarım saat, bir saat uzaklaşır, dönüşte bahşişini fazlasıyla aldıktan başka, yemek içmek... Seyhan Nehri kıyısına indi. Sular bulanık akıyordu. Üç gün öncesine gelinceye kadar yağan yağmurlardan olacaktı. Yassı bir çakıl taşı aldı, yassılamasına suyun yüzüne fırlattı. Taş suyun üzerinde kayarak ortalara gitti, sonra bulanık sularda kayboldu.

***

Döndüğü zaman kadını suçlu suçlu, arabanın bir köşesine büzülmüş bulacağını sandıysa da yanılmıştı. Erkek gibi oturuyordu. Hem de Yağcamii'nin önünde arabaya girerkenki hâlinden çok daha erkekçe. Bar karıları bile o işten sonra bir çeşit suçluluk takınır, insanın gözünün içine bakmazlardı da, bu?

Dizginleri toparladı:

"Deheeeyt!"

Kamçı, hayvanların yelelerinde şakladı. Biri al, öteki beyaz iki beygir yekindiler. Araba küçük bir eğriden sonra yola çıktı. Arabacı, "Nerden dönelim bey?" diye sordu.

Topal hayli yorgun:

"Geldiğimiz yoldan..."

Bir süre arabanın lastik tekerleğiyle hayvanların toprak yoldaki nal seslerini dinlemekle yetindiler. Sonunda kadın sordu:

"Beni Nedim Ağa'yla ne zaman tanıştıracaksın?"

Topal yaslandığı yerde doğruldu:

"Acele etme."

"Demek eline, eteğine çok pis?"

"Çok. Çok ama, ne kantarcının karısı olduğunu bilecek, ne de bu bizim..."

Kadın sözünü kesti:

"Aaa... tabii tabii. Ben onu bir iki sefer gördüm. Elli beşinde var mı?"

"Yok canım."

"Kaç ya?"

"Olsun olsun da ellisinde ama, onun kendine baktığını kim bakabilir? Herifin yediği balık yumurtalarını, kaymağı, balı kim yer?"

"Dostu mostu yok mu?"

"Yok."

"Öyle insanların çeşit çeşit olur halbuki..."

"Olur ama, yok. Eski adam. Karısı, oğulları, hısım akrabası. Sonra malum ya, böyle adamları herkes tanır. Gizlileri olmaz pek. El âleme karşı alnının secdeden kalkmadığını göstermek isterler."

"Bilirim bilirim, bizim büyük ağa gibi!"

"Sahi, kim bu?"

Kadın, Adana'nın ünlü çiftçilerinden rahmetli birinin adını söyleyince, Topal her şeyi anladı. Hele belliydi kadının bu işlere yatkınlığı.

"Desene ki stajını onun çiftliğinde gördün?"

Kadın gülüverdi.

"Oğulları da yamandır haa!"

"Yaman da söz mü?"

"Peki nasıl oldu da oraya kapılanıp kalmadın?"

"O da senin Nedim Ağan gibi, etrafa Müslüman, dindar, alnı secdeden kalkmaz görünürdü. Dedikodu olmasın diye..."

Aklından yıllarca öncenin o gecesi geçti. Çiftlikteki odasındaydı. On üç var mıydı o zaman? On üçü yeni mi bitirmişti? Fırsatını düşürdü mü kucağına, dizine oturtur, yanaklarını okşar, arada kapı arkalarında filan sıkıştırıp öperdi. O gece işi azıtmıştı işte. Büyük hanım, kızlar, oğlanlar şehre inmişlerdi de, bardaklardan boşanırcasına yağmurlardan, çiftliğe dönememişlerdi. Yalnız da değillerdi çiftlikte. Tutmalar, "Evdeci" denilen hizmetçi kadınlar da vardı ama, gözü dönmüştü besbelli. Odasına girmiş, yatağına gelmişti. İşte o gece... Ağlamış, sızlanmış, yalvarmıştı. "Korkma. Bütün mesuliyeti bana!"

"Şimdi bana bak," dedi Topal. "Nedim Ağa'da mal, mülk, para, denizde kum. Gözünü açarsan sen de, ben de..."

Kadın şaşkınlıkla baktı. Topal tekrarladı:

"Evet evet. Sen de, ben de adam oluruz!"

"Nasıl?"

"Zaman gelirse nasılını öğrenirsin. Bu iş şimdi sen bir, ben iki, bir de Nedim Ağa'nın arasında kalacak!"

Kadın gülerek şahadetparmağını havaya kaldırdı:

"Allah?"

"Boş ver," dedi Topal. "O pişkindir... Sen bir, ben iki, Nedim Ağa üç. Nedim Ağa'nın derdi zoru, her bir şeylerin gizli kalmasında. Karısı, çocukları duymasın, paradan kaçınmaz!"

Kadın buraya mim koydu. Demek münasebetlerinin gizli kalmasını istiyordu? Duyulmaktan korkuyordu demek? Şayet görüşür, konuşur, hele kendini adama beğendirir de, kart aşkına tutturursa, Nedim Ağa'nın çekeceği vardı!

Gene Yağcamii'nin önünde ayrıldılar. Kadın başka arabaya binip gitti. Topal da arabacıya yerini öğretmemek için adama bol bahşiş vererek savdı. Vakit henüz çok erkendi. Tam o sırada Saathane paslı sesiyle on biri vurmaya başlamıştı. Daha on birdi. Akşama kadar yıl vardı. Birden ağanın verdiği bütün elli-

liği hatırladı. Sahi be, kadına metelik bile vermemişti. Ooooh, bu parayla Adana'nın en güzel lokantalarından birine gider... Yahut, hayır, gitmezdi. Birden en lüks lokantada görülmesi hoş kaçmayabilirdi. En iyisi, orta hâlli bir lokantaya gider, Nedim eşeğinin elliliğiyle kafayı usul usul, tatlı tatlı, düşüne düşüne çeker, geç vakit de fabrikaya gider, ağayı görürdü.

Öyle de yaptı. Adana'nın yanmış Orozdibak yakınlarındaki orta hâlli bir lokantaya girdi. Vakit henüz erken olduğundan, lokanta bomboştu. Kırk dokuzluk rakısıyla beyin salatası, et yemeğini filan ısmarladı garsona.

Kadın gerçekten alımlı, çalımlı, ağanın deyimiyle, Bıngıl bıngıldı. Eşek Nedim bununla bir iki saat kaldı mı, ondan sonrası kolaydı. Kantarcı meseleden haber alıncaya kadar beş on parti yapar, paraları demetlerler, sonra da açardı sebze komisyonculuğu dükkânını. Yok eğer haber almaz, yahut da haber alır, ağanın karısına dolanmasını iltifatların en büyüğü sayar, sineye çekerse ne âlâ, çekmezse...

Rakısı, salatası filan geldi, önüne kondu.

"Havyar buldurabilir misin?"

Garson hayretle baktı. Gerçi birinci sınıf lokantalarda çalışmış, havyarı biliyordu ama, böyle ikinci sınıf lokantaların ikinci sınıf müşterilerinin de havyar isteyebileceklerine hiç rastlamamıştı.

"Emrederseniz bulduruz," dedi.

"Buldur, hesaba yaz!"

"Başüstüne efendim."

Garsonun nazarında müşteri hemencecik büyümüştü... Topal, rakı koydu, sulandırdı. Çevreye tertemiz bir anason kokusudur yayıldı. Anason kokusu Topal'ın iştahını kabartmıştı. Kabaran iştahıyla düşünceleri şahlandı. Rakısının, salatasının gelmesiyle kopan düşüncelerine yeniden döndü: Kantarcı, Nedim Ağa'nın davranışını iltifatların en büyüğü saymazsa canı cehennemeydi. "Keskin sirkenin zararı küpüne be!" dedi, rakısını yu-

dumladı. Topal'a göre ne vardı? Kancık köpek kuyruğunu sallamasa, erkek köpek... Meşhur sözdür, geç bir yaprak. O, bu değil, ben kendi fırıldağıma bakarım. Benim için mesele, kantarcı marifetiyle on, on beş parti malı fabrikadan kazasız belasız çıkarıp, paraya çevirmek. Çevirdim mi? Ondan sonrasına kulak asma. Bankadakilerle birlikte sekiz, on bini bulur. Giderim benim Haydar'a. Derim: "Oğlum Haydar, bulalım bana da bir dükkân... Ben de senin gibi sebze komisyonculuğu yapacağım!"

İskemlesinde yerleşti, sırtını duvara iyice dayadı. "Haydar'ın gözleri fincan gibi büyür. Şaşar..."

Karşısında sanki arkadaşı Komisyoncu Haydar belirmişti de çekişmeye başlamışlardı:

"Ne yapacaksın komisyonculuğu be?"

"Sen ne yapıyorsun?"

"İyi ama, Nedim Ağa'nın yanından memnun değil misin?"

"Müstakil bir iş sahibi olmak istiyorum."

"Anlamazsın ki bu işten?"

"Ne var anlamayacak? Fellah getirip getirip dökecek sebze, meyveleri, sen de sandıklayıp sandıklayıp yollayacaksın Ankara'ya, İstanbul'a; mal satılacak, havaleler gelecek, sen gelen havaleleri bankadaki hesabına yatıracaksın. Fellahın alacağına gelince..."

"Evet, orası öyle. Fellahı boş ver. Bir de şu: Tartıp teslim alırken, kantarda eksik tartacak, eksik teslim aldıktan başka, sonunda bir de fire düşeceksin!"

"..."

"..."

Garson havyarı, et yemeğini de getirmişti. Bunlar gelip masa donanıncaya kadar zaten rakıyı yarılamıştı. Hızlı gittiğinin farkına vararak, elindeki rakı kadehini masaya koydu, kendi kendine söylendi:

"Hızlı gidiyorsun!"

Bir sigara yaktı. Evet, önceleri sebze komisyonculuğuna atılmalı, ama ağayla ilintiyi kesmemeliydi. Şayet kantarcı da karısından dolayı herifle işi bozmaz, kadını paylaşmaya razı olursa, elini fabrikadan hiç çekmezdi. Bir yandan kantarcı yoluyla Nedim Ağa'dan vuracakları, öte yandan fellah bahçıvanlar... Parayı ikiye, üçe katladı mı da, ver elini pamuk tüccarlığı. Pamuk tüccarlığı, küçükten fabrikatörlük, derken Allah izin verirse bir yerlerde bir miktar toprak! Topraktı asıl olan. Nedim Ağa da, Kayseri'den Adana'ya gelip dükkân, tezgâh, hatta fabrika sahibi olan Nuri Ağa'lar, Seyit Ağa'lar, Mustafa Özgür'ler, Nuh Naci'ler bile toprağa heves etmemişler miydi? Nedim Ağa gibi, Nuri Ağa'lar da günün birinde fabrikalarının ellerinden alınması ihtimaline karşı Solaklı Köyü'nde toprak satın almamışlar mıydı? Nedim Ağa da toprak sahibiydi. Onun için, kendisi de kuvvetlenince, elini Çukurova'nın bereketli topraklarına uzatmalı, bu bereketli topraklara sahip olmalıydı. Toprak ne yanardı, ne kokardı, ne de herhangi bir şekilde ziyan olabilirdi. Toprak topraktı, toprak gibi var mıydı? Sonra, başkaydı toprak ağalığı. Ne fabrika ne de başka ağalıklara benziyordu. Cep ağızları sırma işlemeli İngiliz lacivertinden şalvarın, ağız dolusu altın dişinle çarşıdan salına salına geçtin mi, herkes sana bakar, dükkân tezgâh sahibi esnaf yoluna selam dururlardı. Toprak sahibi olmak insanı yerlileştiriyordu asıl. Yerli olmak, Kayseri'den, şurdan burdan kalkıp gelmekten çok daha şerefliydi. Temür Ağa'lar, Çakırlı Hasan Ağa'lar, Savatlı Halil Ağa'lar... Ağaydı bunlar, sapına kadar hem de. En çok beğendiği Temür Ağa'ydı. Ufak tefek ama çakı gibi, serçe gibi bir ihtiyar. Otomobiliyle şehre indi de, şuraya buraya gitti mi, esnaf ayağa gürrr diye kalkar, bir lokantaya, bara, saza ardında sanki ordusuyla girer, çıkardı!

Rakısını yudumladı, kırmızı bal renkli bir havyar dilimini -aslında balık yumurtası- dilinin üstüne koydu, emmeye başladı. Nedim Ağa'dan görmüştü. Canının değerini biliyordu adam.

Dediğine göre, erkekliği zorlu artırırmış. Onun buna ihtiyacı yoktu ama, gene de sabahleyin, nehir kıyısında arabanın içinde...

Güldü. Sonra çevresine telaşla bakındı. Kendi kendine güldüğünü bir gören olmamıştı neyse. Olsa bile ne çıkardı ya, niye görülsün? Deli derlerdi, demeseler bile, aklından zoru var, diyebilirlerdi.

Sigarasından yeni, bol, rahat bir duman aldı, havaya üfledi. Oooooh, kafasını buluyordu tatlı tatlı. Buluyordu ya, kadınla Nedim Ağa'yı nerede buluşturup görüştürmeliydi? "Canım, orasını da o hayvan ayarlasın artık!"

***

Rakısını içmiş, hesabı görmüş, çıkacaktı ki, gözüne lokantanın telefonu ilişerek, çıkacakken yolunu değiştirdi telefona doğru. Bol bahşiş alan garson koştu:

"Telefon mu edeceksiniz beyim? Buyrun!"

Santrala bağlı telefonda Nedim Ağa'yı buldu:

"Alooo, ağa!"

Nedim Ağa odasında, gene elinde iri taneli kehribar tespih, arkasında elleriyle köşeden köşeye ağır ağır dolaşırken telefon çalmıştı. Zaten bekliyordu. Topal nasıl olsa gelecek, ona bütün haberi verecekti.

"Hu? Sen misin Nuri? Nasıl? Demeee? Gel gel, bekliyorum. Acele gel!"

Nedim Ağa'nın huyunu gayet iyi bilen Topal, onu gene burnunun kılından yakalamıştı. Demek karıya Nedim Ağa'dan söz açınca, kadın heyecanlanmış, ağayı çok merak ettiğini söylemişti?

İçinde şahlanan bir gurur, sarı taneli tespihini yeniden alıp, köşeden köşeye neşeyle gidip gelmeye başladı. Demek, ünü yedi düveli sarmıştı ha? Bütün avratlar onu tanımasa bile ününü duymuşlardı? Eee, tabii. Şükür Allah'a, ünü vardı, ünü! Anası, babası sağ olmalı da şimdi görmelilerdi oğullarını. Hele babası.

Alt tarafı kıçı kırık bir dülgerdi be. Yaz, kış demez, elinde çekici, tahta sandığında malası, şakulü, gönyesi, Osmanlı ülkesinde o kasaba senin, bu sancak benim, bir lokma ekmek ardında dolanır durur, duvar diplerinde arkadaşlarıyla barbut atan on üç, on dört yaşlarındaki haylaz oğlu Nedim'den ötürü de fırsatını düşürdü mü, "Adam olmaz!" derdi.

Söylenmeye başladı:

"Adam olmam, evet. Alt tarafı bir dülger parçasısın. Kendini adam olmuş mu belliyorsun? Ölmemeliydin ki, ne fayda? Bak, ünüm yedi düveli nasıl tutmuş!"

Kapı bomba gibi açıldı: Dokumahane ustası gene!

"Ağa, kurban olduğum ağa. Allahlillah aşkına şu deyyusun evlatlarını sav gitsinler geldikleri yerlere. Vallaha işler kötüye gidecek, billahi kötüye gidecek!"

Ağa, "Ne var? Ne olmuş?" demeye kalmadı, genel müdür uzun boyuyla ardından girdi:

"Ne var usta? Ne bağırıyorsun gene?"

Dokumahane ustasının al al olmuş yanakları genel müdürün karşısında kireç kesildi. İzmir, İstanbul'dan getirtilen işçilerin gelmelerine genel müdürün önayak olduğunu biliyordu.

"Hiç be beyim," dedi. "Şaşırdım kaldım. Aspiratör isterler, götürü saat ücretlerini beğenmezler, pat pat idareye düşer gümbür gümbür konuşurlar. Ne bu?"

Genel müdür kısa kesti:

"Fabrika idaresiyle resmen ben alakalıyım. Neden beni aşıp da ikide birde ağayı rahatsız ediyorsunuz? Sizin başvuracağınız ilk merci işletme şefliği, orada olmazsa, işletme şefiyle birlikte bana gelip başvurmak. Haydi bakalım, marş!"

Dokumahane ustası bu, "geçmiş"ini bildiği pabucu delik herife karşı gelemiyor, onun güçlü mantığı, çenesi karşısında yeniliveriyordu. Gene öyle, kuyruğunu bacakları arasına kıstırıp usulcacık savuşan tekme yemiş bir köpek gibi, Nedim Ağa'nın odasından çıktı.

Yalnız kaldıkları zaman genel müdür, Nedim Ağa'ya da çıkıştı:

"Bunlara yüz veren sizsiniz, ah hep sizsiniz! Fabrika hesaplarının duvarlara yazıldığı günlerde sanıyorlar kendilerini. Geri kafalı herifler. İstanbul, İzmir işçileri karşısında acizliklerini hazmedemiyorlar. Evet, ben de biliyorum onları getirtmekle hata ettik. Çünkü bizim kuzu gibi yerli işçileri de kabakçiçeği gibi açtılar ama, hiç olmazsa şu usta, şef adı altında dolaşan cahillere de ağızlarının payını veriyorlar!"

Nedim Ağa'nın kafasında az sonra gelecek olan Topal Nuri. Topal Nuri'yi bekliyordu o. Ona neydi ustalar, şeflerle, İzmir, İstanbul'dan gelen uyanık işçilerden? Şu anda genel müdür bile vız gelirdi.

"İcabını icra et gayri adamım," dedi.

Genel müdür de kendi havasında, odadan çıktı. Tam kapıda Topal Nuri ile karşılaştı:

"Ne o?" dedi. "Sen bugün neredeydin?"

Topal Nuri'nin bu uzun boylu adamdan ödü koparak. Herifin sağı solu yoktu çünkü. Kaç sefer ağaya bile dikildiğini görmüş, yüreği ağzına gelmişti.

"Ben mi?" diye kekeledi.

"Sen evet! Burada senden başkası var mı?"

"Benim hanım aniden rahatsızlandı da üstünüzden ırak..."

"Evet?.."

"Doktora götürdüm!"

Genel müdür bilek saatine baktı:

"Saat altıya geliyor. Sabahtan itibaren yoktunuz. Ben böyle şeyler için işletme servisinden mazeret kâğıdı almanızı tamim etmemiş miydim?"

Topal'ın sarhoşluğu bir anda dağılmıştı:

"Ağa," dedi, "Nedim Ağa izin vermişti de..."

Genel müdür, Nedim Ağa'nın kapısını itiverdi. Ağa gene

elinde tespih, odada köşeden köşeye dolaşmaktaydı. Kapısı açılınca durdu, baktı.

"Nuri Efendi'ye siz mi izin verdiniz sabahleyin?"

Nedim Ağa hiç duraklamadı, ama tuhaf bir çekinmeyle, "Eevet," dedi.

"Çok rica ederim ağa, bırakın fabrika içinde bu laubaliliği. Evet, fabrika sizin, her şeyin sahibi sizsiniz ama, biz de sizin menfaatinize çalışan insanlarız. Randıman bizden sorulur. Ben her şeyi disipline bağlayıp, zaptı rapt altına almaya çalışayım, siz..."

Nedim Ağa kısa kesti:

"Neyse, bir daha olmaz, hadi, olmaz..."

Genel müdür kocaman ayaklarıyla, söylenerek çekti gitti. Topal öfkeyle içeri girdi. Genel müdürün anasına avradına sövdükten sonra, "Senin gibi bir adamın akıl hocasına ne ihtiyacı var ağa?" dedi. "Gören de beller ki, mal genel müdürün, ağa da kapısında aylıkçı!"

Nedim Ağa üzerinde durmadı:

"Gir içeri, kapıyı ört de anlat bakalım..."

Topal Nuri yeniden sarhoşluğunu takınmıştı. Girdi. Kapıyı hırslı hırslı kapadı. Geçti, her zamanki koltuğuna kendini bıraktı. Nedim Ağa arkasında elleriyle Topal'ın ayakucunda dikiliyordu...

"Demek beni duyunca?"

Topal iç çekti, ağaya baktı:

"Bizim pabucumuz o saat dama atıldı tabii!" dedi.

Ağa kıs kıs gülerek Topal'ın yanındaki koltuğa çöktü:

"Sonra?"

"Sonrası, avrat sana gıyaben yangın. Şimdi beni dinle, bu böyle olmaz. Zamparalığın yolu yordamı var. Sen herkes değilsin, bugüne bugün koskoca Nedim Ağa'sın. Bizim gibi arabada, şurda burda herkese karşı zamparalık yapamazsın. Güzel bir konak kiralayacaksın mahalle arasında. İster bir yakınına, ister

ne bileyim, kime istersen ona. Avrat oraya gelecek. Sen de istediğin, kendine uygun bulduğun saatlerde gelip gideceksin. İşte bu!"

Nedim Ağa, "Kolay," dedi. "Demek avrat zorlu?"

"Zorlu da söz mü? Bir gör, uçkurların kendiliğinden çözülmezse bana da Nuri deme!"

Kalktı, buzdolabına gitti, soğuk bir şişe gazoz alıp açtı, tepesine dikti. Buzlu gazoz gırtlağının alevini soğuk soğuk parçalayarak cehennem gibi yanan midesine indi.

"Ooooh," dedi. "Allah razı olsun şu buzdolabını icat edenden!"

"Tövbe de."

"Niye?"

"Bunu icat eden gâvur lan!"

"Olsun. Müslümandan bana ne hayır var? Söyle, ne hayır var? Bırak bu ham sofuluğu. Bizim Kabak Hafiz derdi ki..."

Nedim Ağa'nın etli, esmer eli havaya kalktı:

"Bırak, bıktım senin bu Kabak Hafiz'ından. Dinsiz, zındık herif... Avrattan haber ver sen, avrattan?"

Topal az önce oturduğu koltuğa geldi, kendini yeniden bıraktı. Gülerek, "İlahi ağa," dedi. "Bıktım usandım şu senin adam sınamandan! Avradı bilmiyor, neler yaptığımız malum olmamış gibi..."

Nedim Ağa gene "ermiş"liğini hatırlayınca, güldü:

"Canım malum," dedi. "Masa başında karşılıklı oturup, içmediniz mi?"

"Haydi parayı nasıl verdiğimi de bil!"

"Bilemem mi? Masanın altından vermedin mi?"

Topal hızla kalktı. Nedim Ağa gülerek yolunu kesti:

"Nereye?"

"Bırak ağa, sende bu ermişlik varken, seninle aşık atılmaz, bırak gideceğim. Her şeyi biliyorsun bre herif!"

Nedim Ağa omuzundan tutup oturttu:

"Otur hele, otur. Ağanızdan korkun ama, hainseniz. Değilseniz ne diye korkacakmışsınız?"

13

Kantarcı, Topal Nuri'nin isteğince, gene her zamanki gibi, sabahın çok erken saatlerinde işbaşı yapıyor, çok geç paydos ediyordu. Bu süre içinde Topal'ın gösterdiği yollardan, Topal'ın istediği yerlere boş tenekeden, üstüpü, ıskarta pamuklara kadar ne mümkünse fabrikadan çıkarılıp gönderiliyor, ama ondan sonrasının ne olduğunu kantarcı bilmiyordu. Öğrenmek de istemiyordu doğrusu. Fabrikadan hırsızlama çıkan mallar yarı fiyatına tüccarlara satılıp, paraları Topal'ın bankadaki cari hesabına yatıyormuş! Varsın yatsındı. Kantarcı biliyordu ki, bu paralar bankada birikecek, gün gelince de Topal'la birlikte, gene Topal'ın gösterdiği yolda sebze komisyonculuğu yapılacaktı. O zaman, o zaman kurtulacaklardı işte.

Artık iyice alıştığı rakıyı Topal'sız içiyordu. Öğleyin, akşamları, Kebapçı Şahut'un oraya uğruyor, elinde kırk dokuzluk şişe, kebap ısmarlıyor, şişenin yarısını içip, artakalan yarısını da saklaması için Şahut'a teslim ediyordu. İçkiye başlayalı beri kendini daha da olgunlaşmış sayıyordu. Rakıyı bakkaldan alışı, elinde tutuşu, Şahut'a gelişi, kebap ısmarlayışı, masaya oturup şişenin tıpasını dibine vurarak çıkarışı, kadehe döküşü, sulandırışı, içişi tıpkı tıpkısına Topal'a benziyordu. Topal, onun her şeyiydi. Onun dediğinden çıkmıyor, onun çizdiği yolu şaşırmıyordu. Topal sıkı sıkı tembih etmişti:

"Fabrikadan yaptığımız avantaları sakın karına anlatma!"

Efendisinin karşısında susta duran bir köpek gibi:

"Anlatır mıyım Nuri Bey? Deli misin?"

"Yalnız karına değil, hiç kimseye!"

"Hiç kimseye anlatmam..."

"Aksi hâlde yanarız!"

"Bilmiyor muyum?"

Anlatmıyordu hiç kimseye, tabii bu arada karısına da. Ama içi de içine sığmıyordu. Hani Topal'a söz vermemiş olsa da, hiç olmazsa karısına geceleri anlatsa! Çünkü karısının yanındaki piyasasını hızla düzeltmesi lazımdı. Artık eski kantarcı olmadığını, ne işler çevirdiğini, kafasının çalışmaya başladığını, yakında onların da el kapısından kurtulup, kendi başlarına buyruk hâle geleceklerini, onların da dayalı döşeli evleri olacağını söylemeli, övünmeliydi. Ta ki kadın, kocasının eski pısırık, hımbıl, ensesine vur lokmasını ağzından al biri olmaktan çıktığına inansın, gereken değeri versin ona!

Sarhoş geldiği bir gece dayanamadı:

"Karı be!"

Kadın uyur göründüğü hâlde uyumuyordu. Sinirli bir huzursuzluk içindeydi. Gündüz Topal, yarın onu Nedim Ağa'yla karşılaştıracağını söylemişti. Bunu haftalardır bekliyor, sabırsızlanıyordu. Topal Nuri'yle her buluştukları zaman herif boyuna ağadan söz açıyor, ağanın onu nasıl istediğini, bir görürse yangına kalacağını, herifin eli açıklığını, gözünü açmasını sayıp döküyordu.

Kendini mahsustan uykuya vurarak kocasını cevaplamadı.

Adam soyunup karısının yanına girdi. Arkadan kucaklayarak, gene:

"Karı!"

Neden sonra kadın uykusundan uyanmışçasına, "Hı?" dedi.

"Sana bir şey diyecem..."

"De bakalım."

"Seninle benim aramda kalacak ama..."

"Başladın mı gene? Sen kendi ağzına sahip ol. Benim ağzım sıkı!"

Kantarcı küçük bir çekimserlikten sonra, "Yakında el kapısından kurtulacağız!" dedi.

Karısının hemen yüzünü dönmesini, sevinçle sarılıp nasıl, ne zaman kurtulacaklarını sormasını bekledi. Kadın kendi havasında, yarın ağayla karşılaşacakları ânı düşünüyor, her yanı hafif hafif titriyordu. Topal'ın anlattıklarına göre, çok eli açıktı ağanın. Eli açık olduktan başka, yangına kalmak huyu da vardı. Gözünü açar, adamı kalbinden vurup, avucunun içine alırsa, ağanın onu dünya malına boğacağını söylemişti. Mesele buradaydı işte!

"Nasıl kurtulacağımızı sormuyorsun?"

Kadın duydu, anlamadı. Ağayı kalbinden vurmasa bile, gene de iyi kötü biraz bir şeyler verirdi herhalde. Yüz lira verse, bir mantoluk kumaş alırdı. Kocası nereden aldığını mı sorardı?

Kantarcı yatakta doğrulmuştu. Karısının yüzünü görmeye çalıştı. Dışarıdan hafifçe vuran sokak elektriğinin sarı ışığında gördü. Düşünceliydi:

"Ne var?" dedi. "Ne düşünüyorsun Şehnaz?"

Kadın kendine gelerek omuz silkti:

"Hiiç. Geldin, uyandırdın..."

"Yakında el kapısından kurtuluyoruz diyorum..."

"Kiminle?"

Falsosunu anlayarak, "Kiminle olacak," dedi, "seninle ben!"

"?.."

"İnanmıyor musun?"

"Neye?"

"El kapısından kurtulacağımıza?"

"Amaaan, uykum var be, rahat bırak beni!"

Kocasını hemen unuttu. Yarın sabahleyin erkenden, kocası işe gittikten az sonra kalkacak, su ısıtıp güzelce yıkanacak, sonra da boyanacaktı. Boyanacaktı ya, Allah belasını versindi bu mahallenin. Topal, "Aman Şehnaz, sakın mahallene belli etme. Boyaya, pudraya ihtiyacın yok. Zaten her şeyin yerinde. Kimselere çaktırmadan, usulcacık çık mahalleden haa!" demişti ya, boyanmadan olmazdı. Canım, kim ne bilecekti? İsterse bilsinler,

boyanacak, süslenecek çıkacaktı. Ondan sonrası kolay gibisine geliyordu ya, gene de belli olmazdı. Topal'ın anlattığına göre, herif inadına zengindi, biliyordu bunu zaten, üstelik de hayatına çok az kadın girmişti. Onun için, Şehnaz gibi etli butlusuna hemen tutulacak, kadının avucunun içine girecekti. Ah bunu yapabilse de adamı avucunun içine alsa!

Dışarıda bekçinin kuvvetle öten düdüğü. Duymadı. Adamın beş vakit namazında kart bir karısı, bu karıdan yetişmiş oğulları, kızları olduğunu da duymuştu. Topal, "Aldırma!" demişti. "Nereden haberleri olacak? Kafa kafaya verdik mi, şeytanın bile ruhu duymaz!"

Topal'ın rasgele, alelade bir çöpçatan olmadığını anlıyordu. Şehnaz'ın ağayı avucu içine almasından ne çıkarı olabilirdi acaba? Bir çıkarı olacaktı muhakkak. Ama üzerinde durmuyor, o kendi işine bakıyordu: "Ne çıkarı olursa olsun. Bana ne? Ben onu mu düşüneceğim? Yeter ki ağa avucuma girsin. Girdi mi, Mustafa değil, onun şahı olsa vız gelir. Boşasın efendim. Yıllar yılı beni pis mahallelerde, pis komşuların pis dedikoduları içinde yaşatmaktan başka ne yaptı? Hiç. Boşasın duyarsa. Ağanın karısı, çocukları mı? Onları da ağa düşünsün. Eli uzun, kolu uzun. Hem ne? Bana bir ev satın alsa, dayasa, döşese, bir de Topallardaki gibi güzel bir buzdolabı alsa..."

İçi titredi. Gecenin çok ileri bir saatinde uykuya geçince, buzdolaplı evin dayalı döşeliliğini, bu dayalı döşeli konağın en şerefli yerine oturtulmuş pırıl pırıl buzdolabını rüyasında gördü.

***

Sabahleyin kocasının işe hazırlanırken çıkardığı gürültüyle uyandı. Belli etmedi. Adamın gitmesini bekledi. Adam her günkü gibi, karısını uyandırmamak için ayaklarının uçlarına basa basa hazırlanıp, bu arada elinde olmayan gürültüler, tahta gıcırtılarından sonra çıktı, gitti. Şehnaz kalktı. Gaz ocağına su dolu tenekeyi oturttu, çabucak bir şeyler yedi, yıkanmaya hazırlandı.

Her şey bir saat içinde olup bitmiş, yıkanmış, taranmış, hatta dikkatle boyanmıştı. Yaşlı ağayı avucunun içine almak için hiçbir şeyi geri bırakmayacaktı.

Sokak kapısının aralığından mahalleyi bir zaman gözetledikten sonra, hızla çıktı, donsuz, kir içindeki kızlı oğlanlı çocukların çamurlarla oynaştıkları sokağı geçti. Bu sokağı kazasız belasız geçtiğine göre, korkacak bir şey yoktu. Birkaç pis, çamurlu, köpek ölüsü kokulu sokaktan sonra caddeye çıktı, bir faytona atladı.

"Nereye abla?"

"Yağcamii'nin oraya."

"Deheeeey!.."

Arabacının şaklayan kamçısı. Müşterisini pek beğenmiş, coşmuştu. Şehnaz bunu anladı, sevindi. Genç arabacı böylesine coşarsa, ellinin üstünde Nedim Ağa kim bilir nasıl coşardı? Ama gene de hafif bir korku vardı içinde. Böylesine zengin, ünlü bir insanı alımlı çalımlı, güzel kadınlar şimdiye kadar avuçlarının içine nasıl alamazlardı?

Araba, şakırtılarla Yağcamii'nin önüne gelip durdu. İndi arabadan. Arabacının parasını verirken, Topal yanına sokuldu:

"Hoş geldin. Yürü!"

Kadın hiç bozuntuya vermeden Topal'ın yanında yürüdü. Arabacı hayranlıkla bakıyordu hâlâ. Kadının sağlam ayakkabı olmadığını anlamıştı ama nesine gerekti?

Topal, ara sokaklardan o gün tek başına içtiği lokantaya götürdü kadını. Garsonlar kapıda karşıladılar. Küçük bir merdivenle yukarı çıkıldı. Burası üç masalık, küçücük bir yerdi ve Nedim Ağa, olanca ağalığıyla masalardan en diptekine kurulmuştu.

Şehnaz baştan aşağı titredi.

Nedim Ağa da heyecan içindeydi ve kadının insanı bir anda çarpıveren iri, yeşil gözleriyle çarpılmıştı. İlk karşılaşış çok kuvvetli olmuş, Nedim Ağa yıllar yılı kafasında yaşattığı kadını bulmuştu... İskemle ikram etti:

"Şöyle buyurun..."

Şehnaz kırıttı:

"Zahmet etmeyin efendim..."

"Ne zahmeti gülüm? Zahmet olur muymuş?"

Ne yapacağını, ellerini nereye koyacağını şaşırmıştı. Tuhaf bir şaşkınlık içindeydi. Topal Nuri imdada yetişmese, adam nasıl davranacağını, kadını ne türlü ağırlayacağını bilemeyecekti. Bereket Topal Nuri'ye. Pırıl pırıl bir kovada buza ıslı "Altınbaş" rakısını kadehlere bölüyor, gülüyor, söylüyordu. Bu arada kadına ufaktan göz kırpışıyla, "Donuk donuk durma. Herif beğendi. Al avucunun içine!" demek istedi. Şeytan kadın anlamıştı zaten, Topal Nuri'ye filan artık hacet yoktu. Herifi avucunun içine girmekten Allah bile kurtaramazdı!

Bir iki kadehten sonra mantosunu da atıverince, yüklü göğsü olanca iştah vericiliğiyle meydana çıktı ve Nedim Ağa'nın başı dönmeye başladı. Hele kadının iri, yeşil gözlerini ağanın gözlerine tatlı tatlı dikerek laf anlatışı, kırıtışı, arada göz kırpışı, Nedim Ağa'yı sarhoş edivermişti. İkide birde, "Gülüm," diyordu, "senin için yok yok!"

Şehnaz da ondan geri kalmıyor, adamın içinde parlamaya başlayan ateşe boyuna çırpı atıyordu:

"Canın sağ olsun ağacığım!"

Ya da:

"Şehnaz kurban olsun sana, ağa!"

O günden sonra Nedim Ağa'nın içine Şehnaz'ın ateşi düştü. Bu ateş adamı yedirmiyor, içirmiyor, uyku uyutmuyordu. Şehnaz gerçekten güzel miydi? Aslında pek öyle ahım şahım değildi elbette. Hele güzellik ölçülerine vurulursa, sıfır. Ama ne olursa olsun, Nedim Ağa yanıyordu. İkide birde:

"Nuri!"

"Buyur ağa?.."

"Şehnaz'ı gördün mü?"

"Gördüm ağa ama, üç gün önce. Kocalı karı. Vırt zırt görülmez ki!"

Elinde tespih, odasında köşeden köşeye dolaşır. Gene sorar:

"Nuri!"

"Buyur ağa?.."

"Demek, para mara, küpe, burma ne istemiyor?"

"İstemiyor ağa. Karı fahişe değil. Karı seni görmek istemişti, gördü. Mesele bu. Sen onu ne sanıyorsun yahu?"

"Peki, beğenmemiş mi beni?"

"Allah Allaaah... Bana yağcılık mı yaptıracaksın şimdi? Beğenip beğenmediği sence malum değil mi? Beni mi sınıyorsun yani?"

Buna da aldırmıyordu artık. Ne ermişlik, ne bir şey.

"Bırak şimdi bunu. Demek, para mara istemiyor? Sırtındaki mantoya bakınca, fakir. Fakir olunca nasıl para istemez Nuri?"

"Fakir ama, onurlu, gözü tok..."

"Vay anam hay, vay yavrum vay!.. Demek... Öyle ya, tabii. Belli canım asilzadeliği. Nuri be, soy azmaz biliyor musun? Bunun soyunda mutlaka paşalık maşalık olacak. Ne dersin?"

"Kendisi anlatmıyor ya, ben şöyle bir sorup soruşturdum, varmış. Dedesi mi, dedesinin babası mı ne, Sultan Hamit paşalarındanmış..."

"Tamam. Belli hele. Kim ne derse desin, soy azmaz efendi. Kocasını bizim fabrikaya alamaz mıyız?"

"O tarafını bırak. Kocasının kim, ne, ne işin başında olduğunu bilmem. Sonra, bu genel müdür olacak minare kırığı burada oldukça, sana da, bana da rahat yok. Herif it gibi. Hani bir anlasa ki böyle böyle, tozumuzu attırır vallaha..."

Ağayı kışkırtmak için mahsustan söylemişti. Gerçekten de, ağa birden şahlandı:

"Halt etmiş. Bu fabrikanın sahibi o değil, benim!"

"Doğru ama, o senden daha Nedim Ağa!"

"Kuyruğundan tuttum mu, atarım. Atamam mı?"

"Canım atarsın, malum ya, herifin de sana, senin fabrikana gereksiz olduğunu iddia edemezsin ya!"

"Orası öyle. Neyse bırak şimdi bunu... Şu karıyı nasıl etsek de kendimize mal etsek. Sen bir şeyler düşünmüyor musun? Vallaha aklım başımda değil Nuri. Gözünü seveyim, ne olursa senden olur!"

Topal, ağasını günlerce ezip üzdükten, arada bir Şehnaz'dan selam getirdikten sonra, bir gün, "Aklıma güzel bir fikir geldi," dedi.

Nedim Ağa, Nuri'nin gözleri içine bakarak sordu:

"Ne gibi?"

"Şu benim sebze komisyonculuğu dalgası var ya?"

"Var."

"Fabrikadan ayrılıp, o işe başlayayım izin verirsen..."

Nedim Ağa soğuk bir duş geçirdi bir an. Tepesi attı, sonra:

"Sen buradan bir adım bile ayrılamazsın!"

"Canım, öylesi değil, yalandan. Gene senin emrinde çalışacağım. Tutarız bilinmedik semtte bir konak. Altı benim ardiyem, yazıhanem olur. Üstünü Şehnazlara kiraya veririz sözde..."

Ağa şöyle bir düşündü, uygun buldu.

"Yarından tezi yok. Bul böyle bir konak. Hatta satın al!"

Nedim Ağa öyle heyecanlıydı ki, Nuri taşı gediğine koydu:

"Ah sen ah!.. Kadınla konuştuklarımız malum oldu sana desene. O hâlde konağı kadına satın almaya da razısın. Çünkü dedi ki: Bir şartla kocamı razı ederim, şayet ağa bana bir ev satın alırsa..."

Nedim Ağa, neredeyse oynayacaktı sevinçten:

"Tamam," dedi, "oldu. Bul böyle bir konak. Kadının adına satın al, daya, döşe. Bütün masraflar benden. Sen altını ardiye, yazıhane olarak kullanırsın, üstünde onlar oturur..."

Topal ekledi:

"Benim ardiyeden eve açılan bir kapı olur, sen bana gelir, arka kapıdan kadına gidersin. Sonra da gene o kapıdan benim ardiyeye iner, mahalleliye karşı benim yazıhaneden çıkarsın!"

Topal Nuri, eski Ermeni mahallelerinden birinde iki katlı bir konak buldu. Kırmızı Marsilya kiremitli damıyla bu zarif ahşap konağı ilk sahibi, kocaya vereceği kızı için özene bezene yaptırmış, hediye etmeye vakit bulamadan, İttihat ve Terakki'nin göç ettirmesiyle Halep'e kapağı atmıştı. Sonradan çeşitli eller değiştiren konak, Milli Mücadele'yle birlikte "Sahipleri Bilinmeyen Mallar"a kalmış, oradan da, Ermeni mallarının yağmasıyla zenginleşmiş bir yeni zenginin eline geçmişti ki, Topal Nuri, Nedim Ağa'nın isteği üzerine bu evi Şehnaz'a yirmi bin liraya satın almıştı.

İki katlı konağın alt katı çok geniş bir ardiyeydi. Evi yaptıran Ermeni zengini pamuk tüccarı olduğundan, üst katta kızının oturacağı, altından da pamuk balyalarını istif edeceği bir ardiye olarak faydalanmayı düşünmüştü.

Nedim Ağa burayı görünce, "Ohooo," dedi, "burası pamuk tüccarlığı için birinci Nuri! Vazgeç sebzeden mebzeden de pamuk alım satımı yap..."

Topal Nuri'nin gözleri parladı:

"Tabii, daha iyi olur ama..."

"Eee??"

"Para meselesi ağa! Bilmez değilsin, pamuk tüccarlığı sebze komisyonculuğuna benzemez. Bende o kadar para ne gezer?"

Nedim Ağa için paradan çok ne vardı?

"Canım, kolay. Sen hele yazıhaneni kur, üst yanını düşünme!"

Düşünmeyecekti Topal. Kocaman ardiyenin uygun bir yanına küçük, ama zarif bir baraka yapıldı. Ceviz bir masa, kristal bir yazı takımı, kalemle, irili ufaklı defterler, güzel, çok güzel bir tavla, ardiyenin bir kenarından hiç kaldırılmayan sağlam bir şezlong. Nedim Ağa ara sıra geldikçe burada dinlenecekti sözde.

Nedim Ağa, mahalleliyi kendisine alıştırabilmek için Topal'a sık sık uğrayıp, tavla oynayıp, nargile tokurdatadursun, ağanın olmadığı zamanlar Şehnaz geliyor, çevrenin dikkatini çekse bi-

le, Topal'ın yazıhanesinde uzun uzun oturuyor, sonra da kalkıp gidiyordu. Mahalleli Şehnaz'la Nedim Ağa arasındaki ilintiden şüphelenemezdi. Sanıyorlardı ki kadın, Topal'ın bir yakını. Belki de karısı?..

Mahalleli ne sanırsa sansın, yabancı bakışların kendi işlerine daldıkları sıralar yukarı çıkıyor, odaları geziyor, sonra da boş odalardan birinin gıcır gıcır yer muşambaları üzerine devriliveriyorlardı. Neden sonra kadın, Topal'ın kolunda yatarken, cilvelenerek soruyordu:

"Beni seviyor musun?"

Topal hoşlanmıyor değildi ama, gene de:

"Seni benden çok seven var!"

"Nedim Ağa'dan mı bahsediyorsun?"

"Nedim Ağa'dan, kantarcıdan..."

"Allah belasını versin kantarcının! Nedim Ağa'ya gelince..."

Topal, ağzını kapatıyordu eliyle:

"Ona laf yok. O senin de, benim de velinimetimiz!"

"Doğru. Ne düşünüyorum biliyor musun?"

"Ne?"

"Ben senin karın olmalıydım!"

Topal da bunu geceler gecesi düşünmemiş değildi. Gerçekten de, Şehnaz onun karısı olsa da Nedim Ağa'yı birlikte kafese koysalar! Evet, bu çok şerefsizce bir iş olurdu şüphesiz ama, kim ne bilecekti? Maksat ulaşılması gerekli yere ulaşmaktı. Ulaştıktan sonra boşa fahişeyi, al bir kız oğlan kız, yeniden bir yurt yuva kur...

Gene de elinin tersiyle vuruyordu kadının ağzına:

"Ben deyyus muyum kız?"

"Amaaan sen de. Kantarcı deyyus mu?"

"Ben kantarcı değilim!"

Kantarcı olmamakla, Şehnaz'la evli bulunmamakla ne çıkıyordu sanki? Nedim Ağa'ya aracılık yapmıyor muydu? Buluşmalarını kolaylaştırmıyor muydu? Ne derlerdi bunun adına?

Aslında Topal'ın aldırdığı yoktu böyle şeylere. O, gayesine ulaşacak, zengin olacaktı. Gayeye ulaşabilmek için ise her vasıta mubahtı, meşruydu. Bütün mesele, âlemin ayıp saydığı bu en güzel vasıtayı yadırgı gözlerden saklamak!

Evin üst katı, gene Nedim Ağa'nın arzu ve izniyle bir döşendi ki, Şehnaz gelip de görünce sevinçten başı döndü. Topal yanı başındaydı, gözucuyla bakıyordu. Kadının yeşil gözlerindeki sevincin pırıltısı bir an sanki alev hâlini aldı. Topal'ın boynuna sarıldı, geniş ceviz karyolanın pufla gibi kabarık yatağına yuvarlandılar. Topal, hayatında hiçbir kadın tarafından böyle mutlu kılınmadığını sandı bir an. Bu kadında gerçekten de bir başka koku, bir başka içe işleyiş, bir başka kadınlık mı vardı? Ona mı öyle geliyordu?

Kadın bir ara inledi:

"Nuri!"

"Canım?"

"Allah kocamın da, Nedim Ağa'nın da belasını versin!"

Topal şaştı:

"Nedim Ağa'nın da mı?"

"Evet, Nedim Ağa'nın da, herkesin de, senden başka. Ben seni istiyorum, yalnız seni!"

Topal memnun, ama gene de her şeyin önünü sonunu hesaplayarak, "Nedim Ağa'sız ben bir hiçim," dedi.

"Ol!"

"Peki ama, bu konak, bu mobilya, yarın çantana, bankadaki cari hesabına akacak paralar..."

"İstemiyorum, istemiyorum. Ben yalnız seni istiyorum. Senin olduktan sonra kerpiç kulübede bile yaşamaya razıyım!"

"Ben değilim," dedi Topal.

Kadın hınçla, yerinden fırladı:

"Değil misin?"

"Değilim, çünkü... Dur, dur dinle beni Şehnaz. Neden değilim anlatayım."

"İstemiyorum, istemiyorum işte. Pis, deyyus, pezevenk!"

"Peki, kabul ama, dinle yavrum..."

"Dinlemeyeceğim, hayır!"

"Dinleyeceksin!"

Kocaman eliyle kadının dolgun, ama taze bileğini sımsıkı tuttu:

"Dinleyeceksin Şehnaz. Aptallığı bırak. Ben de senden hoşlanıyorum, ben de seviyorum seni ama kuru kuruya aşktan ne çıkar? Seni kaç vakittir, hatta yıllardır tanıyorum. Kapınızın önünden gelip geçerken, bir işaretime baktığının da farkındaydım. Ama ne çıkacaktı bundan? Sen aç, ben aç. Aç değildik belki, ben hiç de aç değildim. Değildim ya, ne çıkardı bundan? Yüzden, binden ne çıkardı? Benim istediğim, on binden başlıyor Şehnaz! On bin, yüz bin ve nihayet milyon!"

Kadın şaşkın şaşkın bakıyordu.

"Biliyor musun, nedir milyon?"

Kadın başını, "hayır" demek istercesine kaldırdı.

"Bilmiyorsun ama bil, öğren ve sen de aşktan önce milyon iste. Milyonun olduktan sonra aşkı da, dini imanı da, Allah'ı da satın alabilirsin. Hatta sana daha önemlisini söyleyeyim: Milyonun olduktan sonra ne namusa, ne şerefe haysiyete, ne dine imana, ne de Allah'a ihtiyacın olur. Allah, fakir fukaranın dayandığı bir kuruntudur, kuruntu!"

Şehnaz hemen hemen hiçbir şey anlamamıştı. Bakıyor, sadece bakıyordu. Topal'ın bu tempoda, heyecanlı heyecanlı anlattıklarını sadece dinliyordu. Bir ara, "Yeter," dedi, "içim sıkıldı. Kalk, gezip dolaşalım, eşyalarımı tekrar görmek istiyorum!"

Ne mantosunu, ne de ayakkabılarını çıkarmıştı. Karyoladan atladı. Yatağı, yorganı, zarif, kahverengi tiftik battaniyeyi düzeltti. Sonunda heyecanla öptü battaniyeyi, Topal'a döndü:

"Ne olursa olsun, seni seviyorum. O kadar!" dedi.

"Milyonları daha çok sev!"

"Amaaan..."

Topukları yamuk ayakkabılarıyla eşyalarını görmeye gitti. Topal da ardında. Salon dolusu kanepe, koltuklar, orta masası, büfe, büfede boy boy, çeşitli çeşitli su bardakları, çay bardakları, kahve fincanları, iki boy, iki ayrı biçimde iki nargile, şekerlikler...

Yere sahici Tebriz taban halısı serilmişti. Şehnaz sarhoş gibi, çevresine heyecanla bakıyor, bütün bunların gerçekten kendisinin olup olmadığını düşünüyordu. Konak kendisinindi, şüphesi yoktu. İlkokulun üçüne kadar okumaktan gelen bir bilgiyle, evin tapusunu okumuştu. Kendisinindi. Kantarcının haberi yoktu. Gülüyordu içinden. Aptal, fabrika içlerinde köpek gibi sağa sola bağırarak dolaşır, kantarla bitmez tükenmez balyalar tartarken, karısı, nikâhlı karısı ne işler çevirmişti!

Topal yanına geldi, hafifçe kucakladı:

"Beğendin mi?"

"Neyi?"

"Evini, eşyalarını?"

Uzun kirpikli, yeşil gözlerini minnetle yumdu:

"Çok!"

Topal bıraktı, bir adım geri çekildi:

"Bu hiçbir şey değil daha. Sen değil böyle, bunun beş misli, on misli büyük konaklarda, bunun binlerce misli zenginlikteki mobilyalar arasında yaşayacaksın. Unutma sözümü!"

Bu sırada aşağıdan seslenildi. Topal Nuri anlamıştı:

"Ağa geldi galiba," dedi, "sakın belli etme!"

Aşağı koştu. Gerçekten de Nedim Ağa gelmiş, ardiyede dikiliyor, mahallenin kızlı oğlanlı çocukları da, "Nuri Amca, Nuri Amca!" diye sesleniyorlardı.

Koştu:

"Buyur ağa?"

Nedim Ağa budaklı, kalın bastonuna dayanmıştı. Sevgili Topal'ına şüpheyle baktı:

"Ne yapıyordun yukarıda?"

"Hiiç. Şehnaz'la eşyaları düzeltiyorduk..."

Nedim Ağa'nın yüzünden kıskançlık kıpkırmızı bir dalga hâlinde geçti:

"Eşyalar düzelmemiş miydi?"

"Bilmem? Sevgiline sor!"

Nedim Ağa'nın kıskanmasını istiyordu. Kıskanırsa bağlanır, bağlanırsa kadının avucu içine büsbütün girerdi.

Nedim Ağa önce, her zamanki gibi, Topal'ın yazıhanesine girdi, oturdu ama, aklı fikri Şehnaz'daydı. Değil Topal, kim olursa olsun, kıskanıyordu. Şehnaz'la hiç kimse, hiç ama hiç yalnız kalmamalı, onunla hiç kimse hatta yüz yüze gelmemeli, konuşmamalıydı!

Mahallenin haylaz çocukları dağılıp ağanın gelişi unutulup her şey normali aldıktan sonra, yavaşça ardiyenin eve açılan kapısına gitti. İri, bembeyaz taşlar döşeli koridoru geçti, merdiveni usul usul çıktı. Durdu. Havayı heyecanla koklarken iri burnunun etli kanatları titriyordu. Bu ev onun evi olmalıydı, Şehnaz asıl karısı. Buraya gelince kadın, dekoltesi içinde bıngıl bıngıl, koşmalı, "Kocacığım!" diye atılmalıydı boynuna!

Ayaklarının uçlarına basarak yerdeki Tebriz halısını eze eze yatak odasına ilerledi. Kapıda durdu. Az kalsın çıldıracaktı. Şehnaz yarı çıplak, karyolaya girmiş, saçlarını yastığa dağıtmış, bir "canlı melek," bir "denizkızı" gibi, gülümseyerek bakıyordu.

Bastonu atıp koştu, kadının üstüne kapandı:

"Yavrum!"

Şehnaz zorla dayandığı bu güçlü ihtiyara sonuna kadar katlanacaktı. Topal, "milyon" demişti. Milyonun ne olduğunu bilmiyordu ama Topal onu aldatmıyordu herhalde. Topal'ın çıkarını iyiden iyiye anlamıştı. Şehnaz yoluyla zengin, çok zengin olmak! Yani ağayı onun vasıtasıyla avucu içine alacak, hem kendi kazanacaktı, hem de Şehnaz. Daha şimdiden koca bir konağın sahibiydi. Eşyalar da caba. Kim bilir, belki de evlenmeye varırdı iş. Günün birinde kantarcıya da, Nedim Ağa'ya da bir tekme, bu konakta, bu eşyaların arasında baş başa yaşar giderlerdi.

Çılgın bir heyecan içindeki Nedim Ağa, soluk soluğa sarılıyor:

"Gülüm," diyordu, "bir tanem. Varım yoğum. Emret, emret Şehnaz, bu konağı, bu eşyaları beğenmediysen emret. Sana altından, elmastan konaklar yaptırayım, içlerini dayatıp döşeteyim. Yeter ki emret!"

Şehnaz aklını başına toplayarak, ağayı sözde ağadan çok düşünüyormuşçasına, "Allah saklasın," dedi, "bu bile çok ağam!"

Ağa büsbütün coştu:

"Sana çok olur mu Şehnaz? Senin gibi bir kadına can feda. Mal ne ki? Emret, emret aslanım, yavrum, bi denem, emret!"

Ağanın aşkı gün geçtikçe alevleniyor, en çok da kadının "tok gözlülüğü"ne vuruluyordu. Her gelişinde ya bir altın bilezik ya da zümrüt kakmalı zarif bir kolye ya da elmas taşlı bir çift küpe götürdüğü hâlde, gene de hediyelerini az buluyor, soruyordu:

"Emret elmasım, emret sultanım, emret!"

"Ne emredeyim ağacığım?"

"Benden hiçbir şey istemeyecek misin sen?"

"Canınızın sağlığından başka ne isteyeyim?"

"İste, altın iste, elmas iste, pırlanta iste. Ne istersen iste. Karını boşa, beni al de!"

Şehnaz bunu istemiyordu. O zaman bu salyalı ihtiyara yalnız gündüzleri birkaç saat değil, geceleri de sabahlara kadar dayanması gerekecekti ki, hayır hayır, istemiyordu. Sonra o zaman herif evden çıkmaz, sevgili Topalıyla da buluşamazlardı!

"Yoo," dedi, "beni günaha sokmayın lütfen!"

Ağa şaştı:

"Neden?"

"Evli barklı, çoluk çocuk sahibisiniz. Ben yuva yıkıcı, meşum kadın değilim. Bu kadarı bile fazla ama, bir defa oldu. Kocamı sevsem, inanın, değil konak, değil bilezik, küpe, kolye, mobilya, para, dünyaları önüme serseniz beni elde edemezdiniz. Sevmi-

yorum. Düşünün, sırtımdaki mantodan başka manto almadı bana on yıllık evliliğimiz içinde..."

Nedim Ağa, kadının yaşlı gözlerini avucunun içiyle silerek, "Kocan fakir herhalde?.." dedi.

"Eh, fakir tabii."

"Ne iş başında?"

Kadın, ağanın kollarından adeta dehşetle geriledi:

"Yoo, orasını karıştırmayın rica ederim. Bir erkeğin ne de olsa şerefi var. Fakirse, karısı onu aldatıyorsa suç onun mu?"

Nedim Ağa kadındaki ruh asaletinden söz ederken, "Vay anam vay," dedi Topal'a. "Essahtan paşa soyundan geldiği nasıl belli. Yaa, bana böyle böyle dedi ki, canımı bile verebilirdim istese. Öyle olduğu hâlde. Demek efendi, çok doğru, soy azmıyor!"

Topal pekiştirdi:

"İnsanın böyle karısı olmalı... Önüne milyonlar serdiğin hâlde gene de..."

"Nikâhlısının şerefini düşünüyor be!"

Topal memnun, kadını gittikçe beğeniyordu. Zamanla daha da, tam istediği gibi olacaktı. Nedim Ağa'dan habersiz buluştukları bir gün, "Ateşe devam Şehnaz," dedi, "aman ateşe devam. Sonra dikkat et, herif soğumasın. Herifi soğutma kendinden. Bırak ki soğumaz ya, sen gene de kendini sıkı tut. İste, bir şeyler iste. Unutma ki herif hayatta karı görmemiş kendi kaba karısından başka!"

14

Her şey Topal'ın istediğince gelişip gidiyordu.

Kantarcı yıllar yılı olduğunca, sabahın çok erken saatlerinde fabrikaya geliyor, fabrika içlerinde bir ayaklı, bir canlı makine gibi gezip dolaşırken vara yoğa bağırıp çağırıyor, bitmez tükenmez pamuk, üstüpü, ıskarta pamuk balyaları tartıp teslim edi-

yor, bütün bunlardan başka da Topal'ın istediği yerlere, istediği miktarlarda üstüpü, ıskarta pamukları gönderiyordu. Bu üstüpü, ıskarta pamuklar hemen paraya çevrilip Topal'ın bankadaki cari hesabına yatıyordu ama, son zamanlarda Nedim Ağa'nın sebze komisyonculuğu yerine pamuk tüccarlığını tavsiye etmesi üzerine, kantarcı eliyle satış edilen hırsızlama ıskarta pamuk, üstüpü avantaları değerini yitirivermişti. Onun komisyonculuğu yapmaktan maksadı, az bir sermaye ile para kazanmak, kazandığı paralarla da işi pamuk tüccarlığına dökmekti. Ağa ona pamuk tüccarlığı için gereken parayı vereceğine göre, ne lüzum vardı genel müdür gibi kurt mu kurt birinin kurnaz bakışları önünde tehlikeli perendeler atmaya?

Bir gün kantarcıyı kenara çekti:

"Bu işlere paydos artık Mustafa," dedi.

Kantarcı anlamadı:

"Hangi işlere Nuri Bey?"

"Şu işte, üstüpü, ıskarta pamuk avantalarına!"

Kantarcı şaştı:

"Niye?"

"Yeter. Sebze komisyonculuğu için gerekli parayı kazandık!"

Kantarcı sevinçten çılgına döndü:

"Demek kazandık. İlkbaharda başlıyor muyuz?"

Topal ciddice, "Sen değil, ben başlıyorum..." dedi.

"Ben?"

"Senin fabrikadan ayrılmaman lazım. İşe ortaksın, hisseni alacaksın."

Kantarcının kafasında şimşek çaktı. Bu daha güzeldi be! Varsın herif işi ondan ayrı, onunla ilgisizmiş gibi çeviredursun. Kendisi fabrikadaki işinde kalır, Topal'dan da gizleyerek avantaya devam eder, bundan böyle çaldıklarının parasını bankaya, kendi hesabına yatırırdı.

"Tamam," dedi, "bu daha uygun. Ben gene işimde..."

"Çalışırsın!"

Topal'ın fabrikadan ayrıldığını, Nedim Ağa'nın ona dışarıda bir ardiye tuttuğunu işitmişti. Seviniyordu. Çünkü Topal, "Ağayı kafese soktum, ardiyemizi tutturdum. İlkbaharda sebze komisyonculuğumuzu burada yapacağız!" demiş, eklemekten de çekinmemişti: "Kimseye sızdırma, ağa bir kadına deli gibi âşık. Bırak öyle olsun. Ardiyeyi bana bu yüzden tuttu. Çünkü kadın ardiyenin üstünde oturuyor!"

Kantarcı hayatından memnundu. Iskarta pamuk, üstüpüleri satarak paralarını bankaya yatırmaya başlamış, bu ise Topal'a karşı duyduğu minneti artırmıştı. Nasıl artırmasın ki, Topal gözlerinin bağını çözmese, daha doğrusu gözlerindeki bağı düşürmese, bankada cari hesabı olmak şöyledursun, it uyuz o gicimik, bir lokma bir hırka dolaşıp duracaktı.

İlk hatayı karısına mantoluk yeni bir kumaş almakla yaptı. Akşam kumaşı karısına götürdüğü zaman kadın şüpheyle sordu:

"Bunu bana sen mi aldın?"

Göğsünü gere gere, "Elbette ben," dedi.

Kadın yaklaştı, ağzı rakı kokuyordu:

"Gene içtin değil mi? Ah, ben o Topal'a ne deyim ki ne olsun. Ulan sen nereden para bulup da içiyorsun?"

Kantarcı ciddileşti:

"Sana ne?"

Kadın iki yakasına sarıldı:

"Cevap ver! Parayı nereden bulup içiyorsun? Bana mantoluk kumaşı hangi parayla aldın? Yarın bunun dikiş parası lazım olacak. Mantoyla bitmez, ayakkabı ister. Bunu nereden alacaksın? Ha? Cevap ver!"

Kısa kesmek istedi:

"Bir kadın, erkeğinin her işine karışmamalı!"

Kadın kolay kolay kısa kestireceklerden değildi. Sımsıkı kavradığı yakaları bırakmak şöyledursun, sarsarak sorusunu tekrarladı:

"Ben senden erkeğim! Söyle, nereden aldın?"

"Bırak yakamı be!"

Bir silkinişte yakalarını kadının ellerinden kurtardı:

"Nereden aldımsa aldım!.."

Kadın sendeledi, serili yer yatağına yuvarlandı. Deliye dönmüştü birden. Vay anasını, demek yıllar yılı Allah'ın aptalı, uyuşuğu, elinden iş gelmezi olarak tanıdığı bu adam bile, eline üç beş kuruş geçince aslan kesilivermiş, üzerine titrediği karısını bir silkeleyişte...

"Peki," dedi, "unutma bunu!"

Kantarcı üstüne yürüdü:

"Ne demek istiyorsun?! Beni benden mi edeceksin? Beni tehdit mi ediyorsun? Adam adam kumaş alıp getirdik sana işte. Parasını nereden aldımsa aldım. Üstüne vazife mi senin?"

Soyunup vurdu kafayı, hemen de horlamaya başladı.

Şehnaz adamakıllı pirelenmişti. Kendi ötede dolaşıp dururken, bu da sakın kendi âleminde dalavereler çevirmesindi?

Gecenin bir saatinde adamın ceket, pantolon ceplerini araştırdı. Şaşılacak şey, cebinde bozuk üç beş liradan başkası bulunmayan adamın pantolon cebinde, mendile sarılı, yani gizlenmek istenilmiş, beşlik, onlukların küçük bir demeti!

Ertesi gün Topal'a koştu, durumu anlatınca Topal kaç vakittir düşünüp durduğu şeylerin doğruluğuna kanaat getirerek, kadını başından savmak için, "Canım," dedi, "herifin üstüne ne düşüyorsun? Ortağım değil mi? Ben verdim!"

"Niye bana söylemedin?"

"Ne bileyim ben? Aklıma gelmedi!"

"O niye benden saklıyor senden aldığını?"

"Kim bilir? İşine öyle gelmiştir..."

Topal bu meseleyi günlerce ölçtü, biçti. Kantarcının hâlâ fabrikadan üstüpü, ıskarta pamuk çalıp sattığına aklı yatmıştı. Topal, "Artık yeter. Lüzum kalmadı!" demişti ama, demek, adam haramın tadına varmış, bu işe devam ediyordu ki, çok tehlikeli bir şeydi. Tehlikeliydi, çünkü genel müdür kurdun kurdu,

şeytanın şeytanıydı. Onun da boş durmadığını, fabrika dokuması bez satışlarıyla iplik satışlarında çok gizli ve çok kârlı işler çevirdiğini işitmişti. Onunla şimdilik uğraşmayacaktı. Pamuk tüccarlığından umduğunu vurur da zengin olursa hiç uğraşmayacaktı ya, gerekirse püf noktası elinde olsun diye, dalgasını bilmek isterdi.

Önemli olan kantarcıydı şimdilik. Heyecanlı bir sevinç içinde, geniş ardiyede köşeden köşeye dolaşırken düşünüyordu: "Ulan aptal, ulan hırt. Ben sana bu işe paydos dedimse bir sebebi vardı. Sen tuttun benden habersiz işe devam ediyorsun. Peki ama, genel müdür yarın, yılbaşı hammaddeleriyle mamul maddeyi karşılaştırır, aradaki fireden başka büyük açık olduğunu görür de aklını buna takar, takip ederse seni, yakalarsa... Sonra? Ne halt edersin lan?"

O günden sonra kantarcıyı takip etti, çok geçmeden kime, nereye, nasıl sattığını öğrendikten başka, herif fabrikanın işlenmemiş pamuklarını bile satıyordu ki, satış edilen yer yakınında genel müdürün adamını da görünce, etekleri tutuştu. Tamam, genel müdür işe el koymuştu. Genel müdür koca burnunu bu işe soktuysa ne yapar yapar, yakalar. Kantarcıyı yakalamakla da kalmaz, er geç işe o da karışırdı.

Hiç vakit geçirmeden telefona sarıldı:

"Aloo!"

Genel müdür odasında, çeşitli hammadde ve üretim ürünlerinin çeşitli defterlerini incelemekle meşguldü. Kulaklığı aldı:

"Buyurun!"

Birden dikkat kesildi: Nedim Ağa'yı, Nedim Ağa'dan çok kendisini seven ve sayan bir dost, kantarcının fabrikadan yapmakta olduğu hırsızlık üzerinde bilgi veriyordu.

Genel müdür zaten öğrenmişti bunu. Peki ama, kimdi bu dost?

"Efendim, çok teşekkür ederim ama, kimsiniz zatıâliniz?"

Karşıdaki ses kibarca özür diledi. Kimliğini açıklamak da sa-

kıncalıydı. Ama bilsinler ki fabrikada böyle bir hırsızlık işlenmektedir!

Telefon kapandı.

Genel müdür hemen kalktı, Nedim Ağa'nın odasına gitti. Maksadı, ona da bu çok samimi dostun telefon edip, durumu bildirip bildirmediğini öğrenmekti. Tam zamanında gelmişti. Nitekim Nedim Ağa'nın telefonu da çalmaya başlamıştı. Genel müdür masa önünde merakla kaldı.

Ağa kulaklığı aldı:

"Aloo!.."

Kulaklıktaki ses, genel müdüre olduğunca, Nedim Ağa'ya da gerekli yağcılığı yaptıktan sonra, durumu olanca çıplaklığıyla anlatmış, Nedim Ağa'nın gözlerini fal taşı gibi açmıştı.

"Yaa!" dedi.

Sonra bin bir teşekkürle, genel müdür gibi, bu dostun kim olduğunu öğrenmeye lüzum görmeden telefonu kapadı, masasında öfkeyle ayağa kalktı:

"Vay namussuz, vay sütsüz, vay hırsız köpek vay!"

Genel müdür hiçbir başlangıca lüzum görmeden, "Ne yapmak niyetindesiniz?" diye sordu.

Nedim Ağa ona da kızdı:

"Neyi ne yapmak niyetindeyim? Neden haberdarsın da soruyorsun?"

Genel müdür gayet ciddi, buz gibi, "Bağırma," dedi, "senin neden haberin varsa benim de var!"

"Nedir haberinin olduğu?"

"Kantarcı değil mi?"

"Ne biliyorsun?"

"Sen ne biliyorsun?"

"Bana telefonla bildirdiler!"

"Bana da bildirmişlerdi. Bırak şimdi bunu, cevap ver: Ne yapmak niyetindesin?"

Zile basacaktı, genel müdür elini tuttu:

"Ortalığı patırtıya verme. Ne yapmak istediğini söyle de ona göre hareket edelim!"

Nedim Ağa hâlâ deli gibiydi. "Ekmek verdiği birinin bu sütsüzlüğüne" müthiş içerlemişti:

"Ne yapacağım? Hiç. Çağırtacağım, ağzını burnunu dağıtacağım. Ondan sonra da polise..."

Genel müdürün gene kocaman eli havaya kalktı:

"Olmaz böyle şey!"

"Niçin?"

"Polise ne hakla teslim edeceksin? Ettin, polis kanunen ne yapacak? Ortada bir suçüstü, bir delil, bir emare olmalı ki, polis harekete geçebilsin. Aksi hâlde..."

Nedim Ağa kendine gelmişti. Her ne kadar avukat filan değilse de, yıllar yılı bu işlerde pişmişti.

"Peki, ne yapalım?"

"Sen duymamış ol, bana bırak!"

"İyi ya..."

Zaten böyle şeylerle uğraşacak vakti de yoktu. Onun vaktini, kafasını, gönlünü, her şeyini doldurmuş bir Şehnaz vardı. Gün günden artan bir sevgiyle bağlanıyordu bu kadına. Bu kadının öl dediği yerde ölebilir, kal dediği yerde kalabilirdi. Kadın her şeyi yaptırabileceği hâlde, hiç oralı olmuyor, en azından: "Karını boşa, beni al!" bile demiyordu. En biri şu konakta, içinin döşenmesinden, ona hediye olarak aldığı bileziklere, küpe, kolyelere varıncaya kadar, hiçbir şey istememişti ondan. Ne aldıysa kendi almıştı, isteyerek, seve seve. Kadının bundan daha namuslusu, daha efendisi olur muydu? Kim ne derse desin, soy azmıyordu vesselam!

Genel müdüre gelince, hiç acelesi yoktu. Antenlerini germiş, çevreden gelen sesi topluyor, değerlendiriyordu: Evet, üstüpü ve ıskarta pamuklardan başka, fabrikanın kendi iplik ve bezler için satın aldığı pamuklar da adamakıllı eksiliyordu. Ötekiler haydi neyse, pamukları ne diye çalardı bu hayvan?

Aklına ilk önce Topal Nuri gelmişti. Gerçi, kantarcıyla kanlı kinliydiler, birbirlerini hiç sevmezlerdi ama, Topal'ın fabrikadan ayrılışı, eski Ermeni mahallesinden birindeki bir konağın altındaki ardiyeyi kiralayışı, oraya yazıhane kuruşu, hatta sonraları Nedim Ağa'nın da oraya sık sık gidişini öğrenmişti. Ona neydi? Nedim Ağa böyle istemişse böyle olurdu. Topal'ın herhangi bir ilgisini bulamadı. Bu sefer tuttu, yakınlarından birini kantarcının evine gözcü koydu. Çok geçmeden gelen haberler önemliydi.

Kantarcının karısı haftanın belirli gün ve saatlerinde evden çıkıyor, Topal'ın ardiyesine geliyordu!

Mim koydu.

Böyle günlerden bir gün, aynı saatlerde Nedim Ağa'nın da fabrikaya gelmediği ya da gelse bile çabucak kalkıp gittiğini tespit etti.

Çok geçmeden haberler haberler üstüne yağmaya başlamıştı: O saatlerde Nedim Ağa, Topal'ın ardiyesine geldiği gibi, kantarcının karısı da geliyordu!

Bütün bunlar da şaşırtmadı genel müdürü. Olabilirdi. Kantarcının karısını tanımıyordu ama, güzel kadındı demek? Nedim Ağa da kadını belki de Topal yoluyla elde etmişti. Topal'ı, Topal'ın ardiyesini perde olarak kullanıyordu? Daha açıkçası, Nedim Ağa; karısı, çocukları, çevresi dolayısıyla bu münasebeti perdelemek istemiş, perde olarak da Topal'ı kullanmıştı.

Etli, kocaman elinin bir hareketiyle, "Bana ne?" demek istedi. "Eşek herifin en tabii hakkı ama, hayvan, görgüsüz, cahil. Milyonların üstünde oturuyor, gene de eline yüzüne bulaştıracak neredeyse. Sanki çok mühim. Topal'ı perde, maske gibi kullanıyor! O dürzünün çıkarı ne olabilir bunda? Kuru kuruya çöpçatanlık mı? Yoksa var mı bir çıkarı?"

Kendi kendine göz kırptı:

"... Varsa ne? Fabrikada çalışırken de Nedim'in yakını, hatta sır kâtibiydi. Şimdi Nedim'i büsbütün avucunun içine alır artık. Belki de aldı. Yoksa Nedim, onu pamuk tüccarı mı yapacak?"

Kafasında birden bu ihtimal ve Topal kuvvetle canlandı: Ortadan kısa boylu, geniş omuzlu, kocaman elli, güçlü bir adam!

"... Kadınla sözbirliği etmedikleri ne malum? Böyleyse, şıpsevdi Nedim, kadının zoruyla Topal'a sermaye bile verir. O zaman başlarlar pamuk tüccarlığına. Nedim Ağa arkası olduktan sonra, Topal çabucak toparlanır, çok geçmeden de piyasanın en kuvvetli tüccarları arasına giriverir!"

Elleri masanın üzerinde, kafasında Topal Nuri, düşünüyordu. On yıl içinde, çok değil, on yıl içinde pekâlâ o da büyük bir tüccar olur, çıkardı. Neden olmasın? Adamın gözleri yuvalarında fıldır fıldırdı. Üstelik, zincirlerini kırmak üzere bir dev ya da bentlerini yıktı yıkacak azgın bir su! Zekiydi herif, hem de çok zeki!

"Çukurova topraklarına ayaklarının çarığıyla gelip, çok geçmeden milyonların üzerine çöreklenenlerden biri" olabilirdi belki de.

Bir anda bütün bunlar kafasından hızla geçtiyse de, üzerinde durmadı. Nedim Ağa ona arka olduğuna göre, bir de yaptığı inceleme sonucundan anlamıştı ki, Topal, pamuk çalma işinde kantarcıyla elbirliği hâlinde değildi. Durumu Nedim Ağa da öğrendiğine göre, üzerinde fazla durmamalı, ilgili makamlara işi aksettirmeliydi.

Gerektiği biçimde aksettirdi.

Bütün bunlardan habersiz kantarcı, sabahın erken saatlerinde fabrikadaki işinin başına geliyor, bütün gün, her zamanki gibi, koş oraya, koş buraya, bu arada üstüpü, ıskarta pamuk, hatta fabrikaca işlenmek için satın alınmış pamukları, Topal'dan öğrendiği yollarla dışarı çıkartıp, teslim etmekte olduğu kapkaççı tüccarlara yolluyor, paraları çokluk bankadaki hesabına yatırıp gerekli kısmını yanına aldıktan sonra tutuyordu Kebapçı Şahut'un yolunu.

İçki, bol yemek, artık eski hımbıllıktan kurtulduğuna inanmanın rahatlığı, kilo almaya başlamıştı. Cebi, bankadaki cari hesabı para doluydu. İlkbaharda da Topal, sebze komisyonculuğu

işine başlayacak, oradan da gelecekti, oooh. Daha ne istiyordu? Fakat kim ne derse desin, şu Topal çok iyi insandı. Onun sayesinde ulaşmıştı bugünkü durumuna. Bunca yıl eşekler gibi sağa koş, sola koş...

Bir gün hiç beklemediği anda suçüstü yakalandı.

Malı sattığı kalın siyah kaşlı adamın yanındaki kantarcı tam zamanında kantarının başından fırlamış, "Seni kanun namına tevkif ediyorum!" demişti.

Şaşırmıştı Kantarcı Mustafa.

"Beni mi? Niçin?"

"Hakkınızda ihbar var. Buyurun müdüriyete kadar gidelim."

Hesapta bu yoktu işte. Kantarcı titreyerek memurların önüne düştü. Müdüriyete geldiği zaman, Nedim Ağa'yı, genel müdürü, malları kapıdan çıkaran arabacıyı, malları teslim ettiği kalın kaşlı adamın ortağını orada buldu. Bacakları titriyordu. Gereken sorgusu sırasında baygınlıklar geçirerek, her şeyi birer birer itiraf etti, yalnız Topal'la olan işbirliğinden söz açmadı. Sorular zaten fabrikaca satın alınan pamukların usulsüzce dışarı çıkarılıp, satılmasıydı. Daha önceki üstüpü, ıskarta pamuk, boş teneke satışları söz konusu edilmemişti.

Ertesi günkü gazeteler, memleketin en ünlü fabrikasından yapılan hırsızlığı ballandıra ballandıra yazmışlardı ki, Topal, soluğu kesilerek okudu ve ferahladı: Kantarcı, birlikte yaptıkları hırsızlıktan söz açmamıştı neyse. Açsa bile hiç önemi yoktu Topal için. Kantarcının hırsızlığını genel müdürle Nedim Ağa'ya bildirmeden önce işin hukuki yönünü çok incelemişti. Onu karıştırsa bile, ispatlamaya yarayacak hiçbir delil yoktu elinde.

Kantarcının kovuşturması çabucak sonuçlandırılmış, ceza ve tevkifevine yollanmıştı. Bu arada bankadaki paralarıyla üzerindekilere el konmuş, evi inceden inceye aranmıştı. Nedim Ağa ancak bundan sonra Şehnaz'ın kantarcının karısı olduğunu anlamıştı ki, Topal'ın yakasına yapışmış, "Ulan," demişti, "bunu benden ne diye sakladın?"

Topal, minareyi çalmadan kılıfını hazırladığı için, bu işe ağadan çok daha şaşmış görünerek, "Ben biliyor muydum ki, ağa?" cevabını vermişti. "Kantarcının nerede oturduğundan bile haberim yoktu. Evet, her sabah kapısının önünü süpüren bir kadın, bakıp gülümsüyordu ama, kantarcının karısı olduğunu nereden bilebilirdim? Bilsem yanaşır mıydım? Biliyorsun, birbirimizin ardından kuyu kazıp duruyorduk. Kaldı ki, herife müstahak. Böyle hırsız, böyle yediği çanağa sıçan bir dürzünün karısına el atılmaz da ne yapılır?"

Nedim Ağa üzerinde durmadı. Seviyordu karıyı. Değil kantarcının, isterse "Kibriya"nın karısı olsundu! Hem bundan sonra, artık ortadaydı kadın. Mesele eskiyip, örtbas oluncaya kadar evinden dışarı çıkmaz, bu arada kocasının "haysiyet kırıcı suçu" dolayısıyla ondan ayrılma isteğinde bulunur, boşanırdı.

Bütün gizli, karanlık işlerde olduğu gibi, gene Topal'ın el altından yol göstermesiyle Şehnaz, mahkemeye başvurarak kocasından ayrılma isteğinde bulundu. Dilekçeyi Topal yazdırmıştı, avukatı Topal tutmuş, gerekli paraları Topal harcamıştı Nedim Ağa'nın kesesinden.

İşler iyice mayna olup, kantarcınınki gibi, hatta ondan da önemli yığınla olay, gazete sütunlarını doldurarak kantarcıyı unutturduğu günlerden bir gün, cezaevine gitti. Görüşme günüydü. Herkes gibi o da üç beş paket sigarayla kantarcıyı yoklayacaktı. Fakat telörgünün orası çok kalabalıktı, görüşmeye imkân yoktu. Müdüre çıktı. İriyarı müdürü yerlere kadar eğilerek selamladıktan sonra, kantarcıyla özel olarak görüşmek istediğini söyledi.

Müdür, "Niçin özel olarak?" dedi.

"Çünkü efendim, bendeniz eski bir arkadaşıyım. İşittiğime göre, karısı da bu kara gününde ondan ayrılmak için müracaat etmiş. Peki ama beyefendi, hep insanız. Herkes onu terk etti. Karısından başkaca da ziyaretine gelip, beş kuruşçuk olsun yar-

dımda bulunacak kimsesi yok. Evet, biliyorum, işlediği suç Cenab-ı Allah yanında da, kul önünde de hem çok günah, hem de ayıp. Fakat nihayet bu da insan, bu da can taşıyor. Can taşıyan bir mahluğun hapishane köşelerinde ıstırap çekmesine yüksek ve tertemiz vicdanınız elbette razı olmaz!"

Ceza ve tevkifevi müdürü tava gelivermişti. İşte böyle olurdu kara gün dostu! Bravo, aşkolsundu!

Kantarcıyı hemen çağırttı. Kantarcı gelinceye kadar da bu gerçekten dürüst, vicdanlı yurttaşa çay veya kahve içip içmeyeceğini sordu. Topal, avcuyla çenesini sıvazlayıp, "Allah!" dedikten sonra, anlamamış gibi, "Efendim!" dedi.

Odacı da gelmişti zaten. Müdür:

"Çay, kahve... Bir şey emretmez misiniz?"

Topal memnun, "Ne zahmet?" dedi. "Ne zahmet beyefendiciğim?"

Müdürün ısrarı üzerine, "Orta şekerli bir kahve," dedi.

Kantarcı getirildiği zaman Topal'ı gene bir elinde kahve fincanı, parmaklarının arasında sigara, fosur fosur sigara, kahve içer bularak, Nedim Ağa'nın odasındaki günleri hatırladıysa da, hemencecik unuttu. O anıları hatırlamamalıydı. İşte, nihayet gelmiş, ona sigara bile getirmişti. Karısı, en yakını karısı bile boşanmak için mahkemeye başvurmuşken bu, bu Nuri Bey, onu unutmamıştı. İnsan dediğin böyle olurdu işte!

Gözlerinden sızan yaşlar kara suratından aşağılara inerek ağlıyor, dert yanıyordu:

"Muhakemem bitmedi daha Nuri Bey. Acelesi neymiş? Demek, kadın bugünü bekliyormuş? Ne için çaldım? Onun için değil mi? Onu daha iyi yaşatmak için değil mi?"

Topal uzun uzun dinledikten sonra, "Eee," dedi, "kadın! En iyisinin boynu altında kalsın!"

Sonra bir sır verircesine ekledi:

"Böyle olduğu daha iyi!"

Kantarcı şüphelendi:

"Neden?"

"Nedenini, niçinini sorma. Benim de bana göre bir bildiğim var. İnsanlık hâli, herkesin başından böyle kazalar geçer. Fakat namus? İnsan bu dünyada namus için yaşar, namus!.."

Ceza ve tevkifevi müdürü odanın içinde ağır ağır dolaşıyor, böylesine güler yüzlü, sözü sohbeti yerinde bir insanla tanışmış olmaktan zevk duyuyordu. Çünkü bu zamanda kime canım demişse, mutlaka canın çıksın karşılığını almıştı. Buysa, basit bir fabrika kâtibini, herkesin el çektiği, en yalnız, en teselliye muhtaç zamanında, hiçbir mecburiyeti yokken gelip aramıştı. İnsanlık buydu işte.

Yanlarına yaklaştı, Kantarcı'ya, "Beyefendi çok doğru söylüyorlar," dedi. "Dürüst bir kadın kocasını değil böyle, bundan çok daha felaketli gününde terk etmez!"

Topal'a döndü:

"Doğru değil mi beyefendi?"

Topal bütün kalbiyle böyle düşünüyordu:

"Ne demek efendim, ne demek? Onun için, diyorum ki, lanet olsun de, ayrıl ve hemen unut onu!"

Unutmak!..

Kantarcı için böylesine kara, kapkara bir felaket içinde Şehnaz'ı unutmaya imkân mı vardı? Ama çaresiz, unutacak, unutmaya çalışacaktı. Kanun bu hakkı tanıyordu. Kocasının herhangi bir şerefsizliği, iffetsizliği karşısında, kadının ayrılma isteği yerine getirilirdi.

Gözlerinden ılık ılık, tuzlu tuzlu akan yaşlarla sordu:

"Belki bilmezsin Nuri Bey, sen benim çok yakınımsın, onu nasıl sevdiğimi anlatamam. Şehnaz benim her şeyimdi. Güneşimdi, ayımdı!"

Topal'ın ellerini avuçları içine aldı:

"Yalvarırım sana. Bize git, onu gör. Onsuz yaşayamayacağımı, verem olacağımı söyle. Allah rızası için vazgeçsin ayrılmaktan. Yalvarıyorum, haftada bir, tek bir sefer gelsin, telörgü ar-

dından görmeye razıyım. Söyle, ayrılmasın, beni buralarda yapayalnız bırakmasın!"

Topal'ın ellerine yaşlı gözleriyle kapandı. Çocuk gibi ağlıyor, hıçkırıyordu. Topal, ceza ve tevkifevi müdürüne baktı. O da sarsılmıştı koskocaman bir erkeğin hıçkırarak ağlaması karşısında. Topal başını salladı, sonra da, "Kadın," dedi, "aaaah Müdür Bey, kadını, kadının nasıl bir melun olduğunu elbette bilirsiniz. Cennet-i âlâdan Adem babamızın kovulmasına sebep o değil mi?" Sonra kalktı, kantarcıya söz verdi:

"Mustafa, senin hatırın, gül hatırın için gidip aileni göreceğim ve dilimin döndüğü kadar yalvaracağım senin için. Vazgeçirmeye çalışacağım. Şayet göğsünde kalp taşıyorsa, vicdandan nasibi varsa imana gelir, davasından vazgeçer, yoksa ben ne yapayım?"

Müdüre döndü:

"Doğru mu, eğri mi Müdür Bey?"

"Doğru," dedi müdür, "çok doğru..."

"Ben şahsen kadınlara kıymet vermem. Prensip meselesi. Fakat seninle olan eski dostluğumuz yüzü suyu hürmetine gidip yalvaracağım!"

Kantarcının umutsuzluktan donuklaşmış kara gözlerinde aydınlık bir pırıltı başladı. Nuri Bey isterse yapardı, ki söz vermişti, mutlaka yapardı. Müdür de tanıktı işte.

Ellerini sıkıp gardiyanın önüne düştü, gitti.

Yalnız kaldıkları zaman Topal, müdüre yavaşça, "Kadının davasından vazgeçeceğini hiç sanmam," dedi.

"Niçin?"

"Kadın, düşman başına, başkasıyla alakalı!"

"Kimle?"

"Sizden laf çıkmaz, benim ortakla!"

"Kim sizin ortak?"

"Nedim Ağa. Fabrikatör Nedim Ağa yok mu?"

Müdür yumruk yemişçesine sarsıldı:

"Fabrikatör Nedim Ağa sizin ortağınız demek?"

Yeni bir sigara yaktıktan sonra bundan böyle yapacakları pamuk ticaretini anlattı. Hem hemşeriydiler, hem de ortak. Bu aptalın karısı, yeni değil, yıllardan beri metreslik yapıyordu adama. Bu da fırsat olmuştu. Ağa böyle istiyordu. Hiç ağanın isteğini reddedip...

Müdür göz kırptı:

"Yoksa bu suçüstünü ağa mı tertipledi?"

"Aman efendim, koskoca bir ağanın böyle küçüklüklere tenezzül edeceğine ihtimal verir misiniz? Herif ta benim zamanımda bile çalardı. Nihayet..."

"O hâlde yaptığını çekiyor?"

"Hiç şüpheniz olmasın. Cenab-ı Allah'a inanmayan kâfir. Ben onu bunu bilmem: Doğruluktan şaşmayacaksınız. Şaştınız mı, Rabbilâlemin cezasını verir. Kim derse ki ceza öte dünyaya kalır, yalan. İyilik veya kötülüklerimizin cezasını bu dünyada çekeceğiz vesselam. Ben onu bunu bilmem. İyilik yap, denize at. Balık bilmezse Halik bilir. Öyle değil mi efendim?"

Müdür için önemli değildi kadının koskoca bir ağaya ya da herhangi bir çulsuza metreslik etmesi. Burası ceza ve tevkifeviydi. Her gün neler de neler geliyordu.

Topal, olanca kibarlığıyla müdüre veda edip, ardiyeye geldi. Nedim Ağa'yı onu bekler buldu. Yukarı çıktılar. Kadın, ne de olsa kocası, gelmişi geçmişi vardı. Bu bakımdan usulcacık sordu:

"Gittin mi?"

Kadına sözde acıyarak baktı:

"Gittim," dedi.

"Konuştun mu?"

"Konuştum."

"Boşanma işine ne diyor?"

Topal, Nedim Ağa'ya baktı, sonra kadına döndü:

"Sen bize buzdolabından iki lokma bir şeyle iki kadeh rakı

çıkar, getir. Aptal. Boşanma işine ne diyormuş. Ne diyecek? Herif oralı bile değil. Bir de yırtıklaşmış ki!"

Kadın istenenleri pırıl pırıl bir tepsiye koyup getirdi. Nedim Ağa gözlerini ona dikmişti. Buzdolabına gidişi, dolabın kapağını açışı, istenenleri çıkarıp tepsiye dizişi...

Tepsiyi küçük sigara masalarından birinin üzerine, ortalarına koyduktan sonra, ağa bileğini tuttu:

"Düşünme," dedi, "bundan sonra sen benimsin, benim malım, canım, canımın içisin, anladın mı?"

Dizine oturttu:

"Gülüm, elmasım, pırlantam benim!"

Topal ellerini birbirine sürüştürerek, "O kadar," dedi, "bulmuşsun ağamız gibisini, ye iç, hizmetini gör. Allah'ına şükret!"

15

Nedim Ağa'nın Şehnaz'la olan münasebetini duymayan kalmamıştı. Bu arada Topal'ın karısı da duymuş, ama kocasının bu işte başrolü oynamış olmasına ihtimal vermemişti. Gene de bir akşam, hayli sinirli, sordu:

"Nuri!"

Kadının "Nuri!" deyişinden maksadını sezerek, sıkıntılı, çok sıkıntılı numarası yaparak, bakmadan, "Efendim?" dedi.

Her zaman, "Ne var?", "Söyle!" diyen adamın bugün, "Efendim?" deyişi çok hoşuna gitmişti. O da en tatlı sesiyle, kızdırmamaya gayret ederek sordu:

"Bu Nedim Ağa deli mi oldu?"

Tamam, anlıyordu işi. Kadının da kulağına çalınmıştı bir şeyler.

"Ne delisi yani?"

"Kantarcının karısıyla alakası mı varmış?"

Kesti attı:

"Bilmiyorum."

Yatak odasına geçti, ceketini, pantolonunu çıkardı, beyaz patiska geceliğini giyinirken, karısı kapıya dayanmış, ona bakıyordu. Bir ara gene eşelemek istedi:

"Herkesler diyor ki, bu işte Nuri Bey'in de parmağı var, diyor. Bilmem ki, nasıl olur?"

İspirto gibi parladı:

"Belle ki var. Ne demek istiyorsun?"

Hiç böyle konuşmak istemediği hâlde, ağzından çıkıvermişti.

Kadın bir anda deliye dönerek, "Yani aralarını sen mi yaptın?" deyince, Topal adeta şahlanarak, kadının üstüne atıldı, bir tokat, bir tekme daha. Bir tekme.

"Kart karı! Seni bana sayıyla mı verdiler? Ulan şu kenef suratına bak. Sen de kendini adamdan, kadından mı sayıyorsun? Boş ol, üçten dokuza boş ol, hadi!"

Kaç vakittir tasarlayıp durduğu şeyi bir anda, hiç beklenmedik zamanda gerçekleştirivermişti. Daha doğrusu bu iş, kendiliğinden, yağdan kıl çeker gibi oluvermişti. Zaten aralarında resmi nikâh da olmadığından, kadın artık onun "namahrem"iydi. Dinine, din gereklerine sıkı sıkıya bağlı kadın, Topal'ın korktuğu gibi ulurcasına ağlamadan, hatta alabildiğine kabadayı, yuvarlandığı yerden kalkmış,Topal'a nefretle bakarak, "Âlâ," demişti. "Senin gibi bir deyyusa karılık etmektense, defolup gitmek daha doğru!.."

Artık namahremiydi ya, hiç vakit geçirmeden öbür odadan başörtüsünü alıp başına sarmış, giyinmiş, komşuya geçmişti. Topal bütün bunlara önce şaşkınlıkla bakakalmış, sonra da aklı başına gelerek, sevinmişti. Demek artık karısı filan da yoktu? Bekârdı ha? Bundan böyle aklını başına toplar, ikinci evlenmesini hesaba kitaba dayarsa, zenginliğin yoluna zaten girdiğine göre, bu yolda adamakıllı ilerlemiş olurdu.

Aklından Şehnaz geçti.

Az önce karısının sırtıyla dayandığı kapıya o da aynı şekilde dayandı. Şehnaz, evet. Neden olmasın? Nedim Ağa'ya gelince, yarın karısı, çocukları da duyacaklardı. Kim bilir, belki de onlar da üstüne gelip, "Deyyuuuus, pezeeveeeeenk! Kocamı, babamızı elimizden mi almak istiyorsun?" diye bağıracaklardı.

Korktu birden. Nedim Ağa'nın iki oğlu vardı. Biri henüz ortaokul öğrencisi ama, öteki yetişmiş. İş kavgaya kalsa, iki oğlun ikisini de haklardı tek başına ya, olmazdı tabii. Ardiyedeki dükkâna gelip, hatta analarını da alıp, mahalleye karşı bas bas bağırarak, "Deyyus, pezevenk!"liğini yaymaya kalkarlar mıydı acaba?

Nedim Ağa'nın karısını düşündü: Bir ya da iki sefer şöyle bir görmüştü. Az önce eski deyimle, "telâk-ı selâse"yle boşadığı karısından da çirkin, erkek suratlı, kocaman elli, kocaman ayaklı, karı diye koyna alınmaz bir acayipti. Beş vakit namaz, oruç, iyi kalplilik... Evet ama, bir kadın için yeter şeyler miydi bunlar?

Aklından gene Şehnaz geçti. Arıyordu onu. Demek seviyordu? Elbette seviyordu, sevilmeyecek kadın mıydı? Hani Nedim Ağa'nın deli divane olduğu kadar vardı. Bundan böyle konağa, konağın pırıl pırıl eşyaları arasına yerleşir, giyinir, kuşanır, boyanır, büsbütün güzelleşirdi. Onu ne diye Nedim eşeğine kaptırsındı? Kadın seviyordu kendisini hazır, kendisi de anlıyordu ki, boş değildi. Peki?

Sofada, elleri arkasında, dolaşmaya başladı.

Şehnaz'la anlaşamaz mıydı acaba? "... Karımı boşadım. Senin için boşadım karımı. Bana varır mısın?"

Karşısında Şehnaz varmış da onu cevaplıyordu sanki:

"Nasıl varmam şekerim? Nasıl varmam?"

"Nedim ne olacak?"

"Canı cehenneme deyyusun!"

"İyi ama, o olmadan ben henüz hiçbir şeyim..."

"Konağım var, mobilyam da var, altın, elmaslarım da. Hepsini al. Paraya çevir. Kullan canımın içi!"

Kadının bu tarzda karşılık vermesini istiyordu. Bu tarzda bir karşılık vereceğine de şüphesi yoktu. Ne çıkardı bütün bunlardan? Ele geçecek parayla memleketin büyük bir fabrikatörü, yani büyük ve hatırlı bir tüccarına karşı gelebilir miydi? Sonra, vakit çok erkendi. Nedim Ağa'ya da, onun Allah'ına da karşı gelecekti ama, hele Nedim Ağa'dan faydalansın, onun sayesinde yüz binler, milyonlar kazansın... biliyordu yapacağını.

Birden karısını hatırladı. Evden çıkıp gitmişti. Nereye? Sakın o öfkeyle Nedim Ağa'nın evine gitmesindi?

Kadın, Nedim Ağa'nın evine değil, komşuya gitmişti. Karşı komşuya. Gittikçe artan hıçkırıklar içinde, komşunun sedirine kapanmış, genç komşusuyla gencecik kocasının meraklı bakışları önünde çocuk gibi hıçkırıyordu.

Kadın da, kocası da anlıyorlardı çok mühim bir şeyler geçirdiğini ama, ne? Sakın ölüm falan olmasın?

Genç kadın yanına yaklaştı, diz çöktü, sırtını okşayarak, "Teyze," dedi. "Teyzeciğim. Nen var? Ne oldu akşam akşam?"

Kadınsa boyuna hıçkırıyor, konuşamıyordu. Konuşsa, ne olduğunu söylese de, derdine çare olabilirlerse olsalar!

"Teyzeciğim, söyle ne var, Allahaşkına?"

Boyuna hıçkırıyor, hıçkırıyordu. Halbuki kocası gelmişti. Yemeklerini yiyip sinemaya gideceklerdi!

"Teyzeciğim, canım teyzeciğim ne oldu sana?"

Kocasına baktı, "Canım teyzeciğim dediğime inanma, numaradan!" demek isteyen bir yüz işaretiyle kocasını hafifçe güldürdü. Ulan ne namussuz, ne komik, ne cıvıl cıvıl kadındı şu karı be! O anda sarılmak, kolları arasında sıkmak, sıkmak... İyi ama, nereden gelmişti şu kart karı da be!

Sesli sesli, "Yemeği yiyelim de çıkalım," dedi. "Geç kalacağız!"

Bu, bu işte, Topal'ın karısını harekete geçirdi. Kapandığı sedirden doğrularak, "Bir yere gidecekseniz, gidin Allahaşkına," dedi. "Ben durucu değilim. Benim bundan sonra yerim yurdum

yok. Ben sokakta kalmış bir insanım. Ama zarar yok, bir deyyusa karılık etmektense..."

Gene hıçkırıklarla sedire kapandı.

Karıkoca birden işin ciddiliğini anlayarak, yemek ve sinemadan caymışlardı. Demek Topal, boşamıştı karıyı? Yoksa şu Nedim Ağa'ya, "çöpçatanlık" yaptığı için kadının kanına dokunmuş olmasın?

Erkek, "Haklısınız," dedi. "Hiçbir kadın kocasının bu mevkiine tahammül edemez, etmemeli de. Şehir çalkalanıyor!"

Genç kadın kocasına öyle bir baktı ki adam yuttu. Öyle ya, ne diye hemencecik taraf tutuveriyordu? Ya değilse? Ya tamamıyla başka bir sebepse?

Kadın ağlamasını kesmişti artık. İçini derin derin çektikten sonra, "Sen benim dünya ve ahret kardeşimsin," dedi. "Sen tut, el âlemin karısını, nikâhlı karısını Nedim Ağa'ya peşkeş çek. Erkekliğe sığar mı? Söyleyin, sığar mı?"

Adam, karısına baktı:

"Sığmaz," dedi. "İnsan bu dünyada her şeyden önce şerefi ve namusu için yaşar. Şeref ve namussa para ile satılmaz!"

Adam bir bankada memurdu. Gerçekten de böyle düşünür, böyle yaşardı ya, karısının komşu çocuğuyla zaman zaman alt alta, üst üste boğuştuğundan haberi yoktu. Komşunun oğlu ticaret okuluna gidip geliyordu. Genç irisi. Yanakları al al. Bir de maskaraydı ki. Çokluk evlerinin açık penceresi önünde, belden yukarısı çıplak jimnastik yapardı. Yeni taşınmışlardı bu mahalleye. Babası bilmem ne ormanlarında mühendis. Delikanlının annesi de dolgun kalçalarıyla fingirdek mi fingirdek, iki kadın çabucak ahbap oluvermişlerdi. Bu ahbaplık, iki aileyi yaklaştırmış, bankacının karısı genç öğrenciyle kırıştırırken, öğrencinin annesi de genç bankacıyla dışarda birkaç sefer buluşmuştu.

Genç bankacı, "Cevap ver," dedi karısına. "Ben böyle bir halt etsem, sen tahammül edebilir misin?"

Genç kadın, "Allah yazdıysa bozsun," dedi. "Asla!"

Ekledi:

"Değil böyle başkasına pezevenklik, seni duysam ki bir başka kadınla böyle böyle..."

Genç adamın aklından ormancının karısı geçtiği hâlde, "Tabii canım," dedi. "Şerefli bir kadın..."

Kadının kafasından da genç öğrenci geçti ya, aldırmadı. Ne çıkardı? Nihayet, gencecik bir öğrenci. Kocasından geri kalmadı:

"Şerefli bir kadın hiçbir zaman, ne kocasının hovardalığına tahammül eder, ne de kocasının şerefini ayaklar altına alır?" dedi. "Ölmek daha iyi, Allah, sen gösterme Yarabbi."

"Peki teyze, ne yapacaksınız şimdi?"

Topal'ın karısı, "Beni üçten dokuza boşadı," dedi. "Artık onun karısı değilim. Herhalde çekip İncesu'ya, kardeşimin yanına gideceğim. Bakalım..."

Genç kadın adeta sevinçle:

"Demek resmi nikâhınız yoktu?"

"Yoktu."

Genç adam:

"Medeni Kanun kabul edileli şu kadar zaman oldu hanım teyze. İnsan işini sağlamlamaz mıydı?"

"Amaan bre oğlum, böyle adamla resmi nikâh yapsan ki ne çıkar? Herifte ar, haya tertemiz. Yüzü bile kızarmıyor. Ben biliyorum yapacağımı... Yarın olsun, hayrı da beraber gelsin, ilk işim, Nedim Ağa olacak deyyusun karısına her şeyi bir bir anlattıktan sonra, çekip İncesu'ya gitmek!"

Ah, ne heyecanlı şey olacaktı demek?

Genç kadın kocasına baktı ama, aklından geçenleri söylemek değil, sezdirmedi bile. O da birlikte gitse de, ünlü fabrikatör Nedim Ağa'nın evini yakından görse! Sanıyordu ki, Nedim Ağa'nın evindeki eşya, memlekette hiç kimsenin evinde olamaz. Böylesine zengin bir insanın evi elbette dayalı döşeli olacaktı. Kim bilir artık o stil kanepe, koltuklar, büfe, yemek masaları, halılar... Bir an kendinden geçti. Böyle bir evi olsun isterdi. De-

mek, kantarcının karısı o zengin adamı avucunun içine almış, her arzusunu yerine getirtiyordu? Aşkolsundu be. Peki ama, çok mu güzeldi bu kadın? Düşündü, uzun uzun düşündü: İki iri, yeşil gözü zorlukla hatırladı ama, bu yeşil gözler de pek öyle ahım şahım değildi. Topal'ın karısına kulak verdi:

"... Herif ağa ama, hayatında kadın görmemiş ki. Demek bu yere batasıcayı görünce vuruldu. Ellisinden sonra, kart aşkı fenadır derler. Avucuna girdi ya, inek sağar gibi sağar deyyusu!"

Genç kadın dudak büktü bu sözlere. İyi ederdi. Kendisine ev aldırır, dayatır döşetir, geçip kurulurdu. Doğrusu, en uygun şeyi yapmıştı kadın. Ne diye üç otuz paralı kocasının kahrını çeksin? İnsan çekerdi, evet ama, adam ya çok genç, yakışıklı olur da aşkından deli divaneye dönersin, o zaman başka. O zaman bile... Kocasını gerçekten sevdiği hâlde, genç öğrenciyle aldatmıyor muydu onu?

Sabaha kadar, kocasının kolları arasında Nedim Ağa'yı düşündü. Ellinin üstündeymiş. Varlıklı olduğuna göre, diri adamdı herhalde. "... Amaan, diri olmaması daha iyi. İnsanı örselemez. Kafayı vurur vurur yatar, sen de dışarıda dilediğin gibi, dilediğinle... Ah, ben olsam kantarcının karısının yerinde. Demek, kadının çoktandır alakası vardı? Nedim Ağa herifi suçüstü yakalattı, attırdı içeriye. Maksadı, kadının ona kalması. Bak, boşanma davası açmış karı. Aferin. Yarın bir de ağaya nikâh kıydırırsa..."

Kocasının kolları arasında adeta öfkeyle döndü. O kadar ki, uyanık adam huylandı:

"Şadiye!"

Sertçe:

"Ne var?"

"Uyanık mısın?"

"Evet. Ne var?"

Adam da birden sanki öfkelendi:

"Ne dikiliyorsun yani!"

"Amaaan..."

Adam yatakta oturuverdi:

"Aman mı?"

Kadın geriledi:

"Uykum var, bırak beni!"

Odanın perdeleri mavi mavi aydınlanmıştı. Belliydi ki dışarıda hava bozuktu. Gene yağmur vardı besbelli. Hiç sevmezdi böyle havaları. Karyoladan atladı, gitti, perdeyi açtı, baktı. Tamam. Yağmur vardı havada. En iyisi giyinip, yağmura tutulmadan bankanın yolunu tutmaktı. Bugünlerde hazır cari hesaplara bakan Necla da erken düşüyordu bankaya, tatlı tatlı kaynatırlardı. Sahi, dün öyle sözleşmişlerdi ya! Hatta kadın, odacıya tembih etmişti yarım saat erken gelmesini!

Çabucak giyindi.

Genç kadın da istemeye istemeye kalktı, karyoladan indi. Bugünlerde çok erken gidiyordu ama, gitsin varsındı. O da şu karıyla evden çıkar, Nedim Ağalara birlikte giderlerdi. Nedim Ağa'nın evi, eşyalarını merak ediyordu kaç vakittir.

"Kahvaltı etmeyecek misin?"

Adamın aklında Necla, sertçe, "Hayır!" dedi.

Etmezse etmesin, üzülecek değildi ya!

Saat dokuza doğru, havanın hâlâ yağdım yağacaklığı içinde, evden çıktılar. Kadın akşamdan beri adamakıllı almış vermişti. Ne olursa olsun, ağanın karısına her şeyi anlatacak, ondan sonra da arkasına dönüp bakmadan gidecekti. "... Aç mezarı yok ya!" diyordu. "İki el bir baş içindir. İncesu'da beni kim tanır? Tahtaya giderim, çamaşıra giderim... Kardeşimin karısı evet, huysuzdur, beni de burunlar ya, zarar yok. Hiç olmazsa el âleme pezevenklik yapan bir adamın karısı olmaktan kurtulurum!"

Bir an Topal'ı hayalledi, kaşları çatıldı. Sanki Topal karşısındaymış gibi, "Utanmaz, arlanmaz!" dedi sesli sesli.

Bankacının karısı sordu:

"Kim teyze?"

"Bırak kızım," dedi. "Şu boyu devrilesice aklıma geldi de..."

Genç kadın merakla sordu:

"Şimdi ne yapmak niyetindesin?"

"Hiç. Anlatacağım hanıma. Kocasını bellesin. Benim yuvam nasıl yıkıldıysa onunki de yıkılsın. Ben kadınlığımı yaptım. O da kadınsa, kadınlığını göstersin. Doğru değil mi ama?"

Genç kadın adamakıllı heyecanlanmıştı. O da bunun gibi kadınlığını gösterir, kocasından ayrılırsa... ne olurdu? Adamın başını büsbütün boş bırakırdı. Nedim Ağa'nın da canına minnet. Sevdiği kadınla... "... Pis cenabet!" diye geçirdi. "Kokmuş karı! Koskoca ağayı avucunun içine alır, milyonların üzerine... akılsız. Dünyada sanki ondan başka kadın yok!"

"Bu, kantarcının karısı güzel mi, teyze?"

"Tanımıyor musun?"

"Birkaç sefer görmüş olacağım ama, bilmem, hiç dikkat etmedim."

"Güzelliği batsın. İğrenç yeşil gözleriyle, kim bilir, Nedim Ağa o gözlere mi vuruldu artık? Onu bunu bilmem, bir kadına gençlik, güzellikten önce din, iman, ahlak, bir de namus lazımdır. Kendini bilen erkek güzelliğe değil, karısının namusuna tapar!"

Genç kadın içinden güldü "... Bu yaş, bu suratla bundan böyle sana bu türlü düşünmek düşer. Sen ne dersen de. Her erkek, karısında önce güzellik arar. Namusa gelince, adamına göre değişir..."

Caddede bir faytona bindiler.

Arabacı sordu:

"Nereye gideceksiniz?"

"Nedim Ağa'nın evine!"

Nedim Ağa'yı da, evini de bilmeyen yoktu şehirde. Arabacı dizginleri toparladı, kamçısını hayvanların yeleleri üzerinde şaklattı:

"Deheeeey!"

Yağmur çiselemeye başlamıştı. Birdenbire bastırması pek

mümkün yağmurdan alabildiğine kaçışanlar... Arabacı da hayvanları tırısa kaldırmıştı. Şehrin en büyük caddesinin hayvan pislikleriyle kirli parkelerinde beygirlerin nalları şakırdıyordu.

Çeyrek saat sonra Nedim Ağa'nın bir eski Ermeni evi olan taş konağı önünde araba durdu. İndiler. Genç kadın, arabacının parasını vermek istediyse de, kadın mani oldu:

"Sen benim misafirimsin, şekerim!"

Genç kadının kalbi hızlı hızlı atıyordu. Nedim Ağa gibi ünlü bir fabrikatörün eviydi az sonra girecekleri. Kim bilir, nasıl dayalı döşeliydi? Karısı, kızı, çocukları... Onlar da kim bilir nasıl güzel güzel şeyler, nasıl giyim kuşam içindeydiler. Böylesine dayalı döşeli bir evin giyimi kuşamı yerinde insanlarına bu kılığıyla kim bilir nasıl kılıksız gözükecekti! Ya ayıplarlarsa? Ya yukarıdan aşağıya bakıp dudak bükerlerse?

Topal'ın karısı, sokak kapısının demirden el biçimindeki tokmağını kuvvetli kuvvetli vurdu. Bu vuruşta bir laubalilik, bir çekinmezlik sezdi genç kadın. Nasıl olurdu? Koskoca bir Nedim Ağa'nın hanımıyla, pek pek bir kâtip karısının senlibenliliği... Hatta bir çeşit saygısızlık. Koskoca bir ağanın kapısı böyle mi çalınırdı?

Taştan kocaman bir kutuyu hatırlatan yapının yer yer yosun tutmuş, kararmış taşları... Toprağa olanca heybetiyle oturmuştu. Sımsıkı. Genç kadın bütün bunlara rağmen yapıyı gene de Nedim Ağa'ya göre bulmamıştı. Daha büyük, çok daha şatafatlı, hiç olmazsa birkaç kat düşünürdü. Tam bu sırada kapı açıldı: Erkek suratlı, kaba saba bir kadın, kalın, kapkara kaşları, hatta bıyığıyla sertçe baktı bir an, sonra bu sertlik basit, aleladelik dolu bir yumuşaklıkla gülümsedi:

"Sen miydin kız?"

Topal'ın karısı sesli sesli ağlayarak erkek suratlı kadının boynuna sarıldı, başladı:

"Ablacığım, Pamuk Ablacığım. Sormuyorsun hâlin ne, dirliğin ne diyece..."

Genç kadın bu kadını evin hizmetçisi filan sanmıştı. Az önce yumuşayıp gülümseyen yüzü yeniden sertleşerek:

"Tövbee, ne var?"

Hâlâ kadının boynuna kapanmış:

"Ah sorma Pamuk Ablaa, başıma gelenleri sorma!"

"Gir içeri, gir de içerde konuşalım..."

Bankacının karısına yaban yaban bakıyordu:

"Gel kızım, buyur," dedi.

Genç kadın girdi, sokak kapısı loş bir koridora kapandı. Topal'ın karısının ağlaması bir perde daha yükselmişti. Acı acı, marsık, keskin bir sarmısak kokusu yüklü loş koridor havasında iki kadın ayaküstü hemencecik konuşmaya başladılar:

"Ne var? Ne oldu?"

"Sorma ablacığım... Ah ben ne yapacağım şimdi? Allahım, sen acı bana Yarabbiiii..."

Omuzlarından tutup sarstı:

"Kız ne oldu diyorum?"

"Daha ne olsun ablacığım? Ah daha ne olsun? Senin dünyadan haberin yok. Ben ne halt edeceğim şimdi? Kimin haltlarını karıştıracağım? Bu yaştan sonra yakışır mıydı bana üçten dokuza boşanmak?"

Nedim Ağa'nın karısı ellerini Topal'ın karısının omuzlarından çekti. Birer kuş ölüsü gibi, ağır, kocaman ellerdi. Yanlara çaresizlikle düşmüşler, sarkmışlardı.

"Nuri seni boşadı mı yoksa?"

Kadın gene sesli sesli ağlayarak kadının boynuna sarıldı:

"Boşadı ablacığım, boşadı!"

"Niye boşadı?"

"Ne bileyim ben, boşadı işte. Ağa evde mi?"

"İçerde," dedi kadın.

"Çağırın, kendine sorun. Boşadı işte. Geceyi bunlarda geçirdim. Eksik olmasınlar, yaa, biliyor işte, bunlar da biliyor. Boşayıverdi..."

Kadın bir şeyler sezmişçesine genç kadına baktı, gözlerini yere indirdi, kaldırdı, yeniden kadına baktı. Kalın kara kaşları hınçla çatılıp açılıyor, bıyıklı dudağı oynuyordu. Peki ama neden? Niçin boşamıştı? Deli miydi bu herif? Aralarından su sızmıyordu. Durup dururken...

"Ağa sebebini biliyor mu?"

Kadın çok şeyler biliyor da açıklamak istemiyormuşçasına susuyor, usul usul ağlarken kadının sert yüzüne korkuyla bakıyordu. Bu bakışıyla, "Ah ablacığım, asıl işin başı o, yani ağa. Ağa, senin kocan olan ağa değil mi zaten?" demek istiyordu. Kadın bunu sezerek, hırsla döndü, koridoru geçti. Sağdaki bir kapının önünde durdu. Beline dayalı yumruklarıyla içerde birisine öfkeyle, "Bu senin Topal, karısını ne diye boşamış?" diye sordu.

Topal Nuri'nin karısıyla bankacının karısı korkuyla bakıştılar. Topal Nuri'nin karısı büyük bir suç işlemişçesine dudağını ısırmış, içerden verilecek karşılığı bekliyordu. Göğsünde sanki kalbi durmuş, atmıyordu artık.

Nedim Ağa oval gözlüğü, beyaz takkesi, bilekten düğmeli uzun paçalı donuyla oda kapısına sapsarı çıktı. Vay anasını, demek Topal Nuri karısını boşamıştı da, karı da, "ahiret kardeşi" Pamuk'ta soluğu almıştı? Yoksa sebep şu mesele olmasın? Şehnaz meselesi. Ya Şehnaz meselesiyse de, kadın her şeyi biliyor, şimdi bir bir anlatırsa? Bir şey değil, iki oğlu da içeride, karyolalarında uyuyorlardı. Duyarlarsa, en çok da deli büyük oğlu, ortalığı kırar geçirirdi. Anaları ya? Pamuk? Günlerdir içi alıp alıp veriyor, bu yüzden Şehnaz'a dört elle sarılamıyordu. Topal'ın karısına usulca yaklaştı:

"Ne olmuş?"

Topal'ın karısı kendini tuta tuta, "Ağam," dedi. "Kurban ağam. Benim sizden başka kimim var? Bu yaştan sonra kardeş kapılarında, gelin sümsüğü altında yaşayabilir miyim? Sen her şeyin iyisini biliyorsun..."

Nedim Ağa'nın aklı giderek, elini havaya kaldırdı:

"Neyi biliyorum? Ne münasebet? Benim bildiğim bir şey yok ama, durun bakalım, telaşeye vermeyin ortalığı. Şimdi gider, sorar soruştururum. Bu ne halt etmekmiş? Eşek herif..."

Öfkelenmişçesine döndü, kızgın bir kaplan gibi odasına giderken, çok şeyler sezmiş karısı, beline dayalı kocaman yumruklarıyla arkasından bakıyordu. Nedim Ağa odasına girdikten sonra, Topal'ın karısının yanına şüpheli şüpheli geldi, hışım gibi sordu:

"Demek bu da işin içinde?"

Topal'ın karısı korkuyla baktı. Her şeyi bir anda anlatmaktan sakınarak, lafını çevirmek zorunda kaldı:

"İçinde olup olmadığını bilmem vallaha Pamuk Abla ama, her zaman ağanın yanında. Ağaya belki de bir şeyler anlatmıştır..."

"Demek ağanın da bildiği, anlatılacak bir şeyler var?"

Kadın karşılık vermedi. Başını önüne eğdi.

Pamuk Hanım az önce kocasının girdiği odaya gitti. Sarı demirleri pırıl pırıl, kocaman bir karyolanın doldurduğu küçük bir odaydı. Nedim Ağa burada yalnız başına yatar, burada oturur, öğle, akşam yemeklerini fazlaca kaçırdığı sıralar karbonatını içip, burada geğirirdi. Pencerede kirli tül perdeler, duvarlarda halı biçimi seccadelerle, yerde mavi göbekli ağır bir halının bulunduğu alelade bir oda.

Kadın içeriye hışım gibi girdiği sıra, Nedim Ağa titreyen elleriyle pantolonunu bacağına çekmeye çalışıyordu. Çabucak giyinip tatlı canını evden atmalıydı. Aksi hâlde karısı öğrenirse, ki Topal, Şehnaz'ı Nedim Ağa'ya yapma yüzünden karısını boşamıştır, Pamuk evin içinde kıyametleri koparır, kafasında parçalanmadık çanak çömlek bırakmazdı. Üstelik oğulları da karışırlardı işe. Kim bilir, belki de kalkıp Topal'a giderler, işin içyüzünü öğrenip Şehnaz'ı mehnazı...

"Bana bak, kır eşek... Sen de mi bu işin içindesin?"

Yüzü kireç gibi, karısına baktı:

"Ne işi?"

"Topal niye boşadı avradını?"

"Ne bileyim ben?"

"Nedim, bana yalan söyleme. Şimdi gider, onun sağlam bacağını da ben kırarım! Neyine güveniyor o Topal it? Senden kuvvet, cesaret ala ala nerdeyse tepemize çıkacak! Ulan Nedim, buna bu kadar yüz verme, başımıza çıkar, bir oyun getirir başımıza dedim, sonunda... Beş kuruşluk bir kâtip parçasına buzdolabı aldın, evini dayadın döşedin, yazdan yaza yayla... Var, seninle onun arasında bir şeyler var. Söyle, nedir!"

Atlet fanilası, kısacık külotlarıyla, biri ince, öteki küp gibi geniş iki oğlu da uyku dolu gözleriyle gelmiş, kapıya dikilmişlerdi. Analarıyla babalarının çekişmesine bir zaman geriden baktılar.

"Vallaha bir şey yok Pamuk!" dedi Nedim Ağa.

Kadının kulağına söz girmiyordu:

"Var, bir şey var aranızda! Yoksa Topal it kendiliğinden avrat boşayamazdı. Deli mi bu? Avradını boşarsa kuyruğundan tutulup it atar gibi fabrikadan atacağımı bilmiyor mu? Buna arka olan, kuvvet veren sensin. Söyle: Ne var aranızda?"

Nedim Ağa'nın eli ayağı çözülmüş, tir tir titriyordu. Ulan ne işti bu be. Vay Topal, vay Allahsız Topal... Ulan ben sana bunu böylesine dallandır mı dedim?

"Yok, vallaha haberim yok karıcığım..."

"İnkârdan geliyorsun Nedim. Bir şey varsa aranızda, kulağıma çalınırsa eve gelme, bana görünme Nedim. Allah'ın bin bir ismi hakkı için seni yerde yurtta barınmaz ederim, bilmiş ol!"

Büyük oğlu odaya girdi, anasına sordu:

"Ne olmuş be?"

İriyarı kadın, oğluna döndü, kışkırtıcasına, "Bilmiyorum," dedi. "İşte babanız, işte siz. Sorun, öğrenin. Topal, avradını babanız yüzünden boşamamış olsa, Topal'ın avradı sabah sabah kalkıp gelmez!"

Çıktı gitti.

Nedim Ağa büyük oğluna yalvarırcasına baktı:

"Vallahi haberim yok oğlum, billahi yok. Avradını boşadığını bile şimdi duydum. Ne bilirim ben?"

Küçük araya girdi:

"Anam sana, o Topal'a bu kadar yüz verme der dururdu. Ne diye kulak asmazdın?"

Bu sefer küçük oğluna döndü:

"Hemşerimiz yavrum. Sonra çok da namuslu adam..."

"Aranızda gizli bir şeyler olduğunu herkes söyleyip duruyor. Öyle değil mi ağa?"

Büyük oğlu hınçla bakıyordu. Sanki baba o, Nedim Ağa da oğuldu da, işlediği bir suç dolayısıyla dayak yemekten korkuyordu.

"Yok oğlum," dedi. "Allah'ın bin bir ismi hakkı için yok aramızda bir şey. Tövbe vallaha. Ne olabilir? Bu yaştan sonra bana ayıp değil mi?"

Bir şeyler sezen büyük oğlu:

"Ayıp olan nedir?"

Nedim Ağa büsbütün şaşaladı:

"Hiç, yani..."

"Yoksa..."

"Ne yoksası?"

"Aranızda avrat mavrat..."

"Tövbe oğlum. Ben abdestli, oruçlu bir insanım. Gençliğimde yapmadım da... Tövbe vallaha! Şimdi gider onun ağzının içine... Deyyus. Avrat boşamak da ne demekmiş? Boşadığı kim sonra? Koskoca bir Nedim Ağa'nın avradının ahret bacısı. Hem de İncesulu, hemşerimiz. El mi?"

Giyinmişti. Telaşla odadan çıktı. Koridoru söylenerek geçti:

"... Avrat boşamak ha? Ben onun ağzının tavanına... Deyyus!"

Kadınların ağlaşarak dertleşmekte oldukları soldaki oturma odasının önünde durdu:

"... Sen hiç kaygı çekme bacı, ben onun burnundan fitil fitil getirmezsem benden rezili yok. Tövbe. Avrat boşamak! Yüz verdik Ali'ye, geldi kustu halıya. Sen hiç üzülme bacı. Sen benim gözüm avradımın ahret bacısısın. Bu ev senin evin. Beğendiğin odaya yerleş, minnet bile etme Topal'a. Elimiz uzun, kolumuz uzun şükür. Haydi hoşça kalın!"

Çıktı gitti.

Pamuk Hanım nedense inanamıyordu kocasının bu işten habersiz oluşuna. Kart domuzun eli olmasa, o Topal it avradını boşayamazdı. Eli olmaya eli vardı ama, ne? Sakın avrat meselesi filan olmasın?

"Öyle mi kız? Avrat meselesi ne olmasın?"

Topal'ın karısı, "Bilmem," dedi.

Bu "bilmem" deyişte de bir şeyler vardı. Büsbütün kuşkulanarak üsteledi:

"Bilirsin, söyle. Söyle ki ben onun Nedim gibi babasının ağzına..."

"Vallaha bilmem Pamuk Abla, bilsem..."

"Bu yaştan sonra onun köşeye çekilip, elinde tespih..."

"Pamuk Abla, vallaha bilmem. Bilsem söylemem mi?"

Bir yandan da pişman olmuştu geldiğine. Bu kadının, bu soyca Nedim Ağa'dan çok üstün kadının pire için yorgan yakacağını biliyordu. Keşke o öfkeyle gelip açmasaydı.

Kadın hâlâ, "Var var," dedi. "Bugün evden çıkmayacaktı güya... Tatar böreği istediydi de, bol sarmısaklı olsun dediydi... Bir çalımına getirip ipi kırdı. Ona soracağım ben!"

Oda kapısına gitti, seslendi:

"Ahmeeeet!"

Büyük oğlu pantolonunu filan giymişti. Hazırlanıyordu. Geldi:

"Buyur anne?"

"Babanın peşini bırakma yavrum. O kart tekeden çok huylanıyorum ben. Masasının üstünde gene haplar, şişelerde ilaçlar

çoğaldı. Allah o doktorla eczacının gözünü kör etsin! Bunu böyle azdırıyorlar ilaç vere vere... Git, bak bakalım!.."

"Gideceğim, onun için hazırlanıyorum ya..."

Genç adam, bankacının karısına yiyecek gibi baktıktan sonra odasına gitti. Annesi hâlâ söyleniyordu:

"Kart teke, azgın! Ben sana yapacağımı bilirim!"

Bankacının karısı hayretler içindeydi. Hiç böyle beklemiyordu koskoca fabrikatör Nedim Ağa'nın evini. Şu içinde oturdukları oda en biri. Az önce kahvaltı yapıldığı belli yuvarlak hamur tahtası, üzerinde kirli çay bardakları, peynir ekmek kırıntıları, kocaman bir çinko tasta pastırma çöveni, doğranmış pastırmalar, yerlere saçılı ekmek ufakları...

"Pamuk Ablaaa!"

Ta içerlerden derinden derine yılışık bir sesti. Pamuk Hanım cevapladı:

"Ne var kıız??"

"Tatarın suyu büngül büngül kaynıyor!"

"Geliyorum!"

Topal'ın karısına döndü:

"Kızlar Tatar döküyorlar, haydi biz de gidip yardım edek!"

Kalktılar, bankacının karısı da, hep birlikte mutfağa geçtiler. Bir yanda ocak, ocağın üzerinde gerçekten de büngül büngül kaynamakta olan kocaman bir tencere, bu yanda bulaşık kaplar kalabalığı, mutfağın ortasına serili bir iplik çulun üzerine bacaklarını alabildiğine açmış, Tatar böreği dökmekte olan hizmetçi kızla Nedim Ağa'nın çirkin kızı.

Pamuk Hanım çıkıştı:

"Kız, Tatar öylece duruyor daha?"

Kart hizmetçi kız patlak gözleriyle senlibenli, şımarık:

"Ne yapalım? Elimizden bu kadar geldi, bu kadar yaptık!"

"Deli soyka," dedi kadın. "Yardım edelim bari de çabucak bitsin."

Topal'ın karısıyla çulun üzerine oturup işe giriştiler.

Bankacının karısı bir kenara ilişmiş, hizmetçi kızın lüzumundan fazla iri, sarkık memeleriyle, yılışıklığına dikkat ediyordu. Elinde olmayarak, az önce yarı giyinik kapıya gelerek yiyecek gibi bakan ağanın büyük oğlunu hatırladı. Küçük oğlu da yetişkin sayılırdı. Bu memeler, memelerin sarkıklığı, yılışıklık... Kim bilir, belki de bu kart kız, iki oğlanı idare ediyordu?..

Yanılmamıştı böyle düşünmekle bankacınınki. Gerçekten de, anasız babasız, yeryüzünde sahipsiz bir kızdı ki, Pamuk Hanım memleketten gelirken birlikte getirmişti. Çünkü Nedim Ağa'dan çok sonra gelmişti Adana'ya. Nedim Ağa, Milli Mücadele'den çok önceleri, tuttuğunu koparan, güçlü kuvvetli karısını babasının evinde bırakıp Çukurova'ya iner, delinmedik kabağa girer, üçün beşin yoluna bakar, kazandığı paralardan çok azını yer, çoğunu karısına yollardı. Kaynatası, uzun yıllar güreş tutmuş, sonraları da varlıklıları haraca bağlayıp, aldığı haraçlarla geçinmiş bir "Allah'ın gazabı"ydı. Babasına benzeyen güçlü kuvvetli Pamuk, kapı komşu bu gurbetçi oğlanı sevmiş, bir gece kaçıvermişti de, pehlivan babası genç adamı az daha öldürecekti. Nasıl öldürmesin, kızını, hâlli malli birine vermek niyetindeydi. Olmamıştı işte. Olmayınca, ne yapsın? Kadere rıza göstermiş, ama Nedim'in de yakasını bırakmamıştı. Nedim'e kalsa Çukurova'ya ne diye insin? Ne diye gurbet kahrı çeksin? Han köşelerinde sürünsündü? Babası da sağdı, anası da. Arkadaşları gibi duvar diplerinde barbut atar, kahvehane köşelerinde iskambil oynar, inen akşamla birlikte de vurur kafayı yatardı.

Kayınbaba korkusundan, onun zoruyla indiği Çukurova'da epey sefillik çektiyse de, sonunda işte, koskoca fabrikanın sahibi olup çıkmıştı.

***

Topal'ı yazıhanede buldu.

"Ne halt ettin lan?"

Topal bu soruyu akşamdan beri bekliyordu. Daha doğrusu, böyle bir soruyla karşılaşacağını. Nitekim, işte sorulmuştu. Ne yapacak? Gayet basit: Ağzından kaçıvermişti ama, hiç de pişman değildi. Akşamdan beri, ooooh, kuş gibi hafifti.

Gülerek:

"Ne halt ettim?"

"Avradı boşamışsın!"

"Boşadım."

"Sabah sabah bize düştü. Ben şimdi evden geliyorum. Bizim deliyi bilirsin. Gözüne görünme!"

Topal'ı gözden geçirdi. O, serindi. Hafifçe gülümsüyordu. Ağa, "Peki, ne yapacaksın?" diye sordu.

Omuz silkti:

"Ne yapacağım? Hiç. Ağam ne derse onu!"

"İyi ama, hesapta bu yoktu hey Nuri. Ben sana avradını boşa da ortalığı velveleye ver mi dedim? Ya Pamuk buraya gelirse? Ya oğlanlar gelir, artık eksik söylerlerse?"

Topal zaten işlerin bu yola dökülmesine can atıyordu. Kaç vakittir tasarladığı şeyler demek artık tasarladığı biçimde gelişmişti? Artık Nedim Ağa avucunun içindeydi. Burnuna halkayı takmış, dilediği yana çekebilecekti. Şehnaz'ı da yem gibi kullanmaya razı ettiğine göre, yapılacak şeyler son derece basitleşmişti. Şehnaz boyuna, "Beni madem seviyorsun, nikâhla!" diyordu. O parayı, yalnız parayı severdi ya, Şehnaz'a karşı da ilgisi yok denemezdi. Hangi yok? Seviyordu karıyı be. Madem seviyor, sevildiğini de biliyordu, ne diye nikâhlanmasın? Nasıl olsa o babası gibi pehlivan karı, oğlanlar Nedim'e soluk aldırmayacaklardı, en iyisi karıyı kendisinin nikâhlaması değil miydi? Nikâhlar. Karı onun olur. Nedim eşeğini de parası için, ara sıra... "Adaam sen de..." diye düşünmüştü. "Kimin ne haberi olacak? Nedim de girsin çıksın ara sıra. Sonraları bir çaresine bakarız. Zaten şimdi karısı, çocukları da şüphelenmiş madem, vırt zırt gelip gi-

demez. Hele pamuk işlerine kendi kontuma başlar da işleri yoluna sokarsam, tadından yenmez. El âlemden bana ne? Ben işimi bilirim!"

Nedim Ağa'nın, "Ya oğlanlar gelir, artık eksik söylerlerse?"sine karşılık, "Ne hakları var?" dedi.

Nedim Ağa şaşkın şaşkın baktı. Topal, "Benim için yalnız Nedim Ağa var," dedi. "Karısı, oğulları Nedim Ağa'yı alakadar eder. Bana ne söylemeye hakları var? Bu ardiye, bu yazıhane benim malım mı?"

Nedim Ağa durumu kavrar gibi olmuştu:

"Tabii," dedi.

"Senin fabrikanla bir ilişiğim kaldı mı?"

"Yoook..."

"Param varmış da bundan böyle pamuk tüccarlığı yapacakmışım. Bu da tamam mı?"

"Tamam, tamam..."

"Bitti. Kimin ne demeye hakkı olabilir?"

"Ya Şehnaz meselesi?"

"Kafamı kızdırırlarsa Şehnaz'a bir nikâh?"

Nedim Ağa aptal aptal baktı:

"Sonra?"

"Sonrası sağlığın be ağam. Nikâhı benim boynuma, üst yanını anla!"

Nedim Ağa sarsıldı. Vay anasını? Demek bu adam Nedim Ağasının uğruna kendini feda edip, ölüme bile gidebilecek kadar candan bir insandı ha? Ulan bu kadarını beklemiyordu işte. İşte şimdi karısı da, oğulları da, kızı da, tekmil bir Çukurova da, Çukurovalılar da vız gelirdi. Heyecanla boynuna sarıldı, yanaklarını öptü, sonra, "Nuri," dedi, "aslanım benim. Demek ağan için..."

Topal hemen yapıştırdı:

"Öl de, ölmeyenin gelmişini geçmişini..."

"Sus, inandım. Sendeki akıl hiç kimsede yok arkadaş. Bu dediğini yap, beni şu beladan kurtar, dile benden ne dilersen!

"Sen kendini bu beladan kurtulmuş say. Ben sana ne diyorum? Ben senin kapının iti, ayağının turabıyım. Çek vur beni, kanım sana helal!"

16

Önce Nedim Ağa'nın büyük oğlu geldi Topal'ın yazıhanesine. Fabrika içlerini dolaşırken Topal'ın çırçır dairesi altındaki yazıhanesine de uğradığı sıralarda takındığı tavır gibi, elleri arkasındaydı. Dükkân kapısında durmuş, adımını dükkânın taş basamağına atmıştı. Dudağının ucunda sigara, yüzüne bile bakmaya tenezzül etmez, daha doğrusu Topal buna bile değmezmişçesine, sormuştu:

"Nedir bu rezalet Nuri Ağabey?"

Topal'ın tepesi atmıştı. Onun bir tek "Allah'ı" vardı, Nedim Ağa. Üst yanı vız gelir tıris giderdi. O da sertçe:

"Hangi rezalet?"

"Kadını boşamışsın..."

"Sana ne?" dedi.

Tokat yemiş gibi şaşıran büyük oğlu, patlak gözlerini hırsla çevirerek:

"Bana mı ne?"

"Öyle ya, sana ne? Karı benim karım. Beğenmedim, boşadım. Sana ne?"

Büyük oğlu hizaya gelivermişti:

"Yaa... Demek böyle?"

"Böyle, evet. Benimle onun aramızda bir mesele. Hiç kimseyi alakadar etmez!"

"Bunu unutma ama!"

"Beni tehdit mi ediyorsun?"

"Sen nesin ki seni tehdit edeyim be? Kaç paralık adamsın sen? Düne kadar bizim fabrikamızda..."

Sözünü kesti:

"Bugüne bak sen. Sonra, neyse, babanın hatırı var, yoksa..."

"Ne olurdu?"

"Git hadi git, git de beni daha fazla kızdırma!"

"N'olur lan? Kızarsan n'olur yani?"

"Ağzını topla, ben lan değilim!"

"Lansın, hem de lanın en adisisin lan!"

Hemencecik toplanıveren bir kalabalık araya girmiş, yatıştırıyordu. Büyük oğlu ise aralarında kabarıp duruyor, iri iri söyleniyor, hakaretler savuruyordu. Düne kadar babasının kapısında, babasının ekmeğini yemiş bir insanın velev bu kadarcık da olsa dikilmesine dayanamıyordu.

"İt!" diye bağırdı. "Hergele!"

Topal kıpkırmızı kesilerek, "Git," dedi. "Git buradan, başımı belaya sokma!"

Berikiyse boyuna hamle ediyordu dükkâna:

"Senden gelecek bela topuyla, tüfeğiyle gelsin be! Senden gelecek belanın dinini, imanını, Allah'ını..."

"Bak, sonra polise müracaat ederim, suçlu düşersin. Yakışık almaz, babanın gül hatırı var!"

Ne deseler oğlan gem almıyor, kabardıkça kabarıyordu. Nasıl olurdu, nasıl olurdu dünkü "uşak," bugün karşısına geçer de ağız dolusu konuşabilirdi?

O öfkeyle fabrikaya gitti. Babası yoktu. Önüne genel müdür çıktı. Ona başladı bu sefer:

"Dün kapımızda çanak yalayıcılığı yapan adam, bugün bana kafa tutuyor. Ulan it, itoğlu it, ben senin ağzını burnunu kırardım ama, ne fayda, büyük bulunmuş bir sefer. Mamafih, alacağı olsun, alacağı olsun onun! Ben de Ahmet'sem..."

Genel müdür, "Dün kapımızda çanak yalayıcılığı yapan adam," sözüne alınmakla beraber, gene de bozmadı:

"Ne olmuş?"

"Daha ne olacak? Biti birazcık kanlanınca tuttu karısını bo-

şadı. Bir şey değil, boşasın, onun bileceği iş ama, karşıma geçmiş, it gibi çemkiriyor. Eh baba, senin de alacağın olsun. Onun dükkânına bir daha gitsin sıkıysa!"

Akşam evde hemen hemen aynı öfkeyle boşanınca, başta annesi Pamuk Hanım, küçük oğlu, Nedim Ağa filan adamakıllı içerlediler. Nedim Ağa'nınki numaraydı. Bütün bunları birlikte tertiplemişler, Topal, "Ben senin ayağının turabı, kapının itiyim, ağa. Bütün suçu bana yükle. Tek senin başın ağrımasın!" demişti. Böyle olduğu hâlde gene de, "Vay it," diye söylendi. "Vay itoğlu it vay... Demek böyle söyledi?"

Büyük oğlu, babasına öfkeyle döndü:

"Böyle söyledi tabii, sayende!"

Nedim Ağa elindeki çorba kaşığını masaya bıraktı:

"Niye benim sayemde oluyormuş, oğlum?"

Karısı büyük oğluna vakit bırakmadı:

"Senin sayende tabii! Sen ona böyle yüz verip de tepene çıkarmasaydın, oğluna it gibi çemkirmezdi!"

Büyük oğul, "Alacağı olsun," dedi. "Ben de Ahmet'sem..."

"Yoo," dedi annesi. "Ben razı değilim oğlum. Öfkede akıl olmaz, o sana, sen ona..."

"Onun gibi beş tane olsa yerim!"

Deminden beri söze karışmayan küçük oğlu, "Sana hacet yok," dedi.

Anneleri işin kötüye gitmekte olduğunu anlıyordu:

"Sen karışma," dedi. "Önünde baban var, ağan var, ben varım..."

Gerçekten de, ertesi gün hiç kimseye tek lakırdı etmeden, evden çıktı, atladı bir arabaya, Topal'ın yazıhanesine gitti. Topal, bacak bacak üstüne atmış sigara içiyordu. Pamuk Hanım'ı görünce saygıyla ayağa fırladı:

"Buyurun abla!"

Pamuk Hanım hem gayet ciddiydi, hem de yarı kahırlı:

"Yazıklaar olsun sana Nuri Efendi," dedi. "Yazıklaar olsun!"

Topal'ın tepesi attıysa da, kendini tuttu:

"Neden abla?"

"Bir de soruyorsun, değil mi? Yazık günah değil mi? Karını ne diye boşadın? O yetmezmiş gibi, benim oğlana da artık eksik laf etmişsin. Babasının ekmeğini az mı yedin be..."

Artık çok oluyorlardı. Kadının sözünü kesti:

"Yedimse, karşılığında çalıştım abla. Köşede oturtup da beni beslemediniz ya! Sonra, karımı niye boşamışım?.. O benim bileceğim iş!"

"Yaa!" dedi Pamuk Hanım. "Demek senin bileceğin iş? Bunca yıllık bildiklik, gördüklük, tanıdıklık, hemşerilik bitti, öyle mi? Hatır gönül bitti? Âlâ. Ense kökünü görürsün bir daha Nedim'in. Hele buraya adımını atsın da, seninle otursun. Allah'ın adını ağzına alıp durma, o pis ağzına!" dedi. "Adam

olmuş, dükkân açmış da iş yapacak. Kafamı kızdırma, vallahi seni sürüm sürüm süründürürüm!"

Bir sigara yakan Topal, "Peki," dedi, "peki abla, peki..."

"Sus sus, ben senin nerden ablan oluyormuşum?"

"Değilsin, hanımefendisin, kısa kes, yeter!"

"Yetmesin isterse... Yetmediğinde ne varmış? Elinden ne gelir senin? Düne kadar açlıktan nefesin kokuyordu. Bugün bir mağaza kiralayıp, içine bir yazıhane yaptırmakla adam mı oldun?"

"Olmadım, nerden olacağım?"

"Olmamış. Olamazsın ki!"

"Olamam, doğru."

"Yok eğri..."

"..."

"..."

Böylece Nedim Ağa ailesiyle bütün bağlar kopmuş oldu. Pamuk Hanım, Topal'a inat, boşadığı karısını İncesu'ya göndermemiş, evinde alıkoymuştu.

"O Topal itin inadına burda, benim evimde kalacak, yiyip içip hanımefendiler gibi gezeceksin, onun inadına!" diyordu.

Kadın artık bu meseleyi, yani Topal'ı bizzat kendi eline almış, parmağına dolamıştı. Kocasına, "Bana bak Nedim," dedi. "Topal'ın yazıhanesine gidersen, ona selam verirsen, o sokaktan geçersen, Allah belamı versin seni lokma lokma doğrarım!"

Nedim Ağa hiç renk vermedi:

"Deli misin sen, Pamuk? Avradıma, oğluma dil uzatan bir insanın yüzüne ne diye bakacakmışım? Dükkânına ne diye gidecekmişim? O insan olsa, benim hatırım için size..."

Kadın, kocasının sözünü öfkeyle kesti:

"Senin hatırın batsın! Ne demek o? Sen olmasan da benim hatırım var. Benim babam, Hacı Pehlivan deyince yedi düvel ürkmez miydi? Ne çabuk unuttun? Karşısında önünü ilikleyip oturmaz mıydın?"

Nedim Ağa başını salladı:

"Orası öyle ama, diyeceğim şu ki..."

"Şu kişi, bu kişi yok. Benim sülalem senin sülalen gibi beşini, onunu satın alır. Konuşurken haddini bil?"

Nedim Ağa kısa kesti ama, içi içine sığmıyor, kabarıp kabarıp taşıyordu: "Vay Allah vay!" diyordu. "Ne olduysa bana oldu. Bundan böyle Şehnaz'a da hasret kaldık desene!"

Akşam yemeklerinden sonra bir bahaneyle odasına çekiliyor, başında beyaz takke, elinde tespih, gözleri bir noktada, boyuna Şehnaz'ı düşünüyordu. Çok tatsız günlerdi! Ev al, bark al, daya döşe, sonra da el adamına nasip olsundu. Ama Topal'ın hiçbir suçu yoktu doğrucası. Bir suçu varsa, karısını boşaması. Karısını boşamasa da işi idare etse, ne şiş yanardı, ne kebap!

Sonra sedirden kalkıyor, elleri arkasında, başlıyordu odanın içinde köşeden köşeye dolaşmaya: "Şimdi, bu saatte, belki de koyun koyuna yatıyorlardır? Sıkı sıkı sarıyordur yavrumu. Vay Allah vay! Avrat beni düşünmüyor mu ola? Ne diye düşünecek? Koynuna girdiği, genç adam. Beni ne diye aratsın? Avrat beni arasa arasa, götürdüğüm bilezikler, küpe, yüzükler için arar. Bundan böyle yüzük müzük olmasa da olur. Her şeyi var. Topal'a gelince, koynuna alıyordur genç avradı gayri... O genç, o genç. Sabahlara kadar gayri... Yarın avradın ağzından girer, burnundan çıkar, tekmil altın avadanını, bankadaki parasını filan alır, atılır pamuk ticaretine. Kazanır da itoğlu it ha... Cin gibi, şerefsizim!"

Dehşetli bir kıskançlık içinde, kendi kendini yiyordu: "... Yatak yorgan paralarlar vallaha. Tuuuh, elimizle bıraktık avradı. Bu avrat, bu Pamuk denen baş belası, hay Allah belasını veresice. Nereden çıktı başımıza? Bundan kurtulamam da ben gayri, beni götürür mezara bu. Beygir gibi, at gibi. Ne geberdiği var, ne de gebereceği. Bense işte, bir ayağım çukurda. Ne yapmalı da kurtulmalı şu aygır karıdan?"

Pamuk Hanım parayla gözcüler tutmuş, Nedim Ağa'yı adeta örümcek ağı içine almıştı. Sabahleyin evden çıkışı, hangi yollardan

fabrikaya gidişi, fabrikada ne yapışı, saat kaçta fabrikadan çıkıp, nerelere uğrayışı, eve kaçta gelişi, her şey, her şey kontrol altındaydı. İşin kötüsü, seziyordu da bunu. Seziyor, kendi kendini yiyordu. Esir miydi yani? Oğulları bir yanda, kızı, karısı öte yanda...

Zayıflamaya başlamıştı. Boyuna kilo veriyor, avurdu avurduna geçiyordu.

"Şehnaz!" diyordu kendi kendine. "Yavrum, Şehnaz!"

Şehnaz ise artık Topal'a dört elle sarılmış, "Nikâh," diyordu.

Topal nikâha taraflıydı ama, şu meseleyi sağlam kazığa bağlamalıydılar. Ayrı gayrıları mı vardı? Bundan böyle o onundu, o onun.

"Şekerim, senden ayrı gayrım mı var benim?"

"Yoksa, önce evi yap üstüme, sonra..."

"Sonra?"

"Sonra da altınları maltınları paraya çevirelim. Dediğim gibi, mevsim yaklaşıyor. Ekim zamanı. Hasata kadar piyasaya girmeliyim iyi kötü..."

"Nedim Ağa'dan ses yok mu?"

Kızıyordu:

"Başlarım Nedim Ağa'dan ha!"

Boynuna sarılıyordu:

"Öyle değil anam, senin iyiliğin için. Hani ne düşünüyorum biliyor musun? Şuna diyorum, benim ağzımdan bir mektup yazsak da..."

"Eee?"

"Şekerim hemen kızma!"

"Kızmıyorum. Sonra?"

"Para istesek!"

Topal kızmayınca, ekledi:

"Sağmal inek. Ne diye elimizden kaçıralım?"

Topal ölçtü, biçti. Gerçekten de, sağmal bir inekti adam. Ellerinden ne diye kaçıracaklardı? Hazır kadını da göremeyecekti bundan sonra. Enayiliğin âlemi var mıydı?

"İyi ya," dedi. "Mektubu nasıl göndereceksin?"

Şehnaz'ın hayli işlenmiş fikri vardı bu konuda:

"Sen karışma orasına. Ben her şeyi düşündüm!"

Gerçekten de düşünmüştü. Mahallede, gündüzleri gelip, Şehnaz'ın ortalığını süpüren, haftadan haftaya çamaşırını, bulaşıklı kaplarını yıkayan bir göçmen karısı vardı: Ayşe. Nedim Ağa'nın fabrikasında, iplikhanede çalışıyordu. Öğleden sonra işbaşı yapar, gecenin on birine kadar iplik makinelerinde çalışır, sonra da paydos edip evine döner, sabaha kadar uyur, sabahleyin de Şehnaz'a gelirdi çalışmaya. Cin gibi bir kadındı.

Bir gün kadın, bulaşıkları yıkamış, kuruluyordu ki, Şehnaz, "Ayşe Abla," dedi.

"Buyur canımın içi!"

"Sana bir ricada bulunacağım, yapar mısın?"

Kadın, Şehnaz'ı öyle seviyordu ki:

"Senin gül hatırın için can feda, şekerim..."

Koynundan, koynunun ten kokusuyla hafifçe nemlenmiş bir deste para çıkardı. Bir onluk ayırıp, "Al bunu," dedi.

Kadın hayretle baktı. Şehnaz maksadını açıkladı. Kadın dikkatle dinledikten sonra, Şehnaz'ı yukarıdan aşağı, aşağıdan yukarı birkaç sefer süzdü:

"Ondan kolay ne var hanımım? Emret! Nedim Ağa her gün bizim iplikhaneye uğrar. Sen hiç merak etme, ben senin mektubunu usulcacık veririm. Yaz, hazırla..."

Şehnaz hiç vakit geçirmeden kâğıda kaleme sarıldı, başladı yazmaya: Neden görünmüyordu? Ayran içmiş ayrı mı düşmüşlerdi? Haydi, diyelim ki ayrı düştüler, evinden, karısı, çocuklarından korkuyor. Korktuğu için de gelemiyor. İnsan iki satırcıkla da mı aramazdı? Üstelik onun yalnız sevgilisi değil, babası, bir kelimeyle velinimetiydi. Sonra neden düşünmüyordu Şehnazının onsuz yaşayamayacağını? Demek, onca diller, tatlı sözler numaradan başka bir şey değildi? Yazık, çok yazık ki, aldanmıştı. Seviyordu şimdi, ne olacaktı? Ya, hiç olmazsa bu

mektubunu alınca hemen bir cevap yazardı ya da o biliyordu yapacağını! Bir Nedim Ağa için bir değil bin, on bin Şehnaz feda olsundu!

Ertesi gün Nedim Ağa fabrika içlerini gezerken önüne çıkıveren bir işçi kadın, hiçbir başlangıca lüzum görmeden mektubu uzattı:

"Şehnaz Hanım'dan!" diye göz kırptı.

Kadın öyle ustaca verivermişti ki mektubu, fabrika içinde dolaşırken yanından ayrılmayan iplikhane ustası her nasılsa arkada kalmış, görememişti.

Nedim Ağa'nın içi, çalkalanan bir deniz gibi altüst oluvermişti birden. Demek, Şehnaz'dandı mektup? Demek, onu unutamıyordu? Peki ama, neler yazıyordu acaba?

Fabrika içlerini dolaşmayı bırakıp odasına döndü.

Genç odacı şaştı:

"Ne o? Erken döndün bugün!"

Gözlerinin içi pırıl pırıl:

"Sen bana bir orta şekerli yap!"

Genç odacı orta şekerliyi yapadursun, o, avucunda sıktığı mektubu kokluyor, sanki Şehnaz'ın kokusunu alıyordu. Ah bir okuma yazma bilse de mektubu hemen okusa, gereken cevabı veriverseydi!

Orta şekerliyi hazırlayıp getiren genç odacı, ağasının aşırı dalgınlığına dikkat ederek, hep o senlibenlilikle, "Ne düşünüyorsun yahu?" dedi.

"Hiç."

"Saklama, var bir dalgan..."

Bu oğlana, bu cin gibi oğlana okutsa mıydı acaba?

Delikanlı da bunu anlamış gibi, "Yanımda adam boğazla ağa," dedi. "Bilirsin, benden sır çıkmaz!"

"Bir gevezelik etmezsin, değil mi?"

"Ayıp ettin. Şimdiye kadar hiçbir gevezelik ettim mi?"

"Gel öyleyse, şunu bana okuyuver!"

Mektup okunurken Nedim Ağa hazdan dört köşe, renkten renge giriyordu. Ulan aferin, aferindi şu karıya be. Demek, böylesine tutulmuş, bağlanmıştı? Öyle ya, her kadın Pamuk gibi sütsüz müydü? İşte genç, güzel, alımlı çalımlı olduğu hâlde, ağası için kendini öldürmekten söz açıyordu!..

Gıcır gıcır bir parşömen kâğıdı çekip, coşkunlukla, "Yaz!" dedi.

Genç odacı ilkokulun sonundan ayrılmış, ayrıldıktan sonra da pek öyle okuma yazmayla uğraşmamıştı. Bozuk kaligrafisiyle ağasının dediklerini yazmaya başladı:

Sitem dolu mektubunu sevinç içinde almış, dünyalar onun olmuştu. Onu unutmak mı? Ne demekti o? Onu unutabilir miydi? Bilmeliydi başındaki belaları. Adı vardı, sanı vardı. Karısı, oğulları it gibi izletiyorlardı. Fırsat bulabiliyor muydu ki gelebilsin? Neden ayran içip ayrı düşeceklerdi? Her an aklında, geceleri düşündeydi. Nasıl unuturdu onu? Unutulacak avrat mıydı o? Sonra, nasıl bilmezdi yalnız sevgilisi değil, velinimeti, babası olduğunu? Bu dünyada ondan başka sevdiği kimi vardı? Kusuruna bakmasın, bir ihtiyacı varsa hiç çekinmeden yazsındı. O nasıl ona canını feda etmekten çekinmediğini yazıyorsa, Nedim de feda olsundu Şehnazına!

Genç odacı bir ara doğruldu:

"Öf be," dedi, "parmaklarım acıdı. Kim bu karı?"

Nedim Ağa'nın kaşları hemen çatıldı:

"Üstüne vazife olmayan şeye karışma!"

"Yaa!" dedi genç odacı.

"Canım oğlum, bırak şimdi... Senin yerin başka, onunki başka. Yaz, yaz haydi!"

Mektup yazıldı, hazırlandı, ertesi gün de gene fabrika içlerini dolaşırken, kadına ustaca verildi.

Şehnaz mektubu kadından aldığı sıra, Topal yemek odasında, masa başında, yemeğini yiyordu. Şehnaz'ın hizmetçi kadın-

dan aldığı mektuptan habersizdi. Şehnaz mektubu kendi kendine bir solukta okuyuverdikten sonra Topal'ın yanına gitti:

"Al, mektubumuzun cevabı!"

Topal hayranlıkla baktı Şehnaz'a. Bir solukta okudu:

"Yaşa," dedi, "yaman karısın. Seni şimdi daha iyi takdir ettim!"

Kadın da memnun, Topal'ın boynuna sevinçle sarılarak, sakalı hafifçe uzamış yüzüne pespembe yanağını dayadı:

"Sen beni beğendin ya, yeter benim için artık!"

Yemekten sonra yatak odalarına geçtiler. Dışarda parke taşlarıyla şehrin çinkolarında şakırdayan bir yağmur başlamıştı. Soyunup karyolaya girdiler. Topal kaç vakittir dilinden düşürmediği şeyleri gene ortaya attı. Daha doğrusu, gecelerce konuştukları hayallerine yeniden başlamak için başlangıç yaptı:

"Bugün gene Temür Ağa'yı gördüm. Herif sahiden ağa şerefsizim! Otomobilinden bir indi, ardından adamları, bir yürüdü çarşı içinde, bütün esnaf..."

Temür Ağa'yı tanımayan Şehnaz da yanlarında evlatlık olarak büyüdüğü rahmetli ağasından söz açtı hemen:

"Temür Ağa memür ağa bilmem. Ağa bizim ağaydı... O da öyle, bir çarşıya inmez mi, o fakir fukara, o esnaf birbirlerini çiğnerlerdi selam duracağız, benim selamımı alacak diye!"

"..."

"..."

Topal, Temür Ağa'yı, Şehnaz da kendi ağasını düşünerek konuşuyorlardı. Bundan önceki akşamlarda olduğunca, gene hayal hayal üstüne, ulaşmayı tasarladıkları uçsuz bucaksız tarlalarla, çinko örtmesi altında çeşitli tarım araçlarının sıra sıra durduğu bir çiftliği düşünüyorlardı. Uçsuz bucaksız tarlalarda, uçsuz bucaksız pamuk, buğday, arpaları olmalıydı. Kamyonlar dolusu ırgatlar gelip, kamyonlar dolusu ırgatlar gitmeli, mahsulleri arabalar, kamyonlar dolusu taşınmalıydı. Zenginlik buydu. İnsan topraktan şaşmayacak, toprağa, uçsuz bucaksız toprağa sahip olacaktı. Evet, fabrika da topraktan geri kalmazdı ama, ha-

yır, toprak başkaydı. Fabrikalar, vaktiyle Ermeniler, Rumlardan kalmıştı. O devirlere yetişenler, "Nedim Ağa gibi" açıkgöz davranıp oturmuşlardı üzerine. Kendi kendine çalışıyor, kendi kendine para kesiyordu Darphane gibi. O yağmadan hissesine düşeni alamamıştı. Ne yapacaktı? Pamuk tüccarlığı, evet ama, hayır, asıl topraktı, toprak! Koskoca Nedim Ağa gibi öteki fabrikatörler de neden toprağa heves ediyorlardı? Çünkü toprak kokmaz, eskiyip bozulmaz, yangında yanmazdı.

Şehnaz'a hırsla sarıldı, onu kolları arasında sıktı sıktı, sonra, "Topraklarımız da olacak!" dedi. "Uçsuz bucaksız topraklarımız!"

Şehnaz:

"Nasıl?"

Camlar bir an mavi mavi ışıdı, arkasından gök gürledi.

Kadın, erkeğine az daha sokuldu:

"Nasıl diyorum?"

"Bilmiyorum ama, neden olmasın?"

Doğru söylüyordu, neden olmasın? Çukurova'ydı bunun burası. Yağmuru bol, güneşi sıcak, toprağı bereketli, ekmeği doyurucu ama, pay pay edilmişti tüm. Herkes payına öyle bir geçirmişti ki tırnağını, canını alabilirdin ama toprağını? Asla!

"Nasıl olacak toprağımız?"

Şehnaz bunu boşuna sormuyordu. Yanlarında büyüdüğü ağanın çiftliğindeyken, her Allah'ın gecesi bir yerlerde silahlar patlar, gecenin içinde koşuşmalar olurdu da, büyük ağanın karısı, "Allah, sen gösterme Yarabbi" derdi. "İnsanlar azmış Allah vermeye. Toprak için kan dökmekten çekinmiyorlar!"

Laf olsun diye söylerdi bunu. Yoksa, o da bilirdi ki topraksız insan Çukurova'da hiçbir şeydir. İstersen sabahlardan akşamlara kadar güneşin altında zırıl zırıl terleyerek çalış, hava. İllaki toprağın olacak. Başlarında duracaksın, onlar zırıl zırıl çalışacaklar, ekip biçecekler, sen gene onlara taşıttığın ürünlerini ambarlarına dolduracak, vakti zamanı gelince satacaksın.

Çukurova toprakları bereketlidir!

Bir avuç at, sana beş avuç, on avuç, yirmi avuç versin!

Cömerttir.

Evet ama, kimden, nasıl alacaksın toprağı ki senin olsun?

"Ha?" dedi Şehnaz. "Söyle, nasıl?"

Kadını kollarından adeta itti:

"Bırak şimdi bunu!"

"Neyi?"

"Toprağı, nasılı, masılı... Aklıma başka şey geliyor..."

Kadın dirseğine dayanıp yavaşça doğruldu, adamın yüzüne baktı. Göremedi. Tam bu sırada gene şimşek çakıp Topal'ın düşünceli yüzünü mavi mavi aydınlatmasaydı, göremeyecekti.

"Ne geliyor aklına?"

Aklına gelenleri söyleyemezdi. Günlerce ölçüp biçmeli, evirip çevirmeliydi. Günlerce ölçüp biçip, evirip çevirmeden ne Şehnaz'a açabilirdi, ne de gereğince adımını atabilirdi!

Bir sigara yaktı.

Ne diye karısını boşamıştı sanki? Boşadı diyelim, Nedim Ağa'nın oğlu, ardından da karısıyla atışmıştı? Evet, Nedim Ağa ile dargın filan değildi ama, ne olmuştu şimdi? Herifin yüzünü bile göremedikten başka, onun yakınında olmanın fırsatlarını da kaçırıyordu.

Öfkeli bir duman aldı sigarasından, tavana üfledi.

Nedim Ağa yakınında olmaktan gelen fırsatları kaçırmamalıydı. Şimdi ne maaşı vardı, ne de çiğit, üstüpü, ıskarta pamuk satışlarından faydalanabiliyordu. Keseden ye ha ye. Nedim Ağa hizmetçi kadınla para yollamıyor değildi ama, Şehnaz bunları ya bankadaki cari hesabına yatırıyor ya da koynunda, memelerinin oluğunda saklıyordu. Kocasının altında oynamaya alışmış bir kadın, yarın kendisini de bırakıp bir başkasına çeker giderse?

Sigarasından yeni bir duman.

Şehnaz bir şeyler sezerek bakıyor, boyuna bakıyordu.

"Niye cevap vermiyorsun?"

Bomboş gözlerle baktı baktı, gene karşılık vermedi.

"Hu?"

"Ne?"

"Niye cevap vermiyorsun diyorum!"

"Ben mi?"

"Çıldırtırsın insanı... Senden başka kim var burada?"

Topal uzun uzun baktıktan sonra, "Sen beni sevmiyorsun," dedi.

Kadın şaşaladı:

"Nereden çıkardın bunu?"

"Nereden çıkaracağım? Dediklerimi yaptın mı?"

Kadın anlamıştı işi birden:

"Sen yaptın mı benim dediklerimi? Nikâh için beni hâlâ savsaklıyorsun. Nuri, korkmaya başladım ben senden!"

Topal sigarasını sinirli sinirli çekerek, "Ben de senden!" dedi. "Boşadığım karı benden hiçbir şeyini esirgemezdi!"

Şehnaz yatakta oturuverdi:

"Yaa! Demek üç günde onu hatırladın? O hâlde kalk, defol git kokmuş karının yanına, defol!"

Yataktan atlayıp indi. Elleri belinde, bas bas bağırıyordu:

"Hemen, hemen şimdi çıkıp gideceksin! İstemiyorum seni artık! Pis, rezil, deyyus!.."

Topal gayet sakin, hâlâ sigarasını içiyor, bakmıyordu bile. Kadın ise kararlıydı. Bu gece bu evden çıkıp gitmeliydi bu adam. Deli miydi ne? Hem nikâh yapmasın, hem de elinden malını mülkünü, altınını avadanını alsın, sonra da günün birinde bir tekme! Yağma yoktu. Gözü küllü hiç değildi. Kalkar, defolup giderdi. Eski karısı hiçbir şeyini esirgemezmiş. Vay nankör vay, vay adi vay!

Kendini kanepeye attı, başladı hıçkırmaya. Bir süre ağladıysa da, birden akıl etti ki, ne vardı ağlayacak? Deli miydi? Evet, güçlü erkekti doğrucası ama, ne çıkardı bundan? Sokaklar onun gibi erkek doluydu!

Topal'ın hâlâ sakin sakin sigara içmekte olduğu karyolaya gitti. Belinde elleri, yeniden çıkıştı:

"Kalk, defol evimden diyorum sana! İstemiyorum seni, anlamıyor musun?"

"Nereye gideyim?"

"Cehennemin dibine kadar yolun var!"

"Beni kovuyorsun demek?"

"Kovuyorum, evet. Defol git! Madem boşadığın karı bu kadar kıymetli, git yanına!"

Topal'ın aklına yattı. Yitirdiklerini yeni baştan elde edebilir miydi acaba? Edebilir gibi geldi. Kalktı, indi karyoladan.

"Peki," dedi, "madem kovuyorsun..."

Usul usul, düşünceli düşünceli giyinip, yatağa yüzükoyun kapanmış hıçkırmakta olan kadına bakmadan, çıktı gitti. Ancak sokak kapısının kapanmasıyla kendine gelen Şehnaz, pencereye koştu, yağmurun hafif hafif çiselemekte olduğu yarı karanlık sokağa baktı: Gidiyordu!

17

Mağazanın açılmayışı haberi o gün öğleye doğru, gözcüleri tarafından Pamuk Hanım'a bildirilmişti. Sevinçle oradan oraya koşuyor, kimi rast getirirse heyecanla başlıyordu:

"Haberin var mı? Topal it mağazayı açamamış!"

Oğulları, kızı, koca memeli hizmetçi.

Hizmetçi artık dayanamadı:

"Canım hanım, dur bakalım... Herif belki de hastadır!" deyince, adeta parladı:

"Niye hasta olacakmış? Kazık gibi herif. Hasta olur mu o? Tabii açamaz. Ardında Nedim yok artık. Nedim olmayınca o daha çoook sürünecek!.."

Ertesi, daha ertesi günler de açılmadığı haberi gelince, ar-

tık şüphesi kalmamıştı. Topal bu işten vazgeçmiş, belki de başını alıp gitmişti buralardan. Başını alıp gitmesini, ortalardan silinmesini değil, tekrardan onlara muhtaç hâle gelmesini istiyordu.

Akşam yemeğinde, odanın ortasına hazırladıkları hamur tahtasının etrafına toplandıkları zaman, "Fukara Emine, gitmeyecekti İncesu'ya ki tadı çıksın!" dedi.

Nedim Ağa, ne iyiden, ne kötüden, karışmıyordu. Topal'ın varlığı, yokluğu... Şehnazıyla mektuplaşıyordu ya, yeterdi ona. Hem sonra biliyordu Topal'ın mağazayı neden açmadığını, ortalardan niçin silindiğini. Şehnaz mektubunda her şeyi bildirmişti: "... Nikâh yap dedim. İpe un serdi. İpe un serdiği bir yana, konağı, altınlarını, elmaslarını sat, bana ver, diyor. Deli miyim? Aklımı peynir ekmekle mi yedim? O benim neyim? Senin hatırın olmasa onun yüzüne bile bakmam ağacığım. Çekti gitti. Canı cehenneme. Yok eğer sen ver dersen, bir ikisi yok, hemen. Benim erkeğim de, amirim de, her şeyim de sensin..."

İyi ama, Topal'ın ortalardan kaybolması, kalkıp gelmesinden geçtim, bir telefon bile etmemesi Nedim Ağa'yı korkutuyordu. Onun ağasına ne kadar bağlı olduğunu biliyordu. Şehnaz'ın yazdıkları doğru olabilirdi ama, bu kadarcık bir şey yüzünden evini ne diye terk etsin? Belki de ağadan daha fazlasını koparmak için böyle davranıyordu ki, en akla yatanı da buydu.

Büyük oğul, "Cehennemin dibine gitsin deyyus!" dedi. "Ciğeri iki para etmez adamı başımıza atmaca, şahin yaptınızdı..."

Kadın, kocasına hınçla baktı:

"Şunu görüyor musun, şunu!.."

Nedim Ağa, karısının düşmanca bakışından ürktü:

"Canım, hepiniz de bana yükleniyorsunuz," dedi. "El adamı değil mi? İyisi mi olur? O olmazsa bir başkası geçecek benim malımın başına. Ha dedim, hemşeri. Ne de olsa el adamından..."

Nedim Ağa'nın çirkin, üstelik de aptal kızı, "Ne olmuş ki?" diye sordu.

Küçük oğul taze bir kahkaha attı:

"Uyan kızım, sabah oldu!"

Yirmi beşine bastığı hâlde hâlâ on beşinde bir çocuğunkini hatırlatan yüzüyle, birbirine çok yakın gözlerini şaşılaştırarak bakan Fatma, "Ben senin kızın değilim," dedi. "Ben babamın kızıyım!"

Yanında oturduğu babasına sarıldı:

"Ben senin kızın değil miyim baba?"

Her görüşte, yüzüne, gözlerine bakışta içi parçalanan Nedim Ağa, kızına gene aynı duyularla baktı:

"Tabii, benim kızımsın yavrum..."

"Bu niye kızım dedi bana ya?"

Kart karı payladı:

"Kes hadi kes, maymun!"

Öz kızıydı ama, hiç sevmiyordu. Onun kızı böyle mi olacaktı? Göz görgüsü, yürek acısı. Ciğeri beş para etmezlerin kızları at gibi at gibiydi de, koskoca Nedim Ağa'nın, Nedim Ağa'dan geçtim, Hacı Pehlivan'ın torunu... Kızının kanlı canlı, güzel, güçlü kuvvetli olmasını isterdi. Böyle olsa da onu göğsünü gere gere kocaya verse, kocaya verirken de Nedim Ağa'ya kesenin ağzını bir güzel açtırsaydı olmaz mıydı? Şayet günün birinde bir talibi çıkarsa herife gene açtıracaktı kesenin ağzını şüphesiz ama, nerede güzel kıza açılan kesenin ağzı, nerede şu el öpen yavrusuna açılacak olanın. Ne bilirdi bunca zamandır tanıdığı Topal'ın avradını boşayıp çıkacağı. Hayır, o gün oğlundan sonra gidip herife artık eksik söylemeyecekti. Şimdi şimdi düşünüyordu da, hiç yakışan iş yapmamıştı. Gitmese de ayağına çağırsa, konuşsa, parayla filan yola getirse... Para canlısı olduğunu gayet iyi biliyordu. Ne yapmış etmiş, Nedim Ağa'ya buzdolabı bile aldırmamış mıydı?

Yemekten sonra kocasının odasına gitti. Nedim Ağa, karısına korkuyla baktı. Bu bakışta daha çok kadının acaba birlikte yatmak mı istediği endişesi vardı. Ama korktuğuna uğramadı.

Çünkü kadın, sedirin ucuna ilişmiş, âdeti olduğunca kalın, siyah kaşlarını çatarak, "Bu kızını hiç düşünmüyor musun sen?" dedi.

Nedim Ağa karısının bir şeyler tasarladığını, belki de bir şeylere karar vermediyse bile, aklına taktığını hemen anlamıştı:

"Fatma'yı mı?"

"Yok, Ayşe'yi, Zalha'yı... Fatma'yı mıymış?.. Fatma'dan başka kızın var mı? Yirmi beşine de girdi işte. Daha ne zamana kadar duracak evinde? Turşusunu mu kuracaksın?"

Sakin sakin dinliyordu. Karısı bombardımanını bitirince sordu:

"Bir isteyeni misteyeni mi var?"

Kadın buna da kızdı:

"İsteyeni... Senin sıska, şeşi beş kızını kim ne yapsın?"

"Belli olmaz. Babasının parası için, kim bilir?"

"Babası babası. Boynu altında kalsın babasının! Anasının soyu sopu değil, babasının parası mı yalnız? Senin paran varsa, benim de soyum yedi düvelde söylenir Hacı Pehlivan diye. Bunca malın mülkün, fabrikan var da Allah'tan bir hacca giderek hacı oldun mu?"

Nedim Ağa da ilk defa kızdı:

"Olamadımsa suç benim mi?"

"Kimin ya?"

"Kimin olacak, hacca izin vermeyen hükümetin!"

Parti il başkanını hatırlamıştı gene. Geçenlerde aldığı biletler yetmezmiş gibi, dün gene telefon etmiş, bilmem hangi okulun yapılmasında harcanmak için, hamiyetine sığınarak para istemişti.

"İstekleri bitmiyor," dedi. "Ah şu Fethi Bey, ah şu Serbest Fırka... O zaman allem edip kallem edip kapamayalardı, şimdiye bu belalar başımıza gelmezdi!"

Kadının kulağına girmezdi oldubitti parti martı, hükümet mükümet. Kocasını gene terslercesine, "Boş lafları bırak da, sen bu kızınla meşgul ol biraz!" dedi.

Nedim Ağa uzun uzun baktı.

"Ne bakıyorsun boyunduruğa bakan öküz gibi?"

"Ne yapayım? Sokakta adam mı arayayım kızıma koca diye?"

"Ara tabii. Elin uzun, kolun uzun. İstersen dağları bedesten edersin. İstemedin mi de içyağı gibi donakalırsın. Benim aklıma bir şey geliyor..."

"Ne?" dedi Nedim Ağa.

"Şu senin boynu altında kalasıca Topal!"

"Ne olmuş?"

"Sana telefon etmedi mi yani?"

"Etmedi."

"Yalansın..."

"Vallaha etmedi."

"Vallaha diyor bir de, Allah'a kurban ol. Vallahaymış! Kim bilir, belki de gizliden gizliye..."

"Şerefsizim ki..."

"Şerefsizsin tabii, it!"

Gülüverdi. Gülmesi bile erkeği hatırlatıyordu. Kısa kesti:

"Neyse, sana telefon edecek olursa tersleme, yumuşak davran. Hatta çağır fabrikaya, hatırını matırını say. Neden dersen, avradı kalktı gitti İncesu'ya, bir daha da gelmez. Anlıyor musun dediğimi?

Nedim Ağa bir şeyler sezer gibi oldu:

"Yoksa Fatma için mi?"

"Kafanı işlet. Bizim kızımızı ondan başkası almaz. Herifin dini imanı para. O da sende var, bitti. Aklıma o takıldı, dedim ne de olsa hemşerimiz. El âlemin iyisinden kendi kötümüz daha iyidir. Yaşça da birbirlerine denktirler. Yarın biz ortadan çekildik mi, oğlanlar bacılarını unuturlar. Vebalinden kurtulamayız vallaha!"

Kalktı gitti.

Nedim Ağa yalnız kalınca bu meseleyi uzun uzun düşündü. Gerçekten de, neden olmasın? Topal ne için bırakmıştı Şehnaz'ı? Evi üstüne yapmadı, altınlarını, elmaslarını vermedi diye

değil mi? Para canlısı Topal için kadının güzel çirkini yok, paralısı parasızı vardı. Nedim Ağa'nın paralı, ama çirkin kızını da sineye çekivereceğinden şüphesi yoktu. Bütün mesele, bir hafta on gün gezip dolaştıktan sonra pişman olup dönmesi, ağasını aramasıydı. Aradı mı, kolaydı üst yanı.

Sabahleyin evden çıkarken kadın, gene kulağını büktü:

"Unutma!"

Nedim Ağa sevgili Topal'ına yeniden kavuşacağı için memnun, ama bunu karısının başka yanlara çekmesi ihtimaline karşı da tedbirli hareket etmiş olmak için, "Vallaha bilmem," dedi. "Yeniden ahbaplık kurmak iyi mi olur, kötü mü?"

Kadın yutmadı:

"Hadi hadi... Tilkinin hesabını yapma bana!"

Tam sokak kapısında durdu:

"Nedir o?"

"Tilkiye, tavuklara bekçilik et, demişler, ayağıma diken batar demiş. Sen de o hesap. Topal'a can atıyorsun ya, gene de ayağına diken, değil mi? Düşün lan, herif damadın olmuş? Hı? Gece beraber, gündüz beraber..."

Nedim Ağa gene de bozmadı:

"Bakalım, hayırlısı..." dedi.

Kocası arabaya binip gittikten sonra kadın kapıyı kapadı. İriyarı, erkek bakışlılığına karşılık çocuklarına, en çok da aptal, çirkin, üstelik şaşı kızına karşı yüreği çok yufkaydı. Hem yufka, hem de kızıyordu zaman zaman. Oğlanlar iyi, hastı, bu niye böyle göz görgüsü olmuştu sanki? Cenab-ı Allah öyle istemişse, niye? Kız başıyla ne suçu vardı? Ne suçu vardı da böyle yaratmıştı?

Oğlanlar odalarında uyuyorlardı. Kız da kendi odasında. Yalnız hizmetçi kız mutfaktaydı, bulaşık mı yıkıyordu ne, kap kacak sesleri geliyordu.

Mutfağa gitti. Gerçekten de, koca memeli kız çıplak bacaklarını yanlara açmış, bulaşık yıkıyor, akşamı düşünüyordu. Önce Nedim Ağa'nın büyük oğlu gelmişti odasına, sonra küçüğü.

Küçük hoştu ya, büyük? Kaba, ağır, hırslı... Canını yakmadan, şurasını burasını sıkıp bükmeden edemiyor, "Yapma küçük bey," dese, basıyordu tokadı. Küçük ise kibardı. Sessizce gelip, tek laf etmeden sessizce gidiyordu. Pek pek çeyrek saat. Hiç sıkıntısı yoktu onun. Büyük oğul babasına çekmişti besbelli. O da oğlu gibi. Ama şimdilerde değil, beş, on yıl önce. Büyük oğlu gibi, gelir, turşusunu çıkarırdı saatlerce.

Hanım içeri girince düşünceleri uçup gitti.

"Ne tangırdatıyorsun kız?"

"Bulaşık yıkıyorum!"

"Gözüm kör değil, görüyorum..."

Hizmetçi anlamıştı hanımının gene bir şeyler düşündüğünü. Bir şeyler düşündü mü geceleri uyku tutmaz, uyku tutmayınca da sabahleyin suratından düşen bin parça olurdu. Ama hanımını öyle anlamıştı ki, hemencecik birtakım rüyalardan, rüyalarda gördüğü kadın erkek münasebetlerinden söz açıverir, iriyarı kadında öfkeden eser kalmadığı gibi, altına bir şey çekip, "Eee... sonra?" diye geçerdi karşısına.

Hanımına sezdirmeden, yavaşça baktı: Ocağın önüne dikilmiş, kaşlarını çatmış, bir şeyler düşünüyordu. Vardı kafasında, kafasının içini kemiren bir şey.

"Hanım," dedi.

Hep böyle başlardı koca memeli kız. Pamuk Hanım bakmadan:

"Hı?"

"Hayırdır inşallah de..."

Kadın anlamıştı. Kızgın karı gene rüya görmüştü besbelli.

"Hayırdır inşallah."

"Üryamda senin Topal'ı gördüm..."

Kadın sertçe döndü:

"Nasıl gördün?"

"Bize gelmiş, boşadığı avradını soruyor. Sen çıkıyorsun, yok diyorsun, bir güzel çarpıyorsun kapıyı suratına. Sonra, ürya işte,

pencereden mi, damdan mı ne, benim odaya giriveriyor. Bir korkuyorum ki..."

Pamuk Hanım altına bir şey çekip oturdu hizmetçinin tam karşısına.

"Sonra?"

Hizmetçi gülüverdi:

"Sonrası sağlığın."

Göz kırptı:

"Bir şey yapmadı mı?"

"Yok canım..."

"Hadi hadi, deli cenabet. Topal bu. Üryada bile boş bırakmaz insanı!"

"Vallaha bir şey yapmadı. Git dedim, hanım duyar, gelir dedim. Gidecem, dedi. Dolaplara, karyolanın altına bakmaya başladı. Ne arıyorsun? dedim. Avradımı, dedi..."

Sonrası da vardı ya, anlatmayacaktı nedense. Utandığından filan değil, Emine Ablasının eriydi, kadın İncesu'ya onun için ağlaya ağlaya gitmişti. Giderken de, "Güllü..." demişti, "O herif beni bir daha aramaz ya, ararsa, sorarsa, bacım, n'olursun, onun için çok ağladığımı söyle. Ben onu tövbe unutamam!"

Pamuk Hanım'a gözlerini kaldırdı. Gene dalgındı. Dalgındı ama, yüzünde hafiften bir gülümseyiş. Gülümseyiş bile yakışmıyor, erkeğe benzemekten kurtaramıyordu. Haindi be. Kadının böyle böyle deyişini duymuştu da, o gittikten sonra kenara çekip sıkılamıştı: "Topal bize gelmez a, gelse bile sakın kadının böyle böyle dediğini söyleme. Ağlamadı, seni hiç aramadı, hiç lafını etmedi, de. Etse bile deyyus dedi, pezevenk dedi, sevmiyordum ki zaten ben onu dedi de, e mi?"

Hizmetçinin aklından Pamuk Hanım'ın Topal'la bir girdi çıktısı olup olmadığı geçmişti. Öyle ya, baktığı yeri yakan, her hâlinden güçlü olduğu anlaşılan bir adamdı. Kadına gelince, hele son yıllarda kocalı dul hayatı yaşıyordu. Pamuk Hanım onunla dışarıda buluşmuş olabilirdi. Onun için rüyasının oralarını an-

latmaktan çekinmişti. Evet, rüyaydı, her bir şey olabilirdi ama, kadın kızardı gene de. Şurada rahat bir ekmek bulmuş, yiyordu. Nesine gerek? Yoksa, Topal bu. Kocaman elleriyle öyle bir kavramıştı ki, insan öyle erkeğe erkek derdi işte. Büyük oğul da güçlüydü hakçası ya, nerede Topal, nerede o. Büyük oğul kadını okşamak değil, canını yakmaktan hoşlanıyordu.

"Ne düşünüyorum, biliyor musun?"

Hanımına baktı:

"Ne düşünüyorsun?"

"Diyorum ki, bizim kız için... Şey diyorum... Ama bak, sakın ona açma ha!"

"Açılır mı hanımım? Tövbe vallaha!"

"Diyorum ki, Topal, hazır avradını boşadı, avrat da İncesu'ya, kardeşinin yanına gitti. Bizim kızı diyorum, Topal'a... Ne dersin?"

Hizmetçi gülüverdi. Pamuk Hanım huylandı:

"Ne güldün?"

"Hiiç."

"Adamı kızdırma, ne güldün diyorum sana!"

Koca memeli "kız" ürktü:

"Hiç canım, kendine açma diyorsun da..."

"Diyorum, ne olmuş?"

"Ne olacak hanımım? Küçük hanım onu çoktaaan aklına takmış!"

Pamuk Hanım'ın erkek yüzünden öfkenin karanlığı koyu bir gölge hâlinde geçti. Demek kızı aklına Topal'ı takmıştı da haberi yoktu ha? Madem şu azgın karının haberi vardı, ne diye hanımına çıtlatmamıştı? Bunu saklayan, yarın daha başkalarını da saklardı. Dur bakalım, saklamıyor muydu?

Sert sert baktı:

"Neden bana açmadın şimdiye kadar?"

"Ben mi?"

"Yok ben!"

"Küçük hanım yalvardıydı, anneme söyleme diye de..."

"Yalvarsın. Bu evde ne olup ne bittiğini bilmeliyim ben! Benim haberim, iznim dışında sinek bile uçmamalı, anladın mı? Bundan sonra benden hiçbir şey saklamayacaksın!"

Hizmetçi boynunu büktü:

"Peki hanımım, saklamam..."

"Bin defa söyledim, ne duyarsan gel bana, fısılda, benim haberim olsun, korkma sen diye. Yok, hâlâ benden gizli, benden saklı..."

"Çok yalvardı da ondan hanımım!"

"Yalvarsın. İstemem bundan böyle!.."

Hizmetçi başını önüne eğip kapları yıkamasına devam etti. Bir yandan da Nedim Ağa'yla oğullarını düşünüyordu. Gece odasına geldiklerini, her bir şeyi yaptıklarını da mı söylesindi? Allah vermeye, kan gövdeyi götürürdü!

Hanıma gene yavaşça baktı. O da gözlerini ona dikmişti, bakıştılar.

"Demek," dedi hanım, "kız böyle böyle dedi?"

"Topal'a bayağı tutkun..."

"Konuşuyorlar mıydı?"

"Yok canım. Topal'ın haberi bile yok!"

"Kendi kendine mi gelin güvey oluyor?"

"Öyle ya. Topal'ı geriden geriye görüyor..."

Pamuk Hanım sözünü kesti:

"Biz Topal diyoruz diye sen de deme!"

"Ne diyeyim ya?"

"Nuri Efendi de, Nuri Bey de, yahut en iyisi. Beyler ondan yüksek mi? Yarın bize damat oluverirse bey değil, beyefendi olur çıkar. Yalan mı?"

"Yalan olur mu? Ah keşke de küçük hanımın düğününde göbek çalkalasam bir güzel!"

"Dua et, Allah'a dua et de olsun. Bakalım nasıl olacak? İşittiğime göre, herif meydanlarda yokmuş. Mağazasının kepenkle-

ri de inik. Allah vere de haberi olup avradının ardından gitmeyeydi..."

Sonra sesini kısarak, "Güllü," dedi.

"Hı?"

"Hı deme, efendim de!"

"Efendim?"

"Sen ağzını arayıver kızın. De ki, Nuri Bey hazır avradını boşadı. Seni alsa varır mısın, de!"

Sabahleyin mutfakta, incir pestiliyle ceviz içi yerlerken, hizmetçi, akşam gördüğü rüyayı anlatmaya başladı. İlkin genç kızın kadınlık, tatmin edilmemiş yanını gıcıklayan uydurma bir aşk hikâyesini uzun uzun anlattı. Sonra lafı Topal'a getirerek, "Haa," dedi, "seninki rüyamda bize gelmişti akşam!"

Çirkin kızın şaşı gözleri parlamaya başladı. Kadının ellerini bileklerinden sımsıkı tuttu:

"Nuri Bey mi?"

"Seninki deyince anla işte..."

"Peki, niye gelmiş?"

"Niye gelecek? Seni istemeye!"

"Annemler verdi mi?"

"Düşünelim dedi."

"Kim?"

"Annen."

"Babam?"

"Annen varken ona söz düşer mi? Hiç sesini çıkarmadı."

Geçkin kızı bir düşüncedir almıştı. Bu rüyanın aslı çıkar mıydı acaba? Nasıl yorumlamalıydı? Şu Güllü yorumlayamaz mıydı?

"Yani, sence ne çıkar bundan?" dedi.

"Annene sor, o bilir böyle şeyleri..."

"Amaan, nereden bilecek? Bağırır gene. Bana bak, ona sakın açma, olmaz mı? Gitmiş herifle atışmış, unuttun mu? Sana ne el âlemin adamından? Öyle kızıyorum ki. Sen?"

"Annene mi kızıyorsun?"

"Tabii ya... Sen kızmıyor musun?"

Hizmetçi karşılık vermek zorunda kalmamak için, bir kenarda saklı beş taşları çıkardı. Yere oturdu, bacaklarını yanlara açtı, taşları saçtı yere. Birini havaya atıyor, ininceye kadar yerden birer ikişer topluyordu taşları. Her zaman bu oyuna can atan kız, bugün bakmıyordu bile.

Bir ara, "Hangi elbisesi vardı üstünde?" diye sordu.

"Kimin?"

"Nuri Bey'in?"

"Her zamanki kahverengi!"

"En çok lacivert yakışıyor ona, değil mi?"

"Canım, hepsi de yakışıyor, güzel adam doğrusu. Allaaah için. Sen şimdi bırak bunu..."

"Ne var gene?"

"Sabahleyin ben burada bulaşık yıkıyordum, annen geldi!"

"Niye?"

"Senden ötürü!"

"Benden mi?"

"Senden tabii. Ama sakın bir şey söyleme ona ha!"

"Aaa... Söylenir mi? Ben seni annemden daha çok sevmem mi?"

"Dedi ki: 'Topal hazır avradını boşadı, başka birisine yem olmadan şu bizim kıza yapsak, ne dersin?' dedi."

Çirkin kız şaşı gözlerini sevinçle büsbütün şaşılaştırarak, "Sen ne dedin?" diye sordu heyecanla.

"Ne diyeceğimi bilmiyor musun?"

Boynuna sarıldı:

"Ah canım benim, bilmem mi hiç?"

Yanaklarını öptü öptü. Sonra, "Sonra, ağzını ara bakalım," dedi...

Aptal kız bütün aptallığına rağmen, gene de akıl ederek, "İyi ama," dedi, "annem adamı fena terslemişti. Şimdi kızlarını nasıl verecekler? Yoksa o mu gelip istemiş?"

Hizmetçi düşündü... Gerçekten de, Pamuk Hanım buna dair bir şey söylememişti. Yoksa gelip istemiş olmasın aptal kızın dediği gibi?

Omuz silkti:

"Orasını bilmem gayri. Annenin ağzını ara!"

İnce bacaklı kız, ne olursa olsun neşe içindeydi. Demek gecelerce gördüğü rüyalar gerçek olacak, sevdiği adama vereceklerdi onu. Ne iyi, ah ne iyiydi. Onun da kendine mahsus, kendinin, kendi elleriyle derleyip topladığı, düzene soktuğu bir evi, zamanla dilediği gibi bağırıp çağırdığı, hatta gerekirse dövdüğü çocukları olacaktı demek? Güzel güzel düşünürken sapıtıverdi: Bugünlerde boyuna öksürüyordu. Ya veremse? Ya verem de ölürse, ölüverirse? O zaman... Belki de çocukları olduktan sonra ölürdü. Ölürse çocukları kime kalacaktı? Topal yeniden evlenir, çocukları üvey anne elinde kalır, boyuna döverdi onları...

Sinirlendi.

Hele dövsün, hele dövsündü... O ölürse çocukları sahipsiz kalmayacaklardı ki. Aslan gibi dayıları vardı, nineleri, dedeleri. Hem canım, ölmezdi belki de. Doktorlarda herhalde bir iğne vardı, koldan bir yaptılar mı, geçiverirdi. Sonra, diyelim ki öldü. Babası, annesi, kardeşleri ağlarlar mıydı acaba?

Annesinin tek başına oturmuş pastırmayla ekmek yemekte olduğu odaya bir kedi gibi girdi. Sedire geçip misafirmişçesine oturdu. Ağlar mıydı acaba annesi?

"Anne!"

Kadın bakmadan:

"Hıı?"

"Doktorların iğnesi var mı?"

Soruyu çok budalaca bulan kadın sertçe başını çevirip baktı:

"Ne iğnesi?"

"Verem!"

"Tövbe estağfurullaaah," dedi Pamuk Hanım. "Başladın mı gene aptal aptal?"

O dayattı:

"Olur mu olmaz mı?"

"Olmaz!"

"İnsan verem olsa, nasıl kurtulur?"

Öksürmeye başladı. Annesi inadına, "Kurtulamaz," dedi, "geberir gider!"

Şaşı kız hıçkırmaya başladı. Kadın alışkındı onun bu hâllerine. Aldırış etmez göründü. Kız ise sanki yarın ölüverecekmiş de çocukları ortada kalacaklarmış gibi durmadan ağlıyordu. Neden sonra baktı ki annesi aldırış etmiyor, bu sefer de başladı:

"Ben verem oldum, verem oldum ben işte, verem oldum. Doktorların madem iğnesi yok, ben de öleceğim. Ben ölünce ağlamayın arkamdan. Fatmam Fatmam demeyin. Demeyin işte, demeyin. İstemiyorum. Ne sen de, ne de babam!"

Pamuk Hanım bir dinledi, iki dinledi, baktı ki kızın susacağı yok, terliğini kaptı, fırladı yerinden. Fatma şimdi de avazı çıktığı kadar bağırarak odanın içinde dört dönüyor, ince bacaklarıyla anasının terliğinden kaçıyor ama, erkek yapılı, uzun boylu kadın, yetişip yetişip vuruyordu:

"Deli soyka, deli cenabet seni, yazının delisi seni! Seninle mi uğraşacağım? Başka işim kalmadı mı?"

Kızın yırtılırcasına bağırması yalnız evi değil, mahalleyi de ayağa kaldırmıştı ama, alışkındılar. "Aptal kız gene mutlaka annesinden dayak yiyor!" diyorlardı.

Nihayet odadan fırladı. Annesi ardından gitmedi.

"Tövbe estağfurullaaah," diyordu, "tövbe estağfurullah. Allahım, sen bana sabır ver. Yazının delisi. Elin adamı ne yapsın bunu alıp da?"

Kapıda büyük oğlunun sesi:

"Ne o? Yoksa isteyeni mi var?"

Pamuk Hanım döndü:

"Aman, ne bileyim ben?" dedi. "Bildiğim var mı?"

Saklamıştı oğlundan. Gerçi ortada henüz fol yoktu, yumurta yoktu ama, olsa bile bu oğlan belki de istemezdi Topal'ı. İstesin istemesin, hele o gün gelsin de, biliyordu yapacağını. Değil Topal, gerekirse sokak süpürgecisi mi olur, hatta hatta odun yardırancı, yoğurtçu, gazyağcı... Bıkmış usanmıştı be. Başında bir belaydı vesselam!

Ağlayarak mutfağa giren kıza hizmetçi Güllü sordu:

"Ne oluyorsun kız?"

Bir kenara ilişerek içini çeke çeke, "Beni sevmiyor," dedi, "beni hiç sevmiyor. Verem olur ölürsem arkamdan ağlamasın, istemiyorum. İstemiyorum işte, istemiyorum. Çocuklarım da ona kalmasın. Çocuklarımı döver bu, ağlatır öksüzlerimi, istemiyorum, kalmasın!"

Boyuna hıçkırıyordu. Bir ara ciddi ciddi sordu:

"Sen bakarsın, değil mi?"

Güllü güldü:

"Bakmaz olur muyum? Tabii bakarım. Ama yaramazlık ederlerse..."

Telaşlandı:

"Ne yaparsın? Döver misin?"

"Yok canım, dövülür mü? Onlar bana senin yadigârların. Dövülür mü hiç?"

Güllü'nün boynuna sarıldı:

"Canım benim. Ben seni annemden de, babamdan da, kardeşlerimden de çok seviyorum. Sana çok para vereceğim. Evimde çocuklarımla otursun olmaz mı?"

"Otururum tabii."

"Babaları evlenmezse iyi, evlenirseee..."

Hizmetçi işin alayında, "Evlenirse?" dedi.

"Çocuklarımı hiç göstermezsin. Sonra alır, karısının yanına götürür, o da döver döver!"

18

Topal günlerce görünmedi.

Daha günlerce görünmeyecek, kendini hem Şehnaz'a, hem de Nedim Ağa'ya aratacaktı. Şehnaz arar mı, aramaz mı? Bilmiyordu. Gerçekten seviyor, ona gerçekten bağlıysa arayacaktı. Hem de bütün malını mülkünü, altınını elmasını, bankadaki parasını filan seve seve vermecesine. Vermiyor mu? Kaçınıyor mu vermekten? Canı cehennemeydi. Nedim Ağa'ya gelince... Nedim Ağa'nın Şehnaz gibi boş veremeyeceğini biliyordu. Vitali fabrikasıyla girişilen çiğit satışında heriflere sağlam çiğit yerine yanık çiğitleri nasıl yutturdularsa, başka fabrikalara da başka başka kazıklar atmışlardı. Topal bunları açıklar diye korkardı Nedim Ağa. Onun için, arayacaktı, mümkünü yok arayacak, arayacak, konuşup anlaşma yolu bulacaktı. Bu yol da elbette paraydı. Çünkü Şehnaz şimdiye kadar durumu ağaya elbette bildirmişti. Ağanın etekleri elbette tutuşacak, ortalığa arayıcılar salacaktı.

O gün kaç vakittir uğramadığı Kebapçı Tahsin'in dükkânına adeta düştü. Hamal Mirza'yla hamal arkadaşları da oradaydılar. Açmışlardı Tekel şaraplarını, kocaman bıyıklarını yağlı elleriyle sıvazlaya sıvazlaya konuşuyor, arada atıyorlardı kahkahalarını. Topal'ın düşüvermesi hepsini şaşırttı. Çakırkeyiftiler zaten, hemen hep birlikte ayağa fırladılar:

"Vaay Nuri Bey, kâtip bey, hoş geldin, hoş geldin kâtip bey... Nerelerdesin yahu? Göreceğimiz geldi... İnsan bunca yıl emek verdiği fabrikayı unutur mu?"

Tahsin de onlardan geri kalmıyordu. Koştu, boynuna sarıldı, yanaklarından öptü. Yuvalarında pırıl pırıl dönen kara gözleriyle iskemle ikram etti, yeni, tertemiz tabaklar getirdi.

Topal son derece memnun, çevrenin iltifat ve sevincine ağırbaşlı cevaplar vererek, "Ben şarap içmem!" dedi.

Tahsin alesta, çırağına emretti:

"Yavrum, Nuri Bey'in rakısını getir!"

Sanki rakı onun için saklanmıştı da, kimseye verilmemiş, geleceği gün beklenmişti. Topal yemedi bunu ama, yemiş görünerek, "Yaşa Tahsin," dedi, "demek, şişem beni bekliyordu?"

"Ne demek be Nuri Bey Ağabey? Elbette bekleyecek!"

Hamal Mirza göz kırptı Topal'a:

"Yamandır Tahsin. Nuri Bey der, orada durur!"

"Dururum tabii. Nuri Bey bir tane be! Kebap bir buçuk porsiyon mu olsun?"

"Öyle olsun..."

Hamalların masasına değil, ayrı bir masaya tek başına oturmuştu. Bu, hem "hamal takımı"yla içli dışlı olmamak, hem de yoldan gelip geçenlere karşı fiyaka olsun diyeydi. Pek çokları onu artık Nedim Ağa'nın pamuk ticaretinde ortağı biliyorlardı. Bunun böyle bilinmesi Topal'ı şişirdikçe şişirmiş, tuhaf bir gurur vermişti. Ama şu sıra Şehnaz'ı da, Nedim Ağa'yla birlikte açtıkları mağaza ve yazıhaneyi de bırakıp yürümüş... Kim ne bilecekti? Bilseler bile, "Bastım yürüdüm. Değil Nedim Ağa, hiç kimsenin ağzının kokusunu çekemem doğrusu!" derdi ki, itibarı daha da yükseldikten başka, ağanın kulağına giderse -ki mutlaka gidecekti- adamı telaşlandırırdı. Bu ise çabucak anlaşmaya, anlaşmadan sonra da paralara kavuşması demekti. Rakısını sulandırıp kadehini kaldırdı:

"Haydi şerefe!"

Başta Hamal Mirza, yedi sekiz Kürt hamal birbirleriyle yarışırcasına karşılık verdiler:

"Şerefe Nuri Bey!"

"Şerefin var olsun!"

"Sağ ol bey!"

"..."

"..."

Tahsin bile su bardağını kaldırmıştı, sevinçle:

"Şerefin vaar olsun ağabeyciğim, var ol, yaşa!"

Topal'ın fabrikadan ayrıldıktan sonraki yaşayışı üzerine çok şey işitmişlerdi ya, en hoşlarına giden, Topal'ın Kantarcı Mustafa'dan öcünü öyle bir alış almasıydı ki, aşkolsundu ona!

Mirza, kulağına eğilerek bunun doğru olup olmadığını sordu.

Topal hemen cevap vermedi. Neden sonra, "Kim bilir?" dedi, "belki de doğrudur!"

Hamallar arasında kulaktan kulağa bir fiskos oldu. Evet, gerçekten de bravoydu adama. Ulan ne adamdı be. İnsan böyle olmalıydı işte. Saman altından su yürütmeli, ısıracağını belli etmemeliydi. Lakin kantarcı, vay hinoğluhin vay! Demek fabrikaya erken gelip bütün gün it lingine oraya buraya koşup, vara yoğa bağırmak, sövüp saymak bunun için, hırsızlığını örtmek içinmiş?

Topal pek bir şeyler bilmiyormuş gibi, "Sahi," dedi," ben de duydum o işi ya, neymiş aslı?"

Hamallar birbirlerinin sözünü keserek, birbirlerini tamamlayarak anlatıyorlardı: Herif tutmuş, fabrikanın iplik, bez için satın aldığı pamukları dolapla dışarı çıkarıp el altından satıyor, paralarını da bankaya yatırıyormuş!

Topal, "Vay sütsüz," dedi, "vay vicdansız vay! Ulan devir mi azdı, insanlar mı sütsüzleşti nedir? Eskiden, ne bileyim? Ekmek yediği kapıya böylesine ihanet edilmez miydi? Biz mi farkına varmazdık? Havadisi gazetede okuyunca nasıl oldum biliyor musunuz? Beynimden vurulmuşa döndüm. Yoksa, ben onun avradına peki mi derdim?"

Mirza, "Aşkolsun," dedi, "demek herifin bu marifetini duyunca..."

"Duyunca tepem attı. Nedim Ağa ne demek yahu? O, bizim babamız, velinimetimiz, her şeyimiz. O olmasa biz olur muyuz? Böyle bir adamın malına yan bakanı Allah ne yapmaz!"

Hamallar pek bu kanıda değillerdi ya, gene de bozmadılar. Mirza hatta, "Doğru," dedi.

"Başımıza taş yağacak, şerefsizim taş yağacak başımıza. Ce-

nab-ı Allah bizi sürüm sürüm süründürecek. Sen tut, yemek yediğin çanağa pisle! Olacak şey mi?"

Tahsin, "Beraber mi yaşıyorsunuz?" dedi.

Topal elini kaldırdı:

"Yok canım. Öyle karıyla yaşanır mı? Benimki... (Güldü) Aslına bakarsanız, karı bana yıllar yılı güler, işaret ederdi de, arkadaş karısı diye hasbi geçerdim. Ne zaman duydum böyle böyle, ağamızın pamuklarını satıyormuş? O zaman, eee Nuri, dedim kendi kendime, böyle ahlaksız, böyle sütsüz, böyle veled-i zina adamın avradını biçime getirmek farzdır!"

"Doğru," dediler.

"Hayır, bir şey değil, düşün be deyyus! Nedim Ağa, Nedim Ağa oluncaya kadar az mı feleğin çemberinden geçti? Az mı terledi? Az kahır mı çekti? Biz neden fabrikatör olamıyoruz? Siz neden olamıyorsunuz? Kolay mı? Kolay olsa hepimiz fabrikatör, hepimiz zengin, hepimiz milyoner olurduk. Olamayız, neden? Akıl işi bu, zekâ işi. Zengin olabilmek için insan olmak, çalışmak yetmez. Allah'ın da istemesi lazım. Doğru mu, eğri mi?"

Ne Mirza ne de arkadaşlarının bu hususta belirli fikirleri yoktu.

"Doğru," dediler.

Topal devam edecekti ki, İzmir'den gelmiş işçilerden biri, dükkânın arka masalarından birinden lafa karıştı:

"Allah neden istemez acaba?"

Bütün başlar ona döndü. O, içki filan içmiyor, sadece kebap yiyordu. Sakindi. Hatta sorusunun karşılığını beklemiyormuş gibi, bakmıyordu bile Topal'a. Topal ise tanıyordu onu. İşçi arkadaşlarının haklarını aramak için zaman zaman idarecilerle, muhasebe servisindeki memurlarla takışır, hakkını almak için bağırır çağırırdı. Hatta dokumahanedeki pamuk tozlarının dokumahane havasından temizlenmesi için dokumahaneye aspiratör alınmasına çalışıyordu. Gün geçmezdi ki dokumahane ustası ya da mühendislerle takışmasın!

Topal, "Allahın neden istemediğini Allah'ın kendisi bilir..." dedi.

İzmirli işçi alay edercesine güldü:

"Allah'ın istemesi lüzumunu biliyorsun da, neden isteyip istemediğini neden bilmiyorsun?" dedi. "Yoksa sana Allah bu hususta bir şeyler mi söyledi? Yani, arkadaşlığınız filan mı var Allah'la?"

"Tövbe estağfurullaaah," dedi Topal.

"Neden?"

"Kâfir oluyorsun!"

"Kâfir olmak ne demek?"

"Kâfir olmak... Kâfir olmak demek işte. Kâfir olmanın ne demeği var mı?"

Ama tepesi de atmıştı. Çünkü kendi de beğenmemişti verdiği karşılığı. Üstelik şu cahil hamalların önünde, kaldı ki kendisini okumuş yazmış, ilm-ü irfan sahibi bir insan olarak tanıyorlardı. Daha fazla takışırsa, mutlaka altından çapanoğlu çıkacak, bilgisizliği açıklanacaktı.

Kısa kesmek için:

"Sonra böyle derin bahisler burada konuşulmaz!"

"Neden?" dedi İzmirli.

"Günah."

"Niçin günah?"

"İçki içilen yerde Allah'ın adı anılmaz!"

"Allah içkiyi sevmez mi?"

"Sevmez."

"Niçin yaratmış?"

"İnsanları sınamak için!"

"Tuhaf, Allah yarattığının ne olduğunu bilmiyor da, sınayıp mı öğrenecek? Hani her şeyi bilirdi? Hani herkesin alnına ana karnında kaderini yazardı?"

Topal, Kabak Hafız'dan çok dinlemişti bütün bunları. İmanı tam değildi, daha doğrusu inanmıyordu ama, inanır görün-

mekten çıkarı vardı. Şimdi şu cahil hamalların önünde Kabak Hafiz gibi konuşup onların da gözlerini açmanın ne faydası olabilirdi?

Kısa kesmek için yerinden kalktı, İzmirli'nin yanına gitti, kulağına, "Bu cahillerin yanında böyle şeyleri konuşmayalım!" dedi.

İzmirli:

"Ne olur?"

"Gözleri açılır!"

"Fena mı?"

"Fena tabii."

"Neden?"

"Nedeni var mı? Onlar da ağa olmaya kalkar!"

"Kalksın..."

"Ohooo," dedi Topal, "sen ağa, ben ağa, bu ineği kim sağa o zaman? Herkes ağa olursa, işleri kim görecek?"

"Herkes kendi işini görsün!"

Topal baktı ki oğlan sert ceviz, bir kahkaha attı:

"Yaşa, tatlı delikanlısın. Neyse, senin dediğin olsun..."

İzmirli, kebabını yemişti, parasını verip çıktı gitti.

Topal ardından, "Çocuk," dedi, "ağzı süt kokuyor daha. İki buçuk şey bellemiş, kendini bir şey sanıyor. Halbuki..."

Şöyle bir düşündü, bir şeyler uydurup, bu cahil insanların kafasında, "Büyük adam, derin adam" hâline gelmeliydi. Demeliydiler ki kendi kendilerine, "Ulan amma da bilgin, derin adam be! Sahiden de, o büyük adamın derin bilgisini biz nereden bileceğiz?"

Atmaya başladı:

"Bunun daha ağzı süt kokuyor. Kelâmullah diye bir kitap var ki önüne koysalar tövbe okuyamaz. Okusa bile anlayamaz. Boru mu? Yerler, gökler ne üstüne duruyor?"

Mirza atıldı:

"Dua üstüne!"

"Tamam. Duaların ne demek olduğunu bilebilir miyiz?"

Mirza'nın kara kuru hamal arkadaşlarından biri, "Bilemeyiz," dedi.

Bir başkası, "Kuran Türkçe'ye çevrildi ya!.." diyecek oldu.

Topal hemen tersledi:

"Sus, kâfir olursun! Kuran hiçbir dile çevrilemez. Allah kelâmı o, onu hiç kimse anlayamaz. Yeryüzünde ya bir, ya iki hoca var onu anlayacak. İlm-i kimya var, ilm-i arz var, ilm-i simya var... Biz bunların hepsini okuduk. Okuduk ya, bırak, konuşmamak lazım. Fazla konuşmak günah. Tabii o İzmirli bilmez bunları... Biz kendi dalgamıza bakalım..."

Kadehini kaldırdı:

"Haydi şerefe!"

Geç vakte kadar içtiler. Ertesi gün pazardı. Günlerdir kaldığı sebze komisyoncusu arkadaşı Haydar'ın evine gidecekti gene. Vakit hayli gecikmişti. Daha fazla gecikirse, kapıyı uzun uzun çalması gerekecekti ki, bu arada Haydar'ın da uyanması mümkündü. Halbuki uyanmamalıydı. Eve yavaşça girip, sokak kapısı yanındaki odada yatıp kalkan Zeliha'nın koynuna girerdi. Zeliha yeğeniydi Haydar'ın. Kocasından ayrılıyordu...

"Haydi arkadaşlar, size doyum olmaz. Eyvallah bana!"

Tahsin bile kafayı hayli bulmuştu. Mirza'yla arkadaşlarının uğultusu bir an dindi. Gözleri kızarmıştı. Ayağa kalkarak Topal'ı yolcu ettikten sonra kendi aralarında konuşmaya başladılar. Mirza, "Doğrusu," dedi, "Nuri Bey ağırlığınca altın eder!"

"Eder ki eder," dedi bir başkası.

"Hem de derin adam..."

"Derin de söz mü?"

"Derin olmasa Nedim Ağa onu ortak alır mı yanına?"

"Fakat aşkolsun, bu fabrikada bunca yıl çalıştı, en küçük bir hırsızlığını..."

Tahsin, "Yoo," dedi, "Nuri Bey değil bu Adana, tekmil Türkiye'de bir tanedir!"

"İstese Karun olurdu be!"

"Karun da söz mü?"

"Allah selamet versin, iyi adam..."

"..."

"..."

Topal, kerusa denen faytondan, evin kapı önünde değil, yüz adım geride inmişti. Sokak kapısına topallayarak gelirken baktı ki evin bütün ışıkları sönmüş. Sevindi. Haydar da ya gelmemişti henüz ya da yatmıştı. Belki de "defineci" arkadaşlarıyla bir yerlere kazıya gitmişlerdi?..

Zeliha'nın yattığı odanın sokak üstündeki penceresine yavaşça geldi, camı fiskeledi. Genç kadın da onu bekliyor olmalıydı ki, kapı az sonra açıldı. Girdi. Kapıyı kapadılar. Genç kadın bembeyaz bir gölge gibi dikiliyordu. Topal fısıltıyla sordu:

"Dayın evde mi?"

"Yok."

"Nerede?"

"Nerede olur o?"

"Define dalgası mı?"

"Kazıya gideceklermiş, gittiler. Kalabalık birileri geldi gene, yengem bağırdı çağırdı ya, dinleyen kim?"

Topal, genç kadını bileğinden sımsıkı kavrayıp odaya çekti. Kadın endişe içindeydi:

"Yapma," diyordu, "Allahaşkına yapma. Vallaha gebe kalacağım, billaha gebe kalacağım. Kanlım olursun sonra, dayım beni vurur!"

Topal, müthiş bir boğa hırsıyla homurdandı:

"Nasıl olsa benim değil misin? Dayından istemeyecek miyim seni? Aptal!"

"Ya istemezsen? Ya beni bırakır yürürsen?"

"Ben erkeğim. Namuslu insanım ben. Öyle alçaklık eder miyim? Gebe bile kalırsan kal. Çocuğumuz olur, fena mı?"

Ertesi gün sabaha karşı onu misafir ettikleri odaya yavaşça gelip vurdu kafayı. Zeliha'yı hemencecik unutmuştu. Ona neydi gebe kalırsa? Kalırsa, mesele anlaşılırsa ne çıkardı? Bu sapına kadar ağzı sıkı, namuslu genç kadın onu ele mi verecekti? Sonra, o zamana kadar Allah kerimdi. Şehnaz'dan, Şehnaz'dan olmazsa Nedim Ağa'dan elbette bir haber çıkacaktı. Çıkmazsa ne olurdu sanki? Birkaç kuruşu vardı. Haydar, "Ortak çalışalım!" diyordu. Dükkânı, dükkândaki malları paraya çevirir, yarı tutarını verirdi Haydar'a. Zeliha'ya gelince, alırdı çok çok, ne çıkardı? Lakin Haydar'ın karısı da karıydı hani. Etli butlu, alımlı çalımlı. En çok namaz kılarken... Bayılıyordu namaz kılan kadınlara. Namaz kılan kadın dini bütün demekti. Dini bütün kadınsa ağzına, uçkuruna sıkıydı. Bu Zeliha meliha değil, asıl bu dini bütün kadın... Ürktü birden. Ne de olsa yıllar yılının ana, baba, az da olsa medrese hayatıyla tüm alışkanlıkları, yüreğinin derinlerinde hâlâ az da olsa var olan "Allah korkusu"nu titretti. Titretti ya, her zaman olduğunca gene Kabak Hafız, daha derinlerden peydahlanarak yüze çıktı: "Allah mallah... Geeeç. Varsa da bu dünya, yoksa da. İç bade, güzel sev var ise akl-ı şuurun... Öte dünyaya gidip gelen mi var?"

Daha sonra bütün bunları da unuttu. Nedim Ağa'yı düşündü sırtüstü yattığı yatağında. Bu geceyi nasıl olsa yetiştireceklerdi. Nedim Ağa, yetiştirenden ne konuştuğunu soracak, yetiştiren de ağayı nasıl övdüğünü söyleyecekti. Yetiştireceklerin başında Tahsin'in geldiğini gayet iyi biliyordu Topal. Sonra Mirza, Hamal Mirza'nın öteki arkadaşları... Nedim Ağa, hakkında sarf ettiği sözlerden memnun olacak, enayi, büsbütün sevecekti onu!

Usulca güldü. "Dangalak!" diye geçirdi. "Ben olsam inanmam. Sahiden onu sevdiğimi sanıyor. Hiç kimseyi sevmiyorum paradan başka. Parayı kazanabilmek için de insanları kafese sokmak lazım. İnsanları kafese sokmak içinse yalan söylemek şart. Yalan ama, usturuplu. Ulan Kabak Hafız, önüme sen çıkmasaydın ben şimdi kim bilir, belki de hımbıl bir Kantarcı Mustafa hâ-

linde sürt Allah kerim sürter dururdum. Şimdi olsan da karşılıklı çeksek kafaları, anlatsan sen tatlı tatlı, dinlesem. Senden başkasını da tövbe dinlemem hani. Hırt Haydar... O da kalkmış, define dalgasıyla beni kafese koyacak! Ulan ben kaçın kurasıyım? He, hı diye ipe un serer, önce yeğenini, sonra fırsatını düşürürsem karını..."

Düşüncesinin şeridi kopuvermişti. Bir kapı gıcırtısı işitmişti. Kulak verdi, tamam. Herhalde Haydar'ın karısı sabah namazı için abdest almaya kalkmıştı. Kendisi de kalkmalıydı. Sabah namazı dört rekattı, ne çıkardı? Kadının gözüne girer, günün birinde de kim bilir? "... Ahlaksızlık mı? Dine, kitaba aykırı mı? Kim ne bilecek? Haydar sıfırı tüketmiş nasıl olsa. Kadının gözleri fildır fildır. Gözlerimden kaçırıyor ama, boş ver. Kadın nereden baksan. Zayıf mahluk. Kabak ne derdi Kabak?"

Kadın ayaklarının uçlarına basarak sofaya bakan penceresinin önünden geçerken, Topal gözlerini pencereye dikmişti. Yavaşça kalktı, ayaklarının uçlarına basarak yan pencereye geçti. Buradan mutfak gözüküyordu. Perde ardına gizlenerek abdest almakta olan kadını gözetlemeye başladı. Kadın gözetlendiğinden habersiz, açılıp saçılmıştı. Hele alçak iskemleye oturup da ayaklarını yıkamaya başlayınca, Topal'ın gözleri karardı. "... Vay anam vay, vay yavrum vay! Şuna bak be! Tuuu senin erkekliğine Haydar iti. İnsan bu karıyı, bu maya gibi karıyı... Şerefsizim Şehnaz'dan güzel. Tabii güzel be. Pis karı. Konağı satalım, hayır, altınlarını, elmaslarını ver, hayır. Neymiş? Nikâh yapmalıymışım. Yaparım ama, paradan ne haber? Nedim Ağa derse ki, al şu parayı, dön avradın yanına. Tamam derim, dönerim. O zaman... karı ne be? Zengin olsun da, kör, topal olsun isterse!"

"Kör, topal"dan "şaşı"yı, şaşıdan da Nedim Ağa'nın aptal kızını hatırladı birden. Sahi, şaşı maşı, aptal maptal ama, bakışları da bakış değildi kızın hani. Ne diye onu baştan çıkarmamıştı? "Ulan ne diye sanki?" diye sordu kendi kendine. "İnce bacakla-

rından bana ne? Avrat edip koynumda mı yatıracağım? Bir, iki gece, âdet yerini bulsun diye, sonra... sonra evli evine, köylü köyüne!"

Nedim Ağa'nın evini hatırladı. O gün mağazaya gelip it gibi çenileyen Pamuk karı olmasa... Bir onu avucunun içine alamayacak gibi geliyordu. Kadının kadınlıkla hemen hemen hiçbir ilgisi kalmadığını düşündü. Kalsa, gelip de o türlü bağırıp çağırmazdı. At gibi karı. Tıpkı babası Hacı Pehlivan. Çocukluğunda şöyle bir hatırlıyor.

"Avratlıkla alakası kalsa, bana çenilemezdi. Yüz verirdi. Ben de paranın hatırı için... Dur be, benim karı onlarda. Avratlar birbirlerinin ifadelerini alırlar pek. Benim avrat benim için ağlayıp sızlamıştır nasıl olsa, beni anlatmıştır ona. Beni karalasa bile, erkekliğimi inkâr edemez. 'Sen benim Allahımsın!' derdi. Eğer ballandıra ballandıra anlatırsa... Anlatmalı. Kart karının gönlü düşmeli bana. Sezdirmeli. Kart olsun, at gibi olsun, sen paraya bak oğlum. Para bu. Yarın Nedim tahtalı köye giderse, karı milyonların üstüne oturur. Lakin, genel müdür de bekâr. Hem de Pamuk Hanım'a göre. O at gibi, bu at gibi. Tam birbirlerine denk. O bu değil ya, karının bana gönlü düşmeli. Anlaşıp evlenmeliyiz. Evlendikten sonra ilk iş fabrikanın başına geçmek. Genel müdüre hemen pasaportunu verip dehlemek. O mikrobu uzaklaştırmalı ki, insanın başına çorap örmesin. Fakat, nerdeee? Avrat o gün beni tam kalayladıydı. Ondan hayır yok ya, Nedim Ağa bakalım ne türlü davranacak!"

Kafasından kayıtsız bir Nedim Ağa geçti. Tepesi attı: "Vallaha sen bilirsin Nedim. Benden söylemesi. Yayarım, anam avradım olsun, yayarım. Vitaliler meselesini, ötekileri. Ulan en biri, fabrikanda çalıştırdığın dokuz, on yaşındaki çocuklar! İş Kanunu'nda var mı dokuz, on yaşındaki çocukları çalıştırmak? Yok. Ne diye çalıştırıyorsun? Kaçak. İş müfettişleri de, lüp! Deveden büyük fil var oğlum. Ta Ankara'ya kadar bildiririm. Daha olmazsa derim ki, bakmayın siz o papazın CHP'ye kayıtlı olduğu-

na. Gizli din taşıyor. Her gün üç beş öğün sizi çekiştirir. Esasta Serbest Fırka'ya az mı para yardımı yaptı? Yeni bir parti çıksın gene yapar. Hepinize, bütün CHP'lilere düşman bu. Sakın, sakın inanmayın! Arada gönderdiğiniz biletleri alıyor ama, ardından da size sövüyor hep!"

Yataktan kalktı, bacağına pantolonunu çekti. Mutfağa geçerken hâlâ kafasında Nedim Ağa: "... Yemin ederim, dinime imanıma, Allahıma kitabıma yemin eder, il başkanını inandırırım. Fabrika zaten Ermeni malı. Kızarlar, alırlar elinden. Yalnız fabrikayı almakla da kalmaz, tüm paralarını, malları mülklerini de alırlar. O zaman ipallah sivri külah kalır dürzü. Kalsın, oh olsun. Benim elime ne geçer? Doğru ama, ona kötülük yapmazsam ne geçer? Hiç. O karının mağazaya gelip söylediklerini unuttum mu? En büyük darbeyi size ben atacağım. Her şeyin bir zamanı var. Durun siz..."

Kabak Hafiz'ın dediği gibi, "el gördülük" bir abdest alıverdi yalan yanlış, odasına geçti, kapıyı da mahsustan açık bıraktı ki, kadın namazını ondan önce bitirip, aralıktan Topal'ın namaz kıldığını görsün.

Gerçekten de öyle oldu. Kadın namazını erken bitirmişti. Seccadesini toplayıp gidecekti ki, kapı aralığından Topal'ın namaz kıldığını gördü. "Bizim eşek, herifi 'melundur!' diye kesiyordu. Bak, abdestli namazlı fukara. Ulan Haydar, ulan, binamaz Haydar. Sana varsa definecilik, yoksa, definecilik. O paşazade bir gün ocağınıza incir dikecek ya, bakalım ne zaman!"

Odaya girdi, seccadeyi sandığın üstüne koydu. On yaşlarındaki kızı uyuyordu. Kadın başörtüsünü çözüp yeniden bağlarken, "Aman..." dedi. "Herif abdestli namazlı. Haydar zaten ne var kaçacak diyordu? Bana ne zarar gelir ondan?"

Başörtüyü de seccadenin üstüne attı. Konsolun aynası karşısına geçti: Otuz dördünde, akça pakça, kara kaş kara gözlü bir kadındı. Gençliğini çeşitli hovarda meclislerinde erkenden tükenmiş kocasının ısrarlı, uzun uzun ihmallerinden korunmak,

şeytana uymamak için kendini ibadete vermişti. Namaz, oruç, mahalleli yaşlı kadınlarla din ululanını ziyarete gidiş, türbelere adaklar filan. Nereye gittiyse, yalnız uçarı zampara değil, kırkını, ellisini aşmışların bile yiyecek gibi bakmalarından rahatsız oluyordu. O kadar ki, arada çok yakışıklı din ululanından bazılarının avucuna bile düşmesine kıl payı kalıyordu.

Ne olursa olsun, o da kadındı. Kendini böylesine tuttuğu hâlde, kocası gene de, "Eee... kimlerle kırıştırdın bugün?" diye soruveriyor, boş atıp dolu tutmak istiyordu. "Eee... kimlerle kırıştırdın bugün? Ne? Kırıştırmadın mı? Ulan ben kaçın kurasıyım? Karı milleti değil misiniz? En iyiniz anam, onu da vaktiyle rahmetli babamla gördüydüm!"

Kadın bıkmış usanmıştı adamın bu türlü konuşmalarından. En biri, şu içerdeki odada namaz kılan adam. Doğrusu, dünya ahret kardeşi olsun, zaman zaman gelir evlerinde kalırdı. Hele bugünlerde. Herifin mezhebi mi genişti neydi, adamı evde bırakıp bırakıp gidiyordu da, adam kaşını kaldırıp bakmıyordu. Adam iyi adamdı hakçası. Başkası olsa yılışır, kaş göz eder, hatta gece odasına bile girerdi. Pis herif, utanmadan, "Nasıl, Topal?" demişti. "Yakışıklı mı? Güçlü erkek de haa!"

Allah ondan sormayacaktı inşallah. Nesine gerekti adamın yakışıklılığı, güçlülüğü? Ona dokunmayan yılan bin yaşasın. Bütün kötü kalplilik, melanet kendi kocasındaydı. Kocasındaydı, yalvarmıştı bir sefer, helali olmuştu. Cenab-ı Allah madem böyle kısmet etmiş, sonuna kadar kaderine razı olacaktı.

Topal'ın kalın öksürüğü.

Korktu bayağı. Korkusu, öksürüğün çok yakından gelmiş olmasındandı. Kapı aralığına baktı, bir karaltı. Eteklerini indirerek toparlandı. Karaltı geldi, aralığı kapadı. Anlamıştı, Topal misafirleriydi. Bir şey mi istiyordu acaba? Kalktı, gitti kapıya. Topal çekinerek, "Affedersiniz," dedi. "Bir tespihiniz bulunur mu? Kadın ferahlamış, böylesine akıllı, kadına tespihi sorarken gözlerini yere indiren bir Allah adamından ne diye şüphelendiğini

düşünmüştü. Hakkı yoktu. Kulaklarına kadar kızarmıştı üstelik. Kötü bir niyeti olsa...

Haminnesinden kalma sedef tespihi götürdü:

"Buyurun..."

Topal'da gözler hep yerde:

"Çok teşekkür ederim kardeşim, rahatsız ettim..."

"Estağfurullah, neden rahatsız edecekmişsiniz?"

Kulaklarında güzel kadının çınlayan, boyuna çınlayan, sürekli, durmamacasına çınlayan tertemiz sesi, bu sesin içinde yarattığı ürpertiler, odasına geçti. "Vay anam vay, vay yavrum vay, vay bal dudaklım vay!"

Elinde tespih, odanın içinde bir süre dikildi. Kabak Hafiz'ı, yani mürşidini hayalledi gene. Her zaman olduğunca gene usul usul gülüyordu:

"Eee, Allah izin verirse kadını ne zaman?"

"Zamanı mamanı yok. Kadın namuslu be!"

"Vay budala vay. Namuslu ha? Bu işlerde namusun yeri var mı? Meydana çıkmadı mı namus bozulmaz. Bozulan namus, meydana çıktı mı? Çıkmadı mı korkma!"

"Yani?"

"Yani değil, Apostol..."

"Yanaşır mı dersin?"

"Sen adam olamayacaksın. Yolu yoluynan, ormanı baltaynan!"

Düşüncelerinin şeridi koptu. Aralık kapının önüne Haydar'ın yeğeni Zeliha gelmişti. Onu seccadesine diz çökmüş tespih çeker bulunca, yavaşça, "Vay vay vay," dedi. "Allah adamına hele Allah adamına!"

Topal gülmemek için kendini zor tutu. Zaten genç kadın da çekip yengesinin odasına gitmişti. Elinde olmayarak akşamı düşündü Topal. Yengesinden daha genç, daha cilveliydi belki ama, yengesinin alımı çalımı, hamurluluğu. Huyu buydu zaten. Bir

kadını beğenir, hatta severdi de. Bu, hiçbir şeyi değiştirmezdi onda. Bir, iki, ondan sonra hevesi geçiverirdi.

Sözde tespih çekip Allah'ına ibadetini bitirdikten sonra... Tespihi geri vermeliydi ama, şu Zeliha ne diye gitmişti sanki yengesinin yanına? Tespihi götürse, hayır, işine gelmezdi. Tespihi Zeliha filan olmadığı zaman götürür, kadını lafa tutar, kendine bağlamanın değilse bile, birkaç sefer için tavlamanın yolunu bulurdu.

Bekledi. Çok geçmeden Zeliha hızla sofayı geçti.

Hiç fırsatı kaçırmadı. Elinde tespih, dudaklarında bitmemiş bir duanın hafif pıtırdısı, kadının oda kapısına gitti, durdu. Kadın acaba onu mu bekliyordu? Böyle bir duyu, tuhaf bir duyu, umutlarını kuvvetlendiren bir duyu...

Tespihi uzattı:

"Buyurun, Allah razı olsun..."

Kadın hep o ürperten, tatlı sesiyle:

"Kalaydı Nuri Bey. Bende başka bir tane daha vardı..."

Kapı aralığına baktığı, kadını gördüğü hâlde, bakmıyor, görmüyor, bakıp görmekten sakınıyormuşçasına davranarak, "Hanım bacı," dedi. "Bir şey sorabilir miyim?"

Çok hoşuna gitti kadının bu:

"Buyurun. "

"Haydar bizim, bugün gelecek mi?"

"Ah Nuri Bey, bilmem ki? Onu siz de benim kadar tanırsınız. Definecilik hastası. O olmaz olasıca paşazade maşazade hep birlikte gidiyorlar dağlara taşlara. Birkaç gün gelmiyorlar..."

"O hâlde, ben artık müsaadenizi rica edeyim!"

Topal'a telaşlı gibi gelen bir sesle kadın, "Aaa, niçin?" dedi.

"Haydar yokken benim burada gece yatısına kalmam doğru olmaz!"

Kadın, "Niçin?" dedi.

"Doğru olmaz da onun için. Çünkü kocanız yok. Siz abdest-

li namazlı bir kadınsınız. Namahremle aynı çatı altında... Öyle değil mi efendim?"

"Siz namahrem misiniz?"

Topal'ın içi hopladı. Önce onu namahrem saymamıştı, sonra da, "Siz namahrem misiniz?" derken sesini iyice kısmıştı. Yani? Aramızda kaldığı müddetçe helalimsiniz mi demek istemişti?

Eşelemek için:

"O sizin teveccühünüz ama, konu komşuya karşı..."

"Konu komşu kendine baksın. Abdestli, namazlı, ağzı sıkı bir Allah adamısınız. Ben sizi kaç vakittir iyice tarttım. Sizden hiç kimseye hiçbir zarar gelmez. Rahatınıza bakın!"

Gözlerini kaldırdı, kapının aralığında göğsünü gere gere dikilmekte olan kadına baktı. Bakıştılar, ikisinin de içinden bir şeyler akmaya başlamıştı ılık ılık.

Topal, "Fakat," dedi, "o!"

Kadın usulcacık:

"Kim?"

"Demin yanınıza gelen genç kadın?"

Kadın ferahladı. Adamın Zeliha'ya karşı tutumunu bilmediği için, kadını kıskanıyor, Topal'ın ona gönül vermesinden korkuyordu. Şimdiyse anlamıştı adamın onunla hiçbir şeyi olmadığını.

"Bizim Haydar'ın yeğeni o. Onun odası aşağıda. Sonra, sağlam ayakkabı değildir. Bir kunduracı çırağıyla Allah vermeye, böyle böyle de, kocası yakalamış, kesecekmiş, elinden zor almışlar. Ayrılıyor..."

Merdivende ayak tıpırtısı.

Topal, Zeliha'nın geldiğini anlayarak odasına kaçtı. Tam da zamanında kaçmıştı. Genç kadın geldi, aralık kapıdan bir an baktı, dilini çıkarıp geçti, yengesinin odasına gitti. Yenge, sedirin köşesinde, elinde Topal'dan az önce aldığı sedef tespih, gözleri hafifçe yumulu, dudaklarını pıtırdatarak dua ediyormuşa benziyordu ama, genç kadın hiç ama hiç ihtimal vermiyordu

onun geceleri Topal'la buluşmayacağına. Topal'ın ne olduğunu koynuna giren bilirdi. Yengesine gelince, çok siyasiydi. Yoksa bu yaşta başörtüsü başta, abdest, namaz, oruç, hacılar, hocalar... Ne yapsa boştu. Topal'la bir şeyler olmalıydı aralarında ama, ona neydi?

"Ayaklarına çorap giy!"

"Ben mi?"

"Hayır, ben."

"Üşümüyorum ki!"

Yengenin kaşları çatıldı:

"Evin içinde namahrem var!"

19

Sebze Komisyoncusu Haydar'ın dükkânı öteki sebze komisyoncularının dükkânları gibi, sebze pazarına yakındı. Zemini beton, duvarları delik deşik, kapıya yakın yerde demiri paslı bir baskül, şurda burda turfanda sebze, meyve koymaya yarayan küçük tahta sandıklarla teliz denilen çuval parçalarının saçılı bulunduğu üç metreye üç metre eni, boyunda bir dükkândı ki, henüz mevsim gelmediği için hiç iş yoktu. İş olmadığından da dükkânda hemen hemen kimseler bulunmaz, ayakları yemenili ya da çokluk olduğunca çıplak Arap kadınları, kızları, yaşlıları dükkânların yakınlarında, karşılarında filan bitmez tükenmez, sonsuz bir sabırla bekleşirlerdi.

Gene öyle. Havanın ayazına, yerlerin çamuruna aldırış etmeden bekleşiyorlardı. Dükkân sahipleri komisyonculara ta mevsim başında önemsiz birer makbuz karşılığı teslim ettikleri turfandaların paralarını bekliyorlardı. Aylar geçmişti üzerinden. Mallar sandıklanıp, sepetlenip Ankara, İstanbul'a yollanmış, yollanan mallar maliyetinin kat kat fazlasına satılmış, paralar bankalarda birikmiş, biriktirmeyenlerinkiyse barlarda, içkili lokantalar-

da, sazlarda yenmiş ya da metreslerin kollarına bilezik, kulaklarına küpe, boyunlarına kolye olup takılmıştı.

Turfandalarının paralarından büyük bir kısmını hâlâ bekleyenlerse sabretmek zorundaydılar. Gebermemişlerdi ya! Ne olmuştu yani? İnkâr mı ediliyordu paraları? Koskoca bir komisyoncu, tüccar, ticari şerefe haiz tüccarlar, beş paralık bahçecilerin hakkını mı yiyeceklerdi? Vereceklerdi elbet. Parayı sokaktan toplamıyorlardı ki isteyene al, al diye veri veri versinler. Onların paraları da Ankara, İstanbul'daki komisyonculardaydı. Onlar gönderirlerse bunlar da seve seve vereceklerdi. Sabır, sabr-ı cemil lazımdı!

Babadan, dededen, dedelerin babası, dedesinden gelme bir sabırla, inatçı bir sabırla yıllar yılı beklerler, bir yandan da yeni mevsimin turfandalarını ekmekten geri kalmazlardı. Nasıl kalsınlar ki, tutunacakları dal, tek güvenceleri turfandalarıydı. Ankara, İstanbul'da ateş pahasına satılan turfandaları onlar kavsara denilen örme büyük küfelerle komisyoncunun dükkânına döker, çok az bir para, daha çok da üzerlerinde alacakları yazılı küçük makbuzlarla yalınayak, kan ter içinde dönerlerdi bahçelerindeki turfandalara. Turfandalar bakım ister, emek isterdi. Yağmura, güneşe, ayaza karşı gelinceye dek, çocuk gibi bakılacaktı. Bu bakımı onlar bilirlerdi Çukurova'da en iyi. Ayaza, rüzgâra karşı hasırlar, setler kullanırlar, yağmur yağmadı mı, taşıdıkları sularla sularlardı. Ta sultan bilmem kim zamanında Mısır'dan getirilip Adana, Mersin, Tarsus'a, tüm Hatay'a, İskenderun'a yerleştirilen bu Araplara yerliler Arap uşağı, fellah diyorlardı ki, Arap uşağı, Türk uşağı, fellah da çiftçi anlamına geliyordu. Yerlilerden hiçbir farkları yoktu. Onlar da bu yurdun düşmanlarına karşı yerliler gibi, yerliler kadar silah kullanıyor, vergi veriyorlar, ama yerlilerin haklarına kanun önünde sahip olsalar bile, tuhaf bir çekimserlikle yerlilerden kaçınıyorlardı. Oysa, onların da inadına, zenginleri, mecliste mebusları, okumuş doktor, avukat, mühendisleri vardı ama, her koyun kendi bacağından asılır, mebuslar

mecliste memleketin genel meseleleri, daha çok da mal mülk sahiplerinin malları mülkleriyle ilgili meseleler üzerinde duruyor, bu meseleler üzerinde konuşup, kanun teklifleri yapıyor, komisyoncu, tefeci, çeteciler elinde harap olan bahçecileri düşünmüyorlardı bile. Onlar beydiler, beyefendiydiler. Pırıl pırıl otomobilleri, ağızlarında pahalı sigara ya da puroları, yepyeni elbiseleriyle memnun, mutlu, bugün Ankara, yarın İstanbul, fırsatını buldular mı da Avrupa, hatta Amerikalara gidip dolaşıyorlardı. Elbette dolaşacaklardı. Okumuşlar, dirsek çürütmüşlerdi. Bahçeciler gibi gözü kapalı yaşamamışlardı ki. Onlar da okusalar, onlar da açsalardı gözlerini. Açmamışlarsa kim sorumluydu?

Tıpkı yerli fakir fukarasına karşı, yerli hâlli mallılarının tutumu!

Memleketin asıl emek işlerinde çalışanlar arasında zaten hiçbir fark yoktu. Bu, yalnız Türkiye için değil, dünyanın bütün emekçileri bu bakımdan aynı bezin eniydiler. Hâlli mallılar da tabii aynı. Hâlli mallılar okumuşlukları, yeni elbiseleri, arabaları, sigaraları, fakir fukarayı kendi içlerinde küçülten, aşağılık duygusu veren konuşmalarıyla her zaman haklı görünmüşlerdi. Yer içer, gezer tozar, ama bütün bundan sonra da gene onlar haklı olurlardı. Ne istiyordu berikiler? Neden oylarını veriyorlardı onlara? Meclis ya da meclislerde onların da ekmeğine yağ sürecek kanunlar çıkartıp, daha iyi yaşamalarını sağlasınlar. Hayır, kime oy verdilerse olmadı, olmuyor, olmuyordu. Hep kendilerini, hep hep kendileriyle yakınlarını düşünüyorlardı.

Onun için, denize düşmüş, yılana sarılmışlardı. Komisyoncular sarılmışlardı dört elle. Ne varsa onlarda vardı. Bir ay, beş ay, on ay, bir yıl bekletir, ama hiç olmazsa gene de birer parça bir şeyler verirlerdi. Mebuslar ya? Seçimlerden önce akın akın gelir, halkı toplar, daha iyi geçimden, haktan, adaletten, dinden, imandan bahseder, oyların kendilerine verilmesini isterlerdi. Hem de öyle ki, mebus oldular mı dünyayı değiştireceklerdi sanki. Sanki onlar mebus oldu mu, sokaklardan yağ, bal akacak,

bahçeciler bütün haklarına kavuşacak, haklarına kavuşunca da bahçeciliğin bitmez tükenmez dertlerinden geçtim, ellerine daha bol para geçecek, daha bol parayla da saz örtülü çamur kulübelerden kurtulup, çoluk çocuklarına sıcak yemekler yedirebilecekleri tencereleri kaynatacaklardı.

Her seçim yeni bir umutla gelmiş, sonra eski tas eski hamam oluvermişti. Zaman zaman gelen mebuslar, halkı toplamış, ya sigara kutularının arkalarına ya da beyaz kâğıtlara yazdıkları dileklerle çekilip gitmişlerdi. "Ne anlayışsız insanlar!" diyeceği geliyordu fakir fukaranın. Anlayışsız, çünkü halkın dertleri belliydi: Daha iyi yaşamak. Un, bulgur, mercimek, fasulye, yağ, ekmek, insan gibi yatılıp kalkılan evler, yatak yorgan, kışa karşı soba, hiç olmazsa mangal... İstekleri buydu ama, nedense hiç bilmedikleri bir dilmiş gibi, yazdıkları hâlde, Ankara'ya gittiler mi, unutuveriyorlardı.

Haydar dükkâna geldiği sıra, emektar Arap uşağı Derviş, ilkbaharda lazım olacak kırık sandıkları çakıyor, onarıyordu. Dükkânın yanında, yönünde, ta karşı yapının yağmur tutmayan saçakları altında bekleşen Arap uşağı bahçeciler ayağa kalkmışlardı. Çarşambaydı bugün. Kilometrelerce uzaktaki bahçelerinden günlerdir çekilip çekilip geliyor, beyi göremiyorlardı. Derviş'in Arapça anlattığına göre, bey alacaklarının ardında, Ankara, İstanbul dolaşmış durmuştu. Niçin? Turfandacılara para verebilmek için. Bu kışta kıyamette derdi zoru neydi yoksa? Kendi için mi? Ne münasebet! Ona kalsa, bu üzücü işi bırakır, dükkânını kilitler, basar giderdi kahvehanenin sıcağına, lokantanın içkilisine. İçiyordu, evet ama, niçin? Bahçeci turfandacılara hâlâ paralarını veremediğinden üzülüyordu, vallahi billahi çok üzülüyordu. Onların öyle yalınayak, kir pas içinde, evlerinde gazsız, şekersiz, sabunsuz yaşayışlarını düşündükçe kahroluyordu ama, Cenab-ı Allah! Demek, Cenab-ı Allah böyle istiyordu!

Orta boylu, semiz, hatta tıkız bir adamdı. Masası başına geçti, başını avuçları arasına alarak ümitsizce düşünmeye başladı.

Paşazadenin arabasıyla gene dağ taş dolaşmışlar, dağların kazmadıkları yerini bırakmamışlardı. Halbuki Kuyumcu Sırrı Usta remil atmış, istihareye yatmıştı. Tayin ettiği yerin şaşmaması lazımdı ama, neden şaşmıştı? Günlerce, sabahlara kadar dağ taş, yağmur çamur deme, sigara üstüne sigara, elinde avucunda neyin varsa harca, sonunda gel şu bok dükkâna, bir de şu solucan herifler... Başını nefretle kaldırıp baktı:

"Ne var? Ne istiyorsunuz?"

Bahçecilerin çoğu Türkçe bilmiyordu. Derviş, Arapça, "Bey şimdi çok sıkıntılı. Öğleden sonra gelin!" dedi.

Haydar sordu:

"Ne söyledin?"

"Bey çok sıkıntılı dedim, öğleden sonra gelsinler..."

Masasından fırladı:

"Söyle onlara, beni fazla sıkıştırırlarsa vallahi de, billahi de kapatırım bu dükkânı ha! Ne bu yahu? Ne zaman dükkâna uğrasam buradalar!"

Tok sözlü, kuru, kupkuru bir ihtiyar, bozuk Türkçesiyle, "Daha ne zamana kadar bekleyeceğiz?" dedi. "Hafta değil, aylardır gelip gidiyoruz beyim. Şu hâlimize bak. İlkbahardan bu yana aylar geçti. Yenisi gelecek nerdeyse. Vazgeçtik, bize avans ver bari de, yeni turfandalara bakıp yetiştirelim..."

Haydar kıpkırmızı kesildi. Ne laftan anlamaz, Allah'ın belası insanlardı bunlar yahu!.. Paşazadeyle filan günlerce define aramışlar, içkidir, yiyecektir, dağları kazacaklara yevmiyedir diye avuç dolusu para harcamıştı. Yoktu parası şimdi, yoktu işte. Bulup buluştursalar da turfandalarını yetiştirseler olmaz mıydı?

Kuru ihtiyara bunlardan söz açmadı:

"Baba haklısın," dedi. "Günlerdir burada yoktum, biliyorsunuz. Niye?"

Yaşlı adam, çevresindeki genç yaşlılara baktı, sonra tekrar "Bey"e döndü:

"Biz ne bilek?"

"Gördün mü? Bilmiyorsunuz işte. Ben size para bulabilmek için ta Ankara, İstanbul'lara gittim. Komisyoncuları gördüm. Biliyorsunuz, bütün paralarımız onlarda bağlı. Hâlâ beş kuruş yollamadılar. Cebimden masraf edip oralara kadar gittim ki, ne koparırsam alıp getireyim de, size dağıtayım. Bilmiyor muyum ihtiyaçta olduğunuzu?"

Kuru ihtiyar ağlamaya başladı:

"İhtiyaç, aaah ihtiyaç. Torunlarım hasta. Kızım doğum yaptı. Bakanımız edenimiz yok. Doktor parasız gelmiyor. Ölecekler, Allah'ın bir ismi hakkı için ölecekler. Onlar öldü mü, ben de öldüm. Üçte bire çalışıyoruz. O kadar bahçeyi kim ekecek, mahsulü kim devşirecek?"

Ötekilerin dertleri de ondan başka değildi. Kadınlar kırış kırış yüzleri, içerlere çökmüş gözleriyle ağlaşarak, "Acı bize bey," dediler. "Allah rızası için acı!" Tam bu sırada Topal dükkândan içeri girdi. Dün gece arzusuna ulaşmış, Haydar'ın karısından da balını almıştı. Rahattı ama, ne o? Ne bağırıyordu bu halim selim Haydar?

Kulak verdi:

"... Bana kim acısın? Almadan vermek Allah'a mahsus. Ben, hâşâ hâşâ, Allah mıyım? Ben kimim? Ben de sizin gibi bir kulum. Sizin için Ankara, İstanbul'lara gittim, avuç dolusu para harcadım. Nerden harcadım? Karımın, yeğenimin, dul yeğenimin bilezik, küpelerini bozdurarak. Bana da yazık, bana da günah. Yalansam namussuz pezevengim ki, Ankara'daki firavunlardan bir tek santim alamadım! Herifler apartmanları, köşkleri dikmişler, oooh... Acıyan size, bana acısın. İsterseniz, inanmıyorsanız kitap getirin el basayım abdest alıp. Hep Müslümanız. Müslüman Müslüman'a yalan söylemez, günahtır, günah-ı kebairdendir!"

Din, Müslümanlık filan araya girince akan sular duruvermişti o saat. Kuru ihtiyar elindeki yıllanmış makbuzu yırttı, yırttı, yırtıkları çamurlara saçtı, bastı gitti. Onu görenlerden birçoğu

aynı şeyi yaptılar. Yapmayanlar da zamanı gelir herhalde, alırız, diye düşünerek kara donlarının ceplerine sokup savuştular.

Topal, "Sen define aramakta değil miydin?" diye sordu.

Bıyık altından kıs kıs gülen Haydar, "Yavaş söyle, Derviş duymasın!" dedi.

"Sahi, nerdeydin?"

"Nerde olacağım, define aramakta canım. Lakin, olmuyor efendi. Bizim kuyumcu arkadaş, bu işlerin Allah'ı ama, bir şeyi eksik mi ediyor ne... Beneksiz beyaz tavukta yanıldık galiba. Tavuğun kıçına yakın yerinde hafif bir benek olduğunu şimdi anlıyorum. Tılsım bozuldu tabii. Çok nazik işler birader. Sende ne var ne yok bakalım?"

Topal'ın kafasından gece geçti. Karı gerçekten okkalıydı. Eşek Haydar, sen ne anlarsın karıdan? Sen karıdan değil, defineden de anlamıyorsun! Defineden anlasan, evdeki defineyi başkalarına yedirir misin?

"Ne olsun, hiç. Bildiğin gibi."

"Ağadan ne haber?"

"Hiçbir haber yok, ama yakındır. Lillâhını şaşırırım yahu. Hele hasbi geçsin!.."

"Ne yaparsın?"

"Ne mi yaparım? Onun Nedim gibi gelmişini geçmişini... Bütün sırları elimde. Kozlarımı oynadım mı, onu memlekette duramaz ederim!"

Sigara paketini çıkardı, Haydar'a uzattı. Aldı. Kendi de aldı, Haydar'ın çaktığı kibritle yaktılar. Topal ağız dolusu bir dumanı tavana üfledikten sonra, "Mesele o değil," dedi. "Ne düşünüyorum, biliyor musun?"

Haydar, "Ne düşünüyorsun?" demek isteyerek baktı.

"Diyorum ki, en iyisi, şu sebze komisyonculuğu işinde seninle ortak olmak. Dükkânı, dükkândaki öte berileri hesaplayalım, nedir? Söz temsili bin, iki bin lira. Yarısını sana nakten ödeyeyim..."

Komisyoncu Haydar hemen cevap vermedi. Masadan kalktı, arkasında elleri, dükkânın içinde bir süre dolaştı. Sonra Topal'ın karşısına geçerek, durdu:

"Hayır," dedi. "Olmaz!"

Topal bozularak:

"Niye?"

"Dostluğumuz bozulur!"

"Nasıl yani?"

"İşin içine ortaklık, para işi girdi mi, şeytan da birlikte girer. Sen beni dinlersen bırak bunu, daha kârlı, çok kârlı işler var!.."

"Ne gibi?"

"Toprak, tarla işleri. Bu sefer bizi bir yere götürdüler, hani şu define dalgası için, bir Arap uşağı hoca var. Onun yanına gittik, bomboş tarlalar, göz alabildiğince. Köylüler karıncalar gibi sarmış tarlaları. Sahipleri de bilmem hangi paşanın torunları mı, torunlarının çocukları mı? Ellerinde tapular, kadınlı erkekli, elli bin, yüz bin liralık tarlaları üç, beş bine veriveriyorlar. Toprakta iş var. Param olsa, bir iki demez, birkaç parça kapatıverirdim ama, yok. Sen Nedim'in sakalının altına gir. Sana ondan fayda var. Ulan herifi almışsın avucunun içine, daha ne istiyorsun?"

Topal'ın aklı topraklara takılmıştı.

"Demek üç beş binle elli yüz binlik tarlalar ha?"

"Yirmi, otuz bin harcadın mı, şerefsizim, Temür Ağa kadar tarlan olur!"

Temür Ağa kadar büyük bir çiftçi olmak!

Topal'ın renkli belleği gene başlamıştı olanca canlılığıyla hayaller doğurmaya. Bu hayallerde uçsuz bucaksız tarlalarda çeşitli tarım araçları çalışıyor, topraklar ekiliyor, mahsul yetişiyor, güneşin altında biçerbağlarlar, harman makineleri çalışıyordu. Yalnız harman makineleri mi? Kamyonların tencere, tava, kazan, çulları, kedileri köpekleriyle alıp alıp, kafile kafile götürdüğü pamuk toplayıcı yerli ırgatlar, çiftlik yapıları, üzerleri saz örtülü hayvan ahırları, damlar, çardaklar, akşamları meleşerek ya da bö-

ğüre böğüre yaylımdan dönen sürüler, tencere, hereni denilen kazanlar dolusu sütler, tepsi tepsi kaymaklar, yayıklarda henüz dövülmemiş taze tereyağları...

"Nerde bu tarlalar? Uzak mı?"

"Eee tabii, biraz uzak ama, çok verimli tarlalar. Belli. Birkaç sahtekâr girmiş tarlalara, köylüyü de almış avucunun içine, oooh! Tarlaların sahibi olup çıkmışlar. Halbuki asıl sahiplerinin ellerinde deste deste tapular, senetler. Vallaha beni dinlersen anlaş Nedim Ağa'yla, sıvayalım kolları... Çünkü ne diyorum sana? Arzullahi vâsia!* Herifler yıllar yılı sata sata bitirememişler!"

Durdu, Topal'ı gözden geçirmeye başladı. Topal'ı bir düşüncedir almıştı. Kafasında gene uçsuz bucaksız tarlalar, onun tarlaları. Tarlalarda harman makineleri, pamuk toplayan kadınlar, erkekler, çiftliğinin saz ya da kırmızı kiremit örtülü damları, yaylımdan dönen sürü, sürünün itişe kakışa boynuzlaşa gelişi, havaya kalkan toz bulutları, karabaşların gürleyen havlamaları...

Haydar, "Bu yakınlarda gene gideceğiz," dedi. Tılsım bozuldu. "Sen de gel, gözünle gör. Bir yanı bataklık, bir yanı orman. Ne orman. Kuş cıvıltıları, bülbüllerin dem çekişlerinden kafan şişer. Düşün!"

"Demek yirmi, otuz binle..."

"Dünyanın tarlasını alırsın!"

"İyi iş be..."

"İyi de söz mü? Burada benimle ortak olup fellahların ağız kokusunu dinlemektense... Gördün işte, herifler Allah'tan, Türkçe bilmiyor ki laf anlatasın. Koskoca adam ağlıyor. Erkek ağlar mı be?"

"Orman da tarlalara dahil mi?"

Haydar güldü. Arkadaşının tarla, toprak, çiftlik meselesinde nasıl iştahlı olduğunu biliyordu.

"Bakıyorum, seni birden sardı?"

---

* Geniş arazi.

"Sardı ki sardı arkadaş. Giderken birlikte gidelim de gözümle göreyim. Nedim Ağa kolay. Benim de var birkaç kuruşum. Olmazsa toprağa bağlarım. Nedim'i de alır götürürüm bir gün, o da görür. Çünkü o da benim gibi, tarla, çiftlik meraklısı. Efendi düşün, Darphane gibi para kesen fabrikası var, hâlâ malda gözü. En çok da toprakta. Temür Ağa, Göğceli Emin Ağa filan fabrikaya gelmez mi, Nedim'deki izzet ikramı görme. Kapılardan karşılamalar, diller dökerek çaylar, kahveler, biralar ikram etmeler... Akıllı deyyustur ha! Aklı kesmese ki çiftçilikte iş yok, toprağa metelik bağlamaz şerefsizim!"

Haydar, adamına, "Biz gidiyoruz," dedi. "Gelen giden olursa idare et!"

Hava bulanıktı. Yerler çamur. Yan yana, Saydam Caddesi'ne çıktılar.

Haydar sordu:

"Nedim seni bir daha aramadı mı?"

"Yerimi bilmiyor ki arasın..."

"Sen?"

"Ben aramadım ama aramak lazım. Geçen gece fabrikanın oradaki Tahsin var ya? Kebapçı Tahsin?"

"Şu, hani içmiştik?"

"Tamam. Oraya gittim. Kantarcının hamalları. Mirza filan da ordaydılar. Herifleri görme. Hepsi her yandan coştular adeta. Demek kantarcıyı hiçbiri sevmiyormuş. Avradı meselesine hele, aşkolsun diyorlar!"

Haydar gülerek dirsek vurdu:

"Demek herif eliyle götürdüydü o gece evine?"

Topal bıyık altından güldü:

"Deyyus mu ararsın? Tabii!"

"Sonra?"

"Sonrası malum. El attım karıya, baktım o da benim elimi tuttu. Halbuki uyuyor belliyordum. Kaçırır mıyım? Hemen randevu aldım, şıp, geldi. Avrat milleti. Tavlamayı bildin mi, tamam!"

Haydar'ın yüzünden sıkıntının hafif karanlığı geçti. Topal bunu görmemişti ama, baltayı taşa vurmaktan korkarak, "Canım," dedi. "Avrat kısmı dini diyaneti, abdesti namazı unuttu mu, şeytan-ı lâin girip içine oturuyor. Niye senin avradın için kimse bir şey söyleyemez?"

Haydar gene de şüpheyle baktı.

"Beş vakit namazında, niyazında. İnsan yüzüne bakmaya sıkılıyor. Ben onu bunu bilmem. Avrat kısmı kendini namaza, oruca verecek. Vermedi mi? Bırak!"

Haydar neden sonra:

"Benim karım, hani kendi yok Allah'ı var, bazen takılırım da, ağlayacak gibi olur, vallaha ordunun içine bırakırım. Öyle karı bu zamanda..."

"Dünya ahret anam, bacım olsun!"

"Bunda tabii yalnız namazın, orucun değil, benim de rolüm var. Avrat kısmının gözünü yıldıracaksın, senden korkacak. Bir kadın erkeğinden korkmadı mı, bırak. İp takar oynatır. Benimki, sıkı mı? Vurdum mu gözünü patlatırım!"

Topal elindeki sigaranın ufalmış dibini bir fiskede yolun kenarındaki su birikintisine fırlattı:

"Hani yüzün diye değil, sana da boynuz taktırabilmek için avratta mangal kadar yürek olmalı!"

Haydar tıkacını atmışçasına coştu:

"Sen benim gençliğimi bilmezsin. Allahımı inkâr edeyim, babam sağ o zaman, para oluk gibi, avrat, yani dostum, bir değil, beş, on. Biri bir yanımda, biri öbür yanımda. Üçüncüsü dizimde, ikisi ayakta hizmet ediyor, biri meze verir, öteki rakı. Düşün, o kadar karıyı idare edeceksin, hem de tövbe mırın kırın etmedikten başka, birbirleriyle de hırlaşmayacaklar! Nasıl hırlaşırlar? Sıkı mı? Sekizini, onunu doldururdum eve, gelsin rakı, gitsin şarap. Sarhoş oturduk, nasıl? Lillos. Anadan üryan hepimiz. Bir hayat ki, sorma. Deli İbrahim gibi. Padişah Deli İbrahim varmış ya? Onun gibi. Bir sakalıma inci dizdirmediğimle,

balıklara para atmadığım kaldı. O karılardan biri bakışını yüzümden kaçırıp da yadırgı bir erkeğe baksın... Sıkı mı?"

"Bakabilir mi yahu?"

"Ben onu bunu bilmem. Avrada fazla yüz vermeyeceksin. İcap ederse döversin ama, dövmeden... Ne derler, ite vurmadansa korkutması hayırlıdır. O hesap işte... Şimdi bu benim avrat, bilir deliliklerimi az çok. Sokak kapısını tak tak, şıp, atlar gelir açar hemen. Hele açmasın, hele geciksin. Yandı! Döver miyim? Ne münasebet? Bir baktım mı tamam!"

Terskapı'dan caddeye çıktılar. Bu cadde, Adana'nın en işlek, hemen hemen en geniş, en hareketli caddelerinden biriydi. Sağda bankalar, solda sıra sıra kuyumcu dükkânları...

Defineci Sırrı Usta'nın dükkânı da buradaydı. Öteki kuyumcu dükkânları gibi vitrinleri çeşitli altın bilezikler, yüzükler, kolye, küpelerle dolu değildi. Dolu değildi, çünkü Sırrı Usta hemen hemen bütün altınlarını definecilik uğruna harcamıştı. Yoksa, eski ustaydı, iyi ustaydı. Tehcirden çok önceleri Ermeni kuyumcuların yanında gençlik yıllarını geçirmiş, onlardan kuyumculuğu bütün inceliğiyle bellemişti.

Topal'la Haydar dükkâna girdikleri sıra o, küçük bir mermer heykel üzerinde çalışıyordu. Antikacı ve heykelciydi de Sırrı Usta. Gözünde beyaz çerçeveli oval gözlük, heykelciğin üzerine kapanmıştı. Son rötuşlarını da yaptıktan sonra İstanbullu dostuna gösterecek, daha sonra da toprağa gömüp, yüzyıllar önceden kalmış hissini verecekti. Zaman zaman düşen yabancı turistler ya da Osmanlı Bankası'nın yabancı memurları, İstanbul'dan sırf Çukurova topraklarından çıkarılmış eski Roma ya da Yunanlılardan kalma heykelcikler, antika eşya üzerine iş yapan İstanbullu Kapalıçarşı antikacıları bunları satın alıyorlardı.

Sırrı Usta ufacık "Kolsuz Venüs" heykelciğinden gözlerini dükkâna girenlere kaldırdı, adeta heyecanlandı: Haydar yeni av getirmişti galiba!

"Buyurun," dedi. "Buyur Haydarcığım!"

Haydar, Topal'ı tanıttı:

"Fabrikatör Nedim Ağa'nın ortağı. Bir kelimeyle, sağ kolu!"

Sırrı Usta'nın esmer yüzünden hafif bir pembelik geçti. Fabrikatör Nedim Ağa'nın ortağı mı? "Yapma be Haydar? Ulan yaman adamsın diyeceğim ama..."

Elini uzattı:

"Müşerref olduk..."

Topal, "O şeref bana ait," dedi.

"Aman efendim, rica ederim..."

Haydar bu sefer de Sırrı Usta'yı tanıttı:

"Bizim Sırrı Baba. Canımız, ciğerimiz. Hani her zaman anlatırım ya?"

Sırrı Usta gene kızarıp bozardı:

"Haydar, yapma. Ben bu kadar..."

Haydar sözünü kesti:

"Bu kadar değil, bundan da çok iltifata, övgüye layıksın. Sırrı Baba'sın be, şakası var mı? Sırrı Baba de, orada dur. Haydi, kahvelerimizi emret bakalım!"

Kuyumcu Sırrı Baba'ya vakit bırakmadan, dükkânın ta arkasındaki tezgâh başında çalışmakta olan çırağa:

"Hadi oğlum, bana iyice kaynamış az şekerli, biliyorsun, beyefendiye de..."

Topal'a döndü:

"Çok şekerliydi seninki, değil mi?"

"Evet," dedi Topal. "Mektepli işi!"

Sırrı Usta gözlüğünün üstünden olanca sempatikliğiyle gülümseyerek bakıyordu. İlk bakış, ilk karşılaşış, ilk sempati ya da antipatilerin önemi üzerine fikri vardı. Bu adam Nedim Ağa'nın ortağı olamazdı. Dürzü Haydar belki de gene kendisinin başında patlayacak bir kabak hazırlıyordu. Geçende define için beş gün gitmişlerdi ya, masrafı da o yapmıştı ya, bu herifi ya o masrafları çıkartmak için getirmişti ya da başka bir dalaveresi vardı. Ne, geçenki masrafları Haydar yaptıysa kendisi de iş-

te dükkândaki tekmil altınlarını, hem de yıllardır bu uğurda harcamamış mıydı? Ama biliyordu günün birinde defineyi nasıl olsa bulacaklarını. O zaman kuyumcu dükkânının sözü mü olurdu?

Az önce tezgâh üzerine bıraktığı heykelciği yeniden aldı, Topal'ın oturmakta olduğu tahta kanepenin bir kıyısına ilişti. Olanca tatlılığıyla sordu:

"Nedim Ağa'yla fabrika ortağı mısınız?"

Haydar cevapladı:

"Yok canım, hani nasıl derler? Ebülhüda'sı gibi. Mamafih, yemin etse başı ağırmaz, pamuk ticareti üzerine var bir ortaklıkları. Öyle değil mi?"

Topal, "Evet," dedi iç çekerek. "Var ama..."

Haydar aldı sözü:

"Bu da bizim kafada, dik. Nedim Ağa medim ağa taktığı yok. Çünkü malda, parada gözü yok..."

Yalnız Sırrı Usta'nın ümitleri kırılmakla kalmadı. Topal da kızdı:

"Malda, parada insanın gözü olmamak kabil değil tabii," dedi. "Kabil değil ya, paranın da, malın da haysiyetsizce kazanılanında gözümün olmadığı doğru..."

Haydar bozulmuştu:

"Canım, anlayıver işte, öyle demek istedim..."

Sırrı Usta kokuyu adamakıllı almıştı. Herif paralıydı, anlaşılıyordu. Paralı olsun da, ister bunu haysiyetle, isterse haysiyetsizce kazanmış olsun. Para paraydı. Paranın ne haysiyetle ilintisi vardı, ne de haysiyetsizlikle.

Haydar akıl ederek, "Bu yakınlarda telefon var, istersen ağayı arayıver!" dedi.

Topal'ın da aklından bu geçiyordu zaten:

"Nerde?" diye ayağa kalktı.

Çırak da kahveleri söylemiş, kahveciyle birlikte gelmişti dükkâna.

Sırrı Usta, "Beyefendiyi telefona götürüver!" dedi.

Çırakla Topal çıktıktan sonra Sırrı Usta, "Paralı mı?" diye sordu.

"Bize yetecek kadar," dedi Haydar.

"Var mı birkaç yüz bini?"

"O kadar zannetmem ama..."

"Yüz bin?"

"Zannetmem."

"Elli bin? Yirmi beş bin?"

"Eh, vardır o kadar... Mühim olan o değil, bu herif tarla, çiftlik hastasıdır. Bu da anlattığına göre, bunun Nedim Ağası da. Biz bunu Ali Şahin'in oraya düşürelim. Gelirse yaşadık. Çünkü Nedim Ağa sahiden çok sever bunu. Hakkı Bey'e anlat vaziyeti, tarlalarına yeni, paralı bir müşteri işte. Gidip aptal gibi şuna buna yok pahasına satmasın. Dangalak Hakkı'nın eline para geçti mi, tamam. Sen de, ben de harcadıklarımızı fazlasıyla çıkarırız ama, bak, kalleşlik yok!"

"Yok."

"Herifi ben getirdim. Hele Nedim Ağa'yı da bu işe soktuk mu?"

"O zaman tadından yenmez!"

Tam bu sırada uzun boylu, iriyarı, geniş omuzlu biri dükkândan içeri girdi bir gürültü hâlinde:

"Bir kitap buldum müzede, derya azizim, derya!"

Sırrı Usta her ne kadar biraz da işi çıkarına uydurmuş, adam söğüşlüyorsa da, aslında defineciliğe, adi madenlerden altın yapılabileceğine filan inanıyordu. Geniş alınlı, kocaman elli ayaklı, iri iri gözlü, kalın çerçeveli gözlüğü alnına kalkmış adama heyecanla sordu:

"Neye dair?"

"Hacer-i Mükerrem'in önce tarifini yapıyor, sonra hangi arazide bulunduğunu!"

"Kitap nece?"

"Zannedersem Arapça, ama gene zannedersem İbranice yerleri, pasajları var. Bak!"

Gocuğa benzer kalın, siyah, geniş paltosunun cebinden kocaman bir lügat çıkardı.

"Ne o?" dedi Sırrı Usta.

"Arapça-Fransızca lügat. Arapça öğreneceğim. Hatta dur, bak buna!"

Paltosunun öbür cebinden ikinci bir lügat daha çıkardı:

"Bu da İbranice. Modern diller yetmiyor eski eserlere. Arapça şart, İbranice şart, eski Yunan, eski Latince..."

Sultan Hamit sivil paşalarından birinin torunuydu ki, o devirlerde öğrenimini Sorbon'da yapmış paşanın Namık Kemal'lere paralel hürriyet fikirlerinden korkulduğu için, payitahttan uzaklaştırılmıştı dedesi. Diyarbakır, Halep, Beyrut gibi Osmanlı mülkünün en büyük vilayetlerinde valiliklerde bulunan paşa, Adana'da da bulunmuştu. O sıralarda toprağın hiçbir değeri yoktu. Ama hiç değilse yaşadığı günlerden yüzyıl sonralarını kestirebilen paşa, gün gelip toprağın değer kazanacağını düşünerek, ucuz ucuz geniş topraklar satın almış, karılarından birinin üstüne tapulatmıştı. Öyle sağlam, öyle akıllıca yapılmış tapulardı ki, üzerlerinden yıllar, yıllarla birlikte çeşitli harpler, halk hareketleri, karışıklıklar geçtiği hâlde sağlamlığını kaybetmemişti.

Hakkı Bey, kendilerine bu toprakları bırakan dedesine değil de, daha önceki kuşaklardan kim bilir hangi dedesine benzeyen kalıbı kıyafetiyle, "Hacer-i Mükerrem," diyordu. "Her şey fos. Hacer-i Mükerrem'i bulduk mu, bırak gerisini!"

Hakkı Bey de öğrenimini dedesi gibi, Sorbon'da, sonraları İsviçre'de yapmış, ileri Batı dillerinin hemen hepsini konuşur, yazar, o dillerden şiirler okurdu. Denebilirdi ki, o dilleri anadili olan Türkçe'den çok daha iyi bilirdi ama, nedense yerlilerin düşündüğü gibi, "bir baltaya sap" olamamıştı. Bunca dil bilen, böylesine okumuş adam ne diye mebus olmazdı? Vekil olmazdı? Hatta başvekil olmazdı? Hiçbiri değildi. Avare ruhlu, artist

bir insandı. Sırrı Usta'yla yakınlığı, o da o usta gibi, o usta kadar heykeller yontar oluşundandı. Heykeller ama, Sırrı Usta gibi taklitçi değil, soyut heykeller. Heykelcilikte yeni bir çığır açmaması için, yeni, yepyeni bir ses olamaması için hiç sebep bulunmayan heykeller. Ama buna da boş veriyordu Hakkı Bey. Hakkı Bey mala, mülke, aşka, sanata, paraya, gezip tozmaya, mevkiye, her şeye, her şeye boş veren, gerçekten boş veren, yaşadığı dünyanın fizikötesine geçmiş bir insandı. Kültürü, zekâsıyla hiç de uygun düşmeyecek en hurda, en değersiz şeyler üzerinde durur, onlara gerçekten inanmadığı, içten içe güldüğü, alay ettiği hâlde, sırf havayı bozmamak için dehşetli önem verir görünerek vakit geçirirdi. Ne definecilik, ne de tılsım, Hacer-i Mükerrem. Yüzyıllarca uğraşıldığı hâlde gerçekleştirilemeyen "adi madenlerden altın yapma" işine de dehşetli inanmış görünmesine rağmen zerrece inanmamıştı. Gülüyordu içinden, hep gülüyordu. Başta bu Sırrı Baba olduğu hâlde, sık sık dolup taşındıkları paşazadenin külüstür arabasıyla gittikleri Ali Şahin'e de inanmıyor, onun atmasyon mu, yoksa aklındaki bozuklukların icadı mı olan cafcaflı rüyalarına da inanır, şaşar göründüğü hâlde inanmıyordu.

Lügatları ceplerine yeniden soktu, hiçbir zaman bitirilemeyen, bitirilemeyecek olan soyut heykelciğini demir biziyle çıkarıp, az önce Topal'ın oturduğu tahta kanepenin ucuna kendini bıraktı. Hacer-i Mükerrem, heykel, heykelde yeni anlayış, yeni ses, tarlalarına bulunan yeni müşteri, yeni müşterinin telefon etmeye gittiği, az sonra döneceği, aman sakın bir pot kırmaya kalkmaması filan... Her şey silinmişti. Bütün bunlar yoktu. Bütün bunlarsız bir dünyada, dantela gibi işlediği ufacık, yüksük kadar mermeriyle o vardı. Bir ara dalgınlıkla, Topal için gelmiş kahveyi içmeye başladı. Kahveyi öyle rahatlıkla içiyordu ki. Konuşma arasında farkına varan Sırrı Usta, gözüyle Haydar'a durumu işaret etti. Haydar güldü. Eliyle, "Allah selamet versin!" demek isteyen bir hareket yaptı.

Topal sevinçle dükkâna döndüğü zaman, Hakkı Bey başını elindeki işe eğmiş, kalın dudaklarında hafif bir tebessüm... Ne Topal, ne de başkaları girebilecekti artık onun dünyasına. Topal da kimdi? Nedim Ağa'nın Ebülhüda'sı mı? Sır kâtibi mi? Topraklarını satın almak ihtimali mi belirmiş?

Neden sonra başını kaldırıp baktı. Deminden beri uzun uzun anlattıkları adamı ilk görüyormuşçasına, Sırrı Usta'ya sordu:

"Beni beyefendiyle tanıştırmadınız..."

Sırrı Usta, Haydar'a bakarak, "Hoppalaaa," dedi.

Şaşaladı. Yoksa gene bir pot mu kırmıştı?

"Affedersiniz... Ben Hakkı..."

Haydar hemen yapıştırdı:

"Paşazade. Ama öteki zibidi gibi değil. Bu, gerçekten paşazade. Toprakları var. Geniş arazileri hani? Müteveffa paşanın torunlarından, hem de vârislerinden!"

Göz kırptı:

"Anlatmıştım hani?"

Hakkı Bey gayet kibar, ayağa kalktı, elini uzattı, ciddi ciddi, "Ben Hakkı," dedi yeniden. "İbranice bilir misiniz?"

Topal bu tilciği yeni duyuyordu hemen hemen. Önce Sırrı Usta'ya, sonra Haydar'a baktı, daha sonra Hakkı Bey'e.

"Hayır," dedi.

"Arapça?"

"Bilmem."

Hakkı Bey adamın elini bıraktı, kendini az önceki yerine attı, cebinden heykelciğini çıkarıp işlemeye başladı ve gerçekten unuttu Topal'ı. Topal için haysiyet kırıcı bir şey, bir küçümsenişti bu ama, Hakkı Bey'in davranışında yoktu böyle şey. O, insanlara kin tutmayı bilmediği, insanları küçümsemediği gibi, insanların kiniyle, onların küçümseyişlerini de gerçekten anlamazdı. Bir yerde çok utanılacak insanlar varmış, çok saygıdeğer kişilermiş bunlar. Yanlarında burunla oynanmaz, yellenilmezmiş. Vız gelirdi. İçinden geldiğini, geldiği gibi yapar, ra-

hatlar, ondan ötesini düşünmezdi. İnsanların toplum hayatından gelen, çeşitli protokolle hemen hiç ilintisi yoktu. Bilmez miydi? Gençliğinde Avrupa'nın çeşitli memleketlerindeki çeşitli toplantılarda en dikkati çekecek kadar kibar davranmış bir insandı. Sevmiş, sevilmiş, erkek güzeli, centilmen, harika diye anılmıştı ama, şimdi artık ellisinin üstündeydi, aldırış etmiyordu böyle şeylere. Aldırış etmediğinin bile farkına varamayacak kadar.

Fena hâlde bozulmuş olan Topal, Hakkı Bey'e notunu vermişti: Deli!

Bu "Deli"yi hemen unutarak Nedim Ağa'yla olan telefon konuşmasını özetleyiverdi:

"Tahmin ettiğim gibi, Nedim'in etekleri tutuşmuş!"

Sırrı Usta, "Kahveniz soğudu, biz içtik!" dedi. "Oğlum, koş beyefendiye..."

Çırak yerinden fırlayacaktı ki, Topal, "Hayır hayır," dedi. "Hemen gitmem lazım!

Haydar merakla:

"Nereye?"

"Nedim Ağa'nın yanına. Ne varsa, çok iltifat etti telefonda. Acele gel," dedi. "Halbuki..."

Halbuki karısından ödü kopan ağanın böylesine cesur davranmaması lazımdı. "Pamuk Abla duyarsa ya?" demişti de, telin öbür ucundan ağanın cesur sesi, "Başlarım şimdi Pamuk Ablandan ha!" karşılığını vermişti.

"Bana müsaade..."

El sıkışırken Haydar, "Bizi unutma," dedi.

"Unutmak ne demek? Şu tarla işleri aklıma yattı. Uygun bir günde beni de götürün de..."

Sırrı Usta'yla Haydar memnun, bakıştılar.

"Tamam," dedi Haydar. "Ben sana haber yollarım!"

"Peki. Eyvallah!"

Haydar'la Sırrı Usta, "Güle güle," dediler.

Paşazade Hakkı Bey kendini heykelciğine öylesine kaptırmıştı ki, duymadı bile. Sırrı Usta, Haydar'a, "Aklım kesti, iş var herifte!" dedi.

"Ben sana söylemiyor muyum! Bal alınacak çiçek olmasa getirir miyim?"

"Şimdi ne yapalım, biliyor musun? Ali Şahin'e haber yollayalım. İçki miçki, av eti filan, nargile margile... Şark odasını yapsın, çatsın işte. Bunu memnun edersek, ağasına ballandırır. Kim bilir, belki bir gün Nedim Ağa da... Ha? Ne dersin?"

"Olmayacak ne var?"

20

Nedim Ağa, Topal'ı kapıda karşıladı:

"Vay namussuz, vay deyyus, vay kepaze... Ulan nerelerdesin kaç vakittir? İnsan ağasının gözlerini böylesine yollarda kor mu?"

Topal şiştikçe şişerek:

"Eee ağa, ne yapayım? Öyle icap etti..."

Elinden tutan ağa, içeri çekerken, "Neden öyle icap etmiş?" dedi. "Nedir o icap eden?"

"Sen daha iyi bilirsin. Sence malum değil mi sanki?"

"Malum ama, bir de senin ağzından dinleyeyim..."

Oda kapısını kapatmadan önce kapıcıya, "Bize kahve yap," dedi.

Kapıyı kapattı. Sonra masasının başına geçti. Topal da her zamanki yerine, ağanın masası yanındaki koltuğa gömülmüştü.

Nedim Ağa'nın sevinçten gözlerinin içi gülüyordu:

"Sigara içecek misin? Al bakalım..."

"Yaka" paketini uzattı. Topal bir tane aldı, bekledi. Sigarasını ağaya yaktırmak hem gururunu okşayacaktı, hem de artık yavaş yavaş ağır basmalıydı ağaya. Öyle ya, telefonda adeta yalvar-

mıştı gelmesi için. Demek, tiryakisi olmuştu onun. Madem tiryakisi olmuştu, Topal'sız duramıyordu, o hâlde yavaş yavaş ağır basmalı ki, istediklerine ulaşsın. Bugün, bugün değilse bile başka bir gün şu "Deli herif"in tarlalarından söz açacaktı ki, birden böyle bir fırsat kendiliğinden çıkıverdi.

"Ha?" dedi Nedim Ağa. "Burada yok muydun yoksa?"

Topal, "Yoktum," dedi.

"Neredeydin?"

"Çok kârlı bir tarla işi var da..."

Ağanın da en az Topal kadar merakı, düşkünlüğü vardı toprağa.

"Ne tarlası?"

"Şu hani ünlü paşa var ya?"

Adana'ca tanınan eski paşanın adını söyledi. Nedim Ağa büsbütün dikkat kesilerek, "Eee?.." dedi.

"O paşanın işte yarı deli bir torunu mu, torununun oğlumu varmış ne. Onunla tanıştırdılar. Herifin elinde bitmez tükenmez tapular, senetler. Ucuz ucuz satıyor topraklarını..."

Nedim Ağa'nın meçhulü değildi bu paşa, paşazadeler, toprakları...

"Ah oğlum," dedi, "kanlı topraklar onlar. Ucuz ucuz veriyorlar biliyorum ama, aptallıklarından, akılsızlıklarından değil. O topraklar ellerinde değil de ondan. Toprakları tekmil köylü işgal etmiş. Yıllar yılı köylü benimsemiş. Sürüp ekiyor. Evet, ellerindeki tapu senetlerine, kütükteki kayıtlarına göre topraklar onların ama, o kadar... Neyse, sen şimdi bırak onu, dokuzu, anlat bakalım be, it. Kendini insan bu kadar aratır mı? Burada değildin, güzel, bir telefon kıvratmak da mı yok?"

Topal, ağasına dargın dargın baktı:

"Ben Pamuk Abla'ya darıldım," dedi.

"Niye? Artık eksik konuştu diye mi?"

"Tabii ya. Bana neler dedi el âlemin içinde. İki paralık etti beni. Ben ki senin uğruna deyyusluğu, pezevenkliği kabul et-

miş, öl de, ölmeyi göze almış bir insanım. Ben senin kapının iti, azat kabul etmez kölesiyim. Bana böyle böyle denir miydi? Yakışık alır mıydı? Kızdın, güzel. Çağır eve, çağır tenha bir yere, de böyle böyle, iki de tokat at. Bak bakalım sesimi çıkarır mıydım? Ama öyle el âlemin içinde..."

Nedim Ağa uzun uzun, kaba kaba güldükten sonra, "Peki," dedi, "ne olacak şimdi?"

Topal boynunu bükerek baktı:

"Ne türlü istersen öyle olsun ağa!"

"Ne türlü istersem öyle olsunsa, hemen şimdi kalk, yahut dur, kahvelerimizi içelim, kalkıp bize gidelim. Sizi barıştıracağım!"

Topal bu kadarını, böyle kolaylıkla oluvereceğini beklemiyordu. Kendini tuttu, aşağıdan aldı:

"Pamuk Abla kim, ben kim, ağa? O, koskoca Nedim Ağa'nın hanımı bugüne bugün. Ben? Onların kapısında beş paralık bir köpek!"

Hoşuna gitmekle beraber, Nedim Ağa gene de, "Estağfurullah canım," dedi. "Neden köpek olacakmışsın? Sen sensin, ben ben mesela. Cenab-ı Allah'ın indinde herkes eşit. Yarın huzuru Rabbülâleminde hep birlikte toplanacağız!"

Kahveler gelinceye kadar konuşmadılar. Nedim Ağa da, Topal da memnundular. Nedim Ağa, Topal'ı yeniden kazanmış olmak, karısıyla barıştırıp kızını vermek ihtimalinden, Topal ise hem Nedim Ağa'yı çabucak elde edip şu kanlı topraklar için para vurmak, hem de avradından gerçek bir öç alabilme imkânlarının doğmasından. Gösterecekti ona o kadar el âlemin içinde ağız dolusu hakaret etmenin ne demek olduğunu. Fakat birden hatırladı: Yoksa karısıyla barıştırmak için hileyle götürmesinler?

"Emine sizde mi yoksa, ağa?"

Nedim Ağa, Şehnaz'ı düşünüyordu, anlamadı:

"Hangi Emine?"

"Bizim karı canım..."

"Ohoo... Sizin karı gideli ay oldu bre herif!"

"Nereye gitti?"

"İncesu'ya, kardeşinin yanına."

"Öyleyse mesele yok. Benim Pamuk Ablama karşı ne küskünlüğüm olabilir? O kim, ben kim. Ellerini değil, ayaklarını bile öperim!"

Kahvelerini içtikten sonra, genel müdürün öfkeli bakışları önünde fabrikadan yan yana çıktılar. Kapı yanında bekleyen gıcır gıcır faytona bindiler. Araba, besili atların parkelerde çıkardığı nal sesleri içinde ağanın evinin yolunu tuttu.

Pamuk Hanım da, kızı Fatma da, hizmetçi Güllü de haberliydiler Topal'ın geleceğinden. Nedim Ağa onunla telefonda konuştuktan sonra eve adam koşturmuş. 'Topal'ın telefon ettiğini, öğleye doğru da eve, yemeğe getireceğini" bildirmişti.

Gelen sanki Topal değildi de, vali, herhangi bir mebus ya da başbakandı. Ev baştan aşağı süpürülüp temizlenmişti. Pamuk Hanım'ın beline dayalı yumruklarıyla ettiği nezaret altında şaşı kız bile ondan beklenmeyen bir hamaratlıkla evin süpürülüp temizlenmesine girişmişti. Nasıl girişmezdi ki, gelecek adam, sanki onu istemeye geliyordu. İsteyecek. Babası, anası da razı olduklarına göre söz kesilecek, nişan, ardından da düğün oluverecek, gerdeğe kavuşacaktı.

Annesine çaktırmadan hizmetçiye usulcacık sordu:

"O gece çok mu zor olur o iş?"

Hizmetçi, akşam gene büyük oğulun dişlediği sol omuzunun acısı içinde, anlamadı:

"Hangi iş kız?"

Gülüverdi:

"O iş işte be!"

Pamuk Hanım'ın kaşları hemen yıkıldı:

"Bırakın çeneyi kancıklar. Gün öğlen oldu!"

Yeniden, daha içten gelen bir güçle işe sarıldılar ama, şaşı kız sorusunun karşılığını alamamış, o işin çok zor olabileceğini dü-

şünüyor, içi titriyordu. Birinde komşu kızlarıyla toplanmış, çerez yiyerek konuşuyorlardı ki, Hacer, nalbantın kızı Hacer, "Aboo," demişti, "zor da söz mü? Genç kızların ölümü! Anlatıyorlar da, çocuk doğurmaktan bile zormuş!"

Elindeki süpürgeyi atıp odaya geçti. Duvar aynasında yüzüne baktı: Ah şu gözler, ah şu gözlerin şaşılığı. Hani bir parça şaşı olmasa, bir parça birbirlerine yakın olmasalar, burnu da bir parça iri olmasa... Yanakları da fazla mı çökük ne? Allah belasını versin o doktorun da, ilacının da. Kuvvet şurubuydu güya, güya kilo aldıracaktı. Kilo aldırınca hem öksürüğü geçecek, hem de verem olmaktan kurtulacaktı. Ama korkmuyordu artık verem olmaktan. Hizmetçi Güllü, "Evlilik, herkese yarar!" demişti. "El adamının koynuna girdin mi, yarın seni davul gibi şişirir. Kendini aynada tanımazsın. Aaah ah, kurban olayım el oğluna!"

Sonra bütün gece, el oğluna dair açık saçık, çok ayıp şeyler konuşmuşlardı. Hizmetçi Güllü, kız başıyla neler de biliyordu! Sanki kırk kişiyle evlenmiş, evlenmiş de boşanmıştı.

"Kız soyka, gelecek adam yarın benim mi kocam olacak da süpürgeyi atıp koştun aynanın karşısına? Maymun! Güzelliğine mi bakıyorsun? Yoksa kendi kendine âşık mı oldun?"

Şaşı kız, "Amaaan, sen de anne!" diye aynanın karşısından tam çekilmişti ki, sokak kapısı her zamandan başka, bambaşka bir sertlikle, öfkeli, kanlı canlı bir erkeğin çalması gibi çalındı.

"Tuhaf" diye düşündü Pamuk Hanım. Oğulları, en çok da büyük oğlundan başka kim çalardı kapıyı böyle?

Gitti, açtı.

Nedim Ağa'yla Topal'dı gelenler. Pamuk Hanım kocasına sertçe baktı:

"Sen mi çaldın kapıyı?"

Nedim Ağa şaşaladı:

"Evet. Ne var?"

"Erkek gibi kapı çalıyorsun, insanın içi hopluyor!"

"Erkek gibi mi? Ne demek o?"

"Anlayana sivrisinek saz," dedi Pamuk Hanım.

Sonra Topal'a döndü:

"Ulan, sen buraya ne cesaretle geldin?"

Topal'ın tepesinden kaynar sular döküldü sanki. Yoksa Nedim Ağa onu buraya desiseyle mi getirmişti? Hileyle getirmiş de, karısına hakaret mi ettirecekti?

Fakat öyle olmadığı anlaşıldı. Pamuk Hanım hep o erkeği hatırlatan kaşlarıyla gülüvermiş, kocaman elini uzatmıştı:

"Hadi öp de barışalım..."

Topal bu kocaman, bu avucu yer yer tahta gibi, nasırlı kocaman eli iki eliyle yakaladı, Pamuk Hanım'ın içini gıcıklatarak dudaklarını yapıştırdı, "maç" diye öptü. Sonra başladı:

"Ben sizin kapınızın itiyim hanımım. Ben kimim de benim ayağıma gelip beni adam yerine koydun da azarladın? Çağırtsaydın, iki de tokat atsaydın sana karşı bir terbiyesizlik mi ederdim?"

Yoksa kocası şaşı kızdan ötürü bir şeyler mi açmıştı?

"Ben de seni sevmesem, senin ayağına gelip seni adam yerine koyup azarlar mıydım?"

"Sağ ol. Büyüğümsünüz, atamsınız, her şeyimsiniz benim!"

Nedim Ağa içeri girmiş, onları kapıda yalnız bırakmıştı. Pamuk Hanım usulcacık, "Emine'yi niye boşadın?" diye soruverdi.

Topal hâlâ elinde tuttuğu kocaman eli avuçları içinde sıkarak, "Pisti abla," dedi.

Bu "pisti abla"yı, "benden yaşlıydı," dememek için söylemişti. Öyle söylese, Pamuk Abla alınabilirdi. Ama gene de sordu:

"Pisti, yaşlıydı senden..."

Topal sözünü kesti:

"Yaşlılık mühim değil. Benim için kadının yaşlısı daha makbul!"

İçeri girdiler, Pamuk Hanım kapıyı kapattı. Yüzünden kadınca bir yumuşaklık, hatta tuhaf bir güzellik uçtu adeta. Topal bu bir anlık buğuyu yakalamıştı. Anlamıştı ki kart kadın, kartlığına, erkek gibiliğine bakmadan...

"Çapkın!"

Bakmadan umutlanmış mıydı? Şimdi de şu "çapkın!" diye, elinin tersi, parmaklarının ucuyla hafifçe vuruşu, işten anlayan bir erkek için böyle şeyler yeter de artardı.

Eli tekrar öptü. Kadının gözleri hafifçe yumulup açıldı. Koridor üzerindeki kapılardan birinden şaşı kızının uzanan başını görerek elini telaşla çekti:

"Kız bakıyor!"

Bu da umut vermişti Topal'a ayrıca. "Kız bakıyor, Allah belasını veresice kız bakıyor. İnsana hiç rahatlık vermezler ki!"

Kadının uzun boyu, dolgun kalçaları, kalın, çıplak bacakları ardından misafir odasının yarı loşluğuna girdi. "Kız bakıyor, Allah belasını veresice kız bakıyor. İnsana hiç rahatlık vermezler ki... Yani, kızın mızın, yabancıların rahatsız edemeyeceği bir yere mi gidelim, şekerim? Giderim, öyle bir yere de gideriz, acele etme. O günün acısını alacağım senden. Kızına da tavım. Ama senden alacağım o günün öcünü!"

Pamuk Hanım perdeleri açmış, odayı, odanın beyaz Amerikan bezinden kılıflarla kaplı koltuk kanepesini, orta masasını filan dışarının koyu bir grilik içindeki sıkıntılı havasını aydınlatmıştı.

Pamuk Hanım bir ara seslendi:

"Kız Fatmaaa!"

Fatma uzaklarda olmamalıydı, cevapladı:

"Efendim?"

"Efendiler gelin götürsün!"

Topal'a kadınca, tıpkı, tıpkı bir kadın gibi göz kırptı. Topal birden kendine geldi. Ne o? Yoksa karı, kızını mı vermek isteyecekti? Bu göz kırpışta daha çok kızıyla ilintili bir şeyler vardı.

Şaşı kız çabucak giyinmiş, uzun saçlarını tarayıp omuzlarından sarkıtıvermişti. Ah şu şaşı gözleri, ah şu hem şaşı, hem de birbirine fazla yakın gözleri. Ama eller o gece, o işin çok zor olacağını söylemişlerdi. Korkuyordu, korkuyordu işte, zorla mı?

"Nuri Ağabeyine arkadaşlık et, ben yemeğe bakayım!"

Yalnız bırakılmak istendiklerini Topal hemen anlamıştı. Demek, Nedim Ağa'nın telefondaki, sonra da fabrikada, odasında gösterdiği içtenlik buradan geliyordu. Sakın bunu karısı istemiş de, Nedim Ağa hazırlamış olmasındı? "Tamam!" dedi içinden. "Yoksa o pısırık herif beni ne fabrikaya, ne de hele evine davet edebilirdi. Demek karının niyeti, bana kızını itelemek! İtelemek ama, kimin kime neyi iteleyeceği belli değil daha. Şaşı kız mı? Kabultü veheptü. Sen de Allah'ın kulusun yavrum. Senin de bir zarına bakacak lazım. Bu, benden iyisi olamaz ya!"

O sırada şaşı kız başını yerden kaldırıp bakmıştı. Göz göze geldiler. Kız kıpkırmızı kesilerek, "Hıh..." diye güldü, başını yeniden eğdi.

Aklında hep, hep o gece ve o iş!

Topal, "Hey Allahım, hey Yaradan'a yan bakmış!" diye geçirdi. "Bana bakıp kimleri göreceksin bakalım? Kimleri görürsen gör!"

Yeniden göz göze gelince, bu sefer Topal, "Hıh," yaptı.

Sonra karşılıklı birkaç sefer "hıh, mıh" derken, şaşı kız sapıtarak soruverdi:

"O gece, o iş çok mu zor olur?"

Bereket Nedim Ağa'nın kalın sesine. Tuvaletten çıkmış, ellerini yıkamış, geliyordu:

"Yahu, Nuri'yi yalnız mı bıraktınız?"

Kapıda kızıyla karşılaştı:

"Yanında ben vardım babacığım..."

Koridoru koşarak gitti.

Nedim Ağa ardından gülümseyerek baktı baktı, sonra oturduğu yerde ayağa kalkmış olan Topal'a döndü, çapkınca göz kırptı:

"Bu kız sana âşık mıdır nedir Nuri?" diye odaya girdi.

"Ha? Âşık mı?"

Topal kırıttı.

"Aman ağa, tam da buldun adamını... Senin gibi bir ağanın kızına âşık olacak başkası kalmadı mı da..."

"Yanlış anladın. O sana âşık ulan!"

Şaşmış göründü:

"O, bana? Âşık haa???"

"Niye şaştın?"

"Nerede bende o talih ağa?"

Nedim pantolonunun arka cebinden altın kaplama tabakasını çıkarıp önce Topal'a ikram ettikten sonra:

"Yahu aslan gibi adamsın. Neden kendini böyle küçük görüyorsun, anlamıyorum. Seni hangi kadın beğenmez?"

İçeriye Pamuk Hanım girdi. Nedim Ağa sordu:

"Öyle değil mi, Pamuk?"

Pamuk Hanım şaşkınlıkla önce kocasına, sonra Topal'a baktı. Daha sonra kocasına:

"Ne olmuş?"

"Bizim kızdan ötürü, sana âşık mıdır nedir diyorum da, nerede bende o talih, diyor..."

Pamuk Hanım hazırmışçasına yaylım ateşe geçti:

"Neden olmasın Nuri Bey? Maşallah, aslan gibi erkeksin. Seni hangi kadın beğenmez? Arayanın eline geçmez?"

Topal, gözlerini önüne eğdi. Kızarmak için çok çabaladıysa da olmadı. Kızaramıyordu. Halbuki şu anda çok, çok lazımdı.

Pamuk Hanım, Topal'ın yere bakmasından faydalanarak kocasına, "Lafı aç, bitsin gitsin, ne duruyorsun? İnek gibi ne bakıyorsun?" demek isteyen bir işaret, sert bir işaret yaptı. Nedim Ağa da hazırdı, anladı.

"Şayet birbirlerine gönülleri düşmüşse..." dedi.

Pamuk Hanım iç çekti:

"Canım, suyu görmeden paçaları sıvama hemen," dedi. "Dur bakalım, kızımızı beğenecek mi?"

Topal, ateşe basmış gibi başını telaşla kaldırdı:

"Ben mi? Sizin kızınızı mı? Beğenmemek ha? Ne haddime! Ben kim, siz kim, kızınız kim?"

"Sağ ol yavrum," dedi Pamuk Hanım. "Nedense sana karşı benim de içimde bir sevgi var. Ben zaten rüyasını gördüydüm canım... (Kocasına) Sana da anlatmıştım ya, Fatma bir uçurumun kenarında oturmuş. Ayı inlemesine, köpek ulumasına benzeyen bir ses. Kız neredeyse korkudan uçuruma uçacak. Ben, 'Yetişin a ümmet-i Müslüman!' demeye kalmadı, bir el uzandı, kızı kolundan tutup çekti. Bir de ne bakayım, bu sendin Nuri Bey oğlum!"

Topal'a söyleyecek söz kalmamıştı ya, kızın demin, "O gece, o iş çok mu zor olur?"la neyi öğrenmek istediğini düşünüyordu. İç çekti, "Eee oğlum Topal Nuri" diye geçirdi, "Para hatırı için bakalım daha nasıl kalıplara gireceksin! O gece, o iş çok mu zor olur? O gece... Hangi gece? Sakın bu kız... Aaa, sahi sahi. Vay kancık vay. Ulan benimle dalga geçmiş olmasın sakın?"

Ne olursa olsun katlanacaktı. O şaşı, o çöp bacaklı aptal kız alay konusu olmaktan çıkıp başkasıyla dalga geçecek hâlde değildi ya, diyelim ki öyle, ne çıkacaktı? Topal'dı o. İşini bilirdi...

Bir ara, yemek için sofaya giderken, şaşı kıza usulcacık fısıldadı:

"Hiç zor olmaz, korkma!"

Kız merakla elini tuttu Topal'ın:

"Çocuk doğurmaktan zor diyorlar ya?"

"Halt etmişler. Hiç korkma sen!"

Yan gözle kıza yukardan aşağı baktı. Karısı olacaktı ya, yanına alıp sokağa nasıl çıkacaktı bununla? Eşi, dostu, ahbabı görünce ne diyeceklerdi?

Yuvarlak yemek masasına yan yana oturdular.

Bu, kalın ayakları oymalı ağır ceviz masa da, yerlilerden pek çoğunun evlerinde rastlanacağı gibi, Ermenilerden kalma eşyalardandı. Nedim Ağa müzayede salonunda görmüş, iskemlele-

riyle birlikte satın almıştı ki, iskemleleri de masa gibi oymalı, oturulacak yerleri hasır, ayakları tekerlekliydi.

Bir ara sofrada yalnız kaldıkları sıra ağaya usulcacık sordu:

"Şehnaz'dan ne haber?"

Nedim Ağa'nın ince ince kan damarları bulunan etli yüzünden korkunun gölgesi geçti. Bir duyanın olabilmesi ihtimaline karşı iki yanını çabucak gözden geçirdikten sonra, "Sorma," dedi.

"Hayrola?"

"Mektuplaşıyoruz sadece."

Topal bilmezden gelerek, şaştı:

"Mektuplaşıyorsunuz demek?"

"Mektuplaşıyoruz ama o kadar. Gidip gelmedikten, sevip okşamadıktan sonra neye yarar?"

Topal şöyle bir düşündü:

"Kolay," dedi, "sık dişini, her şeyin bir çaresi bulunur!"

Aklından "Kanlı Topraklar" geçmişti. Haydar'ın dediği doğru çıkar, "Deli herifi kafese sokup bir miktar toprak satın alırlarsa, ne yapar yapar bir çiftlik kurdururdu ağaya. O zaman buluşmaları kolay olurdu ya, Şehnaz gelir mi, gelmez mi? Burasını düşünmüyordu."

Önce tarhana çorbası geldi. Soğuk değilse de serinin çok üstündeki havada da acıca acıca hiç de fena kaçmayacaktı. İştah açıcı dumanı havaya yayılıyor, Topal'ın kocaman burnunun etli kanatlarını titretiyordu.

Pamuk Hanım da, Nedim Ağa da, şaşı kız da, yemek yerken konuşmanın günah olduğuna inanmış atalardan kalma bir inançla, konuşmuyorlardı. Topal'ın böyle şeylere inandığı yoksa da, o da onlara uyarak konuşmuyor, çorbasını kaşıklıyor, solunda oturmakta olan yarınki karısına yan gözle bakıyordu. Bu bakışı yakalayan Pamuk Hanım'ın içinden tuhaf bir kıskançlık geçtiyse de, kendini tuttu. Ne demekti bu? Artık kızının yarınki kocasını kızından mı kıskanacaktı? Deli mi oluyordu? İçinden

bir şeyler geçse bile kendini tutacaktı. El âlem ne demezdi sonra? Nedim'in şerefi bir yana, babası Hacı Pehlivan'ın şerefi önemliydi asıl. Yoksa, Nedim de kim oluyordu?

Nedim Ağa çorbasını kaşıkladı. İçmeden önce uzun uzun üfledi. Çok sıcaktı. Kaşık da kızgın mı kızgın. O da yakalamıştı Topal'ın bakışını. Hoşuna gidiyordu. Aferindi be. Aslan gibi adam, demek ağasının hatırı için... Birden kızının da Topal'a bakışını yakaladı. Hatta kızla Topal'ın bakışları karşılaşmış, karşılaşınca da güya çaktırmadan gülüvermişlerdi birbirlerine.

Nedim Ağa çorbasını yudumladı.

Önce nişanlamalıydılar onları. Karısıyla akşam konuşacaktı ya, nişanı herhalde evde yaparlardı. Karısının, "Ev küçük. Bunca eş, dost, ahbap var. Hangisini sığdıracağız bu yüksük kadar eve?" diyeceğini biliyordu. Kaldı ki, ev yüksük kadar değil de, kocaman bile olsa, kadının gene de bir kulp bulacağına şüphe yoktu. Çünkü âdetiydi. Nedim Ağa bir şeye ak mı dedi, kadın mutlaka kara diyecekti. Onun için, akşam elini çabuk tutup, "Bu evde nişan olmaz, çok küçük!" demeliydi ki karısı, "Neden küçük oluyormuş?" desin. "Koskocaman ev. Kendi evimiz dururken başka yerde olmaz!"

Gerçekten de, kadın hemen hemen tıpkı böyle diyerek, kocasına karşılık verdi. Nesi vardı evlerinin? Arayanın eline geçmezdi. Kendi evleri dururken hiçbir yerde olamazdı!

Ertesi gün sebzeci Haydar'a müjdeyi veren Topal, "Lakin," dedi. "Kız, yenir yutulur cinsten değil!"

Haydar, "Aldırma," dedi. "Yiğidin karısı çirkin olacak, sevgilisi güzel. Erkek adam güzel kadın taşımaz. Sen babasının parasına bak!"

Akşam sofrada Komisyoncu Haydar'ın karısıyla yeğeni Topal'ın yakında Nedim Ağa'nın kızıyla nişanlanacağını duyunca, lokmaları gırtlaklarına takılmıştı. İkisinin yüzünden de kıskançlığın kırmızısı geçti ama, belli etmemeye çalıştılar. Sonra da baş-

larını sallayarak, "Allah hayırlı kademli etsin!.." dediler ama, neredeyse ağlayacaklardı.

Topal gözlerini kaldıramıyor, kaldırınca kadınların kin dolu bakışlarıyla karşılaşmaktan korkuyordu.

"Sağ olun," diye mırıldandı.

Bütün bu hâlleri kurt gibi izleyen Haydar ise, "Bu Topal hergele mergele ya, sahiden de bizim evde çok namuslu!" diye geçirdi. Karısından da, yeğeninden de emindi doğrusu. Bu iyi bir sınav olmuştu kadınlar için. Demek, kadınlara yüz vermemek prensibi çok doğruydu. Karı kancık takımına yüz vermeyeceksin. Dövmeyeceksin de ama, gölgen üstlerinde adamakıllı ağır olacak!

Ertesi gün Kuyumcu Sırrı Usta'nın dükkânına giden Haydar, "Topal'dan haberin var mı?" diye sordu.

Nerden olacaktı?

"Hayrola?"

"Nedim Ağa'ya damat oluyor!"

Sırrı Usta heykelciği elinden bıraktı:

"Demee?!.."

"Şaşı bir kızı varmış, tapon bir şey. Onunla nişanları olacak yakında!"

Sırrı Usta beyaz çerçeveli oval gözlüğünü düzelttikten sonra, heykelciğini yeniden alırken, "Tapon mapon," dedi. "Babasının parası her şeyini örter!"

"Orası öyle."

"Aman paralansın, bizim paşazadenin 'Kanlı Topraklar'ına burnunu soksun da, Hakkı da paralansın. Borcu arşı âlâya yükseldi zira..."

"Tabii yahu. O paralansın ki biz de alacaklarımızı alalım!.."

Ama Topal'ın nişanlanma haberi hiçbirinin üzerinde Şehnaz'daki etkiyi yapmamıştı. Duyunca deliye dönmüş, o öfkeyle sarılmıştı kaleme kâğıda, kadına verip yollamıştı.

Kadın mektubu ertesi gün Nedim Ağa'nın odacısına verdi. Nedim Ağa görülmekten, dile düşmekten, daha kötüsü, karısı-

nın kulağına gitmesinden korktuğu için, bu işi, yani kadından Şehnaz'ın mektuplarını alma işini genç odacısına havale etmişti.

O gün de bundan öncekiler gibi, kadından Şehnaz'ın mektubunu alan genç odacı, ağaya getirip okumadan önce şöyle bir göz atmıştı ki, ne atsın? Mektup değil, zehir zemberek!

"Ulan kart teke!" diye başlıyor, "... yalancı, sahtekâr, ikiyüzlü!" diye devam ediyordu. "... Demek, şaşı kızını yamamak için Topal'ı benden sen ayırdın! Peki, alacağın olsun. Ben de Şehnaz'sam, bunu senin yanına korsam. O Topal itinin de alacağı olsun. Hani bunları yazışım, onu kaybettim diye yerindiğimden değil. Açık açık, erkekçe konuşmadığından. Yoksa, bana erkek mi yok? Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam zülüfü altın tellisi gelir. Değil mi ki bu yola düşmüşüm, ko sarhoşu yıkıldığı yere kadar. Unutma ki yakan elimdedir. Seni istersem bütün memlekete rezil edebilirim, buralarda duramaz hâle getiririm!.."

Odacının kafasında şimşek çakmıştı. Bu mektubu ağaya okumak şöyledursun, kadının getirdiğinden söz bile açmayacaktı. Demek Topal, Şehnaz'la yaşarken, Nedim Ağa kızını ona vermek istemiş, Şehnaz'dan ayırmıştı? Vay anasını, işin içinde iş, belki de işler vardı?.. Şehnaz'la tanışıyordu. Ağa ara sıra gidip yoklamasını, bir şey lazım olursa almasını tembih etmişti. Günaşırı gidiyor, bir şey lazım olup olmadığını kadından kibarca soruyordu. Lazımsa söylüyordu kadın, değilse kapı aralığında üç beş dakika konuşuyorlar, sonra odacı basıp geliyordu fabrikaya.

Mektubu iplikhanedeki işçi kadından aldığı sabahın akşamı, ağayı evine yolcu ettikten sonra Şehnaz'ın yolunu tuttu. Mahalle bomboştu. Sokak üzerindeki komşu evlerin pencerelerinde ışıklar yanmıştı. Şehnaz'ın evinin yan yana iki penceresinde ışık vardı. Demek, kadın işini bitirmiş, yatak odasına çekilmişti.

Kapıya gitti, tokmağı çekinerek vurdu. Ona öyle geldi ki, tüm mahalle tokmak sesine safi kulak kesilmiş, gecenin bu saatinde gelenin kim, neci, niçin geldiğini öğrenmek istiyor.

Uzunca bir süre hiçbir ses, hiçbir cevap çıkmadı. Odacı tekrar çaldı kapıyı. Yüreği hafiften çarpa çarpa bekliyordu. Kadın gecenin bu saatinde kapıyı açmaktan çekiniyor muydu acaba? Gelenin kim olduğunu bilse belki korkmazdı ama, nereden bilecekti?

Bir ara üst katın aydınlık değil de, karanlık pencerelerinden birinde çekingen bir ses, yavaşça sordu:

"Kim o?"

Odacı kapıdan az geri çekilip, yukarı baktı:

"Benim abla!"

"Sen kimsin?"

"Yabancı değil..."

Birdenbire sesi tanıyan Şehnaz ferahlayarak pencereden çekilirken, "Sen misin?" dedi. "Geliyorum."

Anlamıştı genç odacı olduğunu. Herhalde ağasına bugün yolladığı zehir zemberek mektubun karşılığını getirmişti? Tuhaf bir korku, korku da değil, pişmanlıkla merdivenleri inerken, genç odacı üzerine hiçbir şey düşünmüyordu. Ne al al yanakları, ne de tuttuğu yeri koparacak hissini veren pençeli, sağlam ellerini düşünüyordu. Öfkeyle yazıp kadınla yolladığı o mektubu ağaya gönderdiğine çoktan pişman olmuştu. Hani ağanın eline varmamış olduğunu duysa, ne istersè verebilirdi.

Çıplak ayaklarıyla taşlığa geçti, kapıyı açtı:

"Hayrola?"

"Seninle biraz konuşmam lazım abla!"

"Ne konuşacağız?"

"Son yolladığın mektup var ya?"

Şehnaz'ın içi titredi:

"Evet?"

Odacı aralık kapıdan girdi, kapıyı kapattı. Kapalı kapıya sırtıyla dayanarak:

"Ağa'ya vermedim!"

Şehnaz ferahladı.

"Niye?"

Mektubu cebinden çıkardı:

"Çok ağır be abla. Dedim ki, abla öfkeli anında yazmış olacak, belki sonra pişmanlık getirir, en iyisi ağaya okumayayım..."

Şehnaz birden genç adamın al al yanaklarına, pençeli ellerine dikkat ederek içi kaynadı. Ulan ne ateş gibi, ne cin gibi oğlandı bu be!

"Ver onu bana," dedi.

"Doğru düşünmüş müyüm?"

Mektubu aldı, yırttı.

"Aferin sana. Ben de Allah vere ağanın eline geçmese diyordum. Karnın aç mı?"

Odacı, yukarı çıkabilmek için, "Aç ama, boş ver!" dedi.

"Niye?"

"Çok efkarlıyım bugün. Gidip iki kadeh atacağım!"

Elinden tutup sürüklerken, "Bende içkinin daniskası var," dedi. "Gel. Deyyus ağan yiyip içemiyor, sen ye iç bari!"

Pençeli eli genç kadının yumuşacık elinde, içi kaynayan odacı, taşlığı geçti, merdiveni çıkmaya başladı. Eli hâlâ kadının elindeydi. Hoşuna gidiyordu. Bu gidişte, bu gidişin nereye varacağını gayet iyi biliş vardı. Ama bu kadarını mümkün değil düşünmemiş, ummamıştı.

Çeyrek saat içinde genç kadın ona, yatak odasının sımsıkı örtülü ağır kadife perdeleri gerisinde zarif bir içki masası hazırlamış, kendi de karşısına geçip oturmuştu. Genç adam buzdolabında soğumuş rakısını sardalye, birtakım peynir, sucuk, konservelerle içerken memnundu. Hele kadının istekle çevrili, iri gözleriyle karşılaştıkça, bu bakışların ne demek istediğini anlıyor, damarlarındaki kan şimşekleşiyordu.

Küçük şişedeki rakı bittiği zaman, odacı artık iskemlesinde oturamaz olmuştu. Boyuna sendeliyor, içki masacığına çarparak devirecek gibi oluyordu.

Genç kadın, "Bu gece burada kal!" dedi.

"Olur mu?" der gibi baktı kadına.

Kadın, "Kal kal," diye üsteledi. "Bu saatten sonra nereye gideceksin?"

Sırtındaki sabahlığı attı.

21

Uydurma paşazadenin kırmızı boyaları yer yer, pul pul dökülmüş külüstür 1928 model Ford'u, bozuk yollarda su birikintilerini çevreye sıçratarak "Kanlı Topraklar"a doğru yol alıyordu.

Sarı saçları, mavi gözleri, ince bacaklı uzun boyuyla Çukurovalıdan çok, bir Alman, bir İngiliz, bir Danimarkalı ya da İsveç, Norveçliye benzeyen uydurma paşazade kullanıyordu arabayı. Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'ya kafa tutmak değil, Mustafa Kemal Paşa ve topyekûn Milli Mücadele'ye yan çizmiş, sırt dönmüş, en karanlık günlerde onunla alay etmiş, tersine, Adana'yı işgal altına alan Fransızlarla pokerler, briçler oynamış babasından kalma neleri var, neleri yok yiyerek Adana Lisesi'nde, sonraları da İstanbul Tıp Fakültesi'nde okumuş, ama fakülteyi bir türlü bitiremeyip doktor olamamış bu genç adamda, yükselmek, her şeye, bütün engellere rağmen yükselmek, zengin olmak hırsı korkunçtu. Nereden, nasıl para çıkarır da Adanalı çiftçi, daha çok tüccarların devam ettikleri "Şehir Kulübü"ne gider, zenginlerle poker, briç oynayabilirdi? Bu, hiçbir zaman bilinmeyen, bilinemeyen bir şeydi. Çat burda, çat valinin yanında, derken emniyet müdürü, jandarma komutanı, fabrikatör Nedim Ağa, Nuri Ağa, Nuh Naci Bey, Bosnalı Salih Efendi... Velhasıl memleketin tanınmış hükümet, devlet adamlarından başka tüccar ve çiftçileriyle de senlibenliydi.

Arabada, yanında gene korkunç bir vurdumduymazlıkla oturmuş, kalın, kurşuni bulutların altında ıpıslak uzanan uçsuz bucaksız tarlalara bakmakta olan gerçek paşazade Hakkı Bey'e

gözucuyla bakıyordu arada. Şimdi onun yerinde olacaktı. Onun yerinde olsa da cebinde "Kanlı Topraklar"ın tapusu bulunsaydı... "Hayvan!" diye geçirdi. "O Kuyumcu Sırrı, o Sebze Komisyoncusu Haydar, ortalarına aldıkları Nedim Ağa'nın yeni damadı vasıtasıyla kim bilir ne çoraplar örecekler başına!"

Topal Nuri arabanın arka kısmında, Kuyumcu Sırrı Baba'yla Sebze Komisyoncusu Haydar'ın ortasında oturuyor, üç gün önceki nişanda parmağına fabrikatör Nuh Naci Bey tarafından takılan kalın nişan yüzüğünü hafif hafif okşayarak, tarlaları düşünüyordu. Artık Nedim Ağa'nın damadı sayılırdı. Bundan böyle ne genel müdür, ne de başkaları. Ağayı avucunun içine alacak, hele şu "deli herif"i kandırıp tarlalarına ucuzca konarlarsa, bu tarlalara yıllar yılı hayalinde yaşattığı çiftliği kuruverecekti.

Paşazade Hakkı Bey ise ne tarlalarıyla ilgiliydi, ne de "Kanlı Topraklar"ın cebindeki tapularıyla. Bu tapuları hiçbir zaman ciddiye almamıştı ki. Dedesinin yaşadığı yıllarda Namık Kemal ve arkadaşlarının ileri fikirlerine paralel fikirler beslemeleri gibi, Hakkı Bey de yaşadığı çağın ileri fikirlerini temsil etmese bile, o açıdan bakıyordu dünyaya. Yeryüzünde insanlar ve insanların uydurma hukuku, bu uydurma hukukun tapu senetleri yokken bu topraklar gene vardı. İnsanlardan çok önce var olan bu topraklar, insanlardan önce, şimdikinden çok daha şen ve esendiler herhalde. O zamanlar da topraklar üzerinde sert rüzgârlar eserdi. Kim bilir nerelerden aldıkları tohumları bu şen ve esen topraklara getirip saçar, şen ve esen topraklar da onları bağırlarına sımsıkı alarak, yağmur ve güneşin yardımıyla çimlendirirlerdi. Çimlenen tohum boy atar, toprağın yüzüne çıkar, ürününü vererek yeryüzünü mutlu bir kardeş sofrası hâlinde bezerlerdi.

İnsan çok sonra gelmişti yeryüzüne. Çok sonra gelmişti ama, çok önce gelen toprakların da, tohumun da, hatta sert rüzgârların da canını sıkmış, rahatını kaçırmıştı. Sert rüzgârlar eskiden olduğunca duyarsız bir dünyada yalınayaklarıyla doludizgin koşamıyor, insanların engellerine çarparak parçalanıp ufalanıyor,

öfkeyle derlenip toparlansa bile, yeniden yeni yeni engeller... Velhasıl rahatı kaçmıştı sert rüzgârların bile.

Cebinden kurşunkalemiyle bir tomar kâğıt çıkarıp yazdı:

İnsandan önce topraklar vardı,
Sert rüzgârlar,
Tohum.
İnsandan sonra rahatı kaçtı sert rüzgârın, tohumun,
bereketli toprakların!
Pay pay oldu topraklar,
Ev ev bölündü dünya,
Kana bulandı topraklar,
Kardeş sofraları bozuldu.

"Ne o Hakkı Bey? Şiir mi gene?"

Gösteriş, fiyaka, kendini satış, olduğundan fazla görünüş gibi şeyleri hiç anlamayan, böyle anlaşılmaktan korkan bir adamdı. "Şiir mi?" sözüne kendini hiçbir zaman "şair" saymadığı için, kızmadıysa da, bu duyguyu vermiş olmaktan çekinerek, "Aman efendim," dedi. "Rica ederim..."

Elindeki kâğıt tomarını gocuğa benzeyen kirli paltosunun geniş cebine soktu. Sokmasıyla da hemen her şeyi unuttu. Şimdi gözlerinde uçsuz bucaksız tarlalar. Yer yer işlenmiş, yer yer de işlenmemiş, malaz, çalılar, dikenler içinde tarlalar. Çok sonra gelen insan işte böyle bölmüştü tarlaları, pay pay etmiş, bu insanların dünyasını kendi çıkarlarına yarattıkları bir "hukuk"un dar sınırlarına sokmaya çalışmışlardı.

Artık dünyanın tadı kaçmıştı. Bereketli toprakların bütün yaratıklara, daha doğrusu tüm canlılara açık kardeş sofralığı, insan kalabalıkları içindeki bir avuç insanın açgözlülüğü yüzünden ambarlara, kilit altlarına alınmış, insanlardan kaçırılmıştı.

Birdenbire, sesli sesli, "Hayır," dedi, "haksızlıktır bu. Hukukun hukuksuzluğu yıkılmalıdır!"

Ne direksiyondaki uydurma paşazade, ne de arkadakiler, hiçbir şey anlamadılar. Topal Nuri hele bön bön baktı Sırrı Baba'yla Komisyoncu Haydar'a. Komisyoncu Haydar eğildi, kulağına fısıldadı:

"Deliliği tuttu gene..."

"Ne demek istedi yani?" dedi Topal.

Sırrı Baba, "Hiç," dedi. "Felsefe yapıyor..."

Topal bunu da anlamadı:

"Ne demek o?"

"Ne olacak? Sigara dumanlarını ipe dizmek!"

Topal keleş keleş güldü. Olacak şey miydi? Deli aklı işte. İyi iyi, çok iyiydi. Dumanı ipe dizmeye çalışan bu deli heriften topraklarını alırsa mesele kalmıyordu. Eline veriverirdi üç beş kuruş, tapu dairesinde bir ferağ, ondan sonrası kolaydı. Komisyoncu Haydar'la Sırrı Baba, daha önce de Nedim Ağa, o toprakların köylüler tarafından işgal edildiğini, köylülerle uğraşmanın ise çok çetin olduğunu söylemişlerdi ya, elinde tapu olduktan sonra ne vardı uğraşamayacak? Devlet, hükümet ne güne duruyordu? Bunca jandarma besleniyordu. Vazifesi neydi jandarmanın? Elinde tapu olanların topraklarını tapu olmayanlara karşı korumak!

Hakkı Bey'in ise kafasından hâlâ insan ve toprak problemi geçiyordu:

"... Çok sonra gelen insanlar bir hukuk çıkardılar evet, pay pay ettiler şen ve esen toprakları, toprakların kardeş sofralılığını bozdular, yıllar yılı toprağın çeşitli ürünlerini korkunç bir bencillik ve tükenmez bir açgözlülükle aralarında paylaşıp, kilit altına almaktan çekinip utanmadılar. Birtakım insanların buna ne hakkı vardı? Uydurma hukuklarıyla buna kendilerinde hak bulanlar, hak bulmadıkları bir başka insanlar kalabalığını neden, niçin, ne hakla aç bırakabiliyorlardı? Bu hakkı onlara kim vermişti? Oysa topraksızlar yeryüzünde yığın yığındılar. Her an, her ay, her yıl çoğalıp genişleyen bereketli yığınlardı bunlar.

Yeryüzünde sınırsız, paylaşılmamış topraklar arayan, yığınlardı. Boş topraklar arıyorlardı ama, yoktu. Her yere "hukuk"larının duvarları çekilmiş, her şey kilit altına alınmıştı. Alınmıştı, doğru ya, onlar da yemek, içmek, doğmak, doğurmak, doğurdüğunu yedirip içirmek, mutlu günlere ulaştırmak, yaşatmak, hiç ama hiç öldürmemek amacındaydılar. Asıl hak buydu. Uydurma "hukuk," bu asıl hakkın "gerçek hukuk"unu tanımıyor, gerçek hukukun eli silahsızlarına karşı uydurma hukukun topunu tüfeğini çıkarıyordu.

Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa.
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır.

Komisyoncu Haydar, "Yaşa Hakkı Bey!" dedi.

Halbuki "Yaşa!" kazanmak için söylememişti. Kendine gelerek yarım solla arkaya döndü.

"Sen de yaşa, hep yaşayalım!"

"Yaşayalım Hakkı Bey... Yaşayalım ama, nasıl?"

Hakkı Bey birden tıkacını attı:

"Hukuk da ne be? Tapu da ne? Kadastro da ne? Geç efendim, Allah, çalış kulum, demiş. Kul çalışmıyor mu? Tarlalar dolusu çalışmıyor mu? Bu topraklar, üzerlerinde çalışanların olmalı!"

Aklından Kont Tolstoy geçti. Kaç vakittir kafasında bu. Bir Türk Kont Tolstoy'u olmak. Ama çeşitli kardeşler, yeğenler, ablalar buna imkân verirler miydi?

Arkada usul usul konuşuyorlardı. Topal, "Adamakıllı deli ha," dedi.

Haydar başını salladı:

"Hem de zırdeli! Ben sana demiyor muyum?"

Sırrı Baba elindeki heykelciği gözleriyle ölçüp biçerek, "Deli değil, veli!" dedi. "Veli olmaya veli ama, biz anlamıyoruz. Bazen uzun uzun anlatır da, derya herif!"

Sevmezdi böyle insanları Topal. Veli, derya, ne olursa olsun. Şu toprakların ya tamamını ya da birkaç bölümünü ele geçirir de üzerine çiftliğini kurarsa, üst yanına karnı toktu. İlim de neydi? Âlimlik de ne? Çok şey bilmişsin, az şey bilmişsin, hatta kaynatası Nedim Ağa gibi, okuma yazma bile bilmiyormuşsun. Ne çıkar? Maksat para kazanıp okumuş yazmışların okumuş yazmışlıklarını emir ve kumanda altına almak, bu dünyada rahat yaşamak değil miydi? Bir Nedim Ağa'yı memleketin en çok okumuşuna, hatta valisine, mebuslarına, tüm vekilleri, başvekiline değişmezdi. Başvekil, İsmet Paşa mesela. Yıllar yılı kumandanlık etmiş, başvekillikte bulunmuştu, millete çalışmıştı da ne olmuştu? Bir Serbest Fırka onun yıllar yılı kurduğu düzeni nerdeyse alıp götürecekti de dua etsindi Mustafa Kemal Paşa'ya. Serbest Fırka'yı lağvetmeseydi, ne İsmet Paşa kalacaktı, ne de arkadaşları. Demek ki İsmet Paşa olmak bile boştu. Nedim Ağa olmaya gelince, oooh. Fabrikası tıkır tıkır çalışır, Darphane gibi para keserdi. Başta ister İsmet Paşa olsun, ister başkası. Onun fabrikasına laf yoktu!

Uydurma paşazadenin külüstür Ford'u Hakkı Beylerin "Kanlı Topraklar"ına girmişti. Külüstür Ford'un benzin kokulu homurtusuyla çevre sanki dikkat kesilerek, kocaman bir göz hâlinde arabaya bakmaya başladı. Saz damlı kerpiç huğlarda yediden yetmişe kadar çeşitli insanlar gene telaşlı bir endişeyle bakıştılar. Elinde tapu bulunan "Deli herif!" gene gelmiş miydi yoksa? Gelmişse neden, niçin gelmişti? Yoksa gene satış mı edecekti topraklarından bir ya da birkaç bölümünü?

Araba, Ali Şahin'in ta karşılardaki höyük üstüne yapılmış kerpiç evine doğru gidiyordu. Yalınayaklı çocuklar çamur içinde vıcık vıcık yollarda Sinan Efendi'nin iki katlı evine doğru koşuyorlardı. Sinan Efendi de duymuştu külüstür Ford'un sesini, evinin balkonuna çıkmış, bakıyordu: Orta boylu, tıkız, kara gözleri yuvalarında fildır fildır dönen bir adamdı ki, ilkokulu yıllarca önce bitirmiş, Adana Adliyesi yakınlarında arzuhalcilik yapan bir akrabasının yanında bir zaman çalışmıştı.

Çocuklar hep bir ağızdan, "Sinan Emmiiii, tomafil gene geldi, Sinan Emmiiii!" diye bağırıyorlar, oysa aldırmıyordu. Gözleriyle takip ettiği külüstür Ford'un uydurma paşazade sahibini, arkadaşları Kuyumcu Sırrı'yı, Sebze Komisyoncusu Haydar'ı gayet iyi tanıyordu. Hatta bu toprakların gerçek sahibi Hakkı Bey'i de tanıyordu ama, hiç konuşmamıştı. Nesine konuşacaktı? Arzuhalci akrabasının yanında çalıştığı yıllar çeşitli hükümet dairelerine girer çıkar, yol yordam beller, memurlarla tanışırdı. O kadar ki, tapu memurlarıyla adliye başkâtibine filan kendini adamakıllı sevdirmiş, şurda burda onlarla içmeye, saz çalıp eğlenmeye başlamıştı. Eli çok açıktı. O yıllarda henüz bekâr olduğundan, tüm kazancını memurlarla yer, onlara pek masraf ettirmezdi.

Yavaş yavaş iş güç sahibi halkın nazarında önem kazandı. Arzuhalci Sinan Efendi iş takibinde bir taneydi. Sıkıştır eline elliliği yüzlüğü, en olmayacak tarla işlerini yapıp çatıversin! Yapıp çatıveriyordu gerçekten de. İş sahiplerinden aldığı ellilik, yüzlükler akşamları adliye başkâtibiyle birlikte sökün eden tapu kadastronun irili ufaklı, çeşitli memurlarına rakı, şarap ziyafetleri çekilmede kullanılıyor, memurlar memnun ediliyordu. Memurlar memnun olunca da, elinde dilekçeler, çeşitli evraklarla senlibenlice yanlarına gelen Sinan Efendi'nin, "Yahu şu kaydı buluverelim be!"lerine, "Geç içeri. Defterler orada. Ara bul!" karşılığı veriliyordu ki, bu da Sinan Efendi'nin ekmeğine yağ sürmek demekti. Çünkü tapu kadastronun irili ufaklı defterleri başında saatlerce kalan Sinan'ın bunda ilerisi için çıkarı olacaktı. Olacaktı elbette. Nasıl olmasın ki, geniş Çukurova toprakları ta Ayaş'a Payas'a kadar yer yer sahipsiz topraklar hâlindeydi. Köylü bir tek karışını bile boş bırakmıyor, ekiyor biçiyordu ama, bu ekilen biçilen, ürünleri satış edilen tarlalar çoğu zaman tapusuzdur! Tapu kayıtlarına göre, yıllarca önce tehcire tabi tutulup memleketten çıkarılmış Ermenilere aittir. Sinan Efendi böyle toprakları yavaş yavaş tespit etti, defterine yazdı, başladı bu toprakları ekip biçenlerle uğraşmaya. Artık akrabasının yanında ar-

zuhalcilik yapmasına lüzum da kalmamıştı. En yumuşak, en verimli, sahibi en az dişli olan ve o girdikten sonra "Kanlı Topraklar" hâline gelen, üzerlerinde kardeşlerin kardeşlerini vurdukları topraklara yerleşti. Tabii, kolay olmadı bu da. Önceleri Hakkı Bey'in yeğenlerinden birinden aldığı bir genel vekâletle topraklara adımını atmış, yosun tutmuş, kerpiç bir huğ satın alıp yerleşmişti. Köylü, bu elinde kocaman vekâlet ve tarlaların gerçek sahiplerinin tapu senetleri bulunan adamı yadırgadılarsa da, o yadırganacak insan değildi. Her şeyden önce, ağzında dili ustaca dönüyor, konuşurken ağzından yağ bal akıyordu. Sonra çeşitli marifetleri vardı: Remil atıyor, suya bakıyor, güzel sesiyle bedava mevlit okuyor. Ziraat Bankası'ndan köylü adına krediler koparıyor, geceleri altına işeyen çocukları Piramidon'la tedavi edip, yazdığı muskaya kerameti yüklüyor, bel ağrılarına, fıtığa, mide yellerine, çeşitli sancılara çarele. buluyor, dilekçeler yazıp para almıyordu. Bu kadar mı? Hayır. Havanda geceleri sabahlara kadar dövdüğü çeşitli aktar ilaçlarıyla çeşitli otlardan hazırladığı tertiplerle iktidarsızlara iktidar, çocuk doğuramayan kadınlara çocuk veriyordu. Köylü kısa zamanda çok sevmişti onu. Asıl sevmesinin sebebi, "Bana inanın, güvenin!" demesiydi. "... Paşazadelerin genel vekili olduğuma bakmayın. Ben sizden, yani köylüden yanayım. Öyle fırıldaklar çevireceğim ki, onlar toprak değil, avuçlarını yalayacaklar. İnanın bana, beni destekleyin kâfi!"

Gerçekten de, genel vekili olduğu paşazadelere bir türlü, köylüye başka türlü, kendi fırıldağını çevirmiş, topraklardan bin dönüm kadarının tapusunu eline almıştı. O oradayken paşazadelerin topraklarına sahip olmalarına imkân yoktu. Ne zaman harekete geçmeye kalksalar, karşılarında köylüyü buluyorlardı. Kadınlı erkekli, çoluk çocuklu karşılarına dikiliveriyor, başlıyorlardı:

"Bu topraklardan değil sen, değil hükümet, bizi Allah bile atamaz!"

Atamıyordu gerçekten de. Hakkı Bey'in düşündüğü gibi, pay pay edilmiş dünyanın bir parçasıydı bu topraklar da. Yıllar yılı onu sürüp eken, ürününü toplayan, tarlaların yanı başından ağır ağır akarken, belirli belirsiz zamanlarda kudurup taşarak tüm ovayı kaplayan Seyhan Nehri'yle savaşan, yatağına çekilirken bıraktığı kaymak tabakası tortuyu kırıp tarlaları yeniden süren, eken paşazadeler değil, köylüydü. Onun için, Allah'ın, "Çalış kulum, vereyim!" hükmüne uyularak, bu tarlalar asıl çalışan köylüye bırakılmalıydı.

"Sinan Emmi. Ali Şahin'in orda durdu külüstür!"

Çocuklara gülümseyerek baktı:

"Peki, dağılın haydi..."

Hiç kimseden korkusu yoktu onun. İşini adamakıllı sağlam tutmuştu. Müteselsil kefaletle köylüyü bankalara borçlandırmış, karşılığında da bu, gelecek yıllardaki ürünleri göstermişti. Her zaman olduğunca kendisi bütün bu anlaşma, kredi ve kombinezonların dışında kalıyor, paşazadelere, "Ah bu köylü, ah bu çarıklı kurmaylar ah!" diye onlardan söz açıyor, yaka silkiyordu. Paşazadeler işin farkına varınca da iş işten geçmiş, atı alan Üsküdar'ı bulmuştu bile. Hemen genel vekillikten çıkarılmış, elinden paşazadelere ait bütün vesikalar alınmıştı ama, Sinan gene de birçoğunu, en lüzumluları yok etmiş, adamların işlerini yokuşa sürmüştü.

Hakkı Bey değilse bile, öteki mirasçılar yıllar yılı alışkın oldukları yaşayışı yitirdikçe acı bir yokluğa düşmeye başladıklarından, dede yadigârı toprakları Sinan Efendi'yle cebelleşebilecek varlıklı birilerine ucuz, pahalı demeyip satma yolunu tutacaklardı ama, aha neredeydi? Her şeyden önce yıllar çok kesat gitmiş, toprak önemini yitirmişti. Daha bu yakınlarda üç bin dönüm tarlanın bin beş yüz liraya satıldığı söylenmişti ki, yazıktı, günahtı, delilikti. Gün gelebilir, devir, dünya değişir, topraklar yeniden pahalılaşırdı. Beklemeliydiler. Paşanın yığınla vârisi torunların hemen hepsi yükseköğrenimlerini yapmış, çeşitli yabancı

dilleri anadilleri kadar, hatta anadillerinden de iyi bilirlerdi. Bulsunlar birer iş, çalışsınlardı!

İçlerinde gerçekten aklı başındaları yok değildi ama, çoğu İstanbul'un Maçka, Nişantaşı gibi zengin, güzel, pahalı semtlerinde yaşamış olmaktan gelen bir alışkanlıkla herhangi bir bankada küçücük bir memur, "velev şef" olmayı kendilerine yedirememedikleri için, zengin akraba, ahbap, bildik, tanıdıklara, baba dostlarına borçlanıyorlardı.

Bütün bunları gayet yakından, gayet iyi bilen eski arzuhalci Sinan Efendi, köylünün ileri gelen zenginlerini topluyor, öğüt üstüne öğüt veriyordu:

"Sabredin, zaman aşımını geçirelim. Ondan sonrasına karışmayın siz. Ben yapacağımı biliyorum!"

Balkondan içeri girdi. Oyma, sarı bakırdan, kocaman bir mangal ateş, içerisini hayli ısıtmıştı. Karısı, beş, sekiz yaşlarında iki kızı, yaşlı, genç, iyice genç, hatta körpe gelinler, kızlar doldurmuştu odayı gene. Sinan Efendi içeri girince bir çeşit saygıyla toparlandılarsa da çekinmiyorlardı ondan aslında. Çekinmiyor, korkmuyor ama, sayıyorlardı. Yedisinden yetmişine kadar komşu kadınları, kızları, hatta çocukları adlarıyla bilen bu adamın hepsi üzerinde şaşılacak bir etkisi vardı. Bu etki galiba Sinan'ın uçkuruna gerçekten sıkılığından geliyordu. Kara kaş, kara göz, boyama kapkara saçlı, inadına yakışıklı bir adam olduğu, yanaklarından kan damladığı, güzel kadınlara kızlara istek dolu bakışlar fırlattığı, baktığı yerlerde umutlar uyandırıp, istekleri körüklediği hâlde sonunu getirmiyor, cinsel istekler duysa bile, bunu hiçbir şekilde gerçekleştiremiyordu. Gerçekleştiremiyor da değil, gerçekleştirmiyor, iradesini kullanıyordu. Bir zamanlar Ali Şahin'ler, İsmail Usta'lar, Dayı Remzi'lerle birlikte 1927 şimendiferciler grevini hazırlayanlardan olacak kadar solculuk yapmışsa da, sonraları solculuğun materyalizminden kaymış, hatta sağcılığın karanlık spiritüalizmine yuvarlanmıştı ama, ne solculuk, ne de sağcılık onda yüzde yüz birer

inanç olmamış, solculuğu da, sağcılığı da çıkarı için kullanmaktan çekinmemişti.

Kadınlara bakmadan, ama onların istek dolu bakışlarını ardında sürükleyerek dışarı çıktı, merdiveni indi, köy imamı Kabak Hafiz'dan başkasının, hatta karısı, çocuklarının bile giremediği odasına geldi. İmam Kabak Hafiz oradaydı. Otuzluk, genç irisi, kocaman bir somunu hatırlatan, içkici, zampara bir adamdı. Varlık, yokluk, Allah mallah meselelerini kendince çözümlemiş, dini geçim aracı hâline getirmiş biriydi. Sinan Efendi'yle bir tesadüf eseri yıllarca önce buluşup tanışmışlardı ki, Sinan'ın solculuktan sağcılığa ağır ağır kayması da bu yüzdendi. Sinan, solculuğa hâlâ inanmakla beraber, sağ gibi görünüp, sağ gibi yaşamakta hem atavik bir zevk buluyor, hem de cahil köylüleri kolayca avucunun içinde tutma işini başarıyordu. Çünkü köylüler, "velinimet"iydi onun. Onların sayesinde boyuna toprak edinecek, onların sayesinde devlete, hükümete, gerekirse devletin, hükümetin silahlı kuvveti jandarmalara karşı koyacaktı.

Elindeki kitaptan başını kaldıran Kabak Hafiz, "Paşazade mi?" diye sordu.

Sinan oturmadı:

"Külüstür onun külüstürü ama, içinde kimler var bilmem?"

"Kimler olacak canım, definecilerdir senin..."

"Sırrı, Haydar maydar mı dersin?"

"Ali Şahin'in yanına kim gelir başka?"

Sinan Efendi daracık odanın birtakım otlar, teneke, karton kutular, sarı yapraklı, ciltli ciltsiz kitapları arasında düşünceli düşünceli dolaştıktan sonra, durdu:

"Düşmanın karıncaysa bile sakın derler," dedi. "Biz gene tedbiri elden bırakmayalım!"

Kabak Hafiz anlamıştı:

"Doğru mirim, doğru üstadım, elbette. İstersen ben gene bir ara gidip..."

Sinan sözünü kesti:

"Hiç çaktırmadan..."

"İskandil edeyim?"

"Et hocam, et. Anlıyorsun ya?"

"Ayıp ettin, anlamam mı?"

Kalktı, havayı üst üste kokladıktan sonra, "Yukarısı gene dolu galiba?" dedi.

Sinan güldü:

"Sana ne?"

"A mirim," dedi "Kabak Hafiz. Ya icabını icra et, ya da..."

"Hakiri pürtaksirinize mi bırakayım?"

"Değil mi ama? Sultan Süleyman gibi, bütün kuşların dilinden anlıyorsan, etrafına topluyorsun da, etlerini yemiyorsun. Olur mu? Caiz mi mirim? Allah insanın gözüne dizine durdurur. Dalgan nedir anlayamadım!"

Karşılık almadan çıktı gitti.

Ali Şahin'in höyük denilen yüksekçe bir tepe üstünden köye kuşbakışı bakan kulübesine hayli çamurlara bata çıka gelip de birdenbire eski dostu Topal Nuri'yle karşılaşınca, "Fesuphanallaaaah," dedi. "Ne geziyorsun sen burada?"

Topal Nuri de en az onun kadar şaşmıştı:

"Sen ne geziyorsun?"

"Ben bu köyün imamıyım, mirim!"

"Ben de bu toprakların yarınki sahibi, Allah kısmet ederse tabii..."

Kabak Hafiz inanmadı:

"Hadi canım sen de..."

Yemin etti Topal:

"Vallaha. Bak!"

Nişan yüzüğünü gösterdi. Kabak sordu:

"Ne bu lanet halkası?"

"Evleniyorum..."

"Kiminle?"

"Nedim Ağa'ya damat oluyorum!"

"Hangi? Şu Adana'daki fabrikatör Nedim Ağa'ya mı?"

"Kaldır ayağını, tam üstüne bastın!"

Kabak Hafiz bu kadarına mümkün değil inanmayacaktı. Evet, tanıyordu onu, yıllarca önce de gene böyle zekiydi ama, Nedim Ağa gibi bir fabrikatöre damat olacak kadar...

Ali Şahin'in kerpiç huğunun ıslak duvarına sırtını dayadı:

"Peki, nasıl yanaştın herife?"

Topal güldü:

"İrşatlarınız sayesinde mirim!"

Birden Sinan'ı hatırlayarak, "Demek," dedi, "bu toprakları satın alacaksın? Kimden?"

Çenesiyle içerisini işaret eden Topal, "Paşazade midir nedir, bir deli herif var..."

"Paşazade iki. Hangisi?"

"Canım uydurması değil, bu toprakların sahibi olandan!"

"Pazarlık filan tamam mı?"

"Yok canım. Daha siftah geliyorum ben buraya. Ne dersin? Münasip mi? Alayım mı?"

Kabak Hafiz'ın kafasından hızla kendi çıkarı geçti: Topal Nuri mi alırsa daha çıkarınaydı, yoksa Sinan ve köylülerde kalırsa mı? Sinan ve köylülerde kalırsa geçinip gidiyor, Sinan'la da akşamları çekiyordu kafayı. Topal almaya kalkarsa, Sinan ve köylülerle aralarına bir çekişmedir girecekti. Arkası koca fabrikatör Nedim Ağa olduğuna göre, işin içine jandarmalar da karışacak, belki de buralar, bu "Kanlı Topraklar" harp meydanına dönecek, rahatı kaçacaktı. En iyisi Sinan ve köylülerin hâkim olmalarıydı.

"Bana sorarsan vazgeç," dedi.

Tuhafına gitti Topal'ın:

"Neden?"

"Bu tarlalar kanlı topraklardır Nuri. Adı üstünde. Bak şu köye nasıl yayılmış. Bu köylü sana bir tek karış toprak vermez. Paran araya gider. Onun için, vazgeç bu kanlı işlerden. Nene la-

zım tarla, toprak. Bulmuşsun Karun gibi bir kaynata, sağ sağabildiğin kadar!.."

Topal Nuri'nin içindeki ihtiras alevinin üzerinden umutsuzluğun alacakaranlığı geçti. Sonra kendini toplayarak çevreye bakındı: Bir yanda uçsuz bucaksız bir orman, öte yanda ağır ağır, derin derin akıp duran Seyhan'ın bulanık suları... Nasıl vazgeçerdi? Buralarda onun da bir çiftliği olacak, çıngıraklarını çıngırdata çıngırdata yaylımdan dönecekti sürüsü. Yayıklarda tereyağları dövülecek, tepsi tepsi kaymakları getirilecekti önüne.

Nasıl vazgeçerdi?!..

Kapıya Haydar çıktı:

"Vay," dedi, "İmam Efendi'yle nerden tanışıyorsunuz?"

Topal Nuri, "Çoktan," dedi. "Öyle değil mi, imam?"

"Doğru, doğru ama, kim soktu bunun kafasına bu uğursuz, bu kanlı toprakları satın almayı be Haydar?"

Komisyoncu Haydar'ın aklı gitti. Yoksa, bok herif deminden beri, kapının önünde mırıl mırıl, vazgeçirmeye mi çalışıyordu? Ali Şahin'in anlattığına göre, bu imam köyün akıldanesi, arzuhalci Sinan'ın, şu canım 1927'lerde dünya işçi ihtilali için yeraltında çalışan, hatta Fransızlara ait demiryolundaki grevi hazırlayan, dünkü sosyalist, bugünkü mideci Sinan'ın yiyip içtikleri ayrı gitmeyen en yakın dostuydu.

"Biz," dedi.

Kabak Hafiz şaşaladı:

"İyi ama, adamın ağrımaz başını belaya sokacaksınız!"

"Neden?"

"Nedeni var mı? Bu topraklar, malum. Köylü çekirgeler gibi sarmış her karışını. Onları temizleyip almak kolay mı?"

Topal:

"Hepsi bundan mı ibaret?"

"Daha ne olsun?"

"Bakalım, bir deneyeceğiz. Belki de başımız ağrımaz. Ben ateşi elimle tutmayacağım ki. Maşa varken..."

Kabak Hafiz öğreneceğini öğrenmişti. Demek Nedim Ağa'nın damadı olması çok yakın şu zibidi, toprakları paşazadelerden satın alacak, sonra da mahkemeye başvurup, "fuzulen işgal"den kurtarılmasını isteyecekti?

Bir bahaneyle oradan ayrıldı, Sinan'ı buldu. Durumu kısaca anlattı. Sinan şaşmakla beraber, korkmamıştı da. Nice nice fırtınalar atlatmışlardı onlar. Bu topraklarda, bu topraklar için nice nice silahlar patlamış, nice gençler bu topraklara kanlar içinde kapanmışlardı.

"Eeeh," dedi eski arzuhalci Sinan. "Yaşayan görür..."

22

Yaşayan görürdü evet.

Görürdü ya. Kabak Hafiz'ın anlattıkları doğru muydu acaba? Doğru da, bu adam yakında Nedim Ağa'nın damadı olacaksa, bunlarla uğraşmak çok zordu.

Kafasından Nedim Ağa'nın kocaman fabrikası geçti. Kocaman fabrikaydı gerçekten de. Bir çeşit darphane. Ellerinde böyle bir darphane varken ne diye topraklara heves ediyorlardı? Ama biliyordu, böyleydi bunlar. Fabrika, fabrikanın getirdiği domuzuna zenginlikle doymuyor, Çukurova'nın ünlü büyük çiftçilerine özeniyorlardı. Milli Mensucat Fabrikası sahiplerinin Solaklı Köyü'ndeki çiftliklerini hatırladı.

Nedim Ağa da yerliler gibi çiftçiliğe heveslendiğine göre, ne yapmalıydılar?

Bir sigara yaktı. Arkasında elleri, küçücük odasında köşeden köşeye gidip gelerek düşünmeye başladı: Demek, Nedim Ağa gibi bir adam el atmıştı şimdi bu tarlalara? Bir zamanlar da bu işle uğraştığını, uzaktan uzağa bilgi toplatıp sonra nedense cayıverdiğini hatırladı. Kim bilir, belki bu "Topal" da cayar, böyle-

sine karmakarışık, böylesine içinden çıkılmaz bir Alicengiz oyunuyla uğraşmaya kalkmazdı.

Sigarasının külünü çırptı.

Ya uğraşırsa?

Sigarasının külünü yeniden, sinirli sinirli çırptı. Geceydi. Tekmil köy çoktan uykuya geçmişti. Karısı, kızları da.

Pencereye gitti. Perdeyi aralayıp gökyüzüne baktı: Bütün gün sıvanmışçasına uzanıp duran koyu kurşuni bulutlar parçalanmış, pırıl pırıl ay parçalı, siyah bulutların altında yanıp sönüyordu.

Sinan, sigarasından yeni bir duman aldı. Alnını pencerenin soğuk camına dayamış, yukardaki ay yanıp söndükçe ıslak ovanın gümüş gibi parlayıp sönüşüne bakıyor, Nedim Ağa'yı düşünüyordu: Adam önceleri yaptırdığı soruşturmada bu toprakların çok verimli olduğunu, asıl sahibi paşazadelerin de bitmez sıkıntılarını öğrendi, hatta kendileriyle görüştü, hatta hatta pazarlığı bile kesişti, avans verdiyse?.. Neden olmasın? Konuşur da, avans da verir. Onlar da Nedim Ağa gibi birine neden yanaşmayacaklardı? Ellerindeki tapulara rağmen, değil toprakları sürüp ekmek, kıyılarına bile yaklaşamayan bu insanlar, Nedim Ağa gibi varlıklı, hatır sahibi birine arkalarını dayamaktan elbette çekinmezlerdi. Nedim Ağa da, Kabak Hafiz'ın anlattığına göre, açıkgöz, gözünü budaktan sakınmaz, hinoğluhin damadını bu işe pekâlâ sokabilirdi!

İç çekti.

Evet, bütün bunlar böyleyse ne yapar, ne yapabilir, daha doğrusu ne yapabilirlerdi?

Pencereden çekildi. Parmakları arasında boyuna tükenmekte olan sigara, yeniden köşeden köşeye gezinmeye başladı.

Para boldu heriflerde. Para bol olmasa, köyün en zenginini, yani Şerif Ağa'yı doldurur, kesesinin ağzını açtırırdı. Nedim Ağa bütün bu elli bin dönüm tarlayı satın mı alacak? Şerif Ağa'yı araya sokar, paşazadelere avans verdirir, bir şeyler yapar, işi tavsa-

tırdı. Ama domuzuna zengindi herif. Paşazadeler de aptal değillerdi. Domuzuna zengin birine sırtlarını dayamak varken, ne diye pek pek orta bir çiftçi olan Şerif Ağa'nın avansına kansınlar?

Yeni bir sigara çıkardı, tükenen izmaritten yaktı.

Bir ara derinlerde bir motor homurtusu.

Kulak verdi, tamam. Yaklaşıyordu hatta. İyice yaklaştığı sıra pencereye gitti, perdeyi kaldırıp baktı: Uydurma paşazadenin külüstür Ford'uydu. Ali Şahin'in tepedeki evinden gelip şehre gidiyordu besbelli. "Neyse," diye geçirdi, "gitsinler bakalım. Ortalığı velveleye vermekte mana yok. Gün ola harman ola!"

Sonra Kabak Hafiz'ı hayalledi. Böyle lafları o söylerdi. Şimdi burada olsa, "Görelim Hûda neyler, neylerse güzel eyler!" derdi herhalde. Gülümsedi.

***

Ertesi gün sabah kahvesini Şerif Ağa'da içmeye gitti.

Dana iriliğindeki kocaman karabaşların gürler gibi havladıkları çiftlik, kalın taş duvarlarla çevrelenmişti. Avluda sağlı sollu ahırlar, ırgatlara mahsus kerpiç huğlar, yanaşmaların evleri... Bir kenardaki geniş çinko örtmenin altında da biri kırmızı, öteki kurşuni iki traktörle çeşitli kötenler, diskkarolar, mibzerler yatıyordu. Bütün bunlara rağmen Şerif Ağa, Çukurova ölçüsünce orta çiftçiden başkası değildi. Yıldan yıla ektiği pamuk, zahire, şu bu, büyük çiftçilerin yıllık kazancı yanında devede kulak kalırdı ki, bütün derdi, bu toprakların tamamını değilse bile, yarıya yakınını ele geçirip, büyük çiftçi olabilmekti. Yıllık kazancı herhangi bir büyük çiftçi çapına ulaşsa bile ne çıkacaktı? Bu toprakların mülkiyeti kendisinin değildi ya! Kendisinin olmayınca da, bir yıl, beş yıl, nasıl olsa günün birinde karşısına toprakların gerçek sahipleri çıkacak, onu da, öteki köylüleri de bu topraklardan atacaklardı.

Sinan Efendi, koşarak gelen iri köpeklerden çekinmiyordu. Yadırgı saymazlardı onu. Nitekim yanına havlayarak geldikleri

hâlde, Sinan Efendi'yi tanıyarak uysallaşmış, kuyruk sallamaya başlamışlardı.

Zaten, ağanın uzun boylu, iriyarı yeğeni Yaşar da koşarak gelmişti:

"Buyur Sinan Ağabey!"

"Dayın evde mi?"

"Başka nerde olacak sabah sabah?"

Uzun boyu, geniş omuzları, bıyığı, bakışı tıpkı tıpkısına Şerif Ağa'ya benzeyen Yaşar, Şerif Ağa'nın kardeşinin çocuğuydu ki, dayısına çekmişti. Şerif Ağa da paşazadelerin topraklarına yerleşip, "Ağa" olmadan çok önceleri, Yaşar gibi güreş tutmuş, cirit oynamıştı. Şimdi Yaşar da öyle. Güreş tutuyor, cirit oynuyor, kız sevip, rakı, şarap içiyor, zaman zaman da şehirdeki Arap Niyazi, yahut Şefik'in barına gidip sabahlara kadar eğleniyordu.

Sinan Efendi'nin ardından merdiveni çıkarken, Sinan Efendi'nin böyle sabah sabah gelişinde çok önemli şeyler olabileceğini hesaplıyordu. Önemli şeyleri de biliyordu. Kabak Hafiz'ın köye yaydığı gibi, paşazadeler fabrikatör Nedim Ağa'yı bulmuş, tarlalarını onlara satacaklarmış. Hatta uydurma paşazadenin külüstür Ford'uyla Ali Şahin'in oraya bu iş için, yani tarlaları Nedim Ağa'nın damadına göstermek için gelmişler, gece yarısı da çekip gitmişlerdi.

Merdiveni çıktılar. Şerif Ağa, yeni abdest almış, dirseklere kadar sıvalı kollarıyla onları bekliyordu.

"Buyur bakalım Sinan!"

İki metreye yakın boyu, yüz kilonun üstünde gövdesiyle Şerif Ağa gerçekten heybetli, gerçekten tam bir erkek güzeliydi.

Sinan yukarı çıktı:

"Selam!"

"Aleykümselam," dedi Şerif Ağa. "Buyur..."

Sinan Efendi'nin elini tuttu, misafir odasına yönelmeden önce Yaşar'a, "Bize kahve yapsınlar," dedi.

Yaşar haber vermek üzere giderken, Şerif Ağa da Sinan'ın eli elinde, misafir odasına geldi. Çok pencereli, genişçe bir odaydı. Yerde pembesi, yeşili, şansı bol Sivas kilimleri seriliydi. Ortada dört köşe bir masa, tam karşıda mor çiçekler işli beyaz örtüsüyle boydan boya bir sedir, duvarlarda Mekke'yle Medine'nin taşbasması resimleri, pencerelerde de sedirle bir örnek, mor çiçekler işli beyaz perdeler.

"Buyur!"

Zaten giriyorlardı. Sinan Efendi buraya ilk gelmiyordu. En çok da paşazadelerin topraklarıyla ilgili meseleleri görüşmek için geldiği zamanlar burada otururlardı çokluk. Sabahladıkları geceler bile olmuştu.

"Namazını kıl da gel!"

Şerif Ağa anlıyordu Sinan'ın çok önemli şeyler konuşacağını. Sıvalı kollarını indirirken, namaza burun kıvırdı:

"Acelesi yok..."

Sedire, yanına oturdu.

Yaşar da gelmiş, o da çok yakınlarındaki bir iskemleye ilişmişti.

Sinan bir sigara yaktıktan sonra, "Havadisi duydun tabii?" diye sordu.

Şerif Ağa, yeğeni Yaşar'dan bir şeyler duymuştu. Ona baktı:

"Bizim Yaşar bir şeyler anlattı ya, bilmem. Esasını duymadım."

Yaşar, "Ben de Kabak Hafiz'ın yalancısıyım," dedi.

Şerif Ağa kızdı:

"Şu adama Kabak deme demiyor muyum, Yaşar?"

Yaşar gülüverdi.

"Kendi hâlinde, bizim iyiliğimizi düşünen bir Allah adamı. Sen, ben bu lafı kullanırsak, cahil köylüler haydi haydi kullanır. Öyle değil mi ama, Sinan Efendi?"

Sinan sigarasından duman aldı:

"Denmese daha iyi tabii. Neyse, mesele o değil... Bana öyle geliyor ki, bu paşazadeler Nedim Ağa'yla anlaştı, topraklarını çok ucuz bir fiyatla ona satacaklar. Hatırlarsın ya, bir zamanlar bu Nedim Ağa buralarda tetkikler yaptırmıştı. Sonra birden caydıydı nedense..."

Şerif Ağa başını salladı. Sinan devam etti:

"Şimdi yeniden iştahı çoğalmış olabilir. Neden dersen, paşazadeler şu sıra pek tafran. Meteliğe kurşun atıyorlar işittiğime göre. Hakkı Bey hele, o Kuyumcu Sırrı, Sebze Komisyoncusu Haydar maydarla işi defineciliğe döktüler. Definecilik dümen. Herifi ufaktan ufaktan yontuyorlar. Hatta gene işittiğime göre, Hakkı Bey bunlara adamakıllı borçlanmış. Tarlalarına müşteriyi bulan da bunlar. Kabağın anlattığına göre, Nedim Ağa'nın damadı olacak o Topal, melunun biriymiş. Hafız iyisini biliyor. Girmeyeceği dolap yok, diyor. Hani Kabak Hafız deyip geçme. Anasının gözüdür!"

Şerif Ağa yakın dostu Sinan Efendi'nin "Kabak Hafız" demesine kızmamıştı. Sordu:

"Peki, o Ali Şahin'in orada ne yapıyorlar?"

"Hiiiç. Ali Şahin, malum. Delinin biri. Bu definecilik mefinecilik de zaten akıllı işi değil. Toplanıp içki içiyor, esrar çekiyorlar. Tabii Ali Şahin sabaha kadar konuşuyor..."

"Bana kalırsa," dedi Şerif Ağa, "o herifi..."

Yeğenine baktı. Yaşar çoktandır bu fikirdeydi zaten. Dayısının sözünü aldı:

"Toz edelim!"

"Nasıl?" dedi Sinan Efendi.

"Nasılını bana bırakın. Ben işimi bilirim. 1927'de şimendifer grevini hazırlayanlardan değil mi?"

"Orası öyle."

"Demek ki komünist!"

Sinan Efendi'nin içinden bir korku geçti. O zamanlar o da Şahin'le birlikti. Aynı ideoloji, aynı heves, aynı gözü budaktan

sakınmayış. İşi bu yanından almaları doğru olamazdı. Ali Şahin ağzından bir şeyler kaçırırdı ki, korkusu olmamakla beraber, sinek pis değil, mide bulandırırdı. Evet, şimdi çoluğa çocuğa karışmış, toprak sahibi olmuş, eski arkadaşlarını tasfiye edip Şerif Ağa ve Şerif Ağa gibilerle arkadaşlığı hızlandırmıştı ama, gene de...

Oda kapısı vuruldu. Kahveyi getirmişlerdi. Yaşar rugan çizmeleriyle fırlayıp kapıdan aldı, getirdi. Kallavi fincanlarda sıcak sıcak tüten kahvelerini yeni sigaralarla içerek konuşmaya devam ettiler.

Sinan, "Olmaz," dedi. "İşe siyasi renk vermeye lüzum yok. Zaten Ali Şahin'in o işlerle pek bir alakası kalmadı. Gerekirse biz onu başka yandan vururuz!"

Yaşar üzerinde durmak istiyordu:

"Mesela nereden?"

"Büyücü, deriz, paşazadeye akılı veren bu deriz..."

Yaşar'ın aklı "komünistlik"teydi. Herifin tepe üstündeki odasını görenler anlatıyorlardı, birtakım makineler, telsize benzer aletlerle doluymuş. Geceleri el ayak çekildikten sonra gizli telsiziyle casusluk yapıyor. "Allah'ını seven vursun!" diye bağırdı mı, tamam. Köylü, onu lokma lokma ederdi.

Şimdilik üzerinde durmamayı uygun buldu.

Sinan, "Karşımızda Nedim Ağa gibi bir para babası olmasa kolay," dedi. "Eskiden olduğu gibi, dayanırsın keseye, üç beş, ağızlarına bir kemik, tamam. Fakat karşımızda Nedim Ağa. Senin benim vereceğimiz üç beşle yetinmez herif. İster misin tekmil elli bin dönüm tarlayı satın alıp çıksın?"

Şerif Ağa'nın tombul yanakları öfkeden kıpkırmızı oldu:

"Yoksa kulağına böyle bir şey mi çalındı?"

"Çalınmadı ama, olamaz mı?"

Yaşar, "Kâğıt üzerinde mal sahibi olur, o kadar!" dedi. "Paşazadeler gibi. Sonra? Hangi erkek gelir de tarlalara girebilir? Bizi kim, hangi cesaretle atmaya kalkar?"

Şerif Ağa'nın aklından 1930'lardaki Serbest Fırkacılığı geçti. Halk Fırkası'na karşı hemen hemen bütün millet Fethi Bey'in Serbest Fırkası'na hücum etmişlerdi. Atatürk, Serbest Fırka'yı* dağıtmasaydı, bugün başta belki de Fethi Bey olacak, millet Halk Fırkası'nın tahakkümünden kurtulacaktı. O ayrı bir meseleydi ya, asıl önemlisi, bu paşazadeler akılsız mıydılar ne? Halk Fırkalılar Şerif Ağa gibi, hemen hemen bütün köylünün bir zamanlar Serbest Fırka'da kayıtlı olduğunu bilmiyorlar mıydı? Biliyorlarsa ne diye işi o yandan tutup, Halk Fırkalılarla anlaşarak hükümete baskı yapmıyorlardı? Yapsalar, Halk Fırkası, Serbestçilerden intikam almak için, jandarma birliklerini gönderip, "fuzulen işgal" altındaki tarlaları temizletirdi.

Sinan Efendi dinledi dinledi:

"Ne Halk Fırkası, ne de hükümet, halkla bu iş için uğraşmaz!" dedi. "Yani Serbest Fırka da, Halk Fırkası da aslında aynı bezin eni. İkisi de bir kapıya çıkar. Halk Fırkası yıllardır Serbestçileri kendilerine kazanmak istiyor!"

Şerif Ağa şahlandı adeta:

"İnsan olan, erkek olan tükürdüğünü yalamaz! Bir sefer Serbestçiyiz, dedik. Ölüm Allah'ın emri. Kim ne derse desin, ben bir gün Serbest Fırka'nın yeniden kurulacağına inanıyorum. Kurulacak, intikam sırası bize gelecek. Ne bu be? Bankaya gidersin kredi vermez, onu ararsın yok, bunu ararsın yok. Bir polis, jandarma tahakkümüdür gidiyor. Şehirde sıkıysa bir polise, ne polisi? Bekçiye, süpürgeciye yan bak. Neymiş? Memurmuş. Ulan bekçiye, sokak süpürgecisine memur payesi veren heriflerden millete hayır mı gelir be?"

Yaşar, "Hiç canım," dedi. "Ne din kaldı, ne iman!"

Dayısı devam etti:

"En biri şu şapka? Fesin, kalpağın suyu mu çıkmıştı? Milli Mücadele'yi şapkayla mı kazandıydık? Sonra Halife-i Müslimin!

---

* Parti.

Ehl-i İslam'ın içinde yaradır, yara. Ne istersin koskoca halifeden? Halifesiz Müslümanlık olur mu? Bırak Sinan Efendi, şu yeni yazı bile. Gâvur âdeti. Gâvurluğa heves eden bir firkadan memlekete hayır gelir mi?"

Sinan başını salladıysa da yüzde yüz katıldığından değildi.

"Neyse şimdi," dedi. "Mesele o değil..."

"Neysesi meysesi yok arkadaş. Asıl mesele bu: Din elden gidiyor. Ama yakındır. Bu milletin elbet bir sahibi gelecek, Hazreti Ali'nin kılıcını çekip sokaklarda Halk Fırkalı kanını su gibi akıtacak."

Alnı, tombul yanakları ter içinde kalmıştı.

Sinan, "Doğru, haklısın..." dedi. "Haklısın ama insan köprüyü geçene kadar ayıya bile dayı demesini bilmeli. Uzun lafın kısası, bunlar şayet böyle bir halt eder de tarlalarını Nedim Ağa'ya satarlarsa, hapı yuttuğumuzun resmidir. O zaman..."

Yaşar iskemlesini hınçla yanaştırdı:

"O zaman?"

"O zaman düşmanın silahını alıp kullanmak lazım!"

"Nasıl?" dedi Şerif Ağa.

"Sen kendin girmesen bile, adamlarını Halk Fırkası'na..."

Şerif Ağa ayağa öfkeyle kalktı:

"Ne ben, ne de adamlarım o firkaya gireriz! İsterse bütün topraklar elimizden gitsin!"

Yaşar ne diyeceğini şaşırmıştı. Sinan'a gelince, Halk Fırkası'yla çoktandır temas hâlindeydi. Hatta bu yüzden onun bir zamanların 1927 grevine katılmışlığı hoş görülmüş, bilinmezlikten gelinmişti. "Adam öyle ya da böyle. Bugün bize bağlı ya! Bizim sözümüzde ya! Bizimle çalışıyor ya! Ali Şahin gibi hâlâ kendi başına buyruk değil ya! Ama onun da solculukla ilgisi kalmamış da tam tersine dönmüş? Dönsün. Mesele, bizden olmayan bize düşman meselesi..."

Sinan bunu yüzde yüz bilmese bile kestirecek kadar zekiydi ama nesine gerekti firkalıların ne düşüneceği? Gemisini yürüt-

meye bakıyordu o. Hazır söz de vermişti fırka ileri gelenlerine. Ne yapıp yapacak, köyden Halk Fırkası'na iltihaklar sağlayacaktı ki, bu kendi bin dönümünün de emniyeti demekti.

"Ağa," dedi Şerif Ağa. "Atalar sözüdür, bilirsin: El öpmekle ağız kirlenmez! Diyelim ki Halk Fırkası'na girdin... Ne çıkar bundan? Serbestçiliğine halel mi gelir?"

"Girmem," dedi Şerif Ağa.

"Cevap ver: Halel mi gelir?"

"Gelmez ama girmem!"

"Madem gelmez, mesele yok. Hazır şimdi ortada ne Serbest Fırka var, ne de bu yakınlarda Serbest Fırkacılığın ihya edileceğine dair en küçük bir işaret!"

"Yok, evet..."

"Yoksa... Sonra unutuyor musun Adana'nın ünlü Serbestçilerini? Gemilerini yürütebilmek için Halk Fırkası'na girmediler mi?"

Ve artık sırrı vermekte hiçbir mahzur olmadığına kanaat getirmişti:

"Bana bak bana," dedi, "seni ne kadar sevip saydığımı bilirsin!"

"Bilirim, doğru."

"Doğruysa, benim de bildiğim bir şey var elbet ki söylüyorum!"

Şerif Ağa da, Yaşar da ilgilenmişlerdi:

"Nedir o?" dedi Şerif Ağa.

"Aramızda kalacak ama?"

"Ayıp ettin. Bunca zamandır az mı gizli işimiz oldu? Hangisini açığa vurduk?"

Sinan yeni bir sigara yaktıktan sonra, "Halk Fırkası'ndan böyle istiyorlar!" dedi.

"Nasıl?"

"Serbestçiliğin iyice tasfiyesi için, köylünün fırkaya girmesini. Aksi hâlde..."

"Canım, anladık, firkaya girdik diyelim. Banka kredisi verecekler mi?"

"Ayrı mesele o. Hele girin siz..."

Şerif Ağa elleri arkasında, odada bir zaman dolaştı. Halk Fırkası'na girmelerini demek firka istiyormuş? Az önce Serbestçilik diye atıp tutmuştu ya, koskoca bir firka, Mustafa Kemal Paşa'nın firkası. Adam bir vuruşta koca Fethi Bey'i, Ahmet Ağaoğlu'nu filan tuzla buz etti. Kızar da Halk Fırkası dışında kalanlara bir yumruk!

Sinan gittikten sonra da uzun uzun düşündü bunu. Köydeki öbür ağalarla da görüştü. Öbür ağalardan birçoğu da kendi gibi koyu Serbest Fırkacıydı ama onlar da öyle diyorlardı:

"Mustafa Kemal'le oynanmaz! Serbest Fırka'yı bir yumrukla nasıl tuz buz ettiyse, Halk Fırkası'nın dışında kalanları da öyle tuzla buz edebilir!"

***

Günler geçti. Sinan, Sinan'ın bol rakıyla beslediği köyün imamı Kabak Hafiz ve başkalarının gayretleriyle köydeki eski Serbest Fırka'dan kalma ağalarla köylüler Halk Fırkası'na birer ikişer girdiler. Hatta bu "iltihaklar"ı Adana'nın ünlü iki gazetesi *Yeni Adana* ve *Türk Sözü* iri manşetlerle bildirdi.

Köyün en büyük kahvehanesi Sümbül'ün kahvehanesi, artık eski Halk Fırkalılarla yeni katılan eski Serbest Fırkalıların sözde kucaklaşıp kaynaştıkları yer olmuştu ama, aslında her iki taraf da birbirlerine gizliden gizliye diş gıcırdatıyordu. Bu topraklar olmasaydı, ah bu topraklar olmasaydı... Evet, Halk Fırkası'na girmişlerdi ama, köprüyü geçene kadar. Yoksa, damarlarını kesseler, kanları bile Serbest Fırka olarak akardı. Şimdilik dişlerini göstermeyecek, zamanı gelince gene de hesaplaşacaklardı onlarla!..

Sinan, bu başarısından dolayı firkaca takdir edilmiş, hatta firka ileri gelenleri arasında tartışma konusu olmuştu. Sinan vasıtasıyla eski Serbestçilerin kazanılmasına önayak olanları bir kısım

firka ileri geleni genel merkeze karşı kazanacakları prestijden dolayı kıskanarak, çekiştirmeye, hatta yüz be yüz horlamaya başlamışlardı:

"Bizce pek bir muvaffakiyet değil bu. Bir firka ne kadar kendi kendisinden ibaret olursa, o kadar sağlamdır. Fırkaya abur cubur doldurmak başarı değil!"

Berikiler ise bu kanıda değillerdi:

"Abur cubur ne demek? Onlar da bu memleketin çocukları. Bir zamanlar doğru yoldan ayrılıp yanlış yola gittilerse ne çıkar? Şimdi de firkamız saflarına katıldılar işte. Bizim aramızda bizdenleşecekler. Fena mı?"

Yalnız, iki tarafın da birleştiği nokta: Sinan gibi geçmişi malum kimselerin davranışlarını eskisinden daha büyük bir dikkatle takip etmek, sözlerine, hareketlerine zinhar aldanmamaktı!

Uydurma paşazadenin külüstür Ford'uyla köye gelip gitmeler tekrarlandıkça, köylüde gittikçe artan bir huzursuzluğun homurtusu başlamıştı:

"Ne geliyorlar buraya?"

"Ali Şahin'in orada ne işleri var?"

"Sabahlara kadar ne yapıyorlar?"

"..."

"..."

Daha çok da Yaşar ve arkadaşlarının kışkırtmasıyla köylü, Ali Şahin'in üzerinde duruyordu. 1927 şimendifer grevini hazırlayanlar arasında olduğunu bilseler, gözlerini kırpmadan "Komünist!" diye üstüne yürüyecekler, belki de yerini, yurdunu yerle bir ettikten başka, kendisini de paralayacaklardı.

Bakkal Hamit'in derme çatma bakkaliyesinde kırmızı İnhisar şarabıyla kafaları dumanlarlarken, Yaşar ortaya atılıyor:

"Bence bütün melunluğun başı, o ince herif!..." diyordu. "Ne yer? Ne içer? Neyle geçinir?.."

Bu, gerçekten ilk akla gelen şeydi ama, köylü, bir kilo zeytinle bir ay, iki ay geçindiğini ne bilirdi?

İnce, uzun boylu Ali Şahin, Romanya Türklerindendi. Doktor oğlu. Gençliği Romanya'da işçi hareketleri arasında geçerken, yeraltı hücre arkadaşlarıyla düşüp kalkmaktan makinistlik, şoförlük öğrenmişti. Bu meslekleri öğrenince de, düzenli bir öğrenime tamamıyla boş vermiş, Türkiye'ye gelirlerken babası, ardından da anası vapurda ölünce, yapayalnız kalan Ali Şahin'e tuhaf bir melankoli arız olmuştu. Annesini çok, ama çok severdi. Kadının iri, siyah gözleriyle oğluna bakışı, oğlunun ömrü boyunca unutamayacağı şeydi. Nitekim öyle de olmuştu. Bu kara gözler ömrü boyunca onu içinden takip etmişler, Ali Şahin'in melankolisini artırmışlardı.

Artık ne ana, ne baba, ne kardeş, hatta ne de sevgili, karı, evlat... istemiyordu. Mademki ölüm vardı, mademki insanlar ölünce sevgililerinden ayrılıyorlardı, ne diye yeni yeni sevgililer edinmeli, hele ne diye günün birinde dünyada yapayalnız bırakılacak çoluk çocuk peydahlamalıydı? Evlenmedi. İlk zamanlar çeşitli kadınlar gelip gelip gittiler. Bunlardan bazıları ona çocuk doğurmak istedilerse de, Ali Şahin yanaşmadı. Fazla zorlayanları ise bırakıp yürüdü.

Adana'ya geldiği yıllar, İttihat ve Terakki'nin Ermeni tehcirinden az sonraydı. Memlekette makinistlik üzerine çok iş vardı. Çünkü Ermeniler, memleketin bilhassa ticaret, sanayi, hatta çiftçilik işlerini ellerinde tutuyorlardı. Ali Şahin Romanya'da bellediği makinistlik ve şoförlüğüyle Adana'da ilk Türk makinist değilse bile, şoförler arasına girmişti. Hatta o sıralar açılan "Sanayi Mektebi"ne öğretmen bile olmuştu.

Ali Şahin'in delirmek değil de, hafifçe sapıtmaktan başka bir şey olmayan bugünkü hâli, o yıllarda zaten annesinin ölümü dolayısıyla vardı. Artması, yıllar yılı türeyen makinist ve şoförlerin artarak artık Ali Şahin gibilere posta koyar olmalarından sonradır.

"Bana bak delikanlı! Sen daha ananın karnında değilken, biz o işlerin mektebinde hocaydık, hoca!"

Bir, beş, on, yüz... Millete gına geliyordu.

"Eee... ne yapalım be moruk sen de!" denmeye başlandı. Daha sonra da, "Kes ulan artık be!"ler başladı.

Bir gün de bu "ulan" yüzünden bir delikanlının tokadını yiyince, şehre de, tüm makine, motorlara da küstü, eski arkadaşlarından, 1927 grevini hazırlayan arkadaşı Sinan'ın yardımıyla bu köyün höyük denen bir tepesi üzerine şimdi içinde oturduğu kerpiç barakayı yaptı, sığındı. Sakal bıraktı. Veryansın riyazet. Riyazet, az yemek yemekti. Hatta gün gelecek bir tek zeytinle yaşamaya başlayacaktı ki, eski Marksist, ancak bu riyazetten sonra Marksizmden caymadıysa da, "madde"nin ötesinden birtakım sesler geldiğini "keşfetti."

Eski mücadele arkadaşı Sinan'a bir gün, "Azizim," dedi. "Maddenin ötesine dair bir şeyler keşfettim. Her şey maddeden ibaret olmasa gerek. Maddenin ötesinde muhakkak ki bir şeyler var. Çünkü kulaklarımla işittim, sesler geldi bana!"

Sinan üzerinde durmadı. O da başka türlü dejenere olmuştu. Evet, biliyorlardı, günün birinde "Dünya İşçi İhtilali" gerçekleşecek, işçi sınıfı idareyi ele alacaktı ama, o zamana kadar kim ölür, kim kalırdı. Hele memleket o yola giredursundu. Onlar nasıl olsa şuurluydular. Karşı koyacak değillerdi ya!..

Sinan maddenin bu yanı, Ali Şahin öte yanıyla uğraşmaya başlamışlar, birbirlerinden gün geçtikçe uzaklaşmışlardı. Sinan, şu "Avanak Paşazadeler"in topraklarından birkaç bölümüne oturup, mal, mülk edinme sevdasına düşmüştü. Kendi durumunu sağlamlaştırmak için, Halk Fırkası, hatta polisteki ahbaplarıyla onlara yanaşmış, öte yandan da köylünün ileri gelen, dişli ağalarıyla anlaşarak paşazadelerin topraklarını paylaşmıştı.

Ali Şahin eski mücadele arkadaşının farkındaydı. Kızıyordu. Hatta bir gün Sümbül'ün kahvehanesinde onu bir kenara çekmiş, "Bu yaptığın alçaklıktır!" demişti. "Senin gibiler için Lenin der ki..."

Sinan sözünü kesmişti:

"Hâlâ Lenin mi?"

Ali Şahin şaşmıştı:

"Evet, hâlâ ve her zaman!"

"Benden paso değilse bile, çıkarım için bu isimlere paso. Lenin, Türkiye'de yaşamadı. Türkiye'de yaşasaydı..."

"Ne olurdu?"

"Otuz yıla mahkûm!"

Arkadaşından hızla ayrılmıştı. Yıllar geçmişti aradan, o günden sonra ne o onu görmüş, ne de o onu. Ali Şahin, bir parça da Sinan'a inat, köye çok az iner olmuş, indiği zamanlar da çevresinden çok soğuk muamele görmüştü. Hatta birinde Yaşar ve arkadaşlarının kışkırtmasıyla Kabak Hafiz'la bile tartışmıştı. Kabak Hafiz da İstanbul'da makinist arkadaşlarla düşüp kalkmaktan gelen bir kulak dolgunluğuyla, Ali Şahin'in Marksist fikirlerine yabancı değil, hatta hatta Papaz Mesliye'nin "Aklıselim"ini okumuş, dine, Allah'a filan inanmaz biriydi ama, köylünün önünde boş bulunacak değildi. Kaldı ki, öte dünya var, yok, o bu dünyaya, bu dünyanın nimetlerine bakıyordu. Yaşadığı sürece bol bol yiyip içecek, kadından, kızdan bol bol faydalanacak, öldükten sonra da kuyruğundan tutup atsınlardı isterse çöp arabasına!

Ali Şahin, Kabak Hafiz'a ne kızıyor, ne de seviyordu. Ama son zamanlarda artık kanaat değiştirmediyse bile, dünya malına karşı bir yakınlık duymaya başlamıştı. Para kazanacaktı. Çok çok, para kazanacak, çevresini zenginliğiyle bağlayacaktı. Bunun için de tek yol, vurgun vurmaktı. Yol kesip adam boğazlayamaz, hırsızlık yapamaz, yeniden ticaret işine atılıp zamanla para kazanamazdı. Yapacağı şey, "Maddenin ötesindeki seslere kulak vermek, efsunla definecilik" yapmaktı.

İşte Kuyumcu Sırrı Baba, Sebze Komisyoncusu Haydar, Paşazade Hakkı Bey'lerle son günler devama başlayan Topal Nuri Bey'i tepe üstündeki kulübeye toplayan sebep de buydu.

O gün de her zamanki gibi toplanılmış, yere serili sofra bezinin çevresine bağdaş kurulmuştu. Topal, Ali Şahin'in tam karşısında oturuyor, Ali Şahin'i dinliyordu. Ali Şahin'in çenesi açılmıştı gene. Topal'ın hiç anlamadığı, belki de hiç anlamayacağı "Dünya İşçi İhtilali"nin nasıl gerçekleşmesi gerektiği konusu üzerinde konuşuyordu. Topal'ın yanındaki Hakkı Bey uyukluyordu. Hakkı Bey'in yanında oturan Sebze Komisyoncusu Haydar ağzındaki lokmayı tatsız tatsız çiğnerken, şu geveze herifin artık susmasını, laf sırasını başkalarına vermesini bekliyor, Kuyumcu Sırrı Baba'yla sık sık bakışıp, "Susmayacak mı şu be?" demek isteyerek işaretleşiyorlardı.

Rakı değil, anasonsuz bir çeşit rakı demek olan "Boğma" içiliyordu. Uydurma paşazade sızmış, bir kıyıya uzanmış, hatta horlamaya bile başlamıştı.

Ali Şahin ise ne sızmak, ne yorulup usanmak, ne de meclisin canını sıktığının farkındaydı. Anlatıyor, durmadan anlatıyordu. Hem de gittikçe şahlanıp coşarak!

Onu bunu bilmezdi. Bu iş, yani "İşçi Sınıfı İhtilali" bugün tutulan yolla gerçekleşemezdi. Bu işin gerçekleşebilmesi için, bu işin yönetimini elinde tutanların "maddiyat" değil, "maneviyat"a önem vermeleri gerekiyordu. Bunun içinse, önce sıkı bir perhiz lazımdı. Yemeyecek, içmeyeçeksin. O kadar ki, gün gelecek bir tek kara zeytinle yaşamanın yolunu bulacak, bütün melekeleri ve bütün his, sinir, duyu organlarını "maddenin ötesi"ne açık tutacaksın. O zaman sesler gelecek görülen âlemin ötesinden; hem de ne sesler!

"Ben istediğim, lüzum gördüğüm geceler Lenin'le buluşup bu meseleleri konuşuyorum!"

Büyük bir sır vermiş de bunun oradakiler üzerindeki büyük etkisini görmek istermişçesine uzun uzun baktı. Baktı ama bulamadı aradığını. Yalnız Hakkı Bey, uyuklar görünen Hakkı Bey'in sol gözü koskocaman açıldı. Ali Şahin'e baktı baktı, sonra, "Evet," dedi. "Tıpkı o!"

Ali Şahin hayretle sordu:

"Kim?"

Hakkı Bey güldü:

"Bir insan, başka bir insana bu kadar benzer!"

"Beni kime benzettin?"

"Yunanistan'da, Atina'nın dışında bir Kifisya vardır, sayfiye. Bir pezevenk tanıdımdı..."

Yan yatmış, uykuyla savaş hâlindekilerde birer kahkaha patladı. Patlayan bu kahkahalar uydurma paşazadeyi bile uyandırdı. Şaşkın şaşkın çevresine bakındı:

"Ne o yahu? Neye gülüyorsunuz?"

Ali Şahin donmuştu.

"Mersi," dedi sonunda.

Hakkı Bey'in hiçbir kötü maksadı olmadığından, bomboş gözlerle bakıyordu gülenlere. Sonra, "Affedersiniz," dedi. "Gülünecek bir şey mi söyledim?"

Ali Şahin omuz silkti:

"Yoo... Sadece beni bir pezevenge benzettin, o kadar!"

"Ne çıkar bundan?"

"Bilmem?"

"Yorgo'ydu adı. Müthiş benziyorsun. Hatta bir ara rüyama girdi ve buldum! Güzel adam değil, profili harikulade Yunaniydi. Muhteşem bir Yunanilik. Senin tek farkın. Elen Pers karması oluşun. Mamafih bu da..."

"Peki peki," dedi Ali Şahin. "İşimize bakalım!"

Hakkı Bey sustu ama, aklında Ali Şahin'in Elen Pers profili. Yorgo insandı. Yorgo gibi insan belki de bu yeryüzünde yoktu. Hakkı Bey dosttu onunla. Dostluğu, avuç dolusu para verdiği hâlde, Yorgo'nun evindeki on üçünden yirmi iki yaşına kadar boy boy, renk renk, tip tip kadınlarla kızları konuşturur, yedirir içirir, ilişmeden, onlarla birlikte, onların acı hayatlarına ağlardı. Yorgo'nun dikkatini çekmişti bu. O ilik gibi, piliç gibi kadınlara ilişmiyor, vizite ücretlerini fazlasıyla verdikten başka ağlıyor-

du da onlara. Yorgo'nun da hayatı acıydı. Ona da ağlamıştı Hakkı Bey. "Deli" miydi acaba? Sonra sonra deli değil, "Veli" olduğunu anlamış, bağlanmıştı Hakkı Bey'e!

Ali Şahin kalkmış, sütbeyaz tavuğu kapı önünde kesip bıçağı tavuğun beyaz tüylü gövdesi üzerinde bırakıp tekrardan girmişti içeriye. Kızmıştı da biraz. Bir pezevenge benzetildiğinden değil, anlattıklarına inanmazlıktan gelir gibi hâl takınmasından.

Yer yer kanlı ellerini yıkamadan geldi, az önce kalktığı yere yeniden oturdu. Biraz da hınçla, "Evet," dedi. "İstediğim zaman Lenin buraya gelir, boğma içeriz baş başa, dünya meselelerini gözden geçiririz. İşte size sır. İster inanın, ister inanmayın. Ben direktifimi doğrudan doğruya Lenin'den alırım. Üst yanı benim için fasa fiso!"

Hakkı Bey, "İyice tozutmuş!" diye düşündüğü hâlde, belli etmemek için, "Çok enteresan," dedi.

Ali Şahin memnun, küçük bir göz işaretiyle oradakilerin bu konuşmaları anlayacak erginlikte olmadıklarını belirtmek istedi. Hakkı Bey bu "teveccüh"ten çok memnun, sağ avucunu göğsüne koyup hafifçe eğildi. Bu bir Bektaşi hareketiydi. Olsun, Marksizmle Bektaşilik arasında ne fark vardı? Ali Şahin zaten bu işi birleştirmek istiyordu. Bektaşilik perdesi ardında, Bektaşilik âdetlerini kullanarak, "İşçi Sınıfı İhtilali"ni sağlamak!

Hakkı Bey'in gözlerinin ta içine bakarak, "Bunu ancak sen anlarsın!" dedi. "Bunlar henüz işin alfabesinin bile cahili. Lenin'le görüşmelerimizde bu gerçeğe vardık: Bizdeki, Bektaşi, Alevi, bir kelimeyle Alicilerle, Garp'ın Panteistlerini birleştirmek. İşte yapılacak tek iş! Hatta bu fikir doğrudan doğruya benimdir. Lenin de düşünebilirdi şüphesiz ama, zavallının vakti yoktu..."

Birden büsbütün sapıtarak:

"Ben ta Romanya'dan beri onunla yan yanayım. 1917'dc, ihtilalden bir gece önce gene beraberdik. Ne dersin, dedi. Tamam, dedim: Bugün erken, yarın geç! Sarıldık, öpüştük. Korkma dedim, Allah yardımcı olacaktır. Gitti. Ertesi gün..."

Paşazade Hakkı Bey de artık kendini tutamayıp yan üstü devrilince, Ali Şahin kendi kendine memnunlukla güldü. İşte böyleydi bunlar. Okumuşu da, okumamışı da, az okumuşu da. Hepsi bir kapıya çıkıyordu. Çıkacaktı elbette. Yedikleri çeşitli besinlerin vücutlarına yaydıkları zehirler iradelerini ellerinden alıyordu. Perhiz yapanlarsa, kendilerini "madde" ve "hayvanca" hislerin esaretinden kurtarıyorlardı. Örnek mi? İşte. Herkes devrilip uyuduğu hâlde Ali Şahin uyumuş muydu? Uyumamıştı, uyumazdı. İstediği, daha doğrusu gerektiği zaman uyurdu o. Üşümez, sıcaktan dertlenmez, açlık falan vız gelirdi.

Kalktı, kapıya çıktı. Demin boğazladığı tavuk, üzerindeki bıçak öylece duruyordu. Havaya baktı. Parçalı, kirli bulutların ardında pırıl pırıl ay.

Tavuğu bacağından baraka kapısına astı. Üç kulhüvallahi bir elham okuyup tavuğa üfledi. Öylece duracaktı orada. Ay ışığı öte dünyalardaki altınların yalazıydı. Tavuk bu yalazı eme eme altın kesilecek, gündüz peyledikleri yere götürülüp toprağa gömülünce define kendiliğinden meydana çıkacaktı.

Boğazlanmış tavuğu ay ışığında bırakıp içeri girdi.

Çok geçmeden nerdense koku sezen bir kedi peydahlandı. Yerdeki kanları yaladı bir süre. Yaladıkça iştahı kabardı, iştahı kabardıkça açlığı arttı. Çevrede olmalıydı bu kanın aktığı gövde. Arandı, gördü. Bir tırmanış. Fakat yetişemiyordu tavuğa. Ama yetişmeliydi. Yetişmek zorundaydı. Bir hamle! Asılı tavuğa sırtıyla çarpıp yere düştü. Yeni bir tırmanış, yeni bir hamle, haydi gene yer!

Bu, sabah ezanından bir saat önceye kadar sürüp gitti. Ortalık iyice soğumuştu. Ay yitip gitmiş, karanlık bulutlar gökyüzünü yeniden kaplamıştı.

Ali Şahin tespih çekerek boyuna elham, kulhüvallahi okuyor, define yerine gidecekleri saati bekliyordu. Nihayet o saat geldi. Fakat şu Topal Nuri Bey galiba soğuk almıştı. Boyuna öksürü-

yordu uyku arasında. Teker teker uyandırdı. Uyku dolu gözleriyle, tuzsuz helva gibi devrili devriliveriyorlardı.

"Haydi bakalım beyler, kendinize gelin!"

Çeyrek saat içinde derlenilip toparlanıldı. Yol ormanın içinden geçiyordu. Yol tutulmalıydı. Tam da gecenin yerini sabaha bırakacağı anda orada olmalıydılar.

Birer birer barakadan çıkıp karanlığa karıştılar.

Hava adamakıllı soğuktu, nemliydi. Gece ıslak bir çarşaf gibi dokunuyordu insanın tenine. Topal bütün bunlardan hoşlanmıyorsa da, meraklanmıştı bir sefer. Bakalım sonu nereye varacaktı? Bütün gece konuşulduğuna göre, tavuğun yüzde yüz damgasız, beneksizini bulmuşlardı. Geçen sefer tılsımın bozulmasının sebebi, tavuğun kuyruğu yanındaki ufacık beneği fark etmemeleriydi. Bu defaki tavuk yüzde yüz beneksizdi bakalım.

Tepeyi birerle kolla inerlerken arada su birikintilerine basıyorlardı. Topal sık sık sulara batıyor, sövüyordu yavaşça. Birinde Ali Şahin duydu:

"Sakın ha!" dedi. "Meleklerin himayesindeyiz. Küfür zıtlarıdır. Kaçarlar. Kaçtılar mı, yandık. Tılsım bozulur. Yerlerini ecinni tayfası alır!"

Topal, "Eyvah!" diye geçirdi. "Zaten bir bok olacağı yok. Bu sefer de bir şey çıkmazsa benim küfrüme bulur suçu!"

Yadırgı kokusu almış köpekler köy tarafından gürlemeye başladılar. Ali Şahin, "Summün, bükmün, umyün fehum lâ yerciun!" dedi.

Topal bir şey anlamadı. Hatta çok tuhaf, çok garip buldu. Korku sardı içini. İçinin korkusu aldı, ecinniler diyarına götürdü. Ecinniler diyarı neredeydi? Bilmiyor ama, böyle bir yer olması gerektiğini sanıyordu. Birden bu tepenin ardındaki mezarlığı hatırladı. Sonra Ali Şahin'in sözlerini:

"Define için okunan dualar habis ruhları mezarlarında hortlatır. Olabilir ki önümüze çıkarlar. Sakın korkmayın. Korkutmak için her şeyi yaparlar. Korkmamak lazım. Korkup kaçtınız mı,

yandınız. Sizi kendilerine karıştırır, kendi diyarlarına götürürler. Bir daha yeryüzüne hasret kalır, onların elinde esir olursunuz!"

Gözlerini yumdu. Yumulu gözlerinin içinde kefeniyle hortlamış habis ruhlar. Beyaz kefenli. Gözlerini açtı. Aynı kefenliler. Çıldıracaktı. Kalbi kötü kötü çarpıyordu. Aksi gibi, köpekler de çoğalarak yaklaşmaya başlamışlardı.

"Summün, bükmün, umyün fehüm lâ yerciun!"

Elinde boğazlanmış tavukla Ali Şahin en öndeydi. Arkasında suspus hâliyle Sırrı Baba, onun arkasında Sebze Komisyoncusu Haydar, Haydar'ın ardında Topal, Topal'ın ardında da Hakkı Bey. Hakkı Bey korkmuyor, yalnız, cahil halkın kafasında, daha çok da eski devirlerde beliren, zâtülcenpleri, hellücinasyonları düşünüyordu. Zâtülcenp, hellücinasyon... Nereden de biliyordu şu cenabet şeyleri? Ne işine yarıyorlardı sanki? Halkın arasına katılıp, halk gibi, cahil halk gibi yaşamanın tadını çıkaramamak! Hayat, birçok meçhulleriyle güzeldi. Sorbon, ardından Lozan'daki öğrenimi ne vermişti ona? Boyuna, elinde olmayarak filozoflaşmak hastalığı. Yaşadığının tadını kaçırmıştı, kaçırıyordu. Islak, buzlu bir cam ardından bakmak dünyaya! Şu Allah'ın belası, kapkaranlık gecede, önünden gidenler gibi bir şeyler hayalleyip içten içe titremek, korkunun çarpıntılarını duymak isterdi. Ne için aylardır şu yarı deli herifin yanından ayrılmıyordu? Günün birinde gerçekten defineyi bulacaklarına inandığı için mi? Ne gezer! Sırf halk gibi, halktan biri gibi bir parça, bir parça inanmak, onların duyduğu heyecanlardan birazını duyabilmek için.

Uzaklarda şimşek çaktı, sonra gök gürledi. Topal boş bulunarak, "Yağmur geliyor!" dedi.

"Sısss!"

Kesti ama hem korkuyor, hem de üşüyordu. Şu düğün gelecek hafta yapılsaydı da dünya evine girseydi. Ne işi vardı yazının çamurlu yüzünde?

Köpeklerin çoğalıp yaklaşan sesi.

Zangır zangır titriyordu. Keşke paltosunu alsaydı. Kaynanası, "Al oğlum. Yazının yüzünde, ne olur ne olmaz!" demişti de kulak asmamıştı. Şaşı kıza mı kabadayılık olsun diye? Galiba. İyi ama, nesine? Biliyor muydu ki?.. Vardı aralarında en azından yirmi beş yaş. Belki daha çok. Ama hayır hayır, o kız yirmi beş var diyorlardı. Görünüşü on beş. Öyle bile olsa, ne yirmi beş yaş farkı? On beşten otuz dörde varmaya, on dokuz yaş. Yirmi diyelim, ancak, yirmi yaş. Gene çoktu. Çok olup da, gün ola harman ola. O şaşı gözleriyle karı mı yapacaktı onu?

Şimşek yakınlarda mavi mavi çaktı, gök şaşılacak şey, çok yakınlarında gürledi. Sonra soğuk bir rüzgâr esip iliklerinden dondurdu. Köpeklere gelince, birden sesleri kesilmişti. Yoksa yağmur o tarafta mı başlamıştı? Ormandan tarafta bir hışıltı. Tamam. Yağmur ormana yağıyor, ağaç yapraklarında hışıldıyordu. Ne severdi böyle geceleri! Dışarıda hışıltıyla yağmur, gökgürültüsü, şimşek, hatta yıldırım tarrakaları. O, sıcacık yatağındadır. Boşadığı karısıyla öyle olurdu bütün kış. Öyle zamanlarda, karısına sarıldığı sıralar çok mu çok severdi onu?

Birden Şehnaz'ı hatırladı. Hayret! Nasıl olup da hatırlamamıştı bunca zaman? Dışarıda hışıltıyla yağmur, şimşek, fırtına, yıldırım. İnsan asıl Şehnaz'a sarılıp yatmalıydı!

İri, sulu damlalar serpelenmeye başladı önce, sonra yağmur olanca öfkesiyle indi. Artık ne define, ne de bir şey. Her biri bir yana dağıldılar. Saklanacak, hiç olmazsa başlarını ıslanmaktan kurtaracak bir yer. Yoktu, yoktu işte. Topal sırılsıklam oluvermişti. Yalnız Topal mı? Ötekilerden neydi Topal'a? O, kendine bakardı. Hava soğuk, üstelik bir de yağmur. Tuuu, Allah belasını versindi Ali Şahin'in de, ötekilerin de!

Birden ayağı kaydı, diz verip kalktı. Pantolonunun ıslak dizi çamur olmuştu. Islak üst başı hiç sevmezdi. Tenine soğuk soğuk değdikçe... "Vazgeç oğlum bu sevdadan!" demişti kaynanası. "Definecilik o kadar kolay olsa, bütün fakir fukara işi gücü

bırakıp bu işe soyunur. Allah kayınbabana mal vermiş, mülk vermiş. Ne lüzumu var defineciliğin?"

Dinlememişti. Dinlemez misin? Al işte!

Korkunç yağmur ortalığı sel sele verip uzaklaştı. Bereket, bulundukları yer tepeydi. Yağmur suları aşağılara akmış, çevreyi karanlık bir göl hâline getirmişti. Sanki çevre, kocaman bir göldü de, onlar göldeki bir adada çevrili kalmışlardı.

Ali Şahin ormanla tepenin arasındaki gölün kıyısında durdu:

"Bu gece de kısmet değilmiş!"

Konuşunca tılsım bozulurdu. Bu tılsım Ali Şahin'in konuşmasıyla değil, daha önce Topal'ın küfrüyle bozulmuştu zaten...

"Dönelim!" dedi.

Yağmurun durup durup yağdığı bilinen şeydi. En iyisi, dönmekti gerçekten de. Dönmeli, birer kıyıya kıvrılıp vurmalıydılar kafaları. Sabahleyin Allah kerimdi.

Yokuşu tırmanmaya başladılar.

23

Nedim Ağa arkasında elleri, odasında köşeden köşeye gidip geliyor, olanları düşünüyordu. Birkaç gün sonra kızının Topal'la evlenmesi, evlenecek olması, düğün, düğünün yapılacağı yer hiç önemli değildi. Topal'ın "Kanlı Topraklar"ın önemli bir parçasını paşazadelerden satın aldırmış olması da önemli değildi. Alışveriş kâğıt üzerinde de olsa gene de tapular ellerine geçmişti. Tapular ellerinde olduktan sonra, topraklar kendilerinin demekti. Bugün sürüp ekmeseler, yarını vardı bunun. Memlekette bunca işsiz insan dolaşıp duruyor, yaltaklanıyorlardı. Ceplerine bolca para koydu da jandarmayı da harekete geçirdi mi, işler yoluna girebilirdi. Daha açıkçası, satın alınan topraklar için harcadığı paraları damadına düğün hediyesi olarak vermiş sayabilirdi kendini. Bütün bunlar, denizden birer avuç sudan başkası değil-

di. Asıl önemli olan, içini cayır cayır yakan kadının odacıyı çekip alması, az önce de telefonu açıp, "Bana bak Nedim Ağa... Beni artık rahat bırak. Odacınla evleniyorum. Beni unut!.." demesiydi. Onu unutmak! Unutabilecek miydi? Sanmıyordu ama, ne yapabilirdi? Odacıyla evlenmesine razı olup, oğlana sermaye verse de, "Siz benim bundan sonra evlatlarımsınız!" dese. "... Alın şu parayı. Daha da yardım ederim. Tek beni silkip atmayın!"

Tam bu sırada içeri Topal girdi. Artık bu fabrikanın mal sahibi sayıyordu kendini. Nedim Ağa bugün ölse de çocukları yarın mal paylaşımına kalksalar, fabrikanın üçte biri karısının demekti. Genel müdür, servisler dolusu memurlar, banka müdürleri, hatta Adana valisi vız gelirdi. Üstelik cebinde de paşazadelerden satın alınmış tapular vardı. Bu tapular bile, yalnız bu tapular bile yeterdi bir insanı "insan" yapmaya. Kaldı ki...

Kapı pervasızca açıldı, içeri genel müdür girdi. Topal şöyle bir baktı, umursamadı. Bu, genel müdürün gözünden kaçmadıysa da, önem vermez göründü. Nedim Ağa'ya damat olacaksa olurdu. Karısından dolayı pek pek fabrikanın üçte birine sözü geçerdi ki, o da Nedim Ağa gözlerini yumduktan sonra. Kalıyordu üçte ikisi. Bu üçte ikinin sahibi Nedim Ağa'nın iki oğluydu. Büyük oğul kendisiyle birlik olduğuna göre, Topal ateş olsa düştüğü yeri bile yakamazdı!

Hazırladığı çeki masa üzerine koydu:

"Şunu imzalayıverin ağa!"

Topal mahsustan, genel müdürün inadına, Nedim Ağa'nın masası başına geçti, çeki önüne çekti. O sıra masaya yaklaşırken gözüne gözlüğünü takan ağaya sertçe sordu:

"Ne için bu?"

Nedim Ağa siyah, pırıl pırıl stilosunu çıkarmıştı bile. Damadının işle bu yakınlığı hoşuna bile gitmişti ya, genel müdüre karşı ayıp ediyordu. Bunca yıl fabrikalarının bütün girdi çıktısını emanet ettikleri bir adama karşı böyle birdenbire yüz çevirip, onu adamdan saymaza gelmek doğru değildi.

Genel müdür mahsustan, inadına arkasını çevirip, mendiline burnunu sesli sesli sümkürmekle cevap vermiş oldu. Rahatlamıştı. "İşte sana verilecek cevap!" demek istemişti. Topal ifrit, sert sert baktı adama. Adam ikinci bir cevap olmak üzere, bu sefer arkasını filan dönmeden, yüzüne karşı burnunu sümkürdü, sonra da mendili katlayıp pantolon cebine soktu.

Nedim Ağa birbirine paralel çizgiler hâlindeki imzasıyla çeki imzaladı. Topal, sorusunun karşılığını alamamıştı. Yeniden, daha büyük bir çalımla sordu:

"Bu para niye çekiliyor? Nereye sarf edilecek?"

Genel müdür çeki masadan aldı, çıktı gitti.

Nedim Ağa gözlüğünü kılıfına koyarken, "İşçi yevmiyelerine filan herhalde," dedi.

Topal masadan kalktı:

"Filan herhalde..." diye tekrarladı. "Filan herhaldeymiş! Bu minare kırığına çok yüz veriyorsun, çok!"

Odanın içinde, az önce kayınbabasının dolaştığı gibi dolaşmaya başladı. O minare kırığının bu türlü küstahlıklar yapma cesaretini Nedim Ağa'nın büyük oğlundan aldığını biliyordu. "Ayı malağı!" diye geçirdi. "Senin de, topunuzun da hesabınızı göreceğim gün gelecek. İt. Ulan sen değil, ben senin anamı..."

Güldü. Nedim Ağa görmedi bu gülüşü. Başında lacivert beresi, elinde iri taneli sarı kehribar tespihi, masası başındaki iskemlesine yan oturmuş, penceredeki tül perde ötesindeki fabrika avlusuna bakıyordu. Şehnaz'ı, hep Şehnaz'ı düşünüyordu. Hem de "o hayta oğlan"ın kollarında!

"Ne dersin bu Şehnaz'ın yaptığına?" diye sordu.

Çok konuşmuşlardı bunu. Topal dolaşmasına devam ederken, "Unut şu fahişeyi artık be!" dedi. "Zehirden şifa, fahişeden vefa!"

"Diyorum ki, biz gene o hayta oğlanı darıltmayalım..."

Durdu, sertçe:

"Darılınca ne olurmuş?"

"Hiiç..."

"Bana bak, kaynata, senin yularını iyice kısmak lazım. Ciğeri beş para etmez insanlara ehemmiyet veriyorsun. Biri fahişe, öteki o biçim. Tencere yuvarlandı, kapağını buldu. Bırak, canları cehenneme. Sen kendine bak. Şu genel müdürün neydi o tavuru zavuru?"

Nedim Ağa anlamadı, kendi bildiğini okudu:

"Canım, tencere yuvarlandı, kapağını buldu, doğru ama, bir de beni, benim içimi düşünsene. O avradı bana tanıtan sen değil miydin? İçimize ateşi attın, şimdi de..."

"Ben ne diyorum, sen ne diyorsun!"

"Ne diyorsun?"

"O minare kırığının tavuru zavuru neydi diyorum!"

Dikkat bile etmemişti:

"Bilmeem," dedi.

"Cevap bile vermeye tenezzül etmedi be. Arkasını döndü de sesli sesli burnunu sümkürdü. Sen de, ne yapıyorsun demedin. Benim değilse bile, senin şerefin var. Kaldı ki, bugüne bugün koskoca Nedim Ağa'nın damadıyım!"

Oda içindeki dolaşmasına devam etti.

Elbette koskoca Nedim Ağa'nın damadıydı bugüne bugün. Kızının kocası. Şaşı maşı. Kanun evlat tanımıştı ya! Nedim Ağa umursamasa bile, Pamuk Hanım üstüne titriyordu damadının. Güldü. Ulan sahiden de titriyordu üstüne be. Hani karının bileğini tutsa da, haydi dese... Kadının bakışlarındaki alevi, içinin nasıl titrediğini görüp duruyordu. Büyük oğlunu yola getirmek için kadını kullansa mıydı acaba? Yani, bugün genel müdürün cevap yerine burnunu sümkürdüğünü hem Pamuk Hanım'a, hem de kızına söylese, bu cesareti de büyük kaynından aldığını eklese... Büyük kaynının dünyaya metelik vermediğini, hatta kızarsa tabancasını filan çekivermekten geri kalmayacağını biliyor, ürküyordu ondan. Aile arasına kara çalı gibi girmişti. Rahat dur-

mazsa o oğlan, o deli camız yapılı oğlan belki de tabancasını çeker... çeker, vururdu da. Öfkede akıl var mıydı?

Kapı vuruldu.

Nedim Ağa, "Gel!" dedi.

İçeriye kerli ferli bir beyefendi girdi. Nedim Ağa'yı yerlere kadar eğilerek selamladıktan sonra, bir fatura çıkarıp cebinden, ağanın önüne saygıyla, hatta çekinerek koydu. Nedim Ağa hemen gözlüğünü çıkarıp faturaya bakmaya başlamıştı ki, omuzu üzerinden Topal okuduktan sonra, "Büyük oğlunun terzi borçları!" dedi.

"Ne kadar?"

"İki bin küsur..."

Nedim Ağa öfkeyle Topal'a döndü:

"Geçen ay dünya kadar para harcadık be!"

Topal, elleri gene arkasında, odanın içinde dolaşmaya başlamadan önce, "Bunu bana değil, ona söyle!" dedi.

Haklıydı damadı, çok haklıydı hem de. Çok haklıydı ama nasıl söylerdi? Akları kanlı, iri gözlerini ayırarak, "Fazla konuşma!" derse? Karısı da beriden, "Ne o? Oğlunun elbise masrafını mı zorsunuyorsun, kart horoz," diye çıkışırsa?

İçini dertli dertli çektikten sonra stilosunu yeniden çıkarıp, faturanın altını gene birbirine paralel çizgiler hâlinde imzaladı, terziye adeta öfkeyle uzattı:

"Götür genel müdüre. Ödesinler..."

Terzi, faturayı saygıyla aldı, odadan geri geri, ağayı selamlaya selamlaya çıktı. Genel müdürün aynı koridor üzerindeki odasına geldi. Nedim Ağa'nın büyük oğlu oradaydı. Terziye kendisi söylemişti zaten faturayı babasına götürmesini.

Sordu:

"Ne dedi?"

Terzi söyledi. Babasının dediğine değil de, öteki hinoğluhinin lafa karışmasına içerlemişti. Belli etmedi.

"Peki," dedi.

Faturayı terzinin elinden aldı, genel müdürün önüne koydu. Usul böyleydi. Ağanın hesabına ödenecek faturaları önce Nedim Ağa imzalar, sonra da genel müdür parafe ederdi. Gene öyle oldu. Terzi imzalanıp parafe edilmiş faturayı genel müdürden aldı, çıktı. Yalnız kaldıkları zaman, genel müdür, "Bana değil, ona söyle demiş ha?" dedi. "Küstah!"

Büyük oğul da bunu düşünüyordu. Yani neydi bu adamın maksadı? Bir yanda babalarını avucunun içine almış, evdeyse şaşı kardeşinden geçtim, anasını bile üzerine titrer hâle getirmişti. Alt tarafı bulunmaz Hint kumaşı mıydı yani? Sokaklar onun gibi "Topal" değil, sağlam, aslan gibi delikanlılarla doluydu. Kerameti neresindeydi?

Genel müdür az daha körüklemek için, "Bu herif," dedi, "size oyun komayıp çıkaracak!"

Büyük oğul deli camız gözleriyle genel müdüre hınçla baktı: "Ne gibi yani?"

"Ne gibisini bilmem ama, paşazadelerin topraklarından bir kısmını daha şimdiden babana aldırıp ele geçirdi. Yarın, Allah gecinden versin, babanızın başına bir hâl gelir, ölürse..."

Büyük oğul oturmakta olduğu maroken koltuktan fırlayıp kalktı:

"Onun Topal gibi zülcelâlini..." diye korkunç bir küfür savurdu. "Ben kimim be? Benim canım sağken ona ortalıkta köpek gibi dolaşmak düşer. Bennen oynuyor musun sen?"

Oda içinde köşeden köşeye dolaşmaya başladı.

Genel müdür daha fazla kışkırtmanın yersizliğini idrak ederek kısa kesti. Topal'ı büyük oğlun sevmemesine karşılık, şaşı kızla, Pamuk Hanım'ın üstüne titrediklerini karısından duymuştu. "Allahım," demişti karısı. "Nuri Bey diyorlar, ağızlarından birkaç Nuri Bey birden dökülüyor! Bu adamın kerameti neresinde acaba?"

Büyük oğul bir zaman dolaştıktan sonra babasının odasına çekti gitti.

Topal, Nedim Ağa'nın masasında oturuyordu. Nedim Ağa da başında lacivert bere, elinde sarı tespihi, odanın içinde dolaşıyordu. Büyük oğul içeri girince Topal da, Nedim Ağa da tokat yemiş gibi şaşırdılar. Onun fabrikada olduğunu bilmiyorlardı. Çünkü fabrikada olsa, terzi faturasını babasına göndermeye lüzum görmez, cebinden öderdi.

Hiçbir başlangıca lüzum görmeden, arkasında elleriyle Topal'ın oturmakta olduğu masaya yaklaştı, öfkeyle, "Kalk lan ordan!" dedi.

Topal ayağa fırladı:

"Peki!"

"Ben sana oraya oturma, babamın yeri orası demedim mi?"

"Demiştiniz."

"Ulan, babam ölse bile oranın sahibi benim. Ben ölsem kardeşim. Kardeşim öldükten sonra bacım. Ancak o zaman oturabilirsin!"

Babasına döndü:

"Sen niye oturtuyorsun?"

Nedim Ağa işi şakaya vurup geçiştirmek istiyordu:

"Canım, oğlum..." dedi. "Yahu, bırak şimdi bunu. Gene az önce iki bin küsur liralık bir terzi faturanı ödedim..."

Büyük oğul pervasızca, "Tabii ödeyeceksin!" dedi.

"Tabii mi ödeyeceğim? Ben koskoca Nedim Ağa'yken yıldan yıla bir takım elbise diktiriyorum. Sen?"

"Ben, ayda beş takım!"

"Balın nerende?"

"Bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum."

"Benden daha hatırlı, daha büyük müsün?"

"Tabii be. Sen kimin oğlusun? Nerden baksan bir kara amele Hasan'ın. Ben, koskoca Nedim Ağa'nın oğluyum, hırbo!"

Nedim Ağa'dan önce Topal attı kahkahasını, "Doğru," de-

di. "Çok doğru Ahmet Bey. Hiç laf etmeye hakkın yok ağa. Bıçak gibi laf. Koskoca Nedim Ağa'nın oğlu o!"

Nedim Ağa da gülüyordu. Bir ara, "Eşşoğlu eşşek," dedi. "Her şeye bir kulp bulursun!"

Topal araya girdi:

"Tabii bulur. Senin veliahtın o. Ona söz yok. Öyle değil mi, kayınço?"

Büyük oğul bu "kayınço" sözüne kızmadı. Az önceki davranışı, içinde ona karşı biriken kinin kara bulutlarını dağıtıvermişti. Şayet dikilse, kafa tutsa, hiç olmazsa öfkesini surat asmakla belli etseydi, şimdiki bu "kayınço" sözüne takılır, "Benimle bu Urumeli ağızlarıyla konuşma!" diye terslerdi.

Elleri ardında, odadan çıktı gitti.

Topal onun gibi düşünmüyordu ama. Vaktiyle Pamuk Hanım'ın dükkâna gelip söylediği artık eksik sözlerden dolayı "öcünü aldığı hâlde" onu hâlâ nasıl affedemiyorsa, büyük oğlu da bu sözleri, bundan öncekiler dolayısıyla affedemiyordu, affedemeyecekti. Yalnız, zamanını bekleyecekti. "Gün ola harman ola!" diye geçirdi. "Ben de Nuri'ysem, Topal Nuri'ysem, bütün bunların hesabını toptan görürüm sizinle!"

Maroken koltuğa kendini bıraktı, büyük oğlun bir parça da üvey babası sayılıp sayılmayacağını düşündü. Hergele, bilmeliydi bunu. Bilse, bilebilse... "Aman sakın ha! Deli pezevenk, hem beni vurur, hem de anasını!"

"Ne düşündün gene lan?"

Düşüncelerinden sıyrıldı:

"Hiç, senin büyük oğlanı... Düşünüyorum da, kanlı canlı, aslan gibi. Böyle olduğu iyi. Bir insan içindekini yüz be yüz söyleyip çıkıyor mu? O insan iyi insandır. Dobra dobra insandan zarar gelmez. Sen asıl içinden pazarlıklıdan kork!"

Nedim Ağa, Topal'ı biraz daha sevdi. Büyük oğlu bir yandan, genel müdür öte yandan, onu kendisine çekiştirdikleri hâlde o... Üstelik büyük oğlu, babasının masasında oturuyor diye

kaç sefer azarladığı hâlde... Doğrusu, iyi etmişti kendine damat diye seçmekle. Akıllı, cin gibi, bilekli... Sonra bir şeye daha dikkat ediyordu: Karısı, Pamuk. Eskiden sert, haşin, aksi, lafı ağzındaki kadın, Topal aralarına girdi gireli yumuşamış, kadınlaşmıştı. Güzelleşmişti de aygır karı be. Kim bilir, belki de Topal, "Kocana karşı çok sert davranıyorsun. Doğru değil. Ne de olsa helalin..." filan mı demişti?

Telefon çaldı. Nedim Ağa kulaklığı aldı:

"Aloo... Kimsin? Pamuk, sen misin? Peki peki..."

Topal'a, "Kaynanan seni istiyor, gel!" dedi.

Topal geçti telefonun başına:

"Aloo... Sen misin kaynana?"

Gülümseyerek bakmakta olan Nedim Ağa'ya göz kırptı:

"Ne var? Nee? Mantı mı? Deme be!"

Telefonun öbür ucunda Pamuk Hanım, rastıklı kaşları, hafifçe pudralı yüzüyle erkekten çok kadına benziyordu gerçekten de. Daha doğrusu, Nedim Ağa'nın düşündüğü gibi, Topal aralarına girdi gireli, Pamuk yumuşamış, kadına benzemeye başlamıştı.

"Dedim gitti," dedi, "ne işin var orada? Kalk gel!"

Sesini kısarak konuşuyordu telefonda. Kızıyla koca memeli hizmetçi ta mutfakta, mantının hamuruyla meşguldüler ama, gene de duyabilirlerdi. Duysalar bile ne çıkardı ya, duymamaları daha doğruydu.

Telefonu kapatıp mutfağa geçti. Kızıyla koca memeli hizmetçi, bacaklarını yanlara açmış, ağızlarında sakız, kare kare doğranmış hamur parçalarının arasına kıyma koyarak hamurları usulünce kıvırıp katlıyor, geniş bir tepsiye diziyorlardı. Ne Pamuk Hanım'ın telefonu, ne de neler konuştukları.

"Kocan telefonda seni sordu kız!"

Şaşı kız "kocan" sözüyle kıpkırmızı kesildi. Daha nikâh olmamış, gerdeğe girmemiş, "o gece"yi geçirmemişlerdi ki karısı olsun...

Gene de, "Neyimi soruyor?" dedi.

Pamuk Hanım kızdı. Ayıydı, gerçekten de ayıydı şu kız. Neyini soruyormuş! Neyini soracak? Kaldı ki, sorduğu morduğu yoktu. Herif sapına kadar erkekti ama, neye yarar? Öyle bir kadın lazımdı ki ona, ağzından girsin, burnundan çıksın. Bir cilve, bir işve, bir kadınlık, bir değil, bin çeşit maymunluk. Adamın eve onun şaşı gözleri için gelmediğini gayet iyi biliyordu. Kendisi için diyecek, diyemiyordu. Yaşça ondan büyüktü, ona meyli düşemezdi. Düşemezdi ya, ne için, kim için gelirse gelsin, hoşlanıyordu ondan!

Kızının, "Neyimi soruyor?"una kızmıştı:

"Şaşı gözlerinle çöp bacaklarını!" dedi. "Ayı! Neyini soruyormuş. Neyini soracak? Nişanlısı değil misin? Yarın öbür gün nikâhınız kıyılıp düğününüz olmayacak mı?"

Alçak bacaklı bir iskemle çekip oturdu:

"Sen bu gidişle herifi kendine tövbe bağlayamazsın!"

Şaşı kızın gözleri dolmuştu:

"Bağlayamazsam bağlayamam!" dedi.

Pamuk Hanım gene tam parlayacaktı ki sokak kapısı sert sert çalınmaya başladı. Kadın, kızını filan unutuverdi:

"Tövbe," dedi, "ne biçim kapı çalmak bu?"

Biraz da öfkeyle kalktı, mutfaktan çıktı. Koridoru hırslı hırslı geçti, kapıya geldi. Açacak, elektrik tahsildarı, yahut bekçi parası için filan gelmişlerse verecekti ağızlarının payını.

Kapıyı açtı ve yumruk yemişçesine sarsılarak geriledi: Emine'ydi bu, Topal'ın boşadığı eski karısı. Yanında da vaktiyle komşuluk ettikleri bankacının genç hanımı.

Hesapta bu yoktu işte.

Kadın alıp alıp veriyor, ateş püskürüyordu:

"İşittiklerim doğru mu Pamuk Abla?"

Kekeledi:

"Ne ne ne işittin?"

"Kızınızı Topal'a mı nişanlamışsınız?"

Ne evet diyebildi, ne, hayır. Baktı sadece. Ne diyebilirdi? Evet mi? Hayır mı? Şu genç kadın da ne diye gülümseyerek bakıyordu?

Topal'ın eski karısı, Pamuk Hanım'ın susuşundan her şeyi anlamıştı, açtı ağzını yumdu gözünü:

"Demek, doğru? Demek, beni kocamdan bunun için boşattınız? Utanmaz arlanmazlar, edepsizler. Allah iki cihanda yüzünüzü kara etsin inşallaaah! Allah hepinizi sürüm sürüm süründürsün!"

Pamuk Hanım sadece bakıyor, tek laf söyleyemiyordu. Kendini suçlu sayıyordu. Gerçi kocasından bu işi için boşatmamışlardı ama, kapılara, pencerelere üşüşüveren mahallelinin memnun, alaycı bakışları önünde işin aslını anlatıveremezdi ya!

Birden aklına gelerek, kapıyı suratlarına çarptı. Sonra sırtıyla kapıya dayandı. Şaşı kızıyla koca memeli hizmetçi Güllü de ellerinin un bulaşığıyla, merakla gelmişlerdi.

"Ne o anne? Ne var?"

Anlatmasına lüzum yoktu. Dışarıda kadın müthiş bir sinir buhranına tutulmuş, mahalleyi çın çın öttürüyordu:

"Haksızlar, adaletsizler, fakir fukara düşmanları!!! Allah haksızlığınızın cezasını verecek, sizi bu dünyada da, öteki dünyada da sürüm sürüm süründürecek! Allahım, Allahım, ver şunların cezasını, başlarına taşlar yağdır güzel Allahım!!!"

Kadının sesi birdenbire kesildi. Mahallelinin telaşlı ayak sesleriyle meraklanarak yan odaya koştu. Odanın sokağa bakan penceresinin tülleri ardından baktı. Kızıyla hizmetçi de gelmişlerdi. Onlar da bakıyorlardı. Kadın baygınlık geçiriyor, komşu kadınların tutup kaldırmak isteyişlerini kabul etmiyor, durmadan, alabildiğine bağırıyordu Nedim Ağaların örtük sokak kapılarına:

"Hacana karıı, pezevenk karıı! Deyyus Topal'ı paranızla kandırıp da çöp bacaklı şaşı kızınızı mı soktunuz? Ama durun, alacağı olsun o Topal'ın. Buradan bir yerlere gitmeyeceğim. İki

elim yakasında. Onu bu memlekete rezil rüsva etmezsem, sizleri iki paralık etmezsem insan evladı değilim!"

Sonra da gücünün yettiğince bağırdı:

"Ümmeti Müslümaaan, duyduk duymadık demeyiiin! Paralarıyla aygır satın alıyorlar çöp bacaklı kızlarınaaaa!!!"

Komşuların kollarına düşüp kaldı. Bayılmıştı ama, Pamuk Hanım'la kızı görmemişlerdi bayıldığını. Şaşı kız, bunca hakaretin niçin olduğunu anlamamış, anlamışsa bile anlamamazlıktan, bütün bunları idrak edememekten gelen bir saflıkla sordu:

"Anne, Emine Ablam niye bağırıyor?"

Pamuk Hanım öfke içinde, kızına sertçe baktıktan sonra telefona gitti. Numaraları çevirdi:

"Aloo..."

Karşısına kocası çıktı:

"Kimsin? Sen misin, Pamuk? Burada. Peki!"

Topal'a döndü:

"Bu kaynananla aranda ne var senin, Nuri? Gel, gene seni istiyor!"

Az önce, yani kaynanasının onu telefonla hemen çağırdıktan az sonra gelen Paşazade Hakkı Bey'e takılmış, gidememişti. Telefona geçti:

"Evet? Buyurun muhterem kaynana hazretleri!"

Birden azarlanmışçasına sapsarı kesildi:

"Yaa! Peki, peki, peki canım. Peki peki..."

Telefonu kapattı. Tokatlanmış, ırzına sövülmüş gibiydi. Nedim Ağa'nın kulağına kısaca: "Emine gelmiş!" dedi.

Nedim Ağa:

"O hâlde birkaç gün buralardan uzaklaş!"

"Bakalım, bir şeyler yapacağız."

Hakkı Bey'e:

"Haydi üstat, çıkalım!"

Paşazade Hakkı Bey bacak bacak üstüne atmış, dünyadan habersiz, Nedim Ağa'nın resmini çiziyordu. Ne özenti, ne resim

yapmış olmak, ne de hatta bütün bir "koskoca Nedim Ağa fabrikasının sahibiyle aynı odada oluş."

Usta birkaç kurşunkalem darbesiyle Nedim Ağa'nın portresi, ama herhangi alışılmış bir portre değil, bambaşkayı, kendine hası, yeniyi bulmaya çalışış. Bu bile değil. Hakkı Bey "yeni"yi, "bambaşka"yı aramazdı. "Arayış," onda alışkanlık hâline gelmişti.

Kalemle kâğıtlarını paltosunun geniş sağ cebine sokup kalktı:

"Çıkalım..."

Önden yürüdü. Topal arkada kalmıştı. Hakkı Bey dışarı çıkınca, kaynatasına usulcacık, "Boşadığım karı size gelmiş, rezalet çıkarmış mahallede. Ben birkaç gün buralarda yoğum," dedi.

Nedim Ağa heyecanlandı:

"Rezalet mi çıkarmış?"

"Çıkarmış ama, mühim değil. Birkaç kuruş atın ağzına, kuyruğu balmumuna döner. Haydi eyvallah..."

Nedim Ağa damadıyla oda kapısına gitti:

"Nereye gidiyorsun?"

"Henüz bilmiyorum ama, birkaç gün Adana'dan ayrılmam doğru olur."

Çıktı. Paşazade, elleri arkasında, fabrika kapısı önünden fabrika avlusuna bakıyordu: Karşıda, sağda fabrikanın tamir atölyesi. Atölyenin çinko çatısı altında hızla dönen kayış, bu yanda iplikhanenin içeri-dışarı boyuna açılıp kapanan kapısı, basık çinko örtmeler, daha solda iplik, bez ambarları, ortada yağmur yemiş kaba pamuk balyalarının durduğu beton meydanlık.

Topal gelip koluna girince Hakkı Bey toparlanarak yürüdü. Yürümese, daha doğrusu Topal gelip koluna girmeseydi, Hakkı Bey karşısında dönen volan, basık çinko örtmeler, içeri-dışarı girip çıkan mavi tulumlu erkek, siyah önlük, beyaz başörtülü kadın, kız işçilerden Fransa'yı, Fransa, Belçika, daha doğrusu gezip gördüğü Avrupa memleketlerindeki fabrikaları, o fabrikaların ne de olsa uyanık işçilerini düşünmeye devam edecekti. Oralı işçiler buradakiler gibi öz haklarından habersiz değillerdi.

Ağızlarında dönen dilleri, hınçları, patırtı gürültüleriyle "insan," müzik, edebiyat, dünya olaylarıyla ilgilenişleri bakımından "medeni"ydiler.

Topal'la birlikte fabrika kapısına çıktılar. Kapının solundaki kulübenin önüne dikilmekte olan Boşnak kapıcı onları yerlere kadar eğilerek selamladıktan sonra, Topal için, yanındaki arkadaşlarına göz kırptı: "Düne kadar o da senin benim gibiydi. Bugün herif, ağanın damadı oldu. Çalıma bak!" demek istedi.

Topal'la Hakkı Bey boş bir fayton beklerlerken, karşıdan, işçi mahallelerine giden geniş yolun dönemecinden pırıl pırıl bir fayton çıktı. Hızla geliyordu. Geldi, tam önlerinde durdu. İçinden kocaman çantasıyla genel müdür indi. Bankadan geliyordu, çanta da işçi ücretlerini karşılamak için bankadan çekilmiş on binlerce lirayla doluydu.

Topal'a değil de Hakkı Bey'e, "Merhaba!" dedi. "Koman sava?"

Hakkı Bey çok iyi bildiği Fransızcasıyla karşılık verdi. Genel müdür mahsustan, Topal'ın inadına, Topal'a bakmadan, yabancı dil bilgisinden gelen üstünlüğüyle onu iyice ezmek, hatta hakaret etmek maksadıyla Fransızca ahbaplığı uzattıkça uzatıyor, inadına kahkahalar atıyor, Topal'a bakmıyordu bile. Hakkı Bey ise, böyle ufacık hesapların farkında bile değil, havasını bulmuş, kaç vakittir konuşacak adam bulamamaktan gelen bir susuşun tadını çıkarıyordu adeta.

Genel müdür, nihayet sözü Topal'a getirerek, "Yanındaki, sahtekârın biridir. Dikkat et!" dedi Fransızca.

Hakkı Bey, Topal'a baktı. Topal huylandı. Bunu sezen genel müdür, Hakkı Bey'i ikaz etti:

"Ne yapıyorsun birader? Konuştuklarımızı anlamaz hayvan ama, sezebilir. Dikkatli ol!"

Hakkı Bey güldü. Sonra el sıkışıp ayrıldılar. Genel müdür, Topal'ın elini sıkmamıştı. Topal buna da mim koyduktan sonra boş faytona atladı.

"Sebze pazarına çek!"

Arabacının afili kamçısı besili atların yeleleri üzerinde şakladı:

"Deheeeey!"

Yolda Topal, "Bu adama imreniyorum," dedi mahsustan. "Ne güzel Fransızca konuşuyor! Bu Adana'da Fransızcayı ondan daha iyi bilen yokmuş..."

Hakkı Bey iğne dürtülmüş gibi, "Ne?" dedi.

"Fransızcayı... Adana'da en iyi o bilirmiş!"

"Kim söylüyor?"

"Kendinden değil, başkalarından duydum..."

"Hadi canım. Fransızca nerede, o nerede? Onun bildiği Fransızca, İstanbul gümrük memur, hatta hamallarının, Yahudi sahafların Fransızcası..."

"Sahi mi?"

"Tabii ya."

"Bilgisi nasıl?"

Hakkı Bey, "Ne bilgisi? Bilgi kim, o kim?" demek isteyerek şöyle bir baktı.

"Sen ondan daha iyi bilirsin, değil mi?"

Hakkı Bey, "Elbette!" demedi, diyemezdi, övünmek âdeti değildi. Karşılık vermedi. Topal'ın maksadı ise, onu kızdırıp genel müdüre karşı duruma getirmekti. Hakkı Bey düşmedi bu oyuna. Düşmemesi, düşmemek için tedbirli davranmaktan gelmiyordu. O anda duraklayan arabanın yanından geçen kupkuru bir ihtiyara gözünün takılmış olmasındandı. Bu ihtiyarı model olarak kullanıp, yağlıboya bir resmini yapsa, İstanbul'daki dostlarına gönderseydi.

Araba yeniden hızlandı. Hakkı Bey de, boyuna değişen sağlı sollu insan, araba, otomobil, çeşitli bakkal, manav, gezici satıcılar kalabalığına takılan bakışlarıyla her şeyi unuttu.

Sebze Komisyoncusu Haydar dükkânda yoktu. Adamı, "Külüstür Ford geldi, aldı. Sırrı Baba'ya gittiler!" dedi.

"Çok mu oldu?"

"On dakika..."

Topal, arabacıya, "Kuyumculara çek!" dedi.

Araba yürüdü.

Külüstür Ford, Sırrı Baba'nın dükkânı önünde duruyordu. Uydurma paşazade, Komisyoncu Haydar, Sırrı Baba, Ali Şahin oradaydılar. Yeni gelenleri sevinçle karşıladılar.

"Vaaay, hoş geldiniz yahu!"

"Neredesiniz birader? Nerelerdesiniz?"

"Hakkı Bey de tarlaları satalı beri bize boş veriyor artık!"

"Seni gören Allah bizi de görür, Hakkı Bey!"

Haydar:

"Biriniz tarla sattı, biriniz tarla sahibi oldu. Bize bu işte pay yok mu?"

Hakkı Bey, "Emredin," dedi.

Topal, eliyle onu adeta kenara itmek istedi:

"Sen müsaade et. Emredin!"

Hakkı Bey nasıl olsa onlarındı. Topal ise "Kanlı Topraklar"a sahip olmuştu. Daha doğrusu, bu toprakların tapularına. Topraklara sahip olmanın, o toprakları diledeğince sürüp ekmenin, istediklerine kiraya vermenin kolay olmayacağını biliyorlardı. Çünkü o köyün "Akıldane"si Sinan Efendi'nin değil Topal, Topal gibi nice nicelerine ne Alicengiz oyunları komayıp çıkaracağını duymuşlardı. "Herifin bir kolu Halk Fırkası'nda, bir kolu jandarmada, öbür kolu poliste. Köylüyü dersen öyle bir avcuna almış ki... Gazetelerde okumadınız mı? O köydeki tüm Serbestçileri Halk Fırkası'na yazdırıverdi. Paşazadeler değil, Cumhurreisi bile onunla uğraşamaz. Topal'a gelince, çok kalır onun yanında!"

"Peki," dedi Haydar, "bize şöyle güzel bir rakı ziyafeti çeker misin?"

Topal için mesele değildi artık. Daha dün akşam, kaynanası Pamuk Hanım ceketinin cebine beş tane gıcır gıcır binlik koymuştu.

"Hangi gazinoda emrederseniz..."
Sırrı Baba, "Gazinoya boş ver," dedi.
"Hangi barda isterseniz!"
Uydurma paşazadenin işine gelirdi ama, Ali Şahin araya girdi:
"Ne gazino, ne de bar. Var mısınız benim fakirhaneye?"
Uydurma paşazadeden başkası razıydı. Ama çaresiz o da uydu:
"Varız!" dediler.

24

Külüstür Ford'un köy kıyısından geçip Ali Şahin'in tepedeki evine gidişi köye şimşek hızıyla yayıldı: Gelmişlerdi, gene gelmişler, Ali Şahin'in tepedeki "casus yuvası"na gidiyorlardı!..

Köyün çamurlu sokaklarında yalınayak köy çocukları haberi sağa sola koşarak yayıyor, yayılan haberle de gözler Ali Şahin'in tepedeki evine çevriliyordu. Sinan Efendi'nin anlattığına göre, Ali Şahin, "başcasus"tu. Evindeki makinelerle bir yerlere haberler uçuruyor, bir yerlerden haberler alıyordu. Yoksa, insan hiçbir iş tutmadan nasıl geçinirdi? Belli bir şeydi ki, casusluk yaptığı yerden para alıyor, bu sayede de feleğe minnet etmeden gemisini yürütüyordu. Sonra, Sinan Efendi'nin, imamın, Şerif Ağa'nın anlattıkları yalan mıydı? Hele İmam Efendi bir gün mescitte kitaba el basarak, "Küllü muzırrün yuktel!" demiş, sonra da bunun anlamını uzun uzun anlatmıştı.

Bütün zararlıların öldürülmesi Tanrı'nın emriydi. Tanrı böyle istiyordu. Ali Şahin'le ötekilerin orada toplanıp çevirdikleri dolaplar vatana, millete zararlıydı şüphesiz. Hem üzerinde kan tere bata çıka çalıştıkları toprakları ellerinden alacaklar, hem de bu vatana kötülük düşüneceklerdi?!.. Yağma yoktu. Olmazdı, olamazdı böyle şey!

Bütün antenler gerilmiş. Sinan Efendi, Şerif Ağa, imam, hatta Şerif Ağa'nın yeğeni Yaşar'ın bir işareti, küçücük bir işareti

bekleniyordu. Hani o işaret bir verilse de arkalarını bunlardan birine bir dayasalar, üst yanından korkuları yoktu.

Külüstür Ford'un köy kıyısından geçip Ali Şahin'in tepedeki evine gitmekte oluşunu yalınayak çocukların koşup haber vermesine hacet kalmamış, Sinan Efendi pencereden görmüştü. Hiç acelesi yoktu. Sırtını sağlam yere dayamıştı. Paşazade Hakkı Bey'in bu köydeki topraklarını Nedim Ağalara satıp paraları aldığını duymuş, koşmuştu tapuya. Tapu kayıtlarına, yapılan ferağa göre, bu topraklar gerçekten de el değiştirmişler, paşazadelerin olmaktan çıkmış. Nedim Ağa'nın damadı Topal Nuri Bey'e geçmişlerdi. Böyle olunca, arkasında Nedim Ağa gibi bir para babası bulunan Topal Nuri elbette topraklara sahip çıkacak, "fuzulen işgal"den kurtarmanın yolunu bulacaktı. Paşazadeler şimdiye kadar bu yolu bulamadılarsa, mali durumlarının bozuk oluşundandı. Yoksa, böylesine ucuz satarlar mıydı?

Etekleri tutuşan Sinan Efendi koşmuştu firkaya. Fırkadaki ileri gelen onu dikkatle dinlemiş, sonra ara kapıdan içeriye geçmişti. İçeride başka "ileri gelenler" vardı. Neler konuşulduğunu bilemiyordu. Sinan, kestiremiyordu da. Kestirebildiği, firkaya, Serbest Fırkacıları kandırıp kaydetmekten gelen hizmetinin göz önünde tutulacağı, yıllar yılı üzerinde geçinip gittikleri toprakları yeni sahiplerine yedirmeyecekleriydi.

Sinan bu türlü düşünedursun, firka ileri geleniyle öteki ileri gelenler baş başa verip durumu gözden geçirmişlerdi: Evet, Sinan gerçekten de faydalı oluyordu onlara. Başka köyler, kasabalar, hatta illerde de böyle yardımcılar vardı şüphesiz, hizmetlerinin mükafatları verilmeliydi ama, firkanın elinden ne gelirdi? Bir yurttaş, tapulu malını kendi rızasıyla bir başka yurttaşa satmış da bu mal mevcut kanunların imkân sınırları içinde bir başka yurttaşa geçmişse firkaca yapılacak olan neydi? Satan da yurttaştı, alan da. Üçüncü şahıs durumunda olan köylülerse haksızdılar.

İleri gelenlerden koca göbekli bir başkası, "Evet ama," demişti, "Köylüler de haksız mı?"

Ve karmakarışık bir tartışma başlamıştı:

"Kanun nazarında haksızdırlar elbette!"

"Partimizin menfaati nazarında?"

"Evet ama, memleketteki hukuk nizamına göre..."

"Canım, bırak bu türlü konuşmaları. Hukuk mukuk, hak, mak... Eski Serbestçiler kütle hâlinde firkamıza girdiler mi?"

"Girdiler."

"Fırkamız, bilhassa genel merkez nezdinde bir muvaffakiyet mi bu?"

"Orası öyle..."

"Öyleyse, bize muvaffakiyet temin edenler, başımızın tacı!"

"Yani?"

"Yani, bırak hukuk arkadan gelsin!"

Sinan'la temastaki ileri gelen sabırsızlıkla sormuştu:

"Adamla ben ne konuşayım? Ne tavsiye edeyim?"

Burnunun kılını koparıp hapşıran ileri gelen:

"Canım yap, çat işte be birader..."

Zaten o da böyle düşünüyordu. Dışarı çıktı, odasına geldi. Ağır ceviz masasının başına olanca ağırlığıyla geçip oturduktan sonra:

"Görüştük, konuştuk. Arkadaşlar sana selam ve sevgilerini yolladılar. Dediler ki, Sinan Bey bizim o köyde sağ kolumuz. O da bu işleri bizim kadar bilir, firkamızın menfaatlerini bizim kadar kollar. Gayet iyi bildiği gibi, memlekette kurulu bir hukuk nizamı var. Bu nizama göre, her vatandaş, tahtı tasarrufunda bulunan taşınır ve taşınmaz mallarını dilediği fiyata, dilediğine satar, hatta hibe edebilir. Bundan dolayı, paşazadeler de topraklarının mülkiyetini Nedim Ağa'nın damadına sattı diye değil firka, hiçbir mahkeme, hiçbir kaza mercii herhangi bir takibat yapamaz. Efendim?"

Sinan'ın ayakları suya değmek üzereydi, çaresiz, "Haklısınız..." demişti.

"Haklıyım, değil mi? Kabul ediyorsun. Fakaaat..."

Kalkmış, tabanı pırıl pırıl muşamba, duvarlarında Atatürk ve İnönü'nün kalın çerçeveler içinde portreleri asılı tertemiz odasında iskarpinlerini gıcırdata gıcırdata dolaştıktan sonra, Sinan'ın tam önünde durmuş, maroken koltuktan ayağa kalkmak isteyen Sinan'ı omuzuna bastırmak suretiyle oturtmuş, gözlerinin ta içine bakarak sözünün ardını getirmişti:

"Evet, fakaaaat... Senin ve bu topraklardan geçinen muhterem köylülerimizin de menfaatlerini bozmak doğru olmaz! Kanun böyle diye firkamız üyelerine de sırt dönemeyiz. Onun için, siz gene bu topraklardan çıkmayın!"

Sinan da böyle düşündüğü hâlde, gene de sormuştu:

"Ya yarın jandarma gelir de..."

"Zorla atarsa diyeceksin. Atamaz! Bütün bir köy halkını hiçbir jandarma kuvveti yerinden oynatamaz!"

"Ya oynatmaya kalkarsa?"

"Sana, oynatamaz diyorum!"

Sinan, karşısındaki adamın kalın, kırçıl kaşlarının öfkeli bakış ve ısrarından anlamıştı ki, firka ileri geleni, "Jandarmaya tesir ederiz, işi hafiften alır; siz dayatın, korkmayın!" demek istiyor. Oysa, ileri gelen hiç de böyle bir teminata girişmemiş, jandarmayla, daha doğrusu toprakların yeni sahibiyle köylüyü karşı karşıya bırakmıştı. Bu arada yeni sahip, mahkemeye başvurur, "fuzulen işgalden tahliye" ister de, iş jandarmaya düşer, köylü diretir, hatta jandarmayla aralarında ileri geri olur, silahlar patlarsa patlardı.

Sinan böyle düşünerek köye gelmiş, önce Şerif Ağa'ya anlatmıştı durumu:

"Değil Nedim Ağa, Hazreti Allah bile bizi bu topraklardan atamaz!"

Şerif Ağa tombul yanakları, siyah, pırıl pırıl bıyığıyla memnun:

"Ne dediler?"

"Git, köylüye söyle, gözlerinden öperiz. Biz jandarmaya la-

zım geleni söyleyeceğiz. Çıkmayın, işinize bakın, dediler. Artık bize karada ölüm yok!"

Bunları Şerif Ağa'nın yeğeni Yaşar da duymuş, önce Sümbül'ün kahvehanesine koşarak köylüye müjdeyi vermişti:

"Fırkadan demişler ki, biz jandarmanın kulağını bükeriz. Sizi değil topraklarınızdan atmak, kılınıza bile dokunamazlar!"

Aynı sözleri Yaşar, gece şarap içerlerken de tekrarlamıştı ki, haber dalga dalga, büyüye şişe tüm köye yayılmış, köylü rahat bir soluk almıştı.

Onun için, gerçekten de acelesi yoktu ama, gene de bir şeyler yapmalı, Şerif Ağa'yı filan görüp durumu gözden geçirmeliydiler.

Sümbül'ün kahvehanesine geldi. Şerif Ağa, Kabak Hafiz, Yaşar, irili ufaklı ağalar, daha alargada da bütün bu ağaların üzerine oturdukları topraklarda yazın, kışın, çalışıp alın teri döken perperişan, fakir işçiler... Onlar da çaresiz, ağalarını tutuyorlardı. Şayet bu topraklar el değiştirir de, asıl sahiplerinin eline geçerse, yeni sahipler onları belki de çalıştırmazlardı ki, Sinan Efendi başta, Şerif Ağa, öteki ağalar, İmam Efendi filan böyle söylüyorlardı; o zaman felaketti işte. Nereye gider, nerede iş bulurlardı? Razıydılar üçte, dörtte bire çalışmaya. Tek çalışsınlar, iyi kötü bir şeyler çıkarsınlardı. Onun için, Sinan Efendi, Şerif Ağa başta olmak üzere, öteki ağaların ağızlarına bakıyorlardı. Sinan Efendi, "Selam!" diye gelmişti.

Şerif Ağa, Kabak Hafiz, öteki ağalar, rençperler efendinin selamını almış, iskemlelerini yaklaştırarak, konuşulanları dinlemeye savaşmışlardı. Savaşmışlardı ya, gene de duyulmuyordu ne konuştukları. Sinan Efendi öfkeli öfkeli bir şeyler anlatıyor, Şerif Ağa, öteki ağalar dinliyorlardı. Şerif Ağa'nın yeğeni Yaşar da aralarındaydı ki, birazdan öğrenirlerdi konuşulanları.

Bir ara Sinan Efendi, Şerif Ağa, Kabak Hafiz kalktılar. Şerif Ağa, yeğenine, "Koş eve, yemek hazırlasınlar, geliyoruz," dedi.

Yaşar pırıl pırıl çizmeleriyle koştu.

Şerif Ağa ortada, sağında Kabak Hafiz, solunda Sinan Efendi, kahvehaneden çıktılar. Köyün çamurlu sokaklarında ağır ağır, konuşa konuşa ilerlemeye başladılar. Kahvehanede kalanlarla, sokakta geçişlerini görenler, köyün ileri gelen üç kafasının gene çok önemli bir şey üzerinde konuştuklarını anlıyorlar, dirsekleriyle birbirlerini dürterek, birbirlerinin kulaklarına fısıldıyorlardı:

"Ne var gene acep?"

"Vallaha bilmem ki..."

"Var var. Belki de topraklar üzerinedir?.."

"Topraklar üzerine ne olacak? Fırka dediler girdik. Daha ne? Hem bizi atmayacaklarmış dedi ya Sinan Efendi?

"Başka neyi konuşacaklar ya?"

"Dur bakalım, kokusu çıkar!"

Akşam yemeği Şerif Ağa çiftliğindeki misafir odasında yeniyor; Şerif Ağa, Sinan Efendi, Yaşar şarap içiyorlar, Kabak Hafiz ise rakıdan gidiyordu. Cenab-ı Allah şarabın damlasını bile haram etmişti. Rakıya gelince, hiçbir kayıt yoktu Kutsal Kitap'ta. Aslında şarap, rakı... fark etmezdi. Kutsal Kitap'ın haram saydığı, her türlü içkiydi şüphesiz ama, Kabak Hafiz, kendisince böyle bir tefsiri uygun buluyordu.

Sinan Efendi iyice kızarmış bir piliç budunu dişlerken:

"Köylü kendiliğinden akıl etmiş, daha doğrusu, milli hisleri galeyana gelmiş olsun. Tamam mı?"

"Tamam," dedi Şerif Ağa.

"Gözlerini adamakıllı korkutursak buralara bir zaman gelemezler. Ondan sonrasına Allah kerim..."

Kabak Hafiz lafa söze karışmıyordu. Başını sofradan öbür yana çevirerek rakısını yudumluyor, sonra da kızarmış piliçlerin butlarını seçip kuvvetli dişlerinin arasına atıyordu.

Sinan, "Fırka kutsal mülkiyete saygı gösteriyorsa da, kendi fırkasının adamlarını da mağdur etmek istemiyor. Sizin anlayacağınız, köylüyü mağdur etmez, edemez. Hele eski Serbestçilerin girmesi çok iyi oldu. Bir de şöyle böyle diyorsun..."

Şerif Ağa hınçla, "Diyorum," dedi, "gene de derim. Halk Fırkası'na adım girdi benim, kalbim girmedi ki! Yarın Allah kısmet eder, Serbest Fırka yeniden canlanır, yahut Serbest Fırka gibi bir başka firka kurulursa, herkesten evvel koşacak gene ben olacağım!"

Sinan şarabını tepesine diktikten sonra:

"Gün ola harman ola. O başka iş. Biz kendi dalgamıza bakalım. Bu pezevenklere öyle bir iş yaptıralım ki, ne şiş yansın, ne kebap. Allah da beğensin, kul da!"

"..."

"..."

Geç vakte kadar oturdular. Sonra Şerif Ağa'yla Yaşar, sarhoş misafirleri yolcu ettiler. Kabak Hafiz epeyce içmişti ama, hiç belli etmiyordu. Mescitte yatsı namazını kıldırdı. Tam evine gelmişti ki, Ali Şahin'in tepedeki evinin kapısından bir gemici fenerinin çıktığını gördü. Merakla durdu. Fener yere bırakılmıştı. Fenerin sarı ışığında birisi kapı önünde çömelmiş, bir şeyler yapıyordu. Üzerinde durmadı. Ona neydi?

Evden içeri girdi.

Fenerin ışığına çömelip gene bir beneksiz tavuğu kesmekte olan Ali Şahin'di. Kesip ayağa kalktı, gökyüzüne baktı. Hava kalın bulutlarla kaplıydı, simsiyah bir gece vardı. Bulutlar yırtılıp da ay çıkmazsa nafileydi. Tavuğu kestiğine pişman olduysa da, "Adaaam sen de, ne çıkar?" diye geçirdi. "Yarın kızartır, yerim!"

Odaya girdi.

Hakkı Bey yerdeki sofra bezinin kenarına ötekiler gibi bağdaş kurmuştu. Şişe şişe şaraplar, rakı, vermut, hatta biralarla portakalların çeşidi, mandalina, kızarmış tavuk, et, bir sahanda yağları donmuş ciğer yahnisi... Kimsenin artık yiyecek hâli kalmamıştı. Sırrı Baba, Komisyoncu Haydar öne doğru kaykılarak uyukluyorlardı. Uydurma Paşazade ise döşeme tahtalarına sırtüstü uzanmış, horluyordu. Topal'a gelince, Hakkı Bey'in anlattıklarını dinler göründüğü hâlde, buraya gelişinin artık son

olmasına karar veriyordu. Ne diye bu heriflerin ardında dolaşacaktı? Yapılacak, yapılması gerekli işleri vardı. Tarlaları "fuzulen işgal"den kurtarmanın çaresine bakmalıydı her şeyden önce. Bunun için de, bol para vererek sağlam bir avukat tutmalıydı. Öyle bir avukat ki, yalnız mahkemeyi, hâkimleri değil, aldığı kararı uygulayacakları da parmağında oynatsın!

Hakkı Bey ise, son günlerde Adana Müzesi'nde mi, Ramazanoğlu Kitaplığı'nda mı ne, eline geçirdiği eski bir kitaptan okuyup öğrendiği Adana tarihi üzerine konuşuyordu:

"... M.Ö. 11. yüzyılda Önasya'dan gelen Hitit, Huri ve Kasit gibi kavimler, ama daha öncesi var, Luviler. Bu Luviler, Kilikya'da Kızvatna Krallığı'nı kurmuşlar. Tüm Anadolu'yu düşünüyorum da, ırkçılığın en sökmeyeceği dünya parçası bizim Anadolu. Bakın şimdi, Adana'da Kızvatna Krallığı Hititlilerin eline geçmiş, sonra Hitit yıkılmış, Asurîler gelmişler, Asurlular gitmişler, İranlılar gelmiş, İranlılardan sonra Yunanlılar, Mısırlılar, Romalılar... Yani bu topraklarda korkunç bir ırk karışması. Bunları nasıl ayırır, nasıl ayırt edersin birbirinden?"

Topal da bir yana devrilince, Hakkı Bey gözlerini Ali Şahin'e çevirdi. Ali Şahin de içinden, "Çok mu mühim bunlar birader? İçimizde ırkçı mı var da konuşuyorsun?" diye geçiriyordu.

Hakkı Bey de uykuya yenilince, Ali Şahin memnun, kalktı, pencereden dışarıya baktı. Hava hep aynıydı. Kalın bulutlarla gök sıvanmıştı adeta... Bu geceden de hayır yoktu. Kestiği tavuğu yarın kızartır, ağız tadıyla yerdi.

Sabahleyin herkes devrildiği ya da uzandığı yerde uyandı. Gemici feneri hâlâ yanıyor, Ali Şahin ise hâlâ oturuyordu.

Topal, "Sen hiç uyumadın galiba?" diye sordu.

Ali Şahin mağrur:

"İstersem günlerce uyumam ben!"

Topal'a göre hava hoştu. Değil günlerce, dilerse haftalar, aylar, hatta yıllarca uyumasın. Ondan pasoydu, sondu bu. Kemik-

lerinin içleri sızlıyordu be. Hem avuç dolusu para harcayıp içkinin çeşidini, yiyeceğin en pahalı, en hası, en lezzetlisini al, bir de sabaha kadar titre soğuktan! Üst üste iki sefer hapşırdı.

"Çok yaşa!" dedi Ali Şahin.

Aldırmadı. Kızıyordu bayağı. Ne delilik etmişti ya! Nesineydi bütün bu sıkıntılar? Evet, boşadığı karısının rezilliğinden kaçmıştı ama, buralara kadar kaçmakta mana var mıydı? Adana'nın en lüks, en konforlu otelinde kalır, yemeğini en iyi lokantada yer, içkisini en lüks gazino ya da barda içerdi.

Üst üste titredikten sonra, "Yahu kalkın köye inelim, kahvehanede birer sıcak çay içelim be!" dedi.

Ötekiler de onun gibi düşünüyorlardı. Ali Şahin, "Evet evet," dedi, "hava çok soğuk. Ben değil, siz dondunuz. Hem şöyle toplu hâlde gidelim de köylü bizi görsün!"

Uydurma paşazade soğuktan sararıp incelmiş yüzüyle, "Tamam," dedi, "haydi..."

Dışarı çıktılar. Hava hâlâ inatçı, gri bulutlarla kaplıydı. Ortalık iyice soğuktu. Arabaya doldular. Uydurma paşazade direksiyona geçti. Marş işlemiyordu. Ali Şahin kolçağı aldı, arabanın önüne gitti. Kolçağı deliğine soktu. Önce yarım tur, sonra bütün, daha sonra üst üste iki tur. Külüstür Ford neden sonra şakırtıyla işledi. Egzoz borusundan çıkan mavi duman, sabahın soğuk griliğine dağıldı.

Çeyrek saat sonra Sümbül'ün kahvehanesindeydiler.

Kimseler yoktu hemen hemen kahvehanede. Birkaç erkenci ırgat, onlar da öfkeyle bakıyorlardı ama, gördükleri yoktu.

Ali Şahin, "Çay yapsanıza bize!" dedi.

Çayı çoktan demlediği hâlde yapmadı.

"Çay demlensin de..."

Irgatlara baktı, bakıştılar. Bunlardı işte paşazadelerin tarlalarını satın alıp, er veya geç kendilerini bu topraklardan attırarak ekmeklerini ellerinden alacak olanlar. Onlara bir de çay mı ikram edeceklerdi?

Sümbül bir baş işaretiyle, "Ne duruyorsunuz? Koşup büyüklerimize haber versenize!" demek istedi. Irgatlar anladılar. Çayın demlenmesini bekleyenlere sezdirmeden birer ikişer kahvehaneden çıkıp köyün çamurlu sokaklarına dağıldılar.

Çok geçmeden haber yayılmış, kahvehaneye birer ikişer, üçer, dörder gelinmeye başlanmıştı. Gelenlerin gözlerinde öfke, ellerinden alınmak istenen toprakların eski ve yeni sahiplerine bakılıyor, duyurulmamaya çalışılarak fısıldaşılıyordu:

"Hangisi? Hakkı Bey'in yanında oturan mı?"

"O mu?"

"Demek Nedim Ağa'nın damadı?"

"Vay kerhaneci vay..."

"Demek topraklarımızı elimizden alıp bizi yek ekmeğe muhtaç edecek!"

Sümbül haberi uçurmuş, vazifesini yapmıştı. Bundan sonrası köylüyle ötekilerin bileceği şeydi. Çayları doldurup doldurup koşturuyordu. Çaylar sinirli sinirli karıştırılıyor ya da yudumlanıyor, sigaralarsa küfür gibi çekilip, dumanları tavana kinle üfleniyordu. Demek bu zibidiydi Nedim Ağa denilen herifin damadı? Bu topraklardan onları değil bu, Hazreti Allah bile söküp atamazdı! Ölüm Allah'ın emriydi. Tapu mapu, hak mak. Ne demişti firka ileri gelenleri? O kadardı işte. Ekmek yiyorlardı bu topraklardan, ekmek!..

Sonra az mı kahrını çekmişlerdi bu toprakların? Su baskınları, sel sele yağmurlar, kızgın güneş, ayaz... Bu topraklar vatanıydı onların. Bu topraklar üzerinde doğmuş, bu topraklar üzerinde koşup oynamış, bu topraklar üzerinde kız sevmiş, evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuşlardı. Babaları da, babalarının babaları da tıpkı onlar gibi yapmışlardı. Bu topraklar üzerinden havaya baktılar mı, bulutların durumundan yağmurun ya da fırtınanın geleceğini bilirlerdi. Seyhan'ın akışı, bulutların geçişi, toprağın duruşu, her şey, ama her şey, mevsimlerle topraktaki ürünlerinin bereketi ya da kıtlık üzerine fikir verirdi.

Hele şu orman!

Önce Allah'ın ormanıydı, sonra köylünün. Köylü burada bitmez tükenmez bıldırcınlar, keklikler, sülünler avlamıştı. Gene avlayacak, av etiyle gene de, her zaman rakı içecek, keyif çatacaklardı. Yalnız onlar mı? Oğulları, oğullarının oğulları da durup gökyüzüne bakacak, yağmurun gelişini, ürünlerin bereketini kestirecek, ormanda avlanacak, kız sevecek, evlenip çoluk çocuğa karışacaklardı. Vatandı bu topraklar be, vatan! Düşmanı bu topraklardan babaları, dedeleri sürüp çıkarmıştı. Yarınki düşmanları da kendileri, oğulları, kızları sürüp çıkaracaklardı. Elleri tapulu insanlar, hükümetin jandarmasına dayanarak atacaklardı onları buradan ha? Şaşarlardı böyle düşünenlerin aklına! Bu topraklar Allah'ın yarattığı topraklardı. Tapularsa kulun. Topraklara tapu gerekseydi Allah, toprağı yarattığı gibi, tapusunu da birlikte yaratırdı!

Kahvehane kara, kuru, ince, uzun, çirkin, bakımsız, sefil, permeperişan insanlarla doluyordu habire. Ne olursa olsun Sümbül memnundu. Kalabalığın meraklı, öfkeli, hınçlı bakışlarından ona neydi? Gün bugün, saat bu saatti.

"Sümbüüül, çay yap!"

"Derhal!"

"Sümbüül!"

"Evet. Geldiii..."

Kabak Hafiz sabah namazını kıldırdıktan sonra, kallavi fincanıyla sade kahvesini içmek için kahvehaneye geldi:

"Esselamün aleyküm!"

Sağdan, soldan:

"Ve aleykümüsselam İmam Efendi!"

"İmam Efendi ve aleykümüsselam..."

"Ve aleykümüsselam Hafiz Efendi..."

"Sümbüül, yap İmam Efendi'nin sadesini!"

"Merhaba İmam Efendi..."

O, gerçek bir din adamı ağırlığıyla çevreye

"Merhaba, merhaba, merhaba..."

Topal bu aşırı iltifata bayağı kızmıştı. Ulan kendini köylüye amma da yutturmuştu be! Ne çabuk unutmuştu Dilberlersekisi'ne birlikte götürdükleri göçmen oğlunu? Vay anasını, demek herif burada borusunu adamakıllı öttürüyordu! Gördüğü hâlde görmezlikten gelişi ya? Soracaktı ona! Gör, görmemiş gibi davran! Hele zamanı gelsin, biliyordu yapacağını...

Kabak Hafiz ise, herkes, "Merhaba!" dediği, hatırını dirhem dirhem saydığı hâlde, bir "Merhaba!"yı bile çok gören eski günlerin sefalet arkadaşına adamakıllı içerlemişti. Bundan sonra o da onu görmezlikten gelecekti. Ne yani, fi tarihinde Dilberlersekisi'ne götürdükleri göçmen oğlunu mu yayardı? İnanmazdı kimse...

Tam bu sırada Şerif Ağa kahvehaneden içeri girdi. İki yanında Sinan Efendi'yle Yaşar. Kahvehane halkı ayağa gürrr diye kalktı. Yerler, iskemleler verildi, çevrelerinde pervane kesilindi:

"Emret ağa, kahveyi nasıl içeceksiniz?"

"Orta."

"Siz Sinan Efendi?"

"Benimki de orta olsun."

"Yaşar Efendi, siz?"

"Ben çay içeceğim. Ağalara da bak, için arkadaşlar, siz de için!"

"Yaşar Ağa"nın hesabına rençperler sağdan soldan çay, kahve söylediler.

Şerif Ağa yeni tıraşlı, tombul yanaklarıyla heybetliydi. Az geride oturan Yaşar da öyle. Ama Sinan Efendi, tam tersi. Alabildiğince silik görünmeye çalışıyor, ağasının büsbütün heybetli görünmesine dikkat ediyordu.

Topal ise adama öfkeyle bakıyordu. Kaynatası Nedim Ağa'dan daha mı zengindi yani? Nedim Ağa bunun gibi beş on tanesini cebinde bozuk para gibi taşırdı evvel Allah!

Şerif Ağa, Kabak Hafiz'a iltifat etti:

"Nasılsınız hocam? Afiyettesiniz inşallah?"

Kabak Hafız eski arkadaşı Topal'ı çıldırtan bir büyüklükle, "Çok şükür," dedi, "çok şükür ağam... Sayenizde!"

Şerif Ağa kabullenmedi:

"Hâşâ, Cenab-ı Allah'ın sayesinde. O olmasa, biz kaç paralık insanlarız ki?"

"Malum, malum ama sizler, Zülcelâlin dilediğince hareket etmekle onun emri ilahilerini yerine getirmiyor musunuz?"

"..."

"..."

Sinan bir tilki, bir sansar kadar tetikte, Şerif Ağa'nın iri gövdesi kıyısından Topal'la ötekilere bakıyordu. Bir ara Paşazade Hakkı Bey'in palto cebinden birtakım kâğıtlar çıkardığını, kurşunkalemiyle bir şeyler yazmaya ya da çizmeye başladığını gördü. Şerif Ağa'ya sık sık bakarak yazıyor, belki de çiziyordu? Gözlerini çevrede gezdiren Sinan, öfkeli köy delikanlılarından birçoğunun da bunu gördüklerini, birbirlerini dirsekleriyle dürterek gösterdiklerini, hatta hatta, ağalarına ikide bir bakıp gülümseyen bu gözlüğü alnında paşazadenin ağalarıyla alay ettiğini, zevklendiğini sandılar. Birden gözleri Sinan Efendi'nin gözleriyle karşılaştı. Bakıştılar, uzun uzun bakıştılar. Sinan Efendi'nin bakışında kışkırtıcı bir şeyler vardı. "İşte, geldiler, kahvehanemize kadar geldiler. Yarın tarlalara da gelecekler. Yüz buldular mı, daha da ileri gidip, 'Çıkın buralardan!' diyecekler, 'defolun!' diyecekler. Susacak mısınız? Tek laf etmeyecek misiniz? Bak herife, sattı tarlalarını, sattığı adamı da yanına alıp geldi. Ağamızla, sizin, bizim, hepimizin önünde dalga geçiyor. Bakıp bakıp dalga geçiyor. Daha ne duruyorsunuz?"

Kahvehanede bütün bunları anlamaktan gelen bir anlık korkunç bir sessizlik oldu. İşe neresinden başlanması uygundu acaba? İlk taşı kim atmalıydı? Bakıştılar. Bu bakışma da bir süre uzadı. Sonra bütün tembihlere rağmen Yaşar, dayısını hatırlatan uzun boyu, geniş omuzları, rugan çizmeleriyle yerinden yavaş-

ça kalktı, dayısının oturmakta olduğu masanın öbür yanındaki Sinan Efendi'nin yanına gitti. Eğildi, bir şeyler söyledi Sinan Ağabey'inin kulağına. Sinan, "Kim bilir?" diye fısıldadı.

"Yoksa dayımın resmini mi yapıyor?"

"Belki de..."

"Dayım onun kaşmeri mi?"

Sinan Ağabey kışkırtıcasına güldü. Bu gülüş Yaşar'ı deliye döndürdü. Zaten bütün geceyi şunlara kötü kötü kurmakla geçirmişti. Bütün gece sigara üstüne sigara, uykusuzluk, sinirleri adamakıllı bozulmuştu. Ne yapması gerektiğini düşünürken, dalkavukları çevreleyivermişlerdi hemen:

"Ne var Yaşar Ağa?"

"Bir emrin mi var?"

"Bir emrin varsa..."

"Sen yeter ki emret!"

"..."

"..."

Yaşar emredebilirdi, etmedi. Sinan Efendi'ye, dayısına rağmen etmedi. Bu köyün en bilekli, en iyi güreş tutanlarından belki de başta geleniydi. Emret ne kelimeydi? Dayısı, İmam Efendi, Sinan Efendi, başkalarının önünde paşazadeden hesap sormak en çok ona düşerdi. Bu bir şerefti de. Bu şerefi ne diye başkasına kaptıracaktı?

Bir hamlede Paşazade Hakkı Bey'in masasına gitti. Tepesine dikildi: Dayısının resmini yapıyordu ama, ne resim. Maskaraya benzetmişti. Üstelik yanına geldiği, tepesine dikildiği hâlde, yüzüne bile bakmaya tenezzül etmezcesine hâlâ dayısına bakıp bakıp çiziyordu.

Kâğıdı elinden çekip aldı:

"Nedir lan bu? Dayım senin kaşmerin mi?"

Kahvehanede bir an korkunç bir sessizlik oldu. Paşazade karşılık verir ya da ayağa fırlayıp dövüşmeye kalkarsa "habibini şaşırtacaklar"dı.

Ama öyle olmadı. Kocaman bir çocuktan başkası olmayan Hakkı Bey değil karşılık, değil kavga, resim yaptığı kâğıdı ne diye aldığını anlayamamış, çevresine bakınıyor, sanki kâğıdının ne diye alındığını anlatmalarını bekliyordu.

Birden gülüverdi:

"O senin dayın mı?"

Yaşar hiç de böyle bir karşılık beklemiyordu:

"Dayım," dedi, "n'olacak?"

"Doğrusu pek güzel adam!"

Kahvehane de bunu beklemiyordu. Kıkırtılar oldu. Yaşar sertçe döndü, gülenlerden yana baktı. Sonra elindeki kâğıdı yırtıp Hakkı Bey'in yüzüne fırlattı:

"Kalk buradan hadi, defolun!"

Hakkı Bey tuhaf tuhaf baktı:

"Niçin?"

"Niçini miçini yok, kalk, kalkın, defolun buradan!"

Topal durumu kavrayarak yavaşça kalkmış, kahvehane kapısını bulmuştu bile. İlk patırtıda tatlı canını dışarı atacak, tabanları kaldıracaktı.

Hakkı Bey ise hâlâ:

"Kahvehane senin mi?"

"Belle ki benim!" dedi Yaşar.

"Senin olsun. Çayların parasını vermeyecek değiliz ki!"

Yaşar, Sinan Efendi'yle dayısına filan baktı. Gülüyorlardı hafiften. Hatta İmam Efendi, "Ateşe devam!" demek istercesine başını sallıyordu.

"Ver, verme. Defolun buradan, yallah!"

Ali Şahin durumun gittikçe kötüleşeceğini kavrayarak, eski günlerin dava arkadaşı Sinan'a baktı. Göz göze geldilerse de, Sinan başını çevirdi. Artık yapılacak başka şey kalmıyordu: Kalkıp gitmek!

"Peki," dedi, "gidelim. Haydin arkadaşlar!"

Sırrı Baba, Komisyoncu Haydar ayağa kalkmışlardı ki, büyük bir vurdumduymazlık içinde hâlâ oturup duran Hakkı Bey dirseğini masaya koyup, yumruğunu sıkarak, "Sen benimle kol bükmeye var mısın?" dedi Yaşar'a.

Bütün kahvehane yeniden, hem de öncekinden çok daha büyük bir meraka kapılmış, kahvehane halkının onları çevreleyen çemberi daha da sıkışmıştı. Bakalım ne yapacaktı Yaşar? Adam kendine güvenmese meydan okumazdı. Hadi bakalım, er meydanıydı, göstersindi kuvvetini, güreşçiliğini!

Yaşar da bütün bunları böyle düşündüğü için, önce adamın bileğini bükmeli, sonra da arkalarından atmalıydı tekmeyi ki, kahvehane halkı, dolayısıyla köy halkına karşı mahcup düşmesin.

"Varım," dedi.

Karşısına geçti, masanın bu yanındaki iskemleye oturdu, sağ kolunun dirseğini masaya dayadı, avuç avuca tutuştular. Ağzı süt kokan şu hanım evladı paşazadenin kolunu bükmekten kolay ne vardı?

Başladılar. Başladılar ama, Yaşar anlamıştı adamın kolundaki gücü. Yenilecekti, çaresiz. Ne diye girişmişti köylüsünün önünde bu işe? Ikınıp sıkınıyor, iskemlesinden hafifçe kalkıyorsa da nafile... İki dakikada yenildi. Hakkı Bey bu sefer Şerif Ağa'ya meydan okudu:

"Dayı bey, sen gel!"

Yaşar'ın çabucak yenilmesi kahvehanedekileri zaten kızdırmıştı. Şimdi de koskoca Şerif Ağa'larını mı rezil ettireceklerdi? Zaten buna da meydan kalmadı. Sinan Efendi öfkeden kıpkırmızı, ortaya fırlayarak, "Ne oluyor?" diye bağırdı. "Koskoca bir ağaya böyle şey teklif edilir mi? Bu, bir çeşit meydan okumak!"

Kabak Hafiz iç çekti:

"Öyle. Meydan okumak. Elhak böyle!"

İşin nereye gideceği, neye varacağını kestiren uydurma paşazadeyle ötekiler de Topal gibi anlamışlardı tehlikeyi. Birer birer kahvehaneden çıkarlarken, Ali Şahin araya girdi, Sinan'a yaklaştı:

"Ne oluyor Sinan?" dedi.

Hemen çevrelenerek kahvehanenin ortasına sürüklendi. Hakkı Bey unutulmuştu.

"Beni nereden tanıyorsun? Bu laubaliliğin sebebi ne?"

İki eski arkadaş hınçla bakışıyorlardı.

"Sahi, nereden mi tanıyorum? Sen beni tanımıyor musun?"

"Hayır, tanımıyorum!"

"Yalan söylüyorsun Sinan!"

"Ben Sinan değil, Sinan Efendi'yim!"

"Ne zamandan beri?"

"Anamdan doğdum doğalı!"

Ali Şahin acı acı güldü:

"Demek bu hale geldin? Yazık, çok yazık... Seninle az mı kafa yorduktu? 1927'yi düşün, Sinan!"

"Hayır, yalan, yalan söylüyorsun. Ben seni tanımıyorum. Ne 1926, ne 1927. Bana iftira mı ediyorsun? Başımı belaya mı sokmak istiyorsun? (Kahvehane halkına döndü) Duydunuz mu? Bana iftira ediyor! (Ali Şahin'e) Sen cevap ver bakalım: Bunları evine niye topluyorsun? Maksadın ne? Maksadınız ne? Cevap ver!"

"Sinan, bırak patırtıyı. 1927 grevini unutma!"

"Ne grevi? Grev ne demek? Ben böyle şey bilmiyorum! Sen bırak onu, dokuzu, cevap ver bakalım: Onları buraya niye getirdin? Fakir fukaranın topraklarını ellerinden alıp aç bırakmak için mi? Çıplak bırakmak için mi?"

Yaşar'ın kalın sesi kalabalığın uğultusu içinde, "Allah'ını seven vursun!" diye gürleyince, kahvehane halkı Ali Şahin'e saldırdı. Devrilen masa, sandalyeler arasında tekme, tokat... Ali Şahin büyümüş gözleriyle yerlerde yuvarlanıyordu. Kan içinde kalmıştı. Dışarıda ise külüstür Ford'un homurtusu. Bir anlık şaşkınlıktan sonra, birisi, "Kaçıyorlar!" diye bağırdı.

Kaçanların hesabı da Ali Şahin'den sorulacaktı. Topraklarının ellerinden alınıp aç, çıplak bırakılmalarının, vatanlarından

sürülüp çıkarılmalarının sebebi bu olacaktı demek? Dönmüş gözleriyle, aldatılmış insanlar hep birlikte hareket eden birçok elli, birçok ayaklı korkunç bir dev gibiydiler.

Ali Şahin ise az önceki motor homurtusundan, arkadaşlarının onu bırakıp kaçtıklarını anlamıştı. Sinan, alçak Sinan, ağası Şerif, Kabak Hafiz'la birtakım ağalar da sıvışmış, onu fakir ırgatların şahlanmış öfkeleriyle karşı karşıya bırakmışlardı. Yapılacak tek şey, ya kendini bu aldatılmış insanların paralamasına bırakmak ya da karşı koymaktı. Bir iskemle kaptı. Savurmaya başladı. Kalabalık gerilemişti. Çok sürmedi bu. Ellerinde kırılmış masaların bacakları, iskemlelerle yeniden saldırdılar. Kahvehanenin ne kadar camı, çerçevesi varsa şangırtılarla kırılıp parçalanıyor, elinde kırılmış iskemlesiyle kendini savunmaya çalışan kan içindeki bir kişiye, belki de otuz kişi, kırk kişi saldırıyordu.

Jandarmalar tam zamanında koşarak kahvehaneden içeri girip de duruma hâkim olmasalardı, Ali Şahin parçalanabilir, hatta boğazına ip takılarak köyün çamurlu sokaklarında sürüklenebilirdi.

Yırtılmış üstü başı, kan içinde ağzı burnuyla soluyor, bir şeyler söylemek istiyorsa da söyleyemiyordu. Birden bir ağıttır tutturdu. Sonra jandarmaların arasında, kahvehaneden çıktı.

Topal ise, çoktan yolu tutmuştu. Birden yaklaşan bir motor sesi duyarak yolun su dolu hendeği yanında bekledi. Kalbi sökülürcesine çarpıyordu. Gelen motorlu aracın köylüye ait ya da onu aramak için gelip gelmediğini bilmediğinden, gözleri büyümüştü. Yanlışlıkla geriye attığı bir adımla hendeğe, suların içine yuvarlandı. Şapul şupul, hendekten çıkmaya çalışırken külüstür Ford yanında durdu. Komisyoncu Haydar, indi, elinden tutup hendekten çıkardı. Sonra hep birlikte arabaya girdiler, araba şehre doğru yol almaya başladı.

Topal soğukta sırılsıklam, titriyordu.

25

Sinan Efendi, parmakları arasındaki sigaradan sinirli sinirli duman aldıktan sonra, jandarma karakol komutanına baktı:

"Vallaha başefendi," dedi, "siz gene zaptınızı tutun. Lakin hakkı, adaleti de elden bırakmayın. Köylünün galeyana gelip bu din, iman, Allah, kitap tanımayan adamı linç etmeye kalkmasında ne benim, ne de Şerif Ağa'nın şuncacık dahlimiz yoktur!"

Çevreye duyurmamak için jandarma karakol komutanının kulağına eğildi:

"Herifin ne yollarda gezdiğini bütün köylü biliyor," dedi. "Şahit, şuhut dinle, sor, soruştur. Hatta şu sıra evine var, bir baskın yap. Göreceksin, gâvurca kitaplar dolu. Belki de telsiz melsiz bile bulursun. Eee, daha ne? Canımıza, malımıza kastettiği bir yana, vatana ihanet hâlindeki bir insanı köylünün bir parça hırpalamasından ne çıkar?"

Jandarma karakol komutanı sinirlenmişti. Şaşkın bir sinirlilik. Karakolu dolduran köylüyle Şerif Ağa, Şerif Ağa'nın yeğeni Yaşar'a falan şöyle bir baktı. İşin içine siyaset karıştırırsa kendi de suçlu duruma düşmez miydi? Madem Ali Şahin köy yanındaki tepe üzerinde bulunan evinde telsiz melsizle casusluk yapıyor, bunu da köylü biliyordu, bu köyün emniyetini sağlama görevi kendisine verilmiş bir memur nasıl bilmezdi? Evet, duymuştu şöyle bir ama, biliyordu ki, bütün bunlar köylünün abartmasından öte değildir!

Yazı makinesi başından kalktı bir an. Vazife vazifeydi. Şerif Ağa'yla Yaşar'ın yanına gitti:

"Bu Ali Şahin'in evinde telsiz melsizin bulunduğu, gece yarılarından sonra yabancı memleketlere casusluk yaptığı doğru mu?"

Soru, Şerif Ağa'nın ablak yüzünde tokat gibi şakladı.

İki yanına bakındı şaşkınlıkla, yutkundu. Böyle deniliyordu denilmesine ama, gerçekten doğru muydu?

Yaşar'la göz göze geldiler bir an. O, omuz silkti, "Ne bileyim ben?" gibilerden. Şerif Ağa büsbütün yalnız kalmıştı ki, Sinan Efendi yanlarına geldi:

"Ne olmuş, ne olmuş?"

Karakol komutanının canı sıkıldıysa da bozuntuya vermedi. Köyün akıllısı, "Sinan Efendi"ydi.

Şerif Ağa kısaca anlattı.

Sinan heyecanla, "Elbette çavuşum," dedi. "Şüphe mi ediyorsun? Yoksa inanmıyor musun bana?"

Hiçbir şey anlamadıkları hâlde Şerif Ağa'yla Yaşar da başlarını salladılar:

"Şüphe mi var? Casusun biri!"

Hatta Yaşar, birbirinin omuzu üzerinden karakol komutanıyla ağalarına bakmakta olan köylüsüne sordu:

"Ali Şahin casus mu, değil mi arkadaşlar?"

Hep birden gürrr diye, "Casusun önde gideni hem de!" dediler.

Ama karakol komutanı için yetmezdi bu:

"O hâlde," dedi, "evine bir baskın yapıp telsizleri filan bulmak, mahallinde bir zabıt düzenlemek lazım. Şimdi bakın bana, sizin bu sözlerinizi ihbar sayıp harekete geçiyorum. Ondan sonrası kolay. Fakat baskında, ileri sürdüğünüz gibi, telsiz melsiz, zararlı kitaplar falan bulamazsam..."

Sinan Efendi elindeki sigaranın dibini yere atıp ayağıyla ezerken, yeni bir açmaza düşmek üzere olduklarını görerek, "Hayır başefendi," dedi. "Acele etme!"

Sarı bıyıklı, gençten karakol komutanı sinirlendi:

"Acele etmeyeyim mi?"

"Yani hayır, maksadım..."

"Kanun senin maksadını dinlemez arkadaş. Ortada bir ihbar var. Hem de devletin emniyetiyle ilgili bir ihbar. Demek, burnumuzun dibinde casusluk yapılıyor da bizim haberimiz olmuyor? Böyle bir şey varsa, Ali Şahin kadar ben de suçluyum. Bir

casusluk olacak, siz bileceksiniz, köylü bilecek, herkes bilecek, ben? Ben bilmeyeceğim, öyle mi?"

İyice sinirlenmişti. Yazı makinesine gitti, kapağı üzerine koyup kapadı. Artık ne yapacağını gayet iyi biliyordu. Sinan Efendi, minan efendi... Madem Ali Şahin'i casusluk yaptığı için köylü linç etmek istemişti, o hâlde kovuşturmayı bu yönden yürütmeliydi!

Hemen o gece Ali Şahin'in evine usulünce bir baskın yapıldı. Ne telsiz, hatta ne radyo, ne de gramofon... Yalnız, birkaç kitap buldular tamtakır evde. Bunlar da yıllarca önce, ta Romanya'dan getirdiği Romence makinistlik kitaplarıydı. Bir de Fordson traktörlerinin bakımıyla ilgili birkaç bakım kitabı. Ama bol bol kara zeytin çekirdeği ele geçmişti ki, Ali Şahin'in perhiz sırasında yıllardır yediği kara zeytinlerin çekirdekleriydi.

Bütün bunlardan habersiz, sargılar içinde yattığı Adana Hastanesi koğuşunda inleyip duran Ali Şahin ise, lehine gelişen soruşturmadan habersiz, canıyla çekişiyordu. Yıllardır yaptığı sıkı sıkıya bağlı olduğu perhiz yüzünden iyice çekilmiş kanı, sağlığı için pek az olduğundan, doktorlar kan vermişler, yiyeceğini artırmışlardı.

Sargıları sökülüp kendine geldiği zaman ise, köyde birdenbire güçlendiğinden habersizdi. Artık karyolasında doğruluyor, portakal, limon, mandalina sularını, et sularını, yoğurtları kendi kendine yiyor, ziyaretçileriyle konuşuyordu. Ziyaretçilerinin başında hiç şüphesiz Sırrı Baba'yla, Sebze Komisyoncusu Haydar vardı. Topal Nuri de geldi bir gün. Bunca gecikmesinin sebebi, o gün köylünün kahvehaneye yaptığı baskında su dolu hendeğe yuvarlanıp şiddetli soğuk algınlığından günlerce yatmasıydı.

Gene böyle topluca oturulup yârenlik edildiği bir gün koğuşa çekinerek Sinan Efendi geldi. Süklüm püklümdü. İçeri girdi, yapma bir heyecanla arkadaşına koştu, boynuna sarılmak istedi ama, Ali Şahin, o gün kahvehanede 1927'deki şimendiferciler grevi arkadaşlığını reddeden bu dönek adamın sahte içtenliğine kanmadı:

"Ne o? Kimsin sen? Tanımıyorum ben seni!"

Fena hâlde bozulan Sinan, "Beni nasıl tanımazsın Ali Şahin?" dedi.

"Nerden tanışıyoruz?"

"Nerden mi?"

İki yanına bakındı, yutkundu:

"Yapma Ali Şahin. Biz eski dostuz!"

Ali Şahin adeta kükredi:

"Beni öldürmeleri için kışkırttığın insanların önünde nerdeydin? Nerdeydi bu yakınlık? O zaman tanışmıyorduk, beni hiçbir zaman tanımamıştın da şimdi mi arkadaş olduk?"

Elinin tersiyle itti:

"Çek, git, defol! Şimdi de ben seni tanımıyorum!"

Topal Nuri yerinden fırladı. Sapsarı kesilmiş Sinan Efendi'nin koluna girdi, onu hastane koridoruna çekti:

"Sakin olun," dedi. "Demek eski arkadaşsınız?"

Sinan, kolundaki adama hırslı hırslı baktı. Onun Fabrikatör Nedim Ağa'nın damadı olduğunu neden sonra seçerek, kendini topladı:

"Özür dilerim Nuri Bey. Gördünüz manzarayı, değil mi?"

"Neden böyle yaptı?"

"Bilmiyorum."

"Bir sebebi olmalı?.."

"Bence hiçbir sebebi yok... Biliyorsunuz, o gün köylü galeyana gelerek size saldırdığı sıra, ben de oradaydım. Bu, bana iltica etmek istedi. O sıra, köylünün ayaklandığı sıra ona nasıl sahip çıkabilirdim? Maazallah, beni de onunla birlikte yataklık ederler, hatta gebertirlerdi. Öyle değil mi ama?"

Topal Nuri'nin kafasında şimşek çakmıştı:

"Tabii tabii... O gün en doğru hareketi yaptınız. Fakat benim anlayamadığım, Hafiz Efendi'nin o gün bize karşı köylüyü adeta kışkırttığı... Siz ona Kabak Hafiz dendiğini biliyor musunuz?"

Sinan sinirli sinirli güldü. Bilmez olur muydu?

***

O günden sonra Topal Nuri ile Sinan Efendi dost oldular. Kabak Hafız'ın ne hinoğluhin, ne anasının gözü, eline eteğine ne pis bir "deyyus" olduğu üzerinde tam anlaşmaya varmışlardı. Ama cin gibi zeki bu adamdan faydalanılmasının gerekliliğine de inanıyorlardı. Bu bakımdan, Sinan Efendi ne yapmış yapmış, Kabak Hafız'la Topal Nuri'nin aralarını bulmuştu. Zaten Topal için, Kuyumcu Sırrı Baba'lar, Sebze Komisyoncusu Haydar'lar, hatta Ali Şahin, önemlerini kaybetmişlerdi. Sinan'la Kabak Hafız'ı elde eder de bu iki güçlü adama saman altından su yürüttürürse, köylünün "fuzulen işgal"i altındaki toprakları ele geçirmekte çok faydalanırdı.

Kaynatasına bunları uzun uzun anlattı. Kaynata dinledi ama akıl erdiremedi. Elinde tespih, başında dilimli, ince ince sırınmış kara takke, odasının kaba tüylü halısı üzerinde yumuşacık mesleriyle gidip geliyordu. Aklında hâlâ Şehnaz, odacısıyla evlenip artık namus yoluna girmiş görünen bu kadını kendisinden öylesine uzaklaşmış farz ediyordu ki...

"Kaynata, sen beni dinlemiyorsun!"

Kendine gelerek, "Ben mi?" dedi.

"Sen evet, zatâliniz!"

Nedim Ağa güldü:

"Haklısın oğlum, haklısın. Allah'ın bildiğini kuldan niye saklayayım? Aklımda, fikrimde, gece düşümde, gündüz hayalimde hep Şehnaz!"

Topal biliyordu, biliyordu ya, beklemesi gerekiyordu. Odacıyla temastaydı. Genç çocuk, karıyı nikâhlamıştı ama, kendinden yaşça büyük bir kadınla ömrünü tüketecek değildi. Topal'ın dediği gibi, Nedim Ağa ona hayatını garantileyecek bir para verirse, karıyı bırakıp kaçabilirdi. Nereye mi? Dünya çok büyüktü!

Bütün bunlardan söz açmamıştı kaynatasına. Çokluk dediği gibi, "Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas olur kaynata," dedi.

Kaynatanın sabrı sonlara gelmişti:

"Sabır, sabır, sabır... Sabrının da, evinin barkının da avradını o biçim damat. Bunca paralar kazandım, fabrika sahibi oldum, ünüm dünyalara yayıldı, neye yarar? İstediğim, âh-ü zarını çektiğim bir kadına sahip olamıyorum..."

Masasına geçip küskünlükle oturdu.

Topal istese onu bir anda neşeden göklere uçurabilirdi ama istemiyordu. Her şeyin bir zamanı vardı. Odacının anlattığına göre Şehnaz, genç oğlana deli gibi tutulmuş, yanından tövbe ayırmak istemiyormuş, istemiyormuş ama, oğlanda hacı gözü olmadığını da gayet iyi biliyordu Topal. Nasıl bilmesin ki, kendinde de hacı gözü yoktu şaşı karısına karşı. Şaşı karı, Nedim Ağa falan atlama taşıydı. Günün birinde, iyice güçlendikten sonra biliyordu yapacağını. Kendi işi bir yana, lakin şu kaynatası... Şimdilik Şehnaz'ı elinde koz olarak tutacak, en gerektiği zaman kullanacaktı. Yoksa bir parça para, odacı basar gider, kadın yalnız kalırdı. İstemiyordu kadının odacısız kalmasını. Odacısız kalırsa, başka birini bulup o da başını alır, gidebilirdi.

"Oğlum," demişti odacıya, "Senin maksadın para değil mi?"

"Para, çok para Nuri Ağabey!"

"Bitti. Benim sözümden çıkmazsan çok, ama pek çok paraya kavuşturacağım seni!"

"Ne zaman Nuri Ağabey!"

Topal, ona da aynı şeyleri söylemişti:

"Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas!"

"Ohooo..."

"Niye?"

"Avrat bildiğin gibi değil Nuri Ağabey. İliklerimi sömürüyor tekmil!"

Topal Nuri, odacının ablak, pırıl pırıl yüzünde Şehnaz'ı hayallemişti bir an. Nasıl bilmezdi? Kadındı, hem de iliklerine kadar, ateş gibi kadın! Elbette sömürecekti. Kendisinden yaşça küçük, pırıl pırıl bir genç adam bulmuştu...

"Peki, karı hoşuna gitmiyor mu?"

"Üstüme düşmese... Bir de..."

"Bir de?"

Gülüvermişti odacı. Topal sıkıştırmış, ağzından baklayı almıştı: Bir Boşnak kızını seviyordu o. Fabrikada, iplikhanede çalışan. Hem de deli gibi. Asıl onunla evlenmek isterdi. Hatta kızla kavli karar etmişlerdi. Eline bolca bir para geçirdikten sonra, İstanbul'a kaçacaklardı.

"Geceleri uyuyamıyorum Nuri Ağabey. Şerefsizim, uyuyamıyorum. Yazık değil mi kıza? Onun hakkını ne diye kart karıya sömürteyim? Bıktım vallaha..."

Bütün bunları öğrenen Topal, odacıya biraz daha beklemesini söylemiş, bağlamış, koşmuştu Şehnaz'ın hapisteki kocası eski Kantarcı Mustafa'nın yanına.

Kantarcı'nın iki gözü iki çeşme, Şehnaz diyordu da başka bir şey demiyordu.

Topal ona da, "Sabır!" demişti. "Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas!"

Kantarcı, odacı gibi sabırsız değildi. "Peki Nuri Bey," diyordu, "sen benim velinimetimsin, her şeyimsin. Bundan sonra senin sözünden tövbe çıkmayacağım. Emret, kendimi Taşköprü'den ırmağa atayım!"

"Hayır, lüzum yok. Biz iki suç ortağı arkadaşız. Ben bugün elimi kolumu sallayarak serbest dolaşıyorsam, senin sayende. Ama gün gelecek, buradan çıkacaksın Allah'ın izniyle. O zaman göreceksin bu arkadaşını. Unutma ki ben artık koskoca Nedim Ağa'nın damadıyım ve senin arkanım!"

Kantarcıyı bakışları altında ezmiş, eritmiş, sonra da, "Çıkınca, Şehnaz'ı gene koynunda bil!" demişti.

Kantarcı çıldırmıştı sevinçten:

"Sahi mi söylüyorsun? Gene bana varır mı? Gene birlikte yaşar mıyız?"

Topal gayet kesin:

"Ne dedim sana? Çıkınca Şehnaz'ı koynunda bil!"

Kantarcıyı sevinç içinde bırakıp kaynatasına gelmiş, ona da bir parmak bal çalmıştı:

"Kaynata!"

Gözlüğünün üstünden bakan Nedim Ağa:

"Hı?"

"Sabır ile koruk helva, dut yaprağı atlas!"

"Sıçarım dut yaprağına da, helvana da haa!"

"Sıç ama, sabır şart. Hiiç acele etme."

"İyi oğlum, ne zamana kadar?"

"Vakti, saati gelinceye kadar!"

"Yani uzun lafın kısası: Ben gene Şehnaz'a kavuşacak mıyım?"

"Evet!"

"Ulan damat, bildiğin bir şeyler var gibi geliyor bana..."

"..."

Öte yandan Sinan Efendi'yle olan dostluğu ise ilerledikçe ilerliyordu. Sinan anlamıştı ki, bu güçlü, hem de çok güçlü adam ona, köylüyle birlik olmasından eline geçen ve geçecek olanlardan çok fazlasını kazandırabilir! Köylüyle birlik olduğu zamanlar pek pek birkaç yüz dönüm tarlayı sürdürüp ektiriyordu. Köylüyü bırakır, Nuri Bey'i tutarsa, belki de bin dönüme sahip olabilirdi?..

Bir gün Nuri Bey sormuştu:

"Kaç dönüm tarlan var Sinan?"

"Eh işte, birkaç yüz civarında..."

"Birkaç bin sahibi olmak ister misin?"

Adana'nın ünlü içkili lokantalarından birinin kuytu bir köşesinde, Kabak Hafız'la filan içiyorlardı. Kabak Hafız tam havasını bulmuş, beyti kebaplarla, çeşitli mezeleri silip süpürüyor, arada konuşulanlara kulak kabartarak, "Nuri Bey doğru söylüyor!" diye yağcılıktan geri kalmıyordu. Ona neydi Sinan'ın köylü ya da Topal Nuri ile birlik olmasından? Zaman zaman zarına ba-

kan, haftada birkaç gece de bol bol yedirip içiren bu eski, bu ardından atıp tuttuğu arkadaşıyla yüzde yüz birlikmişçesine davranıyordu. Sırtındaki lacivert kostümü, boynundaki vişneçürüğü kravatı, başındaki fötr şapkayı ona Nuri Bey satın aldıktan başka, bunların Adana'daki bir yakınının evinde saklanmasını da temin etmişti. Bu ev, Şehnazların eviydi ki, Topal onu odacıyla tanıştırmış, şehre indikçe odacılara misafir olmaya başlamıştı. Sarığı, kavuğu, cüppesi filanla köyden geliyor. Şehnazlardan lacivert kostüm, fötr şapka, vişneçürüğü kravatla çıkıyordu. Komşular bu ablak imamın kim olduğunu Şehnaz'dan sormuşlar, "Dayım!" karşılığını almışlardı. Eh, olabilirdi. Gencecik dayılar yok muydu? Olabilirdi. Dayı beş aşağı, dayı beş yukarı... Şehnaz'ın aklında fikrinde odacı olduğu için, bu enine boyuna, bu güçlü kuvvetli imama bakmıyordu bile. İmam ise, fazla ileri gitmekten korkuyor, kadının içeri dışarı girip çıktıkça öyle mayalar gibi salınması karşısında içten içe eriyerek, "Ya Latiiif!" diyordu. "Ya Latif!"

Topal Nuri'nin, "Birkaç binin sahibi olmak ister misin?" sorusunu Sinan'dan önce o cevapladı:

"Elbette Nuri Bey. Neden istemeyecekmiş?"

Sinan'ı dirseğiyle dürttü:

"Değil mi? İstersin, değil mi?"

Can attığı hâlde, ekini belli etmemeye çalışan Sinan, "Canım," dedi, "kim istemez mesela..."

Topal eğildi, sesini kısarak, "İmam Efendi yabancımız değil," dedi. "Sana söz veriyorum, birkaç binin sahibi olacaksın. Hem de şimdiki gibi 'fuzulen işgal' yolundan değil!"

Bir başka gün, "birkaç binin gerçek sahibi olmanın" yolunu soran Sinan'a, "Orası benim bileceğim şey," dedi.

Onun bileceği şeydi gerçekten de. Paşazade Hakkı Beylerin eline birkaç bin lira vererek, topraklarından iki bin dönümünü satın alacak, satın aldığı bu toprağı çok az bir fiyatla Sinan'a temlik edip onu kendisine bağlayacaktı. Ama şartı vardı elbet-

te. Cahil köylülerin, hatta Şerif Ağa'yla yeğeni Yaşar'ın akıllarının hiçbir zaman ermediği, eremeyeceği "müteselsil kefalet"i iptal etmese bile, artık köylüye akıl vermekten vazgeçmesi şartıyla.

Sinan buna da, "Peki," dedi.

Topal Nuri bir yandan Paşazade Hakkı Bey'in bilmem neredeki topraklarını ucuza düşürüp satın alır, Sinan'ı borçlandırmak suretiyle temlik ederken, öte yandan da Ali Şahin'i gözden uzak tutmuyordu. Köylü ve Şerif Ağa'yla olan zıtlığı körüklüyor, ama bunu hiç mi hiç ekini belli etmemekte de ustalığın daniskasını gösteriyordu. Öyle ya, başta Şerif Ağa, yeğeni Yaşar, köylüye yalan atmış, casusluk yapıyor diye kışkırtmışlardı. Sonuç ne olmuştu? Hiç. Evi basılmış, aranmış, hiçbir şey bulunamadığına dair tutanak düzenlenmiş, bu tutanak da Ali Şahin'in elinde koz olmuştu. Koz olmuştu, çünkü iftiraya uğramıştı. Çocuk oyuncağı değildi bu casusluk! Maazallah, insanı asıverirlerdi. Ali Şahin ilk zamanlar parlayıp durmuştu:

"Dava edeceğim, başta Sinan, o Şerif Ağaların filan Allah'ını şaşırtacağım!"

Topal'a göre, ne çıkacaktı? Hiiç. Diyelim ki davayı kazandı, Sinan, Şerif, Yaşar filan hapse girdiler. Ne geçecekti Ali Şahin'in eline? Kaldı ki, Sinan Efendi, "Bırak açsın," diyordu. "Siyasi meseledir, hiçbir mahkeme bizi mahkûm edemez. Böyle zannettik, ihbar ettik der, içinden çıkarız..."

En iyisi, Ali Şahin'le Sinan'ın aralarını bulmaktı. Topal, bir parça da Kabak Hafız'ın yardımıyla Ali Şahin'i her zaman içtikleri lokantaya düşürüp iki eski arkadaşı barıştırdı. Ne diye barışmayacaklardı? Şu fani dünyada nelerini paylaşamıyorlardı? Yanındaki odacıyı işaret ederek, "Şu delikanlı mesela," dedi. "Benim bundan sonra köyde sağ kolum olacak. Tabii sizlerin yardımınızla. Kuracağız çiftliğimizi, ooooh ondan sonra..."

Kabak Hafız'a dönmüştü:

"Müslüman malı ortaklık... Öyle değil mi Hafız Efendi?"

Kabak Hafiz yağlı, iri bir parça pideyle bir şiş beyti kebabı kuvvetli dişleri arasına atarken, "Hayhaay mirim," dedi, "hayhaaay!"

Çok geçmeden Sinan, köylüsüne karşı soğuk durmaya başladı. Bu soğukluk başta Şerif Ağa'yla Yaşar'da da başlamıştı. Derken köylüye yayıldı.

Şerif Ağa, "Bunda bir iş var," dedi. "Ne dersin Yaşar?"

Yaşar'ın hesabı açıktı: "Bana desturu ver, ben bir gün bir kenara çekip..."

"Eee??"

"Ağzını burnunu hoşafa çevirivereyim!"

Şerif Ağa desturu vermedi. Hiçbir zaman da vermek taraftarı değildi. Herifin böyle birdenbire dönmesinde bakalım başka sebepler yok muydu? İlk aklına gelen, Ali Şahin'den yıldığı, sonra da Şerif Ağa'nın eski bir Serbest Fırkacı oluşu dolayısıyla partice bir şeylerin dönmesi miydi? Öyle ya, kanımı akıtsalar Serbest Fırka diye akar, ben Halk Fırkası'na giriyorum ama, kalbim Serbest'te falan demişti.

Bir gün dayanamadı, sordu:

"Sinan Efendi, sakın Halk Fırkası'ndan bir şeyler söylemiş olmasınlar?"

Sinan şüpheyle baktı:

"Ne gibi?"

"Hani malum ya, Serbest Fırkacıyım... Kim bilir?"

Sinan'ın kafasında şimşek çaktı. Tamamdı, bu yolla kendini temize çıkarabilirdi ancak.

"Valla Şerif Ağa," dedi, "zeki adamsın. Dilim varıp da bir türlü söyleyemiyordum. Şu Ali Şahin meselesi falso olunca, beni partiden tehdit ettiler senin anlayacağın. 'Eski Serbestçilerle sıkı fıkı olmaktan vazgeç, sonra hakkında hayırlı olmaz!' dediler. Biliyorsun, ben de çoluk çocuk sahibiyim. Malum ya?"

Akan sular durmuştu artık. Demek, bundan böyle Sinan Efendi onlara yardımcı olmayacak, olamayacak, akıl veremeye-

cekti? Peki, sonu nereye varacaktı? Bunca yıl Sinan Efendi'nin sayesinde paşazadelerin topraklarını fuzulen de olsa işgalleri altında tutmuş, ekmiş, biçmiş, gül gibi geçinmişlerdi. Sinan Efendi'nin kanuna uygun, akıllıca tedbirleri sayesinde daha da geçinip gideceklerdi. Ama o yoktu artık bundan böyle. Olmayınca, günün birinde asıl mal sahipleri "bir yanda paşazadeler, öte yandan Nedim Ağa" karşılarına dikilecek, çıkmalarını isteyeceklerdi. Çıkmadılar mı? Jandarmayla karşılaşmaları gerekecekti. Bu ise, devlete karşı gelmekti ki, olacak iş değildi. Devletle nasıl karşı karşıya gelebilirlerdi?

Yaşar'ın tepesi attı sonunda:

"Amma da büyütüyorsun be dayı! Bir Sinan Efendi'nin kancıklamasıyla mı olacak bütün bunlar? Nedim Ağa'nın damadı adamını, o parlak oğlanı göndermiş, çiftlik binası inşaatına başlıyorlarmış öyle mi? Başlasınlar bakalım sıkıysa!"

Şerif Ağa korkuyla sordu:

"Ne yaparsın?"

"Eh, göreceksin ne yapacağımı!"

Şerif Ağa yeğeninin yanına gitmiş, omuzlarından sarsmıştı:

"Ne yapmak niyetindesin oğlum?"

Yaşar bir silkinişte kurtulmuş, kinle, "Sen karışma," demişti. "Sen benim işime karışma! Onların devleti, hükümeti varsa, benim de arkamda fakir fukara köylü, yukarda da Allahım var. Öldük mü be?"

Ölmemişti, ölmemişlerdi. Devlet, hükümet, devletin tapusu, birtakım senetler, tapu dairesindeki kocaman kocaman defterler, şu bu vız geliyordu. Bu topraklar, bu topraklar devletten de, hükümetten de, devletin tapu dairesi, tapu dairesinin kalın kalın defterleri, çeşitli senetlerden de önceydi yeryüzünde. Bu topraklarda gözlerini açmışlar, babalarını, analarını, dedelerini, sinsile sülalelerini bu topraklarda tanımışlar, bu topraklar üzerinde koşup oynamış, bu topraklar üzerinde düşüp şuralarını buralarını incitmiş, kanatmışlardı. Ölüm Allah'ın emriydi evet... Tapu

mapu, hak mak. Hak değirmendeydi. Az mı kahrını çekmişlerdi bu toprakların? Su baskınları, sel sele yağmurlar, kızgın güneş, ayaz... Bu topraklar vatanlarıydı!

O günden sonra Yaşar'ı kendir kement zapt edememeye başladı. Sümbül'ün kahvehanesi mi olur, Tekel şarabı satan Bakkal Abdo'nun dükkânı mı, tarla mı, çayır, bayır mı, köy sokakları mı, çarşı mı, pazar mı... Her önüne gelen yerde, her rastladığına başlıyordu:

"Arkadaşlar, bize ne Sinan Efendi'den, ne partiden, ne de devletten, hükümetten fayda yok. Kendi göbeğimizi kendi elimizle keseceğiz. Sinan yağlı lokmaya sattı bizi. Yarın jandarmalar bile gelse geri dönmek yok. Ölüm Allah'ın emri ama, bu canlar bu tendeyken topraklarımızdan çıkmıyak. Oldu mu arkadaşlar?"

Köylü yarı ürkek, kararsız bakışlarla bakıyordu Yaşar'a ama doğru konuşuyordu delikanlı herhalde. Nereye gideceklerdi? Dünya büyük, dünya çok büyüktü, doğru, çok büyüktü ama, o nispette de kalabalıktı. Bu kalabalık, bu pay pay olmuş dünyanın neresine göçecekler, kimleri yerlerinden sürüp topraklarına yerleşeceklerdi? Hem bakalım sürülüp topraklarını kolaylıkla verirler miydi?

Anası, Yaşar'ın yirmi yıldır dul anasının iki gözü iki çeşme, ağlıyor: "Yaşarım," diyordu, "Babası yapılı Yaşarım! Köylüye önayak olma. Allah vermeye seni çir* gibi yerler bir gün. Baban da bu sevdanın kurbanı olmadı mı?"

Yaşar kibrit çalınmış ispirto gibi parlayıveriyordu:

"Sen karışma ana, senin aklın ermez bu işlere. Bizi topraklarımızdan atacaklar, yek ekmeğe muhtaç edecekler. Sonra ne yaparız? Nerelere gideriz?"

Cahil kadın, tuhaf tuhaf bakıyordu oğlunun yüzüne:

"Niye atacaklar yavrum?"

---

* Zerdali kurusu.

"Bu toprakların sahipleri öyle istiyor!"

"Yerimize kendileri mi gelecekler?"

"Kim?"

"Paşazadeler?"

"Hayır. Onlar boyuna satıyorlar bu toprakları. Yeni sahipler bizi çıkarıp atacak, yerimize başkalarını yerleştirecekler!"

Kadının aklına yattığı gün, oğlundan çok daha ileri giderek, köy kadınlarını başına topladı:

"Kancıklaaar," dedi, "deli kancıklar! Gün bugün, saat bu saat. Erlerinizin altına yatıp, çocuk doğurmakla, boklu bez yıkamakla avratlık tamam olmaz. Erkeklerinize arka olun. Bizi bu topraklardan çıkarıp atacaklarmış. Dövüş olacak, kan dökülecek. Ölüm Allah'ın emri, nacaklarınızı, varsa bıçak, tabanca, keserlerinizi kapın, bekleyin. O gün, o saat geldi mi, artık karılık, erkeklik yok. Amanı biliyor musunuz? Yoksa vallaha perperişan, rezil, darmadağın oluruz dünya yüzünde!"

Köyün kadını erkeği, çoluğu çocuğu artık yalnız bu mesele üzerinde durmaya başlamış, esen rüzgârdan hile sezer olmuştu, ölüm Allah'ın emriydi, çıkmayacaklardı bu topraklardan ölmeden! Kim atabilirdi? Jandarma mı? Gelsin, denesin bakalım!

Günler geçiyor, topraklarını ellerinden alacak olanlar ortalarda görünmüyordu. Bir kamyon gelse, bir taksi geçse hemen antenler geriliyor, bütün bakışlar gelen ya da gelip geçen taşıta çevriliyordu: Sakın Nedim Ağa'nın damadı çiftlik binası için tuğla, kiremit, çimento mimento getirmiş olmasın?

Günler geçiyordu.

Gelen giden yoktu ama haberler köyde zaman zaman şimşek gibi çakmıyor da değildi:

"Herif zorlu bir çiftlik kuracakmış!"

Günlerce bu çiftlik üzerinde konuşuluyor, pire deve hâline getirilircesine büyütülüp şişiriliyordu. Öyle bir çiftlik düşünülüyordu ki, buralarda bir benzeri yok!

"Gayri traktörler, mibzerler, biçerdöverler, biçerbağlarlardan geçilmez!"

"Geçilmez ki geçilmez..."

"Toprakları bir solukta sürüverir..."

"Ekiverir..."

"Hasadı yapıverir..."

"Irgada mırgada ne ihtiyacı olacak? Bizim yüzümüze bile bakmaz..."

Kara kara düşünülüyordu o zaman. Yüzlerine bakılmayınca, yani ellerindeki iş makineye gördürülünce ne yaparlardı? Çoluk çocuğun göklere yükselecek feryat figanını nasıl dindirirlerdi? Yok canım, olacak şey değildi, bir tek yol, bir tek çıkar yol kalıyordu: Ta yıllarca önce Fransız'a karşı konulurken, babalarının, dedelerinin işine yarayıp, o zamandan bu zamana çara çaputa sarılıp birer kıyıya gömülmüş tüfeklerle, kesere, satıra, oduna, kazmaya başvurulacaktı.

"Evet," deniyordu, "Ölüm Allah'ın emri!" Hemen ekleniyordu ardından: "İtten beter yaşamaktansa..."

"Ölüm, itten beter yaşamaktan daha yeğdir!" Bütün bunlar, köyün, köylünün dedikodusu, hazırlığı, Yaşar'ın köylüye önayak oluşu, Sinan, Ali Şahin, hatta Kabak Hafiz tarafından Topal Nuri'ye günü gününe ulaştırıldığı için, Topal pek kımıldayamıyorsa da, yağdan kıl çekercesine işleri yoluna koymanın yolunu da düşünmüyor değildi. İlk aklına gelen, Yaşar'la görüşüp konuşmak, anlaşmaktı. Yaşar'ı elde ederse, daha doğrusu Yaşar yoluyla dayısı Şerif Ağa'yı avcunun içine alırsa, fakir köylüyle uğraşmak işten bile değildi.

O gün Yaşar, akları kızarmış, iri gözleriyle Nedim Ağa'nın fabrikadaki odasına bomba gibi girdi. Nedim Ağa o sıra elinde tespih, başında takke, ayaklarında yumuşacık mestler, odada düşünceli düşünceli dolaşıyor, Topal Nuri ile, Şehnaz üzerine konuşuyordu.

Topal Nuri gene ağanın ağır ceviz masası başındaydı. Büyük

kaynı Avrupa gezisinde olduğundan, korkulacak bir şey yoktu. Yoktu, çünkü onu da avucunun içine alamasa bile, suyuna göre gitmeyi keşfettiğinden, zararsız hâle getirmişti. Genel müdürü çıldırtan bu yakınlık ise, Topal'ın umurunda bile değildi.

Yaşar'ı öyle akları kanlı, deli camız gözleriyle karşısında görüverince, kireç kesilerek ayağa kalktı. Yaşar ise hiçbir başlangıca lüzum görmeden, masaya hışımla gitmiş, başlamıştı:

"Sinan puştunu kaça satın aldın lan?"

Nedim Ağa, elinde tespih, donmuş kalmıştı.

Topal durumu anında kavrayıverdiğinden, hemen toparlanmıştı:

"Buyur Yaşar Bey, şöyle buyurun da konuşalım!"

Kara şalvarının cebine sokulu elinde tabancayla Yaşar, zangır zangır titriyordu. Bir yandan Topal'ın, öte yandan Nedim Ağa'nın bağırıp çağırmasını, ortalığı patırtıya vermelerini beklerken, tam tersi, onlardan ikram görmesi Yaşar'ı şaşırtmıştı. Nedim Ağa da, "Buyur oğlum," demişti. "Buyur, otur da güzel güzel konuşun!"

Yaşar oturmadı. Daha doğrusu oturmasına kalmadı, Topal masadan kalktı. Nedim Ağa'nın yanına geldi.

"Delikanlıyı tanıyor musun?"

"Yoook," dedi Nedim Ağa.

"Hani Sinan Efendi var ya?"

"Var."

Topal içini dertli dertli çekti. Bir şey anlatacaktı da vaz mı geçmişti? Yoksa yersiz mi bulmuştu? Yoksa yoksa, anlatacağı çok önemliydi de Sinan'ın başı derde mi girebilirdi?

Sustu. Sonra ani bir kararla Yaşar'ın yanına geldi. Yaşar'ı şaşırtan bir içtenlik, hatta heyecanla:

"Yaşar Efendi," dedi, "çek tabancanı, şurada vur beni. Lakin unutma ki, haksızlık etmiş olursun!"

Yaşar olanca yumuşayıvermişliğine karşılık, sertçe sordu:

"Niye?"

"Suç bende değil!"

"Kimde ya?"

Topal gene durdu, düşündü, sonra, "Aklın var, izanın var şükür," dedi. "Sen de, ben de menfaatlerimizin emrinde değil miyiz? Sen bugün buraya niye geldin? Ekmek yediğiniz topraklarınızın elinizden alınması korkusundan. Bir de, dört elle sarıldığınız Sinan Efendi'nin değişen politikası yüzünden. Doğru mu, eğri mi?"

Nedim Ağa da merakla sokulmuştu. Yaşar, "Doğru," dedi.

"Sen benim yerimde olsan da, avuç dolusu para vererek birtakım topraklar satın alsan. Baksan ki topraklar üzerinde birtakım insanlar. Ne yaparsın? Mevcut kanunlara başvurarak, topraklarının 'fuzulen işgal'den kurtarılmasını istersin. Ben de bunu yaptım. Derken sizden, içinizden biri, 'Akıldane'niz, ismi lazım değil, bilirsin, geldi, bana böyle böyle dedi. Baktım, işim daha da kolaylaşacak... Sen olsan ne yapardın?"

Yaşar iç çekti, derin bir iç çekiş. Demek Sinan kendi gelmiş, böyle böyle... Topal'a baktı:

"Yani bizi topraklarımızdan atıp, çiftliğini kuracaksın oraya, öyle mi?"

Topal acı acı güldü:

"Her gönülde bir aslan yatar, Yaşar!"

Yaşar parladı:

"Sen değil, senin Allah'ın, Hazreti Allah'ın yapamayacak o işi!" dedi. "İşte ağan, işte sen, işte de Süleyman'ın mühürü!"

Kara donunu, yani parlak kara tisordan şalvarının cebindeki elini hışımla çıkardı. Kara demiri mat bir parlaklıkla el kadar tabancayı doğrulttu:

"Bir sana," dedi, "bir ağana, bir de kendime..."

Topal'ın ödü kopmuştu. Masasından sapsarı çıktı, Yaşar'ın yanına geldi, elini omuzuna koydu:

"Sözüm o değil..."

"Ya ne?"

"Senin anlayacağın, benim yerimde sen olsan ne yaparsın?"

"Neyi ne yapardım?"

"Toprakların sahibi sen olsaydın da, Sinan gibi o işleri yıllar yılı parmağında çevirmiş biri gelse, böyle böyle diye sana yaklaşsa, işini kolaylaştırsa. Senin de işine gelse..."

Yaşar hırsla, "Anlaşıldı, anlaşıldı!" dedi.

Topal ucunu bırakmadı lafın:

"Gençsin, aklın başında, kanın kaynıyor... Kafanı çalıştır. Bu tabancayı herhalde bana, ağama, kendine değil, başkasına çevirmen gerektiğini iyice düşün!" Hemen ekledi: "Ama bu demek değil ki, git Sinan'ı çek vur! Hayır, asla! Bunu istemem. Bunu istersem dünyanın en alçak insanı olayım Yaşar!"

Yaşar duymamıştı bile bunları. Onun aklı şimdi iyiden iyiye Sinan'a takılmıştı. Öyle ya, o toprakların tapulu sahibi kendisi olsa da, Sinan menfaat umarak gelse... Demek, firka mırka değil, Nedim Ağalarla anlaştığı için onlara yüz çevirmişti? Yüz çevirmiş, üstelik bunu firkanın üstüne atmıştı.

Fabrikadan öfkeyle çıktı. Fabrika kapısı önünde onu bekleyen köylülerini bile unutarak köy yolunu tutmuştu ki, adamlar arkasından koşup durdurdular:

"Nereye Yaşar Ağa? Bu öfken, bu telaşın ne?"

Ancak o zaman aklı başına gelerek durdu. Soluk soluğa, bire bin katarak her şeyi anlattı. Köylüler bakıştılar. Sonra, "Yaaa..." dedi, "demek, meselenin eni boyu bu? Pekiii, peki Sinan, alacağın olsun senin. Kahpe kasığında yatmış Sinan, alacağın olsun!.."

26

Yaşar'dan sonra Topal'a gelip de, Yaşar'ın tabanca tehdidini öğrenen Sinan Efendi kireç kesilerek, "Deli oğlan," dedi, "yapar. Vallaha da yapar, billaha da yapar. Benim korkum asıl ondan. Ona nasıl laf anlatacağız? Peki, sonra?.."

"Sonra hiç. Anan yahşi, baban yahşi..."

"Benim için bir şey söylemiyor mu?"

Topal bir an düşündü. Bu bir anlık düşünce içinde kafasından cıva kadar oynak fikirler geçti. Sinan'a vereceği karşılıkta kendisi tereyağından kıl gibi çıkmalı, belalarını birbirlerinden bulacak, bulmaya yarayacak bir şeyler bulunmalıydı.

"Söylemez olur mu?" dedi.

"Ne söylüyor?"

"Ne söyleyecek? Geldi, sizinle anlaştı, onun için bize boş veriyor, diyor. Bizimle uyuştuğunu şurada burada ağzından kaçırdın mı?"

Yoktu böyle şey. Korkuyla, "Yok," dedi, "şerefsizim ki hiçbir yerde, hiç kimseye bu hususta tek laf etmedim!"

"Kabak Hafiz ağzından kaçırmış olmasın?"

"Zannetmem."

"Et," dedi Topal. "Sen o deyyusun ne ikiyüzlü, ağzının ne gevşek olduğunu benim kadar bilemezsin. Mamafih, dur bakalım. Elbet öğreneceğiz."

"Peki, tabanca çekince ne yaptınız?"

Topal bir an durdu, düşündü, sonra:

"Ne yapacağız?" dedi. "Zile bastım, fabrika bekçileri koşarak geldiler. Eşek sudan gelinceye kadar dövdürdüm, polise teslim ettirecektim, bizim ağa girdi araya, vazgeçirdi beni. Ödlek be. Kalıbına, kıyafetine bakma. Düşmana göster, geri çek! Onun için, korkma. Madem kavli karar ettik, artık bundan böyle bizim adamımızsın. Ağa diyor ki, gerekirse çeksin vursun, arkası benim, diyor. Bilirsin, ipten adam alır. Ama gene de kendini kolla. Sana dokunmayan yılan bin yaşasın. Dokundu mu, artık ucunu düşünme. Oldu mu?"

Sinan Efendi her ne kadar alttan alma, işi oluruyla yönetmeden yanaysa da, gene de arkası Nedim Ağa olunca kendini çok güçlü buluvermişti birden.

"Hele bana yan baksın," dedi, "hele artık eksik ettiğini işiteyim..."

"O kadar. Lakin, maşa varken de ateş elle tutulmaz!"

"Doğru."

"En iyisi, sen hemen git. Savcılığa bir dilekçe ver!"

"Ne diye?"

"Böyle böyle, sağda solda beni vuracağından, beni temizleyeceğinden bahsediyormuş. Hayatım tehlikede, diye... Günün birinde evini ateşe vermeyeceği, verdirmeyeceği ne malum?"

Sinan Efendi'yi yeni bir korku dolaştı. Evini yaktırmak mı? Bak bunu hiç düşünmemişti. Hani böyle bir halt işlerse, yeniden kira evlerine dönmek zorunda kalırdı ki, ne diye buna meydan vermeliydi?

"Yoksa Nuri Bey, böyle bir şey mi işittin?"

Topal Nuri, çok şeyler biliyormuş da fazla konuşmayı sevmiyormuşçasına baktı, sonra:

"Sen şimdi git, dediğim gibi, dilekçeyi ver!"

Sinan Efendi korku, hınç, endişe içinde adliyeye gitti, Topal'ın istediğinden daha âlâ bir dilekçe yazdırıp savcılığa verdi. Savcılık gerekli işlemi yapıp dilekçeyi jandarma komutanlığına havale etti.

Bütün bu işler olurken, Topal da odacıyı çağırmıştı.

"Buyur Nuri Ağabey?"

"Hazır mısın?"

"Top gibi hem de..."

"Peki."

Birlikte çıktılar. Günlerdir odacı ne yapacağını biliyordu. Boşnak kızıyla yol hazırlıklarını tamamlamışlardı. "Nuri Ağabey"in işaretine bakıyorlardı.

"Al şunu..."

Bir deste parayı avcuna sıkıştırdı.

"Üst yanını sonra, işi bitirdikten sonra gelir alırsın!"

Zaten öyle kararlaştırmışlardı.

Odacı, "Kanlı Topraklar"ın bulunduğu köye hemen o akşam gitmek üzere Topal'dan ayrıldı.

***

İl jandarma komutanlığının havale ettiği dilekçe köy karakol komutanına gelmeden, hemen o gece, sabaha karşı, köy uçurum karanlığı içinde her şeyden habersiz, derin derin uyurken, Sinan Efendi'nin iki katlı, ahşap evi geceyi sarılara, turunculara boyayarak cayır cayır yanmaya başladı. Karısı, kızlarıyla birlikte yataklarından don paça fırlayan Sinan Efendi ailesi evden çılgın gibi çıktığı sıra, köylü hâlâ yarı uykudaydı. Sinan Efendi'nin yuvalarından fırlamış gözleriyle sağa sola koşması, bağırıp çağırması köyü anında uyandırmış, yataklarından yarı uykulu fırlayan kadınlı erkekli bir kalabalığı alev alev yanmakta olan evin çevresinde toplayıvermişti.

Sinan Efendi'nin evi yanıyordu!

Yıllar yılı sırtlarını dayadıkları insanın evi varsın yansındı. Onları topraklarından attırmaya çalışan insanlarla birlik olan bu köylü, bu fakir fukara düşmanının evi yansın, kül olsundu. Eee, Cenab-ı Allah'ın parmağı yoktu ki sokup iki gözünü birden alıversin. İşte böyle yapardı!

Fakat Sinan Efendi, elinde tabanca, bas bas bağırıyordu:

"O yaktı, o yaktı evimi biliyorum, davacıyım!.. O işte, o Yaşar yaktı!.."

Köylü için hava hoştu. Olabilirdi. İyi yapmıştı yakmışsa. Aşkolsundu ona!..

Haber Yaşar'a uçtu. Gerçekten de haberi yoktu. Parlak tisordan kara şalvarının cebine sokulu eli, elinde tabancası, koşarak geldi. Demek, "bok atıyor"du. Demek, hiç haberi olmadığı hâlde onu suçlu düşürmek için böyle haber uçuruyordu?.. Ulan Allah biliyordu yakmadığını işte. Deyyus, köylüye karşı mal sahibiyle birlik olduğu yetmezmiş gibi, bir de bu türlü çamur atıp

ocağına incir mi diktirecekti? Hane yakmak, meskeni ateşe vermek ne demekti be? Asarlardı adamı, asarlar!

Sinan Efendi don paça, elinde tabanca, bas bas bağırırken, birden Yaşar'ın iri gövdesini kalabalıkta seçerek kendine geldi. Ondan yılardı oldubitti. Sağı solu yararak öyle hırslı geliyordu ki, o hırsla ya çekip vuracak, yahut hiç değilse tokatlayacaktı.

Yaşar hınçla geldi:

"Ne bağırıyorsun lan i...?"

Gücünün yettiğince karşılık verdi:

"Tutun, elinde tabanca var, tutun!.. Hem evimi yaktı, hem de..."

Yaşar, bir yanda alev alev yanmakta olan evin oynaşan ışıklarıyla renklenerek üstüne atıldı Sinan Efendi'nin. Bir tokat. Karısıyla kızlarının çığlıkları arasında yere yuvarlanırken, Topal Nuri'yi hayalledi: "... Ağa diyor ki, çeksin vursun gerekirse. Arkası benim... Bilirsin, ipten adam alır..."

Yuvarlandığı yerden fırlayıp kalktı. Elindeki tabanca ne güne duruyordu? Doğrulup ateşlemesi bir oldu. Yaşar beklemiyordu. Yuvarlandı. Köylü galeyana gelmişti. Çoluk çocuk bağrışıyor, Yaşar ise alnından aldığı kurşunla yerde debeleniyor, alnından akan kanlar, "Kanlı Topraklar"ın yüzyıllar boyu kim bilir kaç masum kanıyla sulanmış toprağını gene kim bilir kaçıncı sefer suluyordu.

Oğlunun vurulduğunu işiten ana, Yaşar'ın yıllar yılı dul, yıllar yılı artık iyice erkekleşmiş kaya kadar sert anası, "Amanın uşak, ne demek o? Ne bok yemekmiş?!.." diye yarı şaşkın, yarı çılgın, ta kocası zamanından kalma, Fransız'a karşı kullanılıp çara çaputa sarılarak bir kıyıya gizlenmiş demiri paslı çifteyi kaptı, fırladı:

"Yaşarım, yavrum, kara gözlüm!.."

Köylü dehşetle iki yana ayrılmış, bağrı yanık anaya yol vermişti. Bütün gözler alabildiğine açılmış, bakılıyor, bu kahır görmüş, bu, bu dünyada Yaşar'ından başka kimsesi olmayan, bu Şe-

rif Ağa'ya falan bel bağlamayan erkek yapılı kadına bakılıyor, önlemek düşünülmüyordu. Herkes şaşırmıştı. Ne diyeceklerdi? Elinden çiftesini mi alacaklardı? Sinan'ın korkudan çekip vurduğu oğlunun öcünü almamasını mı isteyeceklerdi?

"Nerede? Hani nerede o?"

Sinan Efendi, elindeki tabancayı atıp, don gömlek, bacaklarının olanca gücüyle jandarma karakoluna doğru kaçıyordu. Yaşar'ın anası görmedi onu. Yalnız bir an Sinan'ın karısıyla, analarına sarılmış, dehşet içinde titreşen çocukları gözüne ilişti. Onun kocası, onların babaları vurup öldürmüştü Yaşar'ını. Bir kendindense üç de onlardan kurban gitmeliydi.

"Kaçtı değil mi? Kaçtı değil mi boynuzlu? O kaçtıysa..."

Çifteyi "o"nunkilere çevirdi. Yangın alevleriyle sarmaş dolaş, titreşen, Sinan'ın suçsuz kızlarıyla karısı çiftenin yan yana yuvarlak iki karanlık delikten ibaret ağzına bir an hedef oldular. Silah patladı. Yangın alevlerinin bayram şenliğine çevirdiği karanlık gecenin içinde masum insanların acı çığlığı parladı. Üç beden daha "Kanlı Topraklar"a devrilmiş, yavrularına siper olan anne kanlar içinde yere yuvarlanmıştı. Bir yanda Yaşar'ın, öte yanda Sinan Efendi'nin karısının kanı, doymak bilmeyen açgözlü kara toprakları suluyordu.

Jandarmalar koşarak geldikleri zaman ev hâlâ yanıyor, yanan evin yanı başında kanları toprakları sulayan masum insanlara ise, köylü içini çeke çeke ağlıyordu.

***

Havadisi ertesi gün gazetelerde okuyan Topal Nuri, "İt dişi, domuz derisi," dedi.

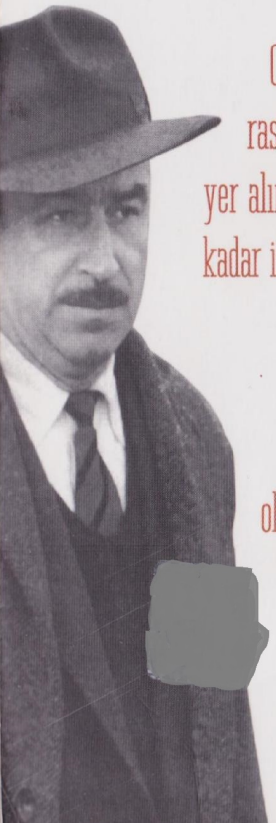
Şaşı karısı anlamadı:

"Ne?"

Kadını payladı:

"Aklının ermediği şeye kulak verme!"

Orhan Kemal, çağdaş Türk romanının omurgasını oluşturan yazarlardandır. **Kanlı Topraklar** ise onun en önemli yapıtları arasında gösterilir. Yüksek bir tempo, karmaşık olay örgüsü, su gibi akan bir dil... Başarılı karakter analizleriyle, Kayseri kültürünün o dönemlerdeki panoramasını da sunar bize **Kanlı Topraklar**. Anlatımdaki akıcılık ve karakterlerin canlılığı, okuru öyküye dahil eder. Orhan Kemal, yargılamadan anlamanın, yukarıdan bakmadan anlatabilmenin, öğreticilik taslamadan eğitmenin de ustasıdır. **Kanlı Topraklar**, bu ustalığın bütün göstergelerini içinde barındıran, samimi bir roman...

Orhan Kemal'in kitapları bir okurun hayatta rastlayabileceği o çok nadir hazineler arasında yer alır. Çok az yazar okurunun dünyasında onun kadar iz bırakır, okurunu onun kadar biçimlendirir. Orhan Kemal umudu ve aydınlığı yeniden kazanmamız için yol gösterir bize. Edebiyatımızın en değerli ustalarından biri olan Orhan Kemal'in kitaplarını yayımlamaktan onur duyuyoruz.

EVEREST